

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 102 LS

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak)

Lov om gjennomføring av konvensjon
19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg,
anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid
vedrørende foreldremyndighet og tiltak for
beskyttelse av barn, og endringer i enkelte
andre lover, og samtykke til ratifikasjon av
konvensjonen

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	7	4.3	Særlig om barn og straff	37
			4.3.1	Barn som begår lovbrudd	37
			4.3.2	Beskyttelse av barn mot lovbrudd	37
2	Bakgrunn	11	4.4	Andre beskyttelsestiltak	37
2.1	Høringen	11			
2.2	Rapport om internasjonal barnebortføring	12			
2.3	Utredningsprosess, hovedkilder og begrepsbruk	13			
3	Haagkonvensjonen 1996	15	5	Ratifikasjon og forbehold mv.	40
3.1	Innledning	15	5.1	Grunner til at Norge bør ratifisere konvensjonen	40
3.2	Formål og virkeområde	15	5.1.1	Behov for nye virkemidler i saker om barn på tvers av stater	40
3.2.1	Beskyttelse av barn. Internasjonal privatrett	15	5.1.2	Forholdet til andre konvensjoner som Norge har sluttet seg til	40
3.2.2	Barn opp til 18 år	16	5.2	Forbehold	41
3.2.3	Beskyttelsestiltak	16	5.3	Rett til innsigelse mot bestemte stater	42
3.2.4	Særskilte overordnede formål	19	5.4	Erklæringer	43
3.3	Jurisdiksjon	21	5.5	Forholdet til Svalbard	43
3.3.1	Barnets «habitual residence»	21			
3.3.2	Flyktninger mv. Tilfeller der bosted ikke lar seg fastsette	22	6	Gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 i norsk rett ...	44
3.3.3	Hastesaker	22	6.1	Valg av gjennomføringsmetode ...	44
3.3.4	Midlertidige tiltak	23	6.2	Gjennomføringen i dansk og svensk rett	44
3.3.5	Særlig om barnebortføring	23	6.3	Forslaget i høringsnotatet	44
3.3.6	Særlig om ekteskapsaker	24	6.4	Høringsinstansenes syn	44
3.3.7	Konkurrerende jurisdiksjon og varigheten av tiltak	24	6.5	Departementets vurderinger	44
3.3.8	Overføring av jurisdiksjon	24			
3.4	Lovvalg	25	7	Lov om Haagkonvensjonen 1996	46
3.4.1	Utøvelse av jurisdiksjon	25	7.1	Innledning	46
3.4.2	Foreldremyndighet etter loven ...	26	7.2	Sentralmyndighet mv.	46
3.4.3	Beskyttelse av tredjemenn som inngår avtale	28	7.2.1	Innledning	46
3.4.4	Generelle bestemmelser	28	7.2.2	Norsk sentralmyndighet for andre konvensjoner på området ...	46
3.5	Anerkjennelse og fullbyrdelse	28	7.2.3	Forslaget i høringsnotatet	46
3.5.1	Direkte i kraft av loven	28	7.2.4	Høringsinstansenes syn	46
3.5.2	Når anerkjennelse kan nektes	29	7.2.5	Departementets vurderinger	47
3.5.3	Anmodning om at myndighetene tar stilling til anerkjennelse	29	7.3	Samarbeid, overføring av personopplysninger og taushetsplikt	47
3.5.4	Fullbyrdelse	29	7.3.1	Innledning om konvensjonen	47
3.6	Samarbeid	30	7.3.2	Gjeldende rett	48
3.7	Alminnelige bestemmelser	32	7.3.3	Forslaget i høringsnotatet	50
3.8	Sluttbestemmelser	34	7.3.4	Høringsinstansenes syn	50
4	Beskyttelsestiltak etter norsk rett	36	7.3.5	Departementets vurderinger	51
4.1	Tiltak etter barnelov, barnevernlov, vergemålslov mv.	36	7.4	Overføring av jurisdiksjon mellom konvensjonsstater	54
4.2	Særlig om mindreårige asylsøkere	36	7.4.1	Innledning om konvensjonen	54
			7.4.2	Gjeldende rett	54

7.4.3	Forslaget i høringsnotatet	54	9.3.1	Gjeldende rett	88
7.4.4	Høringsinstansenes syn	54	9.3.2	Forslaget i høringsnotatet	88
7.4.5	Departementets vurderinger	54	9.3.3	Høringsinstansenes syn	89
7.5	Anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser	57	9.3.4	Departementets vurderinger	89
7.5.1	Innledning om konvensjonen	57	9.4	Anerkjennelse og fullbyrdelse	89
7.5.2	Gjeldende rett	57	9.4.1	Gjeldende rett	89
7.5.3	Forslaget i høringsnotatet	58	9.4.2	Forslaget i høringsnotatet	89
7.5.4	Høringsinstansenes syn	58	9.4.3	Høringsinstansenes syn	90
7.5.5	Departementets vurderinger	58	9.4.4	Departementets vurderinger	90
8	Endringer i barneloven og ekteskapsloven	60	9.5	Plasseringer i fosterhjem eller institusjon i utlandet	90
8.1	Beskyttelsestiltak etter barneloven mv.	60	9.5.1	Gjeldende rett	90
8.2	Jurisdiksjon	61	9.5.2	Forslaget i høringsnotatet	91
8.2.1	Gjeldende rett	61	9.5.3	Høringsinstansenes syn	91
8.2.2	Forslaget i høringsnotatet	63	9.5.4	Departementets vurderinger	93
8.2.3	Høringsinstansenes syn	63	9.6	Plassering i fosterhjem eller institusjon i Norge etter utenlandsk vedtak	97
8.2.4	Departementets vurderinger	63	9.6.1	Gjeldende rett	97
8.3	Lovvalg	66	9.6.2	Forslaget i høringsnotatet	97
8.3.1	Gjeldende rett	66	9.6.3	Høringsinstansenes syn	97
8.3.2	Forslaget i høringsnotatet	67	9.6.4	Departementets vurderinger	98
8.3.3	Høringsinstansenes syn	67	10	Vergemålsloven	100
8.3.4	Departementets vurderinger	67	10.1	Beskyttelsestiltak etter vergemålsloven	100
8.4	Anerkjennelse	68	10.2	Interlegale regler på vergemålsrettens område	101
8.4.1	Gjeldende rett	68	11	Særlig om forholdet til utlendingslovgivningen	102
8.4.2	Forslaget i høringsnotatet	68	12	Økonomiske og administrative konsekvenser ...	103
8.4.3	Høringsinstansenes syn	69	13	Merknader til de enkelte bestemmelser	106
8.4.4	Departementets vurderinger	69	13.1	Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (lov om Haagkonvensjonen 1996)	106
8.5	Tilgrensende spørsmål	70	13.2	Barneloven	111
8.5.1	Når forelder må samtykke der barnet flytter ut av landet	70	13.3	Barnevernloven	117
8.5.2	Samtykke fra barnet der dette flytter ut av landet alene	73	13.4	Ekteskapsloven	119
8.5.3	Rett til å reise sak for domstolen om flytting ut av landet	75			
8.5.4	Melding av avtaler og avgjørelser om foreldreansvar	78			
9	Endringer i barnevernloven	81			
9.1	Beskyttelsestiltak etter barnevernloven	81			
9.2	Jurisdiksjon	82			
9.2.1	Gjeldende rett	82			
9.2.2	Forslaget i høringsnotatet	83			
9.2.3	Høringsinstansenes syn	83			
9.2.4	Departementets vurderinger	84			
9.3	Lovvalg	88			

A Forslag til lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (lov om Haagkonvensjonen 1996)	121
B Forslag til vedtak om samtykke til ratifikasjon av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn	126

Vedlegg

1	Forbehold og erklæringer	127
2	Konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn	128

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 102 LS

(2014–2015)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak og stortingsvedtak)

Lov om gjennomføring av konvensjon
19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg,
anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid
vedrørende foreldremyndighet og tiltak for
beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre
lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

*Tilråding fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 17. april 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet fremmer forslag til lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (lov om Haagkonvensjonen 1996). Departementet fremmer videre forslag om endringer i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven), lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) og lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven). Samtidig fremmer departementet forslag om ratifikasjon av konvensjonen. Proposisjonen er utarbeidet i samråd med og med bidrag fra Justis- og bered-

skapsdepartementet og andre berørte departement.

Ratifikasjon av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (Haagkonvensjonen 1996) gjør det nødvendig med enkelte endringer i norsk rett. Det foreslås i tillegg enkelte lovendringer som legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål.

Konvensjonen i offisiell engelsk tekst med oversettelse til norsk følger som trykt vedlegg til proposisjonen. Som trykt vedlegg følger også for-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

slag til forbehold og erklæringer som skal avgis i forbindelse med ratifikasjonen.

Haagkonvensjonen 1996 inneholder bestemmelser om internasjonal privatrett og samarbeid når det gjelder foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn.¹ Internasjonal privatrett er regler om hvilken stats rett som skal anvendes i saker som har tilknytning til flere stater, slik at det ikke oppstår konflikter mellom rettssystemer- og regler.

Global mobilitet fører til at stadig flere barn har tilknytning til flere stater. Dette innebærer at barnet kan være statsborger i én stat, bo i en annen og oppholde seg i en tredje, og eventuelt ha eiendom i en fjerde stat. Disse barna kan være mer sårbare og utsatte enn andre, og det kan være ekstra krevende å ivareta og beskytte dem. Formålet med Haagkonvensjonen 1996 er økt vern for barn i internasjonale situasjoner, og økt internasjonalt samarbeid på dette området. Ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 vil derfor gi Norge et nytt virkemiddel for å forebygge og løse internasjonale foreldretvister, barnevernsaker og barne bortføringssaker – og kan legge til rette for mer langsiktige omsorgsløsninger for de aktuelle barna. Konvensjonens regler og system legger blant annet til rette for at foreldre og barn fortsatt kan ha samvær og kontakt selv om barnet og den annen forelder flytter til en annen stat. Haagkonvensjonen 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barne bortføring (Haagkonvensjonen 1980) og Haagkonvensjonen 1996 er ment å virke sammen og forsterke hverandre.

Konvensjonens hovedbestemmelser om internasjonal privatrett og samarbeid er følgende:

- Det er staten der barnet har vanlig bosted som kan treffe beskyttelsestiltak (jurisdiksjon). Som et utgangspunkt vil barnets vanlige bosted være der barnet etter en konkret og samlet vurdering har sentrum for sine livsinteresser. Staten der barnet oppholder seg kan likevel treffe hastevedtak og midlertidige vedtak. En sak eller deler av en sak kan overføres mellom stater der dette er til barnets beste.
- Myndighetene i den staten som treffer beskyttelsestiltaket skal anvende sin egen stats lov (lovvalg). Det er egne regler om lovvalg for foreldremyndighet som følger av loven eller er avtalt, som blant annet innebærer at foreldremyndighet som er tildelt i barnets tidligere

bostedsstater vil bestå i barnets nye vanlige bostedsstat.

- Avgjørelser om beskyttelsestiltak truffet i én konvensjonsstat anerkjennes og kan gjennomføres (fullbyrdes) i andre konvensjonsstater.
- Konvensjonen legger til rette for økt samarbeid og informasjonsutveksling.
- Hver stat skal utpeke en sentralmyndighet som skal samarbeide med andre sentralmyndigheter, veilede om konvensjonen og informere om nasjonale (interne) regler mv.

Haagkonvensjonen 1996 gjelder beskyttelsestiltak rettet mot barn. Den berører foreldreansvar, fast bosted, samvær, vergemål, plassering i fosterhjem og institusjon samt forvaltning av barnets formue. Konvensjonen pålegger ikke statene å innføre nye beskyttelsestiltak eller utvikle eksisterende beskyttelsestiltak for barn. Beskyttelsestiltak som sådan – og innholdet i disse – reguleres i hovedsak av statenes interne lovgivning og menneskerettighetene. FNs barnekonvensjon er her sentral. Haagkonvensjonen 1996 legger til rette for at barns beskyttelsesbehov kan oppfylles der barnets person eller formue har tilknytning til to eller flere stater.

Det er sterkt ønskelig at Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996. 41 stater er nå tilsluttet konvensjonen, herunder EU-statene som også har en intern EU-regulering på plass. Ratifikasjon vil gi norske myndigheter et nytt virkemiddel til å forebygge og løse internasjonale barnevernsaker, foreldretvister og barne bortføringssaker. Ratifikasjon vil gi Norge et regelverk mer på linje med EU-statene, og styrker Norges omdømme.

Oversikt over lovforslagene

Lov om Haagkonvensjonen 1996

Haagkonvensjonen 1996 foreslås gjennomført ved inkorporasjon. Dette betyr at konvensjonen gjelder som norsk rett. Departementet har utarbeidet et forslag til lov om gjennomføring av konvensjonen i norsk rett. Loven vil inneholde en inkorporasjonsbestemmelse. I tillegg foreslås det inntatt i loven enkelte øvrige bestemmelser som er nødvendige for å oppfylle Norges forpliktelser etter Haagkonvensjonen 1996, eller som skal sikre en best mulig tilpasning i norsk rett til konvensjonen. Det foreslås at Kongen oppnevner en sentralmyndighet og at det kan gis forskrifter om sentralmyndighetens oppgaver. Det foreslås videre en bestemmelse om overføring av personopplysninger. Kommunen skal bistå sentralmyndigheten med å samle inn opplysninger i saker etter kon-

¹ Med «foreldremyndighet» forstås foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

vensjonen, og står fritt i organiseringen av dette arbeidet internt. Det foreslås en bestemmelse som utpeker myndighetene som kan behandle anmodninger om overføring av hele eller deler av saken til en annen stat.

Barneloven og ekteskapsloven

Departementet foreslår å endre barnelovens bestemmelse om jurisdiksjon, fordi dette er nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996. Hovedregel etter konvensjonen er at saker behandles der barnet har vanlig bosted. Departementet foreslår at «vanlig bosted» blir det generelle jurisdiksjonsgrunnlaget i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Departementet foreslår videre enkelte endringer i bestemmelser om jurisdiksjon i barneloven og ekteskapsloven, og om lovvalg og anerkjennelse i barneloven, som har til formål å bidra til en best mulig tilpasning til konvensjonen.

I tillegg fremmes forslag om materielle endringer i barneloven som legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål. Endringene som foreslås kan blant annet bidra til å forebygge barnebortføring, og motvirke at barn etterlates i utlandet. Følgende hovedforslag fremmes:

Det presisere nærmere i hvilke tilfeller foreldre må avtale/samtykke for at barnet kan flytte til eller ta opphold i et annet land

Forelder med foreldreansvar kan i dag bestemme flytting ut av landet. Ved felles foreldreansvar må begge samtykke, og hver forelder kan i slike tilfeller bare ta barnet med på kortere utenlandsreiser uten samtykke. Departementet foreslår at barneloven endres for å presisere at samtykke skal innhentes også der et avtalt opphold forlenges eller endres, inkludert der barnet etterlates.

Det innføres krav om samtykke fra barn over 12 for å kunne flytte ut av landet, ta opphold utenfor landet eller foreta utenlandsreiser – når dette skjer uten forelder med foreldreansvar

Departementets forslag innebærer en ny og særskilt bestemmelse om barns medvirkning.

Foreldre gis rett til å reise sak for domstolen om flytting med barnet ut av landet

Departementet foreslår at domstolens kompetanse i foreldretvister utvides, idet det i dag bare

kan reises sak om foreldreansvar, bosted eller samvær. Domstolsbehandling av slike saker, inkludert saker om flytting, skal være siste utvei for foreldre – etter at forsøk på mekling er uttømt. Vilkåret om barnets beste gjelder.

Reglene om melding for avtaler og avgjørelser om foreldreansvar endres

I dag gjelder det en meldeplikt etter barneloven for avtaler (og norske avgjørelser) om foreldreansvar. Avtaler som ikke er meldt til Folkeregisteret, er uten rettsvirkning. Det foreslås presisert at det er avtaler inngått i samsvar med norsk rett, mellom foreldre om felles barn, som kan meldes til folkeregistermyndigheten.

Barnevernloven

Ratifikasjon gjør det nødvendig å endre jurisdiksjonsbestemmelsen i barnevernloven § 1-2. I tillegg foreslår departementet å lovregulere frivillige plasseringer i utlandet i ny § 4-4 a, samt frivillige plasseringer i Norge på bakgrunn av utenlandsk vedtak.

Endring i barnevernloven § 1-2

Departementet foreslår å endre jurisdiksjonsbestemmelsen i § 1-2, slik at den er i samsvar med jurisdiksjonsreglene i Haagkonvensjonen 1996. Departementet ønsker å innta vanlig bosted som jurisdiksjonsgrunnlag. Det fremgår av forslaget at når barn har vanlig bosted og oppholder seg i riket, gjelder lovens bestemmelser om tjenester og tiltak. Dette vil si at barnevernet kan treffe alle typer tiltak. Det samme vil gjelde for barn som er flyktninger, internt fordrevet eller der barnets bosted ikke lar seg fastsette.

Departementet foreslår også å presisere ytterligere i lovbestemmelsen hvilke tiltak som gjelder for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet. For denne gruppen barn kan det treffes vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-12 og vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24.

Endringen i § 1-2 får ikke betydning for barneverntjenestens plikt til å treffe frivillige hjelpetiltak og andre midlertidige tiltak overfor barn som oppholder seg i Norge. Departementet foreslår derfor å presisere i § 1-2 at for barn som oppholder seg i riket, men som har vanlig bosted i en annen stat, gjelder vedtak etter §§ 4-4, 4-6, 4-7, 4-9, 4-10, 4-11, 4-25, 4-26 og 4-29.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Forslag til ny § 4-4 a første ledd om plassering i utlandet som et hjelpetiltak

Departementet foreslår å lovregulere at barneverntjenesten skal kunne treffe midlertidig vedtak om frivillig plassering i et konkret fosterhjem eller en institusjon i en stat som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1996. Det skal rent unntaksvis være adgang til å plassere et barn i et fosterhjem eller en institusjon i utlandet. Det kan i enkelte tilfeller være til barnets beste å bli plassert i et fosterhjem eller en institusjon i en stat som barnet har tilknytning til. Departementet ønsker ikke å åpne for plassering i utlandet etter omsorgsovertakelse.

En rekke vilkår må være oppfylt for at barneverntjenesten skal kunne beslutte plassering i utlandet, se forslaget til ny § 4-4 a første ledd. For det første må vilkårene for hjelpetiltak etter § 4-4 være oppfylt. Plasseringen skal også være forsvarlig og til det enkelte barns beste. Barnets tilknytning til staten skal tillegges særlig vekt. Andre relevante momenter vil være barnets tilknytning til aktuelle omsorgspersoner, barnets eget ønske, nærhet til eventuelle søsken, barnets kjennskap til den nye statens kultur og språk. Det stilles også krav om at barnets rettigheter er ivaretatt i samsvar med barnevernloven § 4-1 og § 6-3. Barnets mening skal fremgå av sakens dokumenter. Barn over 12 år og foreldre med foreldreansvar må samtykke i plasseringsstedet. Det kreves at staten

der barnet ønskes plassert har et forsvarlig tilsyn. Videre stilles det vilkår om at barneverntjenesten har inngått en avtale med utenlandske myndigheter om tilsyn og oppfølging av barnet etter plassering og om kostnadsfordelingen. Haagkonvensjonen 1996 artikkel 33 som gir regler om prosedyrer for slike plasseringer skal være oppfylt.

Forslag til ny § 4-4 a annet ledd om plassering i Norge på bakgrunn av et utenlandsk vedtak

Departementet foreslår at barneverntjenesten skal kunne samtykke i plassering av et barn i et konkret fosterhjem eller en institusjon i Norge etter anmodning fra utenlandske myndigheter som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996, se forslag til § 4-4 a annet ledd i lovforslaget. Samtykke er betinget av at ovennevnte vilkår i § 4-4 a første ledd er oppfylt. Det vil ikke være mulig med en plassering i Norge hvis barnet ikke sikres nødvendig oppholdstillatelse. Barneverntjenesten må derfor søke Utlendingsdirektoratet om oppholdstillatelse for barnet der dette er nødvendig. Barneverntjenesten kan ikke samtykke i plasseringen før barnet har fått oppholdstillatelse. Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere behovet for å innføre en særregel i utlendingsregelverket som kan gi utenlandske barn adgang til å få oppholdstillatelse i slike tilfeller.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

2 Bakgrunn

2.1 Høringen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet sendte 30. september 2013 på høring forslag om å ratifisere Haagkonvensjonen 1996 til følgende høringsinstanser:¹

Departementene

Arbeids- og velferdsdirektoratet
 Atferdssenteret
 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
 Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat), regionene
 Barneombudet
 Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge
 Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet/
 RKBU-Vest
 Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge/
 RKBU-Nord
 Datatilsynet
 Domstoladministrasjonen
 Fylkesmennene
 Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker
 Helsedirektoratet
 Høgskolen i Bergen
 Høgskolen i Finnmark
 Høgskolen i Harstad
 Høgskolen i Lillehammer
 Høgskolen i Oslo og Akershus
 Høgskolen i Sogn og Fjordane
 Høgskolen i Sør-Trøndelag
 Høgskolen i Telemark
 Høgskolen i Østfold
 Høgskolen i Volda
 Høyesterett
 Diakonhjemmets høgskole
 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)
 Landets helseforetak
 Landets pasient- og brukerombud
 Landets regionale helseforetak (4)
 Likestillings- og diskrimineringsombudet
 Nasjonalt folkehelseinstitutt
 Nasjonalt kunnskapssenter for folkehelsen

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)
 Norges Forskningsråd (NFR)
 Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)
 Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)
 Norsk senter for barneforskning (NOSEB)
 Norsk senter for menneskerettigheter
 OMOD – Organisasjonen mot offentlig diskriminering
 Lagmannsrettene
 Politidirektoratet
 Regionsenter for barn og ungdoms psykiske helse
 Regjeringsadvokaten
 Regionale ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging
 Riksadvokaten
 Riksrevisjonen
 Sametinget
 Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn
 Senter for medisinsk etikk (SME)
 Senter for menneskerettigheter, UiO
 Sentralenheten for fylkesnemndene
 Sivilombudsmannen
 Skattedirektoratet
 Statens helsetilsyn
 Statens råd for funksjonshemmede
 Statistisk sentralbyrå
 Sysselmannen på Svalbard
 Tingrettene
 Universitetet i Agder
 Universitetet i Bergen
 Universitetet i Oslo
 Universitetet i Stavanger
 Universitetet i Nordland
 Universitetet i Tromsø
 Utdanningsdirektoratet (UDI)
 Utlendingsdirektoratet
 Utlendingsnemnda
 Fylkeskommunene
 Kommunene
 Longyearbyen lokalstyre

¹ Høringsnotatet ble ettersendt til Surrogatforeningen.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Akademikerne
 Aleneforeldreforeningen
 Antirasistisk senter
 Arbeidsgiverforeningen NAVO
 Barnevernsproffene
 Childwatch International – UiO
 Den norske Legeforening
 Den Norske Advokatforening
 Den Norske Dommerforening
 Den norske tannlegeforening
 Fagforbundet
 Fellesorganisasjonen (FO)
 Flerfaglig fellesorganisasjon
 Flyktningehjelpen
 Forandringsfabrikken
 Forum for Barnekonvensjonen
 Foreningen 2 Foreldre
 Funksjonshemmedes fellesorganisasjon
 Human Rights Service (HRS)
 Innvandrernes Landsorganisasjon (INLO)
 Juridisk Rådgivning for kvinner (JURK)
 Juss-Buss
 Jussformidlingen i Bergen
 Jushjelpa i Midt-Norge
 Jushjelpa i Nord-Norge
 Kirkens Bymisjon
 Kirkens Familievern
 Kommunesektorens organisasjon (KS)
 Kontaktutvalget for innvandrere og norske myndigheter (KIM)
 Landsforeningen for barnevernsbarn
 Landsorganisasjonen (LO)
 Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU)
 MiRA Ressurssenter for innvandrere og flykningkvinner
 Nasjonalforeningen for folkehelsen
 Norges Juristforbund
 Norges Kvinne- og Familieforbund
 Norges Røde Kors
 Norsk barnevernlederorganisasjon (NOBO)
 Norsk Barnevernsamband
 Norsk Folkehjelp
 Norsk Fosterhjemforening
 Norsk helse- og sosiallederlag
 Norsk Innvandrerforum
 Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS)
 Norsk Pasientforening
 Norsk Psykologforening
 Norsk sykepleierforbund
 Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
 Organisasjonen for Private Barneverntiltak (OPB)
 PRESS – Redd Barna Ungdom
 Redd Barna
 Redd Barnas Rettighetssenter

Reform – ressurscenter for menn
 Ressurssenter for Pakistanske Barn
 Rettspolitisk forening
 Rådet for psykisk helse
 Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF)
 SOS Rasisme
 Statens sivilrettsforvaltning
 (sentral vergemålsmyndighet)
 Stiftelsen Landsforening Rettferd for taperne
 Stiftelsen Menneskerettighetshuset
 Surrogatforeningen
 UNICEF Norge
 Unio
 Utdanningsforbundet
 VIRKE
 Voksne for Barn
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

Departementet mottok høringsuttalelser fra 50 høringsinstanser, hvorav 30 har avgitt merknader.

De fleste høringsinstansene støtter uttrykkelig ratifikasjon, ingen går imot. Det er videre støtte til lovforslagene. *Justis- og beredskapsdepartementet* understreker i høringen konvensjonens betydning for å forebygge og løse barnebortførings saker, samt legge til rette for samvær over landegrensene.

Den eksterne arbeidsgruppen som har utredet den samlede bistanden som ytes av norske myndigheter i internasjonale barnebortførings saker, støtter også ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996, særlig under henvisning til at Haagkonvensjonen 1996 i langt større grad enn Haagkonvensjonen 1980 bidrar til reell og effektiv sikring av samværsrett over landegrensene. Det vises til omtalen av rapporten i proposisjonen punkt 2.2.

2.2 Rapport om internasjonal barnebortføring

Det ble i 2012 nedsatt en ekstern arbeidsgruppe for å se på den samlede bistanden som ytes av norske myndigheter i internasjonale barnebortførings saker. Det lå i arbeidsgruppens mandat at den skulle foreta en prinsipiell og samlet gjennomgang av regelverket for og behandlingen av barnebortførings saker, plassering av sentralmyndigheten, og at den skulle avgi en rapport med konkrete forslag til forbedringer. Arbeidsgruppens rapport ble overlevert *Justis- og beredskapsdepartementet* i 31. januar 2014.

Arbeidsgruppens vurderinger og forslag bygger på et ønske om å se og styrke barnets stilling i en barnebortførings sak. Rapporten inneholder for-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

slag til en rekke nye lovbestemmelser og flere lovendringer i gjeldende regelverk som berører barne bortførings sakene; lov 8. juli 1998 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar m v og om tilbakelevering av barn (barne bortføringsloven), barneloven, barnevernloven, lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp (rettshjelploven) og Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven).

Ett av de sentrale forslagene er etablering av en ny meklingsordning for barne bortføringssaker som innarbeides i dagens domstolsbehandling av sakene. Arbeidsgruppen viser til at internasjonal familiemekling innebærer særlige utfordringer, og foreslår derfor å opprette en ordning med internasjonale familiemeklere som domstolen kan oppnevne i den enkelte sak. Arbeidsgruppen foreslår også at det opprettes en egen kontaktperson/koordinator for barne bortføringssaker i alle landets politidistrikt. Rask saksbehandling både i sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonen 1980 (Justis- og beredskapsdepartementet) og i domstolen er sentralt i barne bortføringssakene. Arbeidsgruppen foreslår derfor tydeligere saksbehandlingsfrister for den norske sentralmyndigheten og kortere ankefrist i domstolen. Videre mener arbeidsgruppen at Utenriksdepartementets arbeid med barne bortføringssaker, det vil si i saker som faller utenfor konvensjoner, bør omorganiseres og styrkes for å sikre en enda bedre håndtering av sakene. Arbeidsgruppen mener videre at barnevernet bør få en utvidet rolle i barne bortføringssakene og foreslår derfor at den lokale barnevernstjenesten bør informeres både når et barn tilbakeføres til Norge etter en bortføring, og når et barn bortføres til Norge.

Arbeidsgruppen anbefaler at sentralmyndigheten etter Haagkonvensjonen 1980 fortsatt bør ligge i Justis- og beredskapsdepartementet.

Rapporten har vært på høring med høringsfrist 15. september 2014. Arbeidsgruppens forslag når det gjelder barneloven er omtalt og behandlet i denne proposisjonen om Haagkonvensjonen 1996 mv. Forslag når det gjelder øvrige lover følges opp i et eget løp der Justis- og beredskapsdepartementet har hovedansvaret, og i et samarbeid med de berørte departement. Forslaget som gjelder ny meklingsordning behandles i sistnevnte løp.

2.3 Utredningsprosess, hovedkilder og begrepsbruk

Gjennomføringen av Haagkonvensjonen 1996 berører både Barne-, likestillings- og inklude-

ringsdepartementets og Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområder, og utredningsarbeidet har foregått i en interdepartemental arbeidsgruppe. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har koordinert arbeidet. Proposisjonen er utarbeidet i samråd med og med bidrag fra Justis- og beredskapsdepartementet og andre berørte departement som har ansvar på dette området. I brev av 12. oktober 2007 fra Barne- og likestillingsdepartementet – i forståelse med Justisdepartementet – Universitetet i Bergen, Det juridiske fakultet, om å utrede hvilke endringer som må foretas i lovgivningen for at Norge skal kunne ratifisere Haagkonvensjonen 1996. Utredningen ved førsteamanuensis Thomas Eeg ble lagt frem for departementene 31. desember 2007. På bakgrunn av Eegs utredning la departementene til grunn at det var behov for ytterligere utredning. Utredningsprosessen har tatt tid, noe som også har vært tilfellet i de fleste EU-statene. Danmark ratifiserte 30. september 2011, Sverige 26. september 2012, og Island har ennå ikke sluttet seg til konvensjonen. Det har vært behov for en grundig utredning på grunn av sakens kompleksitet, og mens den danske og svenske proposisjonen om gjennomføring bygger på og refererer til omfattende eksterne utredninger foretatt av offentlige utvalg (SOU/Betænkning), har ikke gjennomføringen i Norge vært gjenstand for eksterne utredning i et utvalg.

Ved utarbeidelse av proposisjonen er det særlig sett hen til Haagkonferansens dokumenter Explanatory Report, Lagarde 1998.² Videre er det sett hen til Practical Handbook on the operation of the Hague Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children (Practical Handbook 2014).³ Det er også sett hen til den danske og svenske gjennomføringen av konvensjonen. Haagkonvensjonen 1996 ble gjennomført i dansk rett ved lov nr. 434 08/05/2006 om Haagerbørnebeskyttelseskonventionen. Forarbeider til loven er L 148 2005-06 Forslag til lov om Haagerbørnebeskyttelseskonventionen. Se også Betænkning nr. 1467 2005 Haagerbørnebeskyttelseskonventionen, Gennemførelse af Haagerkonventionen af 19. oktober 1996 om kompetence, lovvalg, anerkendelse, fuldbyrdelse og

² Datert 15. januar 1997, publisert 1998 på HCCHs hjemmeside.

³ I høringsnotatet 30. septbmer 2013 ble Draft Practical Handbook lagt til grunn, mens den endelige versjonen av Practical Handbook 2014 ble publisert i 2014.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

samarbejde vedrørende forældreansvar og foranstaltninger til beskyttelse af børn. Haagkonvensjonen 1996 ble gjennomført i svensk rett ved Lag SFS 2012:318 om 1996 års Haagkonvention. Forarbeider til loven er Regeringens proposition 2011/12:85 Stärkt skydd för barn i internationella situationer. Se også SOU 2005:111 Föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn i internationella situationer – 1996 års Haagkonvention m.m.

I høringsnotatet benyttet departementet både begrepet «kompetanse» og «jurisdiksjon». I forbindelse med omtalen av de respektive interne norske lover ble imidlertid også andre begreper benyttet – idet det ble tatt hensyn til gjeldende begrepsbruk på de ulike lovområdene. I proposisjonen og forslaget til gjennomføringslov er begrepet «jurisdiksjon» benyttet. Grunnen til dette er blant annet at dette begrepet samsvarer med begrepet i den offisielle engelske versjonen av konvensjonen samt i dokumenter fra Haagkonferansen mv.

Enkelte tar til orde for at «rettsvalg» heller bør benyttes enn «lovvalg», idet dette er et videre begrep som etter sin ordlyd også favner om den «retten» som ikke er knyttet til formelle lover. Departementet benytter likevel begrepet «lovvalg» i proposisjonen, idet dette er et innarbeidet begrep.

Begrepet «parental responsibility» i konvensjonen er oversatt med «foreldremyndighet» og defineres i konvensjonen artikkel 1 nr. 2 som «foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold

som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue». «Parental responsibility» etter konvensjonen svarer omtrent til foreldres myndighet på basis av foreldreansvaret og myndigheten som verge. Dette innebærer at «parental responsibility» ikke er fullt ut i samsvar med det norske foreldreansvarsbegrepet. Begrepet har følgelig et eget konvensjonsrelatert innhold. Departementet har valgt å benytte «foreldremyndighet» fremfor «foreldreansvar», for å markere at begrepet har et eget konvensjonsrelatert innhold. Videre er begrepet «custody», som benyttes også i Haagkonvensjonen 1980 om barnebortføring, oversatt med «foreldreansvar», noe som er videreført i oversettelsen av Haagkonvensjonen 1996. Se nærmere om begrepet foreldremyndighet i proposisjonen punkt 3.2 og merknader til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 1 i proposisjonen punkt 13.

I proposisjonen er foreldremyndighet «by operation og law», jf. artikkel 16 nr. 1 og nr. 4, oversatt med «i kraft av loven». Begrepet «under the law» i artikkel 16 nr. 3, som refererer til tilfeller der foreldremyndighet følger i kraft av loven, eller følger av avtale eller viljesklæring, er oversatt med «etter loven». Begrepet «unilateral act» i artikkel 16 nr. 2 er oversatt med «ensidig viljeserklæring».

Begrepet «habitual residence» er oversatt med «vanlig bosted», og er omtalt i proposisjonen punkt 3.3.1 og merknaden til lov om Haagkonvensjonen § 8.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

3 Haagkonvensjonen 1996

3.1 Innledning

Haagkonvensjonen 1996 er utarbeidet av Haagkonferansen for internasjonal privatrett. Haagkonferansen er en internasjonal organisasjon som arbeider for harmonisering av internasjonal privatrett.¹ Internasjonal privatrett er den enkelte stats regler om hvilken stats rett som skal anvendes i saker som har tilknytning til flere stater. Norge har vært medlem av Haagkonferansen siden 1955. Haagkonferansen har 78 medlemmer, herunder 77 stater samt EU.²

Først og fremst kan konferansens medlemstater slutte seg til konvensjonene, men flere av dem er også åpne for tilslutning fra ikke-medlemsstater. 67 ikke-medlemsstater er tilsluttet én eller flere av konvensjonene.

Haagkonvensjonen 1996 ble vedtatt av Haagkonferansen 19. oktober 1996 og trådte i kraft 1. januar 2002, og 41 stater har nå sluttet seg til konvensjonen.³ Så godt som alle EU-stater har sluttet seg til konvensjonen.⁴ Foruten EU-statene, har medlemsstatene Albania, Australia, Ecuador, Georgia, Monaco, Montenegro, Marokko, Russland, Sveits, Ukraina og Uruguay sluttet seg til konvensjonen. Armenia, Den dominikanske republikk og Lesotho, som ikke er medlemmer av Haagkonferansen, er også tilsluttet konvensjonen. Medlemsstater som ennå ikke har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996 er blant annet Australia, Canada, Japan, Kina, Sveits og Tyrkia.⁵

¹ Den første plenarforsamling ble holdt i 1893, og ytterligere fem ble holdt før første verdenskrig. Den syvende ble holdt først i 1951. På dette møtet ble Haagkonferansen gjort til en fast, internasjonal organisasjon med et permanent sekretariat.

² Moldova søker om å bli medlem.

³ Argentina, Chile og Serbia arbeider for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, og de orienterte om status for dette arbeidet på Rådsmøtet 25. mars 2015.

⁴ Ifølge Haagkonferansens statustabell, oppdatert senest 17. desember 2014, har alle EU-statene bortsett fra Italia ratifisert/tiltrådt.

⁵ Nærmere informasjon om Haagkonferansens medlemsstater mv. er tilgjengelig på Haagkonferansens hjemmesider <http://www.hcch.net>.

Norge var representert under forhandlingene som ledet frem til vedtagelsen av Haagkonvensjonen 1996. Bakgrunnen for arbeidet som resulterte i Haagkonvensjonen 1996 var behovet for revisjon av Haagkonvensjonen av 5. oktober 1961 om jurisdiksjon og lovvalg med hensyn til beskyttelse av mindreårige.⁶ Etter vedtagelsen av Haagkonvensjonen 1961 var barns rettsstilling forbedret gjennom Haagkonvensjonene om henholdsvis barne bortføring (1980) og internasjonal adopsjon (1993). Videre hadde ikrafttreddelsen av FNs barnekonvensjon av 20. november 1989 gjort det nødvendig å foreta endringer i Haagkonvensjonen 1961. Få stater hadde dessuten sluttet seg til Haagkonvensjonen 1961.⁷

Konvensjonens forhold til andre konvensjoner er omtalt i proposisjonen punkt 3.7.

3.2 Formål og virkeområde

3.2.1 Beskyttelse av barn. Internasjonal privatrett

Formålet med Haagkonvensjonen 1996 fremgår av konvensjonens fortale og er mer spesifikt uttrykt i artikkel 1. Konvensjonens overordnede formål er å beskytte barn i internasjonale situasjoner. Konvensjonen tar sikte på å hindre konflikt mellom statenes rettssystemer når det gjelder foreldremyndighet og beskyttelsestiltak for barn, samt etablere et samarbeid på dette området mellom statene og mellom statenes kompetente myndigheter, jf. Practical Handbook 2014 punkt 2.3. Det vises her også til konvensjonens fortale som redegjør for formålet med konvensjonen, idet denne kan gi veiledning ved anvendelsen av konvensjonen i konkrete saker.

⁶ Beslutning tatt 29. mai 1993 av statene representert på 17. sesjon av Haagkonferansen om internasjonal privatrett, se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 1. Norge har for øvrig ikke tiltrådt Haagkonvensjonen 1961.

⁷ Haagkonvensjonen 1961 la stor vekt på statsborgerskap som jurisdiksjonsgrunnlag, og hadde flere konkurrerende grunnlag for jurisdiksjon. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punktene 3 til 5.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Konvensjonen har noen overordnede formål som ikke dekkes opp av én bestemt artikkel i konvensjonen, men som ivaretas gjennom ulike artikler og de muligheter disse gir for å oppnå bestemte løsninger. Et sentralt formål med konvensjonen er å forebygge barne bortføring. Haagkonvensjonen 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barne bortføring (Haagkonvensjonen 1980) og Haagkonvensjonen 1996 er ment å virke sammen og forsterke hverandre. Konvensjonens regler og system legger blant annet til rette for at foreldre og barn fortsatt kan ha samvær og kontakt selv om barnet og den annen forelder flytter til en annen stat. I *Practical Handbook 2014* kapittel 13 omtales blant annet samvær eller kontakt mellom barn og foreldre på tvers av landegrensar, barne bortføring og mekling. Det vises til proposisjonen punkt 3.2.4.

Konvensjonens formål, regler og system vil gi økt beskyttelse av barn med tilknytning til andre stater – særlig ved barne bortføring, i foreldretviser og barnevernsaker.

3.2.2 Barn opp til 18 år

Haagkonvensjonen 1996 gjelder beskyttelsestiltak for barn fra tidspunkt for fødsel til barnet fyller 18 år, jf. artikkel 2. Den gjelder ikke for fostre, og regulerer dermed ikke spørsmål om det ufødte barns rettslige stilling eller adgangen til svangerskapsavbrudd. Det følger ikke av artikkel 2 at myndighetsalderen skal være 18 år i stater som er part i konvensjonen. Ordlyden innebærer kun at konvensjonens regler gjelder for barn opp til 18 år, selv om de er myndige i henhold til sin stats personalstatutt. Se *Explanatory Report*, Lagarde 1998 punkt 16. Konvensjonen omfatter derimot ikke det å oppnå myndighet, jf. artikkel 4 bokstav d, se nærmere i proposisjonen punkt 3.2.3.

Spørsmål om fastsettelse av rettslig handleevne for barn under 18 år reguleres ikke direkte av konvensjonen, men spørsmålet kan få indirekte eller prejudisiell betydning i konkrete saker, jf. *Explanatory Report*, Lagarde 1998 punktene 16 og 30.

Reglene om taushetsplikt i henhold til artiklene 41 og 42 gjelder også for data som er samlet inn i en sak også etter at barnet har fylt 18 år. Det vises til *Explanatory Report*, Lagarde 1998 punkt 16.

3.2.3 Beskyttelsestiltak

3.2.3.1 Avgjørelser rettet mot barnets person og formue

Haagkonvensjonen 1996 gjelder ifølge fortalen «tiltak for beskyttelse av barn». Av artikkel 1 bokstav a fremgår det at beskyttelsen gjelder «tiltak med sikte på å beskytte barnets person eller formue». Konvensjonen inneholder ikke en nærmere definisjon av nevnte begreper.

Konvensjonen gjelder i utgangspunktet rettslige eller administrative avgjørelser. Dette følger blant annet av konvensjonen artikkel 1, videre artikkel 5 som regulerer hvilken jurisdiksjon «rettslige eller administrative myndigheter» har til å fatte beskyttelsestiltak, og artikkel 23 nr. 1 om anerkjennelse av «[t]iltak som er truffet av myndighetene». Avtaler mellom private faller derfor utenfor, med unntak for de særskilte reglene om foreldremyndighet i artikkel 16.

Artikkel 3 oppregner en liste over beskyttelsestiltak som omfattes av konvensjonen, men denne er ikke uttømmende, og listen refererer heller ikke til adskilte kategorier av tiltak. Artikkel 4 oppregner hvilke tiltak som ikke omfattes, og denne oppregningen er derimot uttømmende. Konvensjonens begrep «tiltak for beskyttelse av barn» må således forstås i lys av artikkel 3 og artikkel 4, jf. *Explanatory Report*, Lagarde 1998 punktene 6, 18 og 26. Når det skal tas stilling til om konvensjonen får anvendelse for tiltak som ikke nevnes i artikkel 3, og som ikke er unntatt etter artikkel 4, må man ta utgangspunkt i konvensjonens overordnede formål, som er å styrke rettssikkerheten for barnets person og formue i tilfeller der saksforholdet har tilknytning til flere stater.

3.2.3.2 Aktuelle tiltak

Haagkonvensjonen 1996 artikkel 3 bokstavene a til g inneholder en ikke-uttømmende liste over de mest aktuelle beskyttelsestiltak.

a) tildeling, utøvelse, opphør eller begrensning av foreldremyndighet og delegering av slikt ansvar

Begrepet «parental responsibility», som er oversatt med «foreldremyndighet», er definert i artikkel 1 nr. 2:

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

«I denne konvensjonen omfatter begrepet «foreldremyndighet» foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue.»

Definisjonen svarer ikke fullt ut til det norske foreldreansvarsbegrepet. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 14. Konvensjonens begrep er relatert både til representasjon av barnets person, dets formue og for øvrig til andre former for rettslig representasjon av barnet. Ansvaret kan tilhøre foreldre, verger eller andre rettslige representanter. Practical Handbook 2014, punkt 13.76 viser til at representasjon av barnet ofte er nødvendig på grunn av manglende rettslig handleevne, og at representasjon av barnet generelt involverer det å handle på vegne av eller i navnet til barnet vis a vis tredjemann. I Practical Handbook 2014 understrekes at avgjørelser som gjelder representasjon av barnet er klart innenfor virkeområdet for konvensjonen, samt at artikkel 3 bokstav d fastsetter at beskyttelseiltak kan spesielt gjelde utpeking av og oppgaver for den person eller det organ som skal ha ansvar for barnets person eller formue.

Konvensjonens begrep har et selvstendig konvensjonsrelatert innhold. Dette betyr at hvorvidt konvensjonsstatene i intern rett benytter det samme begrepet, lignende eller andre begreper er uten selvstendig betydning for anvendelsen av konvensjonen. Konvensjonen omfatter tildeling av foreldremyndighet, likeledes utøvelse, opphør, fratagelse, begrensning og delegasjon av dette.

b) foreldreansvar, herunder rettigheter som gjelder omsorgen for barnets person, spesielt retten til å bestemme hvor barnet skal bo, samt samværsrett, herunder retten til å ta barnet med til et annet sted enn barnets vanlige bosted for et begrenset tidsrom

Konvensjonsteksten fremhever retten til å bestemme hvor barnet skal bo fast og samværsrett, jf. formuleringen «spesielt». I Practical Handbook 2014 punkt 13.15 gis veiledning om at det ikke gis noen definisjon av samværsrett, men at det er uttrykkelig fastslått at det inkluderer retten til å ta barnet med til et annet sted enn barnets vanlige bosted for et begrenset tidsrom, jf. tilsvarende formulering i artikkel 5 i Haagkonvensjonen 1980 om barne bortføring. Ifølge Practical Handbook 2014 er dette bevisst, slik at begrepene

skal forstås og tolkes på samme autonome (selvstendige) måte. I Practical Handbook 2014 bemerkes også at Haagkonvensjonen 1996 klargjør at retten til å opprettholde regelmessig direkte kontakt omfatter slik kontakt, på avstand, som en forelder har rett til å opprettholde med sitt barn, ved korrespondanse, telefon eller telefaks.

Det vises for øvrig til proposisjonen punkt 3.2.4 for omtale av konvensjonens regler og system som legger til rette for at foreldre og barn fortsatt kan ha samvær og kontakt selv om barnet og den annen forelder flytter til en annen stat.

c) vergemål og tilsvarende ordninger

Tiltak som gjelder beskyttelse eller representasjon av, eller assistanse til barnet når foreldrene er døde eller fratatt retten til å representere barnet, omfattes.

d) utpeking av og oppgaver for den person eller det organ som eventuelt skal ha ansvaret for barnets person eller formue, det å representere eller bistå barnet

Utpeking av personer og oppgaver for den person eller det organ som skal ha ansvar for barnet, representere eller bistå dette, omfattes. Begrepet «den person eller det organ» refererer til foreldre, verger, men også til barnets advokat. Videre vil dette alternativet omfatte andre som i spesielle tilfeller har ansvar for barnet, herunder en skole eller noen som driver et ferisenter. I slike tilfeller vil den som har ansvar for barnet eksempelvis ha myndighet til å ta avgjørelser om medisinsk behandling der barnets rettslige representant ikke er tilstede.

e) plassering av barnet i fosterhjem eller barneverninstitusjon eller omsorgsyttelse i form av kafala eller tilsvarende ordning

Alle former for alternative plasseringer av et barn omfattes, noe som gjerne skjer i tilfeller der barnet er foreldreløst eller hvor foreldrene ikke er i stand til å ta seg av barnet. Det bemerkes at tiltak i forbindelse med adopsjon ikke omfattes, se omtalen av unntak nedenfor.

Kafala er nevnt særskilt i artikkel 3. Kafala er et institutt kjent i islamsk rett. Kafala innebærer en mer eller mindre permanent plassering av barnet uten at de rettslige bånd til foreldrene brytes. Se nærmere Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 23.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

f) offentlig myndighets tilsyn med den omsorgen barnet får av den som har ansvaret for barnet

Tilsyn fra det offentlige med barnet i foreldrenes hjem eller ved plasseringer utenfor hjemmet omfattes.

g) forvaltning og ivaretagelse av, eller disposisjoner over barnets formue

Tiltak knyttet til beskyttelse av barnets formue omfattes, og Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 25 understreker at denne vide formuleringen omfatter alle oppgaver eller disposisjoner knyttet til barnets formue.

3.2.3.3 Unntak – uttømmende liste i artikkel 4

Enkelte tiltak og forhold er eksplisitt unntatt fra konvensjonens anvendelsesområde i henhold til artikkel 4 bokstavene a til j. Listen er uttømmende, noe som innebærer at alle andre beskyttelsestiltak rettet mot barnets person eller formue er omfattet av konvensjonen. De ulike unntakene har forskjellige begrunnelser, herunder å hindre konflikt med andre internasjonale konvensjoner på spesifikke områder. Videre gjelder enkelte unntak mer offentligrettslige forhold eller forhold som berører områder hvor statene har essensielle nasjonale interesser, så som strafferett og innvandring.

a) etablering eller bestridelse av et foreldre-barn-forhold

Unntaket omfatter både førstegangsetablering og endring/overføring av farskap og morskap. Unntaket gjelder også tiltak knyttet til etablering av foreldreskap etter bruk av surrogati. Haagkonferansen har igangsatt et utredningsprosjekt knyttet til foreldreskap/surrogati, og konferansens sekretariat har forberedt flere dokumenter i den forbindelse.⁸ I disse dokumentene vises det til, i likhet med Practical Handbook, at Haagkonvensjonen 1996 ikke gjelder etablering av foreldreskap. Unntaket i bokstav a omfatter også spørsmålet om hvorvidt barnet må ha samtykke fra en rettslig representant ved etablering eller endring/overføring av foreldreskap. Internasjonalprivatrettslige forhold knyttet til hvem som i så fall er eller

skal være barnets representant (i kraft av lov eller ved at myndighetene utpeker), omfattes derimot av konvensjonen.

b) avgjørelser om adopsjon, tiltak som forbereder til adopsjon eller annullering eller opphevelse av adopsjon

Haagkonvensjonen 29. mai 1993 regulerer internasjonal adopsjon, herunder internasjonalprivatrettslige forhold. Unntaket i artikkel 4 bokstav b er vidt og omfatter også selve plasseringstiltaket for barn, når dette er et tiltak fra myndighetenes side med tanke på bortadopsjon.

c) barnets fornavn og etternavn

Tiltak relatert til barnets navn er ikke omfattet av konvensjonen, ettersom de ikke anses som beskyttelsestiltak for barn, jf. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 29.

d) det å oppnå myndighet

Det å oppnå myndighet er unntatt fra konvensjonen. «Emancipation», oversatt med «det å oppnå myndighet», betyr å løse en mindreårig fra foreldrenes eller vergens ansvar, noe som kan skje i kraft av lov eller vedtak fra myndighetene. For eksempel kan dette følge av loven som en konsekvens av at den mindreårige inngår ekteskap.⁹ Et annet eksempel er at en mindreårig mor erklæres som myndig ved en administrativ eller rettslig avgjørelse, slik at hun selv kan ha foreldreansvar for barnet, jf. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 30. Idet slike tiltak løser barnet fra foreldres eller verges ansvar, er dette på en måte det motsatte av et beskyttelsestiltak, noe som begrunner konvensjonens unntak på dette punkt.

Fastsettelse av rettslig handleevne for barn under 18 år reguleres ikke direkte av konvensjonen, men spørsmålet kan få indirekte eller prejudisiell betydning i konkrete saker etter konvensjonen.

e) bidragsplikt

Bidrag er ikke omfattet av Haagkonvensjonen 1996. Bidrag er imidlertid omfattet av andre konvensjoner, herunder Haagkonvensjonen av 23.

⁸ «The Parantage/Surrogacy Project», jf. Prel. Doc. No 11 of March 2011, Prel. Doc. No 10 of March 2012, Prel. Doc. No 3 B of April 2014, jf. Prel. Doc. No 3 C (The Study) of March 2014. Se også Prel. Doc. No. 3A February 2015 (updating note).

⁹ Slike regler ble foreslått innført i norsk rett, se NOU 2004: 16 Vergemål side 98-100, men ble ikke fulgt opp i proposisjonen, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) Om vergemål.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

november 2007 om internasjonal innkreving av barnebidrag og andre former for familiebidrag.

f) truster eller arv

Tiltak i form av truster eller arv omfattes ikke. Spørsmål som gjelder internasjonal privatrett på området for truster er regulert i andre Haagkonvensjoner.¹⁰

g) trygde- og sosialytelser

Tiltak i form av trygde- og sosialytelser omfattes ikke. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 33 viser til at unntaket skyldes at rett til stønader utbetales av instanser som er avhengig av presise tilknytningsfaktorer.

h) offentlige tiltak av generell art vedrørende skolegang eller helse

Offentlige tiltak av generell karakter knyttet til utdanning og helse omfattes ikke av konvensjonen. Eksempel på dette er plikt til grunnskoleopp-læring og vaksinasjon. Derimot vil et individuelt tiltak knyttet til et spesifikt barn være omfattet, herunder beslutning om at et bestemt barn skal gjennomgå en operasjon.

i) tiltak truffet som følge av straffbare handlinger begått av barn

Tiltak iverksatt som følge av straffbare handlinger begått av barn, omfattes ikke av konvensjonen. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 35 viser til at unntaket uttrykker et ønske om ikke å legge begrensninger på konvensjonsstatenes jurisdiksjon når det gjelder å finne egnede tiltak, i form av straff eller utdanning, mot straffbare overtredelser begått av barn.

Det er ifølge Explanatory Report, Lagarde 1998 ikke et vilkår at barnets handlinger har vært gjenstand for straffeforfølgning, det er tilstrekkelig at handlingene ville vært straffbare dersom de var begått av et individ over den kriminelle lav-alder. Enkelte medlemsstater synes å forutsette at det må foreligge et konkret tiltak rettet mot barnet som følge av straffeforfølgning for at unntaket skal få anvendelse.

Tiltak som svar på avvikende adferd som ikke anses som kriminell, omfattes. Dette kan være tiltak rettet mot individuelle barn som rømmer hjemmefra eller skulker skolen.

j) avgjørelser om rett til asyl og om innvandring

Beslutninger om asyl eller innvandring er unntatt fra konvensjonen. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 36 viser til at dette er avgjørelser som må utledes av statenes suverene makt.

Tiltak som gjelder beskyttelse av eller representasjon for barn som søker om asyl eller oppholdstillatelse omfattes imidlertid.

3.2.4 Særskilte overordnede formål

3.2.4.1 Samvær og kontakt når barnet flytter til et annet land

Større global mobilitet fører til at et økende antall barn har tilknytning til flere land. Behovet for å finne løsninger rundt barnets omsorgssituasjon når en forelder ønsker å flytte med barnet til et annet land er økende. Konvensjonens regler og system for samarbeid har som mål at forelder og barn kan beholde samvær og kontakt selv om barnet og den andre forelder flytter til en annen stat, noe som vil kunne forebygge barne bortføring. Haagkonferansen noterer at det er en økende trend i mange land at flere foreldre har felles foreldreansvar, og at en aktiv involvering i barnas liv også etter samlivsbrudd, medfører økt bekymring når en av foreldrene vil flytte med barnet til et annet land.¹¹ I Practical Handbook 2014 punktene 13.23 til 13.27 er det mer spesifikt redegjort for hvordan Haagkonvensjonen 1996 kan tilrettelegge for samvær og kontakt dersom barnet flytter til en annen stat. Det vises til konvensjonens regler som innebærer at en avgjørelse om samvær eller kontakt i én konvensjonsstat skal anerkjennes og kan fullbyrdes i andre konvensjonsstater. Dersom det er bekymring for at en avgjørelse ikke vil bli anerkjent etter flytting ut av landet, kan det anmodes om anerkjennelse på forhånd: «Once recognised, the authorities of the Contracting State of relocation would regard the order as having the same status as an order made by the authorities of that Contracting State». Practical Handbook 2014 forutsetter imidlertid at

¹⁰ Hague Convention of 1 July 1985 on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition og Hague Convention of 1 August 1989 on the Law Applicable to Succession to the Estates of Deceased Persons.

¹¹ Sjette møte i Haagkonferansens Special Commission on the practical operation of the 1980 Child Abduction Convention and the 1996 Child Protection Convention. Conclusions and Recommendations punkt 64.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

selv der det ikke er søkt om forhåndsanerkjennelse, bør konvensjonsstaten der barnet har flyttet til ikke tillate «review and variation of the order unless, in the circumstances, it would permit a review or variation of a domestic order regarding access/contact.» Se nærmere om dette i Practical Handbook 2014 punkt 13.27. Muligheten etter artikkel 24 til å anmode de kompetente myndigheter i en konvensjonsstat om at de tar stilling til om et tiltak truffet i en annen konvensjonsstat skal anerkjennes eller ikke, er omtalt i proposisjonen punkt 3.5.3. I Practical Handbook 2014 punkt 13.20 flg. vises det til at dette er et spesielt nyttig verktøy når det gjelder samvær og kontakt på tvers av landegrenser.

3.2.4.2 Forebygge barnebortføring

Et sentralt formål med Haagkonvensjonen 1996 er å forebygge barnebortføring, se proposisjonen punkt 3.2.1. Haagkonvensjonen 1996 supplerer, men skal ikke erstatte eller endre Haagkonvensjonen 1980. Haagkonvensjonen 1996 kan benyttes over et lengre tidsperspektiv enn Haagkonvensjonen 1980 som kun har betydning for den faktiske tilbakeleveringen av et barn (og ikke situasjonen etter retur, herunder spørsmålene om foreldreansvar, fast bosted eller samvær). Haagkonvensjonen 1996 får anvendelse for barn inntil fylte 18 år, i motsetning til Haagkonvensjonen 1980 som kun får anvendelse inntil barnet har fylt 16 år.

Statistikk fra sekretariatet i Haagkonferansen viser at barnebortfører i 69 % av tilfellene er mor, og i 72 % var bortfører barnets hovedomsorgsperson. I 60 % av tilfellene var det sammenfall mellom bortførers nasjonalitet og den anmodede stat.¹²

Justis- og beredskapsdepartementet uttaler i høringen:

«JD mener at en norsk tiltredelse til Haagkonvensjonen av 1996 vil gi et viktig supplement til det øvrige internasjonale regelverket om barnebortføring, ved at konvensjonen kan bidra til å forhindre bortføringer – samt sørge for rask retur der en bortføring har funnet sted. Vi mener også at konvensjonen, ved at den legger til rette for «family relocations», vil kunne forhindre at man kommer i en bortføringssituasjon. [...] Konvensjonen har regler om samvær

i artikkel 35. Haagkonvensjonen 1980 har regler om samvær i artikkel 21. I internasjonale fora er det uttalt at denne bestemmelsen er mangelfull og at den ikke har tilstrekkelig effekt. Den gir ingen rettskrav, og den legger opp til at medlemsstatene kan legge seg på en minstestandard av bistand, som mange også har gjort. Det er vår erfaring at det er meget vanskelig å oppnå resultater i disse sakene. Det er også uttalt i internasjonale fora at konvensjonens regler om samvær skal reparere manglene i artikkel 21; dette er et godt argument for å tiltre konvensjonen.»

Haagkonvensjonen 1996 verken endrer eller erstatter de mekanismer som er etablert i Haagkonvensjonen 1980, men komplementerer 1980-konvensjonens mekanismer i tilfeller der 1980-konvensjonen får anvendelse. Practical Handbook 2014 punkt 13.1 flg. utdyper dette, og noen hovedpoenger kan trekkes frem. I tilfeller der 1980-konvensjonen ikke får anvendelse, tilbyr 1996-konvensjonen virkemidler alene. Jurisdiksjonsreglene i Haagkonvensjonen 1996 innebærer at avgjørelser om beskyttelsestiltak treffes der barnet har sitt vanlige bosted, og det bestemmes eksplisitt at ved internasjonal barnebortføring, skal saken avgjøres der barnet hadde sitt vanlige bosted umiddelbart før bortføringen, se nærmere i proposisjonen punkt 3.3.5. Definisjonen av «wrongful removal or retention» er lik etter de to konvensjonene, og indikerer at konvensjonene er komplementære. Haagkonvensjonen 1996 sikrer et eksplisitt rammeverk for jurisdiksjon, inkludert for de sjeldne tilfeller der tilbakelevering av barnet nektes eller det ikke anmodes om retur. 1996-konvensjonen forsterker 1980-konvensjonen ved å underbygge at det er myndighetene i den staten der barnet har vanlig bosted som skal bestemme hvilke tiltak det er behov for, for å beskytte barnet på lengre sikt. 1996-konvensjonen inneholder også bestemmelser som sikrer at det kan treffes tiltak for å beskytte barnet i hastesaker, og at disse må anerkjennes i andre konvensjonsstater og kan fullbyrdes der. Practical Handbook 2014 punkt 13.8 viser også til at 1996-konvensjonen kan sikre midlertidig samvær eller kontakt i forbindelse med tilbakeleveringssaker.

Practical Handbook 2014 trekker også frem at bestemmelsene om samarbeid i de to konvensjonene er komplementære. Se proposisjonen punkt 3.6 der det redegjøres blant annet for bestemmelser om anmodning om innsamling og overføring av opplysninger om barnet mv. Det vises særlig til artikkel 30 nr. 2 og artikkel 34 som er omtalt i

¹² Dokument til sjette møte i Special Commission on the practical operation of the 1980 Child Abduction Convention and the 1996 Child Protection Convention, Prel. Doc. No 8 A, November 2011.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Practical Handbook 2014 punktene 13.9 til 13.11. Til slutt nevner Practical Handbook 2014 at verken 1996-konvensjonen eller 1980-konvensjonen fastsetter hvilken prosedyre som skal følges når tilbakeleveringskrav fremmes samtidig i den konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted, jf. artikkel 5 i Haagkonvensjonen 1996, og i den konvensjonsstaten hvor barnet har blitt ulovlig bortført til eller tilbakeholdt i, jf. artikkel 12 i Haagkonvensjonen 1980. Det forutsettes at slike tilfeller løses gjennom kommunikasjon og samarbeid, der det tas hensyn til barnets beste.

3.2.4.3 Mekling

I dag er det ingen særskilte regler om mekling i barnebortføringssaker, verken i barnebortføringsloven, ekteskapsloven eller barneloven. I domstolsbehandlingen av barnebortføringssaker kan det mekles i tilknytning til hovedforhandlingen dersom partene ønsker dette og dommeren finner at saken er egnet. Haagkonvensjonen 1980 pålegger sentralmyndigheten å «treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at barnet leveres tilbake frivillig eller for å få i stand en minnelig løsning», jf. artikkel 7 annet ledd bokstav c. Ved oversendelse av søknad om tilbakelevering til domstolen oppfordrer derfor Justis- og beredskapsdepartementet rutinemessig bortfører om å vurdere å returnere barnet frivillig til bostedslandet, eller til å ta kontakt med gjenværende forelder med sikte på å få til en minnelig løsning.

Etter Haagkonvensjonen 1996 er mekling et sentralt virkemiddel for å oppnå de overordnede formålene med konvensjonen. Mekling er omtalt i Practical Handbook 2014 punkt 13.46 flg., og den viser til «Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction – Mediation [...]» Selv om denne i utgangspunktet kun gjelder ved barnebortføring, er mye av innholdet anvendelig på mekling i internasjonale familietviser som gjelder barn generelt. Practical Handbook 2014 viser videre i punkt 13.57 til at barn bør involveres i meklingsprosessen. I punkt 13.52 understrekes at mekling ikke må hindre eller forsinke tilbakeleveringssaker etter Haagkonvensjonen 1980 om barnebortføring.

I arbeidsgrupperapporten om barnebortføring foreslås det at det opprettes en meklingsordning for barnebortføringssaker som innarbeides i dagens domstolsbehandling av sakene. Dette forslaget vurderes av Justis- og beredskapsdepartementet i forbindelse med oppfølging av rapporten. Se proposisjonen punkt 2.2.

3.3 Jurisdiksjon

3.3.1 Barnets «habitual residence»

Hovedregelen i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 5 nr. 1 er at rettslige eller administrative myndigheter i konvensjonsstaten der barnet har «habitual residence» har jurisdiksjon til å treffe tiltak for å beskytte barnets person eller formue. I den norske oversettelsen benyttes begrepet «vanlig bosted». Jurisdiksjonen følger barnet dersom barnet flytter til en annen konvensjonsstat, jf. artikkel 5 nr. 2. Selv om barnet flytter, innebærer dette imidlertid ikke at et eventuelt besluttet beskyttelsestiltak opphører. Tiltaket består inntil den nye konvensjonsstaten eventuelt iverksetter andre tiltak. Konvensjonen regulerer hvilken stat som har jurisdiksjon innenfor konvensjonens anvendelsesområde. Konvensjonen regulerer ikke hvilken myndighet innenfor den aktuelle konvensjonsstaten som har kompetanse. Dette spørsmålet avgjøres av statenes interne lovgivning. Den grunnleggende tanken bak reglene om jurisdiksjon er at det bare er myndighetene i én konvensjonsstat som har jurisdiksjon, og at jurisdiksjonsspørsmål avgjøres på objektivt grunnlag. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 6 understreker at den generelle ideen er at konvensjonsstatene godtar betydelige begrensninger i jurisdiksjonen til sine myndigheter, og at konvensjonen har som intensjon å eliminere konkurranse mellom myndigheter i ulike stater når det gjelder å treffe beskyttelsestiltak rettet mot barnet eller barnets formue.

Begrepet «habitual residence» er den viktigste tilknytningsfaktoren i moderne internasjonal barnerett, og er et sentralt begrep i alle de moderne Haagkonvensjonene. Begrepet er ikke nærmere definert i Haagkonvensjonen 1996, nettopp fordi meningen er at det vanlige bostedet skal vurderes konkret av myndighetene i konvensjonsstatene i den enkelte sak, jf. blant annet Kvisberg, Internasjonale barnefordelingssaker, Internasjonal barnebortføring (2009) side 129 flg. Begrepet er autonomt og den konkrete vurderingen vil blant annet måtte ta hensyn til konvensjonens formål og sammenhengen vurderingen foretas i. Siden hensynet til rettsenhet og forutberegnelighet er viktig, vil det også være relevant å se hen til hvordan begrepet tolkes i andre konvensjonsstater. Det vil være av avgjørende betydning for vurderingen hvor personen faktisk bor «til vanlig». I tillegg må det stilles et visst krav til lengden på oppholdet. Ikke ethvert midlertidig opphold et sted fører til at personen har fått vanlig bosted der. Et skoleopphold på inntil

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

et år vil for eksempel antakelig ikke være nok til å si at personen har vanlig bosted i landet. Som et utgangspunkt vil en persons vanlige bosted være der personen etter en samlet vurdering har sentrum for sine livsinteresser. Fra hovedregelen om jurisdiksjon i konvensjonen artikkel 5 gjøres det flere unntak, jf. konvensjonen artikkel 6 flg. Det vises til proposisjonen punkt 3.3.2 flg.

Practical Handbook 2014 punktene 4.5 og 4.6 forutsetter at «habitual residence» må tolkes konkret:

«4.5 The concept of «habitual residence», the common primary connecting factor in all of the modern Hague Children's Conventions, is not defined in the Convention but has to be determined by the relevant authorities in each case on the basis of factual elements. It is an autonomous concept and should be interpreted in light of the objectives of the Convention rather than under domestic law constraints.

4.6 There are an extensive number of cases from Contracting States to the 1980 Hague Child Abduction Convention dealing with the determination of the habitual residence of children. However, it must be remembered that since habitual residence is a factual concept, there may be different considerations to be taken into account when determining the habitual residence of a child for the purposes of this Convention.»

3.3.2 Flyktninger mv. Tilfeller der bosted ikke lar seg fastsette

I noen tilfeller har konvensjonsstaten der barnet oppholder seg jurisdiksjon etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 5 nr. 1. For flyktningebarn og barn som er internasjonalt fordrevet på grunn av uroligheter i eget land, har myndighetene i konvensjonsstaten på det territoriet disse barna oppholder seg som følge av at de er fordrevet, jurisdiksjon som fastsatt i artikkel 5 nr. 1, jf. artikkel 6 nr. 1. Bestemmelsene i artikkel 5 nr. 1 gjelder også når et barns vanlige bosted ikke lar seg fastsette, jf. artikkel 6 nr. 2. Practical Handbook 2014 punkt 4.17 nevner tre eksempler hvor unntaket i artikkel 6 nr. 2 vil kunne anvendes. Dette gjelder barn som hyppig flytter mellom to eller flere stater, barn som reiser alene eller er forlatt og det er vanskelig å finne bevis for å avklare hvor barnet har vanlig bosted samt barn som har mistet sitt tidligere vanlige bosted og der det ikke er tilstrekkelige bevis for at barnet har oppnådd nytt vanlig bosted. Jurisdiksjon etter artikkel 6 nr. 2 opphører

på det tidspunkt det slås fast at barnet har vanlig bosted i en annen stat.

Se nærmere om artikkel 6 i Practical Handbook 2014 punktene 4.13 til 4.19.

3.3.3 Hastesaker

Artikkel 11 gir konvensjonsstaten der barnet oppholder seg eller barnets formue befinner seg jurisdiksjon til å treffe de tiltak som måtte være nødvendige i hastesaker. I slike tilfeller kan konvensjonsstaten iverksette beskyttelsestiltak uten å ha jurisdiksjon etter hovedreglene i artiklene 5 til 10, og til tross for at en annen konvensjonsstat har jurisdiksjon etter disse artiklene.

Konvensjonen definerer ikke «hastesaker» nærmere, og det er opp til de rettslige eller administrative myndighetene i den aktuelle konvensjonsstaten å avgjøre om vilkåret er oppfylt i forbindelse med behandling av konkrete saker. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 68 slår fast at det vil være en hastesak for eksempel dersom barnet blir utsatt for uopprettelig skade ved ikke å gripe inn. Practical Handbook 2014 punkt 6.4 viser til at siden dette er en unntaksregel, skal den anvendes nokså strengt.

Jurisdiksjon for en konvensjonsstat etter artikkel 11 er konkurrerende med jurisdiksjon en konvensjonsstat har etter de generelle reglene i artiklene 5 til 10. Regelen for hastesaker er begrunnet med at det i slike situasjoner er bedre med to konkurrerende jurisdiksjoner enn å risikere at ingen stat har jurisdiksjon til å treffe nødvendige tiltak for å beskytte barnet. Regelen om jurisdiksjon i hastesaker er imidlertid underordnet de generelle jurisdiksjonsreglene, jf. artikkel 11 nr. 2 og nr. 3. I Practical Handbook 2014 punkt 6.8 slås det fast at artikkel 11 er «strictly subordinate» til artiklene 5 til 10. Etter nr. 2 skal hastetiltak vedrørende et barn med vanlig bosted i en annen konvensjonsstat, bortfalle straks myndighetene som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, har truffet de tiltak situasjonen krever. Etter nr. 3 skal hastetiltak vedrørende et barn med vanlig bosted i en ikke-konvensjonsstat bortfalle i hver konvensjonsstat så snart de tiltak som situasjonen krever truffet av myndighetene i en annen stat, blir anerkjent i den aktuelle konvensjonsstaten.

Dersom én konvensjonsstat har initiert tiltak etter artikkel 11, må ikke den konvensjonsstat som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 avvente at tiltak er iverksatt. Artikkel 13, som regulerer når myndighetene i én konvensjonsstat må avstå fra å utøve jurisdiksjon, gjelder ikke i slike tilfelle hvor hensynet til raskest mulig

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

beskyttelse av barnet eller barnets formue blir avgjørende. For å oppnå best mulig – fortsatt – beskyttelse av barnet, er det vanligvis god praksis med kommunikasjon mellom de relevante myndigheter i de aktuelle stater, slik at myndighetene i konvensjonsstaten der barnet har sitt bosted sikrer at barnets situasjon utredes med tanke på mer langvarig beskyttelse.

Beskyttelsestiltak iverksatt etter artikkel 11 er gjenstand for anerkjennelse og fullbyrdelse, jf. Practical Handbook 2014 punkt 6.12.

3.3.4 Midlertidige tiltak

Med unntak for artikkel 7 om barne bortføring, har myndighetene i en konvensjonsstat på det territoriet barnet oppholder seg eller barnets formue befinner seg, jurisdiksjon etter artikkel 12 til å treffe tiltak av midlertidig art for beskyttelse av barnet eller dets formue. Det følger av artikkel 12 nr. 1 at det kan treffes tiltak med territorial virkning begrenset til den aktuelle staten, i den utstrekning slike tiltak ikke er uforenlige med tiltak som allerede er truffet av myndigheter som har jurisdiksjon i henhold til artiklene 5 til 10. Midlertidige tiltak som er truffet vedrørende et barn med vanlig bosted i en konvensjonsstat, skal bortfalle så snart myndighetene som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, har fattet avgjørelse vedrørende de beskyttelsestiltak situasjonen måtte kreve, jf. artikkel 12 nr. 2. Midlertidige tiltak som er truffet vedrørende et barn med vanlig bosted i en ikke-konvensjonsstat, skal bortfalle så snart de tiltak som situasjonen krever truffet av myndighetene i en annen stat, blir anerkjent i den aktuelle konvensjonsstaten, jf. artikkel 12 nr. 3.

Artikkel 12 er ment å utfylle artikkel 11 for situasjoner som ikke strengt tatt er hastetilfeller, men hvor det likevel er et behov for å iverksette beskyttelsestiltak i den konvensjonsstaten hvor barnet oppholder seg eller barnets formue befinner seg. Tilfeller som nevnes i Explanatory Report, Lagarde 1998 og Practical Handbook 2014 er barn som har midlertidig opphold av begrenset varighet i utlandet slik som blant annet ferie, kortvarig skoleopphold og innhøsting. Tilsvarende som for artikkel 11 er jurisdiksjon etter artikkel 12 en konkurrerende jurisdiksjon, og således et underordnet grunnlag for jurisdiksjon, jf. Practical Handbook 2014 punkt 7.3.

Dersom én konvensjonsstat har initiert tiltak etter artikkel 12, behøver ikke den konvensjonsstat som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, avvente at tiltak iverksettes. Artikkel 13, som

regulerer når myndighetene i én konvensjonsstat må avstå fra å utøve jurisdiksjon, gjelder ikke i slike tilfelle hvor hensynet til raskest mulig beskyttelse av barnet eller barnets formue blir avgjørende. For å oppnå best mulig – fortsatt – beskyttelse av barnet, er det vanligvis god praksis med kommunikasjon mellom de relevante myndigheter i de aktuelle konvensjonsstater, slik at myndighetene i den konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted sikrer at barnets situasjon utredes med tanke på mer langvarig beskyttelse.

Adgangen til å fatte midlertidige beskyttelsestiltak gjelder ikke ved barne bortføring, jf. artikkel 12 nr. 1.

Beskyttelsestiltak iverksatt etter artikkel 12 er gjenstand for anerkjennelse og fullbyrdelse, jf. Practical Handbook 2014 punkt 7.7.

3.3.5 Særlig om barne bortføring

Når barnet endrer vanlig bosted går jurisdiksjonen etter konvensjonen normalt over til den staten der barnet har nytt vanlig bosted. Et viktig unntak fra dette utgangspunktet er når endring av vanlig bosted skyldes at barnet ulovlig er bortført eller tilbakeholdt. Regelen for slike tilfeller er nedfelt i artikkel 7 og innebærer at myndighetene i den staten hvor barnet hadde vanlig bosted umiddelbart før bortføringen, beholder jurisdiksjon og kan iverksette beskyttelsestiltak, til tross for at barnet er tatt med til en annen stat. Bestemmelsen er ment å bidra til å hindre barne bortføring, slik at bortfører ikke får jurisdiksjonsfordeler som følge av bortføringen. Jurisdiksjonen beholdes inntil barnet har fått vanlig bosted i en annen stat og ett av to alternative vilkår er oppfylt: Det første alternativet (bokstav a) forutsetter at nødvendige samtykker er innhentet, og det andre alternativet (bokstav b) forutsetter at det ikke er reagert mot bortføringen, det har gått lang tid og barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø. Formuleringen «wrongful removal or retention» i artikkel 7 nr. 2 gjenfinnes i Haagkonvensjonen 1980 om barne bortføring.

Så lenge myndighetene i staten der barnet er blitt bortført fra har jurisdiksjon, har konvensjonsstaten som barnet er blitt bortført til etter artikkel 7 nr. 3 bare jurisdiksjon til å iverksette beskyttelsestiltak dersom det foreligger et hastetilfelle etter artikkel 11. Det er dermed ikke adgang til å treffe midlertidige tiltak etter artikkel 12.

Se for øvrig omtalen av forholdet mellom Haagkonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996 i proposisjonen punkt 3.2.4.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

3.3.6 Særlig om ekteskapsaker

Uten at det påvirker artiklene 5 til 9, kan myndighetene i en konvensjonsstat som utøver jurisdiksjon til å avgjøre en søknad om skilsmisse, separasjon eller annullering av ekteskap fra foreldrene til et barn med vanlig bosted i en annen konvensjonsstat, dersom loven i den respektive staten åpner for det, treffe tiltak med sikte på å beskytte barnets person eller formue dersom bestemte vilkår er oppfylt.

Jurisdiksjon i sak om skilsmisse, separasjon eller annullering av ekteskap reguleres ikke av Haagkonvensjonen 1996. Dette reguleres av den interne retten i den staten hvor det anlegges sak om ekteskap. Artikkel 10 gir adgang til å videreføre jurisdiksjonsgrunnlag vedrørende tiltak for barnet, for de stater som har et slikt jurisdiksjonsgrunnlag i intern rett. Forutsetningen for slik videreføring er at vilkårene i artikkel 10 er oppfylt, herunder at det er til barnets beste at spørsmål om barnet behandles. Andre vilkår er at minst én av barnets foreldre har vanlig bosted i staten og at en av dem har foreldreansvar for barnet, videre at begge foreldre har samtykket til at sak behandles i denne jurisdiksjonen. Artikkel 10 innebærer at de konvensjonsstater som viderefører dette jurisdiksjonsgrunnlaget i intern rett, kan utøve jurisdiksjon i de aktuelle sakene også overfor et barn som har vanlig bosted i en annen konvensjonsstat. Dette jurisdiksjonsgrunnlaget kommer således i tillegg til jurisdiksjon i artiklene 5 til 9 og innebærer at det kan foreligge konkurrerende jurisdiksjon i konkrete saker mellom konvensjonsstatene. Dette løses av litispensreglene i artikkel 13, og skjærings-tidspunktet er satt til tidspunktet for saksanlegget.

Jurisdiksjon etter artikkel 10 opphører når sak om oppløsning av ekteskapet avsluttes i den aktuelle staten i tråd med intern rett i denne staten, jf. artikkel 10 nr. 2.

3.3.7 Konkurrerende jurisdiksjon og varigheten av tiltak

Konvensjonen tar høyde for at det i konkrete saker kan være to eller flere stater som har jurisdiksjon. For å hindre konflikt i slike tilfeller bestemmer artikkel 13 at en konvensjonsstat i bestemte tilfeller må avstå fra å utøve jurisdiksjon. Myndighetene i en konvensjonsstat som etter artiklene 5 til 10 har jurisdiksjon til å treffe tiltak for beskyttelse av barnets person eller formue, må avstå fra å utøve denne jurisdiksjonen

dersom det på tidspunktet da saken innledes, er anmodet om tilsvarende tiltak fra myndighetene i en annen konvensjonsstat som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 på tidspunktet for anmodningen, som fortsatt er under vurdering. Bestemmelsene gjelder ikke dersom de myndigheter anmodningen om tiltak i utgangspunktet ble rettet til, har gitt avkall på jurisdiksjon. Artikkel 13 forstås slik at den ikke får anvendelse for tiltak etter artiklene 11 og 12 om henholdsvis hastesaker og midlertidige tiltak.

Beskyttelsestiltak truffet av en myndighet etter artiklene 5 til 10 består så lenge de ikke har blitt modifisert, erstattet eller avsluttet av en myndighet som har jurisdiksjon under konvensjonen som et resultat av nye omstendigheter, jf. artikkel 14. Formålet med artikkel 14 er ifølge Practical Handbook 2014 punkt 8.2 å sikre en grad av trygghet og kontinuitet for barn og deres familier. Familier behøver følgelig ikke frykte at det å flytte til en annen stat alene innebærer endring i beskyttelsestiltak som er foretatt. Artikkel 14 bestemmer at tiltaket består til tross for «endrede omstendigheter». Dersom jurisdiksjon er fastsatt etter artikkel 5, så vil eksempelvis en endring i barnets vanlige bosted være «endrede omstendigheter». Dette betyr at de beskyttelsestiltak som er truffet vil bestå til tross for at barnet endrer vanlig bosted. Tiltaket kan imidlertid opphøre i henhold til «fastsatte vilkår» idet tiltaket som sådan kan være av begrenset varighet, eller det kan opphøre for eksempel i henhold til andre spesifikke vilkår knyttet til bestemte hendelser. Se også veiledning om artikkel 14 som gis i form av to eksempler i Practical Handbook 2014 punkt 8.5.

Artikkel 14 gjelder ikke for tiltak etter artiklene 11 og 12 om henholdsvis hastesaker og midlertidige tiltak.

3.3.8 Overføring av jurisdiksjon

Artiklene 8 og 9 gir adgang til å overføre jurisdiksjon til å iverksette beskyttelsestiltak til en konvensjonsstat som barnet har en bestemt tilknytning til. Overføring kan bare skje mellom konvensjonsstater. Artiklene gir adgang til overføring av jurisdiksjon i en konkret sak når myndighetene som har jurisdiksjon anser at en annen konvensjonsstats myndighet er bedre egnet til å vurdere barnets beste. Barnets beste må vurderes i det enkelte tilfelle og på det tidspunkt hvor spørsmålet om beskyttelsestiltak skal vurderes. Dette betyr for eksempel at dersom staten som har jurisdiksjon etter konvensjonen, overfører jurisdiksjon i en barnevernsak, vil staten likevel

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

beholde jurisdiksjon i eventuelle andre saker som gjelder barnet. Overføring av jurisdiksjon kan gjelde hele saken eller en avgrenset del av den. Konvensjonen fastsetter ikke dette uttrykkelig, men en slik tolkning anbefales i Practical Handbook 2014 punkt 5.5 idet dette vil bringe konvensjonen i samsvar med andre internasjonale instrumenter.

Anmodning om å overføre jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak for barnet kan skje fra myndighetene i én konvensjonsstat til kompetent myndighet i den andre konvensjonsstaten. Dette kan skje direkte eller ved bistand fra sentralmyndighetene. Eventuelt kan partene i saken inviteres til å fremme anmodning i den andre konvensjonsstaten. Overføring av jurisdiksjon både etter artiklene 8 og 9 forutsetter at bestemte vilkår er oppfylt. Den stat som anmoder må ha jurisdiksjon etter artiklene 5 eller 6, og overføring kan bare skje til en konvensjonsstat der barnet har en bestemt tilknytning, jf. Practical Handbook 2014 punkt 5.1. Anmodende stat må vurdere at overføring vil gi bedre grunnlag for å vurdere barnets beste, og begge myndigheter må bli enige om overføring.

Formålet med reglene om overføring av jurisdiksjon er å legge til rette for at enhver sak skal kunne behandles i den staten som er best egnet til å ivareta barnets interesser, der saken best kan opplyses, barnet høres og barnets beste vurderes. Et eksempel på en situasjon der overføring av jurisdiksjon kan være aktuelt, er at barnet har vanlig bosted hos sine foreldre i en annen konvensjonsstat enn den staten der barnet har sitt statsborgerskap og barnets øvrige slekt bor. Hvis begge foreldrene omkommer ved en ulykke, vil myndighetene i staten der barnet har vanlig bosted, kunne overføre jurisdiksjonen til å utpeke nye innehavere av foreldreansvaret til myndighetene i den stat der barnet er statsborger og barnets slektninger bor, jf. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 53. I slike tilfeller vil myndighetene i statsborgerstaten være nærmest til å avgjøre hvem av flere slektninger som er best egnet til å ta seg av barnet. Reglene om overføring av jurisdiksjon legger til rette for en fleksibel løsning som kan fange opp slike spesielle tilfeller og sikre at saken avgjøres i den staten som har best forutsetninger.

Konvensjonsstatene kan utpeke en myndighet til å håndtere anmodninger, jf. konvensjonen artikkel 44. Slik bemyndigelse kommuniseres til Haagkonferansens sekretariat. Hvis ingen bemyndigelse er gitt, må andre kanaler benyttes. Alternativer her er ifølge Practical Handbook

2014 punkt 5.13 flg. sentralmyndigheten eller Haagkonferansens internasjonale dommernetverk. Artiklene 8 og 9 gir hjemmel for de kompetente myndighetene i de to aktuelle konvensjonsstatene til å kommunisere om eventuell overføring, og også her kan sentralmyndigheten og dommernetverket benyttes.

3.4 Lovvalg

3.4.1 Utøvelse av jurisdiksjon

Lovvalsreglene i konvensjonen artikkel 15 gjelder når myndighetene i en konvensjonsstat utøver jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak. Når kompetente myndigheter i en konvensjonsstat har jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak, skal myndighetene som hovedregel anvende «sin egen lov» etter artikkel 15 nr. 1. Det vises til Practical Handbook 2014 punkt 9.1 med fotnote.

Unntaksvis kan myndighetene anvende eller ta i betraktning en annen stats lov som saken har en vesentlig tilknytning til. Det følger av artikkel 15 nr. 2 at myndighetene kan ta i betraktning en annen stats lov «i den grad beskyttelsen av barnets person eller formue krever det». Practical Handbook 2014 punkt 9.2 understreker at unntaket, som en generell regel, «should not be utilised too easily. The authorities should be sure that it is in the child's best interests to apply or take into consideration foreign law.» Merk at unntaket i artikkel 15 nr. 2 gir adgang til å anvende eller ta hensyn til ikke bare andre konvensjonsstaters rett, men også loven i ikke-konvensjonsstater, jf. formuleringen «loven i en annen stat». Det er gitt et eksempel på dette i Practical Handbook 2014 punkt 9.2.

Artikkel 15 nr. 3 regulerer lovvalg i situasjoner der barnet flytter til en annen konvensjonsstat. Dersom barnet endrer vanlig bosted til en annen konvensjonsstat, regulerer loven i denne andre staten fra da av vilkårene for anvendelsen av de tiltak som er truffet i staten der barnet tidligere hadde vanlig bosted. Explanatory Report, Lagarde 1998 og Practical Handbook 2014 klargjør at artikkel 15 nr. 3 refererer seg til måten beskyttelsestiltaket skal utøves på i den nye konvensjonsstaten. Beskyttelsestiltaket består etter artikkel 14 selv om barnets vanlige bosted endres, og tiltaket utøves i den nye konvensjonsstaten etter artikkel 15 nr. 3.¹³ Merk at artikkel 15. nr 3 ikke gjelder dersom barnet oppnår nytt bosted i en ikke-konvensjonsstat. Det vil være opp til ikke-konven-

¹³ Se Practical Handbook punktene 9.6 og 9.7. Se fotnote 261 i Practical Handbook 2014.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

sjonsstatens interne privatrettslige regler å avgjøre om beskyttelsestiltaket skal anerkjennes og eventuelt på hvilke vilkår.

Explanatory Report, Lagarde 1998 og Practical Handbook 2014 forutsetter at dersom det viser seg at et fastsatt beskyttelsestiltak vanskelig kan utøves i den nye konvensjonsstaten, herunder på grunn av den nye statens interne lovgivning, er det opp til den nye konvensjonsstaten, som da vil ha fått jurisdiksjon etter artikkel 5, eventuelt å tilpasse eller endre tiltaket ved behov.

3.4.2 Foreldremyndighet etter loven

3.4.2.1 Tildeling eller opphør reguleres i staten der barnet har vanlig bosted

Haagkonvensjonen 1996 artikkel 16 har spesielle regler i artikkel 16 om lovvalg for foreldremyndighet etter loven. Der det treffes et beskyttelsestiltak om foreldremyndighet i en avgjørelse av rettslig eller administrativ myndighet, gjelder artikkel 15 om lovvalg.

Foreldremyndighet forstås som «foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue», jf. artikkel 1 nr. 2. Se nærmere om begrepet foreldremyndighet i proposisjonen punkt 2.3, 3.2 og merknader til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 1 i punkt 13.

Artikkel 16 gjelder for foreldremyndighet som følger i kraft av loven, er avtalt eller følger av en «unilateral act» (ensidig viljeserklæring). En viljeserklæring kan være «a will or an expression of last intentions by the last parent of the child designating a guardian for the child» ifølge Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 103 og Practical Handbook 2014 punkt 9.10.

Bestemmelsene i artikkel 16 om foreldremyndighet etter loven gjelder dersom foreldremyndighet er etablert uten involvering av en rettslig eller administrativ myndighet. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 98 understreker at med «uten involvering av en rettslig eller administrativ myndighet» siktes det til tilfeller «in particular in the Scandinavian countries, according to which the joint parental responsibility of parents who are not married, which results from the law, must be the subject of a registration or a notification to certain authorities, for example tax authorities». Det vises til at myndigheter som «registers or which thus receives notice does not intervene in order to take any kind of decision, and it should be clear that

these situations fall under Article 16.» Motsatt tilfeller av «active intervention of the authority, the intervention by which it effectively takes the decision for attribution or extinction of parental responsibility.» Se også veiledning i Practical Handbook 2014 punkt 9.11.

Explanatory Report, Lagarde 1998 forklarer at «[t]his paragraph lays down for parental responsibility a rule of conflict of law designating the law of the State of the child's habitual residence». Artikkel 16 utpeker ikke bare hvilken lov som skal anvendes ved tildeling av foreldremyndighet, men også ved opphør av foreldremyndighet.

Artikkel 16 nr. 1 bestemmer at tildeling eller opphør av foreldremyndighet i kraft av loven, uten involvering av en rettslig eller administrativ myndighet, reguleres av loven i staten der barnet har vanlig bosted. I nr. 2 bestemmes at tildeling eller opphør av foreldremyndighet etter en avtale eller en ensidig viljeserklæring, uten involvering av en rettslig eller administrativ myndighet, reguleres av loven i staten der barnet har vanlig bosted idet avtalen eller den ensidige viljeserklæringen får virkning. Bestemmelsene utpeker kun den stat der dette reguleres, og det er opp til staten selv å bestemme hvilke vilkår som skal gjelde for tildeling eller opphør av foreldremyndighet i kraft av loven, og etter avtale eller ensidig viljeserklæring. Dersom foreldremyndighet er avtalt eller følger av en viljeserklæring, knyttes lovvalget til tidspunktet for inngåelse av avtalen, eventuelt tidspunktet da den ensidige viljeserklæringen fikk virkning.

Det følger av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 16 nr. 4 at dersom barnet endrer vanlig bosted, blir tildeling av foreldremyndighet i kraft av loven til en person som ikke allerede har foreldremyndighet, regulert av loven i staten der barnet har nytt vanlig bosted. Foreldremyndighet i kraft av loven etter artikkel 16 nr. 4 kan imidlertid ikke tildeles i strid med en avgjørelse fra myndighetene i en konvensjonsstat der barnet tidligere hadde vanlig bosted, idet slike avgjørelser må anerkjennes etter artikkel 23. Se danske forarbeider:

«Endelig bemærkes, at art. 16, stk. 4, kun finder anvendelse på forældreansvar, der følger af loven. Hvis der derimod er truffet en afgørelse om forældreansvaret, således at situationen ikke er omfattet af art. 16, stk. 1 og 2, finder bestemmelsen ikke anvendelse. Hvis eksempelvis barnets mor havde fået eneansvaret ved en afgørelse truffet i barnets sædvanlige opholdsstat, vil flytning til en stat med fælles forældreansvar som legal ordning ikke etablere fælles forældreansvar over barnet.»¹⁴

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Se eksempel i Practical Handbook 2014 punkt 9.11 for anvendelsen av artikkel 16.

Artikkel 16 nr. 3 og artikkel 20 er omtalt nedenfor.

Personlig status

Personlig status er omtalt i Explanatory Report, Lagarde 1998 i forbindelse med artikkel 16 nr. 1, der tildeling eller opphør av foreldremyndighet som regel bygger på visse fakta eller hendelser, slik som et ekteskap, en anerkjennelse eller et dødsfall. Det slås fast i punkt 100 at det er opp til loven i staten der barnet har vanlig bosted å bestemme om man vil ta hensyn til hendelser inntrådt før barnet fikk vanlig bosted i staten. Videre forutsetter Explanatory Report, Lagarde 1998 følgende:

«101 This conflicts rule of the treaty, which gives legislative jurisdiction to the law of the State of the child's habitual residence to govern parental responsibility, will have to combine with the conflicts rule applicable to personal status in each Contracting State [...]

102 The text adopted gives no solution to questions of personal status which are preliminary to the existence of parental responsibility by operation of law. For example, if the law of the habitual residence applicable under Article 16, paragraph 1, subordinates attribution by operation of law of parental responsibility to the validity of the recognition of the child, it is not unreasonable to think that this validity has to be assessed in accordance with the law designated by the conflicts rule of the State of the child's habitual residence, rather than by the conflicts rule of the forum, but the text does not impose this solution and the Commission preferred to leave it to the Contracting States to resolve this problem themselves.»

3.4.2.2 Foreldremyndighet består når barnet endrer vanlig bosted

Foreldremyndighetsreglene etter loven i de stater der barnet tidligere og nå har vanlig bosted må ses i sammenheng. Foreldremyndighet som gjelder «under the law» – her oversatt med «etter loven» – i barnets vanlige bosted, består i henhold til artikkel 16 nr. 3 dersom barnet endrer vanlig bosted. Begrepet «etter loven» refererer både til artikkel 16 nr. 1 og nr. 2, det vil si foreldremyndighet i kraft av

loven, og foreldremyndighet etter avtale eller ensidig viljeserklæring. Se Practical Handbook 2014 punkt 9.15, eksempel 9 (g). Prinsippet i artikkel 16 nr. 3 om at foreldremyndighet består gjelder også i tilfeller der det etter loven i staten der barnet har nytt vanlig bosted, ikke er hjemmel for å tildele foreldremyndighet under de samme betingelser. I Practical Handbook 2014 punkt 9.12 fotnote 280 understrekes at «[i]t is also the case if the child moves from a non-Contracting State to a Contracting State [...]» Reglene i artikkel 16 er universelle, og gjelder selv om barnets tidligere bosted er en ikke-konvensjonsstat. Se Practical Handbook 2014 punkt 9.22 som understreker at «the rules concerning applicable law set out in the Convention are of universal application, meaning that they apply in all instances, including those where the law designated is the law of a State which is not a Contracting State to the Convention.» Practical Handbook 2014 punkt 9.9 viser til at «[t]he attribution or extinction of parental responsibility by operation of law, without the intervention of a judicial or administrative authority, is governed by the law of the State of the habitual residence of the child.» I fotnote 271 presiseres at «[t]his does not have to be a Contracting State to the 1996 Convention since Art. 20 states that the provisions of Chapter III on applicable law apply even if the law designated by them is the law of a non-Contracting State (i.e., they are universal).» Se Practical Handbook 2014 punkt 9.16, eksempel 9 (h).

Artikkel 16 innebærer dermed at foreldreansvarsreglene i barnets tidligere og nåværende «vanlig bosted»-stater blir kumulative, jf. også Kvisberg (2009) side 262. Formålet med reglene i artikkel 16 er å sikre kontinuitet i barn-foreldreforhold, slik at barnets flytting ikke har som konsekvens at noen mister myndigheten. Se svenske forarbeider, SOU 2005: 111 som viser sammenhengen mellom reglene i artikkel 16 nr. 1, nr. 3 og nr. 4.¹⁵ Det er dessuten gitt flere eksempler i Practical Handbook 2014 punkt 9.15 på anvendelsen av artikkel 16.

Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 108 forutsetter at samspillet mellom bestemmelsene i artikkel 16 bare kan fungere ved enighet mellom de berørte:

«This co-existence of several holders of parental responsibility vested with such responsibility in application of different laws will only be able to

¹⁴ Betænkning nr. 1467 2005 punkt 3.4.1.3.2.

¹⁵ Punkt 8.3.4. Se også punkt 8.7.2.1 der det presiseres at det er viktig å formidle informasjon om nasjonale regler om foreldremyndighet til familier som flytter til landet.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

function if there is agreement between these persons. In case of disagreement between them, the conflict can be determined by a measure which one or the other of them will request from the competent authority of the State of the new habitual residence (cf. Art. 5, paragraph 2).»

3.4.2.3 Utøvelse. Tilpasning eller opphør

Artikkel 17 bestemmer at utøvelse av foreldremyndighet reguleres av loven i den konvensjonsstaten hvor barnet har nåværende vanlig bosted. Dersom barnet endrer vanlig bosted, reguleres utøvelsen av loven i staten der barnet har nytt vanlig bosted.

Ifølge artikkel 18 kan foreldremyndighet som regulert i artikkel 16 bringes til opphør ved tiltak truffet i henhold til konvensjonen, det vil si av en myndighet med jurisdiksjon etter artiklene 5 til 12. At foreldremyndighet følger direkte av reglene i en stat som barnet tidligere bodde i, er altså ikke til hinder for at en kompetent myndighet i en ny stat som har jurisdiksjon, treffer tiltak som gir andre eller nye personer foreldremyndighet, og som bringer foreldremyndighet som ellers ville følge av artikkel 16, til opphør.

Se eksempel på anvendelsen av artikkel 18 i Practical Handbook 2014 punkt 9.18.

3.4.3 Beskyttelse av tredjemenn som inngår avtale

Artikkel 19 beskytter tredjemenn som i god tro inngår avtale med en som ville hatt rett til å handle på vegne av barnet etter loven i den staten hvor avtalen ble inngått. En avtale som inngås under slike omstendigheter kan etter artikkel 19 nr. 1 ikke uten videre bestrides og tredjemenn ikke uten videre holdes ansvarlig alene av den grunn at den andre personen ikke var berettiget til å opptre som barnets rettslige representant etter den lov som er angitt i bestemmelsene i konvensjonens kapittel III om lovvalg, med mindre tredjeparten visste eller burde ha visst at foreldremyndighetet var regulert av sistnevnte lov. Bestemmelsen i nr. 1. gjelder bare dersom transaksjonen ble inngått mellom personer som oppholdt seg på territoriet til den samme staten.

3.4.4 Generelle bestemmelser

Utgangspunktet når det gjelder lovvalg er at konvensjonsstatene skal «anvende sin egen lov», jf.

artikkel 15. Konvensjonen har imidlertid spesi-
fikke bestemmelser som innebærer at konvensjonsstaten kan og skal anvende loven i en ikke-konvensjonsstat. Artikkel 20 bestemmer at lovvalgsreglene gjelder selv om retten som utpekes i lovvalgsreglene er en ikke-konvensjonsstats rett.

Se et eksempel i Practical Handbook 2014 punkt 9.22.

Der hvor lovvalgsreglene refererer til «lov», gjelder dette intern rett og ikke internasjonale privatrettslige regler som staten har, jf. Practical Handbook 2014 punkt 9.23. Se likevel unntaket i artikkel 21 nr. 2 – for foreldremyndighet regulert i den spesielle regelen i artikkel 16 – som er begrunnet i behovet for ikke å gripe inn i spørsmål om internasjonal privatrett gjeldende mellom ikke-konvensjonsstater, se Practical Handbook 2014 punkt 9.24.

Det er videre inntatt et unntak i artikkel 22 for tilfeller der anvendelsen klart ville virke støtende på rettsordenen («public policy»/«ordre public») – og i denne vurderingen skal det tas hensyn til barnets beste.

Artikkel 22 gjelder konvensjonens kapittel III om lovvalg som også inkluderer de særskilte reglene om lovvalg for foreldremyndighet «Ordre public»-reservasjonen gjelder også for slike tilfeller.

3.5 Anerkjennelse og fullbyrdelse

3.5.1 Direkte i kraft av loven

Beskyttelsestiltak fastsatt i en konvensjonsstat vil bli anerkjent «by operation of law» i andre konvensjonsstater, her oversatt med «direkte i kraft av loven». Dette følger av artikkel 23 nr. 2 og innebærer at anerkjennelse skjer uten videre, og at det ikke er nødvendig å ta rettslige skritt for at beskyttelsestiltaket skal få virkning i andre konvensjonsstater. Tiltak som er truffet skal i henhold til artikkel 27 ikke overprøves med hensyn til sakens realitet.

Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 119 presiserer at det ikke er nødvendig å igangsette en prosess for å oppnå slik anerkjennelse.

Det kan være behov for å dokumentere eller bevise at det foreligger et beskyttelsestiltak, men konvensjonen stiller ingen bestemte krav til eventuell slik dokumentasjon. I hastetilfelle kan muntlig kommunikasjon mellom myndighetene i de aktuelle statene være tilstrekkelig.

Se eksempler i Practical Handbook 2014 punkt 10.3 for anvendelsen av bestemmelsene.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

3.5.2 Når anerkjennelse kan nektes

Artikkel 23 nr. 2 inneholder en uttømmende liste over tilfeller der anerkjennelse kan nektes:

- tiltaket er truffet av en myndighet som ikke hadde jurisdiksjon basert på en av premissene i kapittel II
- tiltaket, unntatt i hastesaker, er truffet i forbindelse med en rettslig eller administrativ behandling uten at barnet er gitt anledning til å uttale seg, og dette er i strid med grunnleggende saksbehandlingsregler i den anmodede stat
- anerkjennelse ville virke klart støtende på rettsordenen i den anmodede stat under hensyntaken til barnets beste
- tiltaket er uforenlig med et senere tiltak truffet i ikke-konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted, og der dette senere tiltaket oppfyller kravene til anerkjennelse i den anmodede stat eller
- prosedyren fastsatt i artikkel 33, er ikke fulgt.

Anerkjennelse kan også nektes etter anmodning fra en person som gjør gjeldende at tiltaket er et inngrep i vedkommendes foreldremyndighet når tiltaket, unntatt i hastesaker, er truffet uten at vedkommende er gitt anledning til å uttale seg.

Practical Handbook 2014 punktene 10.5 og 10.6 gir veiledning om anvendelsen av reglene. Det understrekes at myndighetene i den anmodede konvensjonsstat er «bound by the findings of fact upon which the authority in the State where the measure was taken based its jurisdiction.» Som eksempel nevnes at hvis jurisdiksjonen er basert på vanlig bosted, så kan ikke den anmodede konvensjonsstaten gjennomføre en fornyet undersøkelse av de fakta som myndighetene bygget på da de vurderte vanlig bosted. Videre fastsettes at det ikke skal gjøres noen fornyet vurdering av skjønnet utover det som er nødvendig for å fastsette hvorvidt det er en grunn til å nekte anerkjennelse.

3.5.3 Anmodning om at myndighetene tar stilling til anerkjennelse

Hovedregelen etter Haagkonvensjonen 1996 er at beskyttelsestiltak fastsatt i én konvensjonsstat, anerkjennes direkte i kraft av loven i andre konvensjonsstater. Dersom det er tvil om et beskyttelsestiltak vil bli anerkjent, tilbyr imidlertid artikkel 24 en prosedyre for slike tilfeller. Enhver person med rettslig interesse kan anmode kompetente myndigheter i en konvensjonsstat om at de tar stilling til om et tiltak truffet i en annen konvensjons-

stat skal anerkjennes eller ikke. Etter ordlyden gjelder dette «tiltak truffet», og omfatter dermed ikke tildeling eller opphør av foreldremyndighet der verken rettslige eller administrative myndigheter har vurdert eller godkjent tildeling eller opphør, jf. Practical Handbook 2014 punkt 10.19. Det er ifølge artikkel 24 myndighetene i den anmodede stat som bestemmer hvilken prosedyre som skal følges for å oppnå en slik beslutning.

Formålet med og behovet for bestemmelsen er omtalt i Practical Handbook 2014 punkt 10.17. Artikkel 24 kan for eksempel anvendes for å få anerkjent en avgjørelse der et barn skal flytte til en annen konvensjonsstat, eller der barnet reiser for en kortere periode til en annen konvensjonsstat, jf. Practical Handbook 2014 punkt 10.18. Se for øvrig et eksempel på anvendelsen av bestemmelsen i punkt 10.21, jf. eksempel 10 (i). Artikkel 24 gjelder «tiltak», og man kan ikke i medhold av denne bestemmelsen oppnå en erklæring om tildeling eller opphør av foreldremyndighet etter artikkel 16, jf. Practical Handbook 2014 punkt 10.19.

Se nærmere i proposisjonen punkt 3.2.4 om særskilte overordnede formål med konvensjonen. Konvensjonens regler og system for samarbeid har som mål at forelder og barn kan beholde samvær og kontakt selv om barnet og den andre forelder flytter til et annet land, noe som kan forebygge barne bortføring.

3.5.4 Fullbyrdelse

Beskyttelsestiltak fastsatt i én konvensjonsstat, og som kan fullbyrdes der, kan fullbyrdes i andre konvensjonsstater etter artikkel 26 følgende. En part med rettslig interesse som ønsker fullbyrdelse av et fastsatt beskyttelsestiltak i en annen konvensjonsstat, kan anmode om slik fullbyrdelse, eventuell registrering med tanke på fullbyrdelse. Dette må i så fall skje i tråd med de prosedyrer som gjelder i den anmodede konvensjonsstaten. Konvensjonen forutsetter en enkel og rask prosedyre for løsning av slike saker. Dersom de kompetente myndighetene i den anmodede staten avgir en positiv erklæring eller registrering, kan tiltaket fullbyrdes på samme måte som om det hadde blitt fastsatt i den anmodede staten, jf. artikkel 28. Det skal ikke skje noen prøving av sakens realiteter, jf. artikkel 27. Fullbyrdelse skal skje i tråd med loven i den anmodede stat, i den utstrekning det er adgang til fullbyrdelse etter konvensjonsstatens egen interne rett, jf. artikkel 28. Det skal her tas hensyn til barnets beste. Fullbyrdelse eller registrering kan nektes etter de samme regler som gjelder for anerkjennelse.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Etter artikkel 28 skal tiltak som er truffet i en konvensjonsstat, og som erklæres eksigible eller registreres med henblikk på fullbyrdelse i en annen stat, fullbyrdes i sistnevnte stat som om de var truffet av myndighetene der. Fullbyrdelse skjer i henhold til loven i den anmodede stat i den utstrekning denne loven bestemmer under hensyntaken til barnets beste.

Se eksempel 10 (j) flg. når det gjelder anvendelsen av artiklene 26 til 28 i Practical Handbook 2014 punkt 10.28.

3.6 Samarbeid

Sentralmyndigheten

Konvensjoner som Haagkonferansen har utarbeidet inkluderer en ordning der hver konvensjonsstat skal utpeke en sentralmyndighet. Denne har ansvaret for å oppfylle konvensjonens bestemmelser i konvensjonsstaten og for samarbeid med andre konvensjonsstater. Hver stat skal ifølge Haagkonvensjonen 1996 artikkel 29 nr. 1 peke ut en sentralmyndighet, som skal ivareta de oppgaver som pålegges slik myndighet etter konvensjonen. Bestemmelsen har samme ordlyd som artikkel 6 i Haagkonvensjonen 1980 om barne bortføring. Utveksling av informasjon er et viktig ledd i samarbeidet i henhold til Haagkonvensjonen 1996. I en del tilfeller vil dette dreie seg om opplysninger av personlig karakter.

Sentralmyndighetens følgende to plikter etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 30 knyttet til samarbeid kan ikke utøves av andre organer:

- samarbeid mellom kompetente myndigheter for å oppnå formålene med konvensjonen
- formidle informasjon om lover og tjenester som er tilgjengelige i staten relatert til beskyttelsestiltak for barn.

Se mer om artikkel 31 i Practical Handbook 2014 punkt 11.10 fotnotene 358 og 359.

Videre inneholder konvensjonen artikkel 31 oppgaver som sentralmyndigheten enten selv må oppfylle, eller som kan utøves gjennom offentlige myndigheter eller andre organer. Se nærmere om artikkel 31 flg. nedenfor, og i Practical Handbook 2014 punktene 11.10 flg.

Practical Handbook 2014 punkt 11.1 utdyper om sentralmyndighetens viktige rolle for at konvensjonen kan fungere etter sitt formål. Det fremheves at den spiller en nøkkelrolle i den praktiske anvendelsen av konvensjonen. Bestemmelsene om samarbeid er essensielle for å få til en vellykket håndtering av konvensjonen i praksis og for å

kunne realisere konvensjonens målsetning om å bedre beskyttelsen av barn i internasjonale situasjoner. Hvert organ som skal utføre oppgaver etter konvensjonen har et ansvar for en effektiv praksis, og sentralmyndigheten har et overordnet ansvar for dette. Kompetente, samarbeidende og responsive sentralmyndigheter er avgjørende for konvensjonen.

Det pekes i Practical Handbook 2014 punkt 11.2 på at Haagkonvensjonen 1996 har et bredere materielt virkeområde enn Haagkonvensjonen 1980, og at sentralmyndighetens rolle etter Haagkonvensjonen 1996 er mer fleksibel.

Kommunikasjon, mekling, lokalisering

Artikkel 31 i konvensjonen inneholder oppgaver som sentralmyndigheten skal oppfylle, enten selv direkte eller gjennom andre offentlige myndigheter eller organer. Konvensjonen holder muligheten åpen for at sentralmyndigheten kan la andre offentlige myndigheter – eller andre organer – ta de skritt som finnes egnede for å utføre de oppgaver som konvensjonen pålegger sentralmyndigheten etter artikkel 31. Det er med hensikt at man ikke har spesifisert hva slags «andre organer» som kan være aktuelle, jf. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 140.

Etter artikkel 31 bokstav a skal sentralmyndigheten eller annet organ «lette kommunikasjonen og tilby assistanse som fastsatt i artiklene 8 og 9 i dette kapittel». Artiklene 8 og 9 gjelder overføring av jurisdiksjon etter anmodning, der det er forutsatt at myndighetene skal kunne utveksle synspunkter. Oppgaven etter artikkel 31 bokstav a vil trolig i første rekke dreie seg om å sørge for oversettelse og videresending av henvendelser fra involverte myndigheter.

Etter artikkel 31 bokstav b skal sentralmyndigheten eller annet organ «via mekling eller liknende metoder, legge til rette for avtaleløsninger som kan beskytte barnets person eller formue i situasjoner som denne konvensjon gjelder for». Begrensningen «i situasjoner som denne konvensjon gjelder for» skyldes at man ville unngå at bestemmelsen kunne oppfattes slik at man blandet seg inn i staters interne forhold, se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 141. Bestemmelsen kan neppe oppfattes slik at den pålegger konvensjonsstatene en egentlig plikt til iverksette eller tilby mekling mv. i alle saker som vedrører tiltak for å beskytte barn.

Etter artikkel 31 bokstav c skal sentralmyndigheten eller annet organ, «etter anmodning fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat,

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

bistå med å finne ut hvor barnet er, når det ser ut til at barnet kan oppholde seg på den anmodede stats territorium og ha behov for beskyttelse der». Denne bestemmelsen vil trolig fremme lokaliseringen av bortførte barn, barn som har rømt og mer generelt barn som er i vanskeligheter. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 142.

Anmodning om rapport eller vurdering av behov for tiltak

Etter en grunnlagt anmodning fra sentralmyndigheten eller en annen kompetent myndighet i en konvensjonsstat som barnet har en vesentlig tilknytning til, kan sentralmyndigheten i den stat der barnet har vanlig bosted og oppholder seg legge fram en rapport om barnets situasjon, jf. artikkel 32 bokstav a. Dette kan sentralmyndigheten enten gjøre direkte, eller gjennom andre organer, som kanskje har bedre forutsetninger for å gjøre det, grunnet nærmere kjennskap til barnet. Videre kan det etter bokstav b anmodes om at kompetent myndighet i egen stat vurderer behovet for å treffe tiltak for å beskytte barnet eller dets formue. Formålet er at myndighetene i en konvensjonsstat, typisk der barnet er statsborger og tidligere hadde vanlig bosted, skal ha mulighet til å få opplysninger om hvordan det går med barnet. Den anmodede sentralmyndighet har ikke plikt til å besvare en slik henvendelse. I lys av det samarbeid som søkes etablert gjennom konvensjonen, vil det likevel være et hensiktsmessig utgangspunkt at slike henvendelser etterkommes.

Plassering utenfor hjemmet i annen konvensjonsstat

Bestemmelsen i artikkel 33 omhandler det forhold at en myndighet som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, vurderer å plassere barnet hos et fosterhjem, på institusjon eller i et kafala-pleieforhold eller en lignende ordning, og det er aktuelt at plasseringen skal skje i en annen konvensjonsstat. Da skal myndigheten etter artikkel 33 nr. 1 rådføre seg med sentralmyndigheten eller annen kompetent myndighet i sistnevnte stat. For dette formål skal myndigheten oversende en rapport om barnet, med en begrunnelse for den påtenkte plassering. Avgjørelse om plassering kan bare fattes i den anmodende stat dersom sentralmyndigheten eller annen kompetent myndighet i den anmodede stat har samtykket i plasseringen under hensyntaken til barnets beste, jf. nr. 2. Prosedyren gir myndigheten i mottakerstaten adgang til å gå gjennom avgjørelsesgrunnlaget for tiltaket, herunder å vurdere dets hensiktsmessighet. Mottakerstatens

myndighet kan videre bestemme på hvilke vilkår tiltaket skal gjennomføres, og kan herunder for eksempel bistå med oppholdstillatelse for barnet. Videre kan det være aktuelt å sette deling av utgifter som vilkår, jf. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 143.

Oppgavene etter artikkel 33 nr. 1 er utformet som plikter. Det er også nedfelt en plikt i artikkel 36. Utover de nevnte to artikler oppstilles ingen plikter når det gjelder samarbeid i konkrete saker.

Brudd med prosedyren i artikkel 33 fører til at kompetent myndighet kan nekte å anerkjenne tiltaket etter artikkel 23 nr. 2 bokstav f.

Innsamling av informasjon før beskyttelsestiltak iverksettes

Bestemmelsen i artikkel 34 nr. 1 åpner for at en myndighet med jurisdiksjon etter konvensjonen, som vurderer å treffe et beskyttelsestiltak, kan anmode enhver myndighet i en annen konvensjonsstat om å utlevere eventuelle opplysninger av betydning for beskyttelse av barnet, dersom barnets situasjon tilsier det. Myndigheten som anmoder om informasjon, må sannsynliggjøre at det er behov for slike opplysninger. Myndigheten som anmodes om informasjon, har ikke plikt til å etterkomme anmodningen. Det kan også tenkes at intern rett i den anmodede myndighets stat er til hinder for utlevering av slike opplysninger. Bestemmelsen må videre ses i lys av artikkel 37, som forbyr anmodning om eller overføring av opplysninger dersom det kan være til fare for barnet eller dets formue mv. Etter artikkel 34 nr. 2 kan en stat erklære at anmodninger etter nr. 1 bare skal gå gjennom dens sentralmyndighet.

Bistand ved gjennomføring av tiltak, særlig samvær

Etter artikkel 35 nr. 1 kan kompetente myndigheter i en konvensjonsstat anmode myndighetene i en annen konvensjonsstat om bistand når beskyttelsestiltak i henhold til konvensjonen skal gjennomføres. Grunnen er at det ofte vil være nødvendig med assistanse for å gjennomføre tiltak, særlig overfor et barn som oppholder seg i en annen stat enn den som har truffet en avgjørelse om samvær eller plassering. Tiltak som skal sikre utøvelse av samværsrett og retten til å bevare en regelmessig direkte kontakt, er da også nevnt særskilt. Hensikten er dels å utfylle og styrke eksisterende samarbeid mellom sentralmyndighetene om utøvelse av samvær etter artikkel 21 i Haagkonvensjonen 1980 om barne bortføring. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 146.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Bestemmelsen i artikkel 35 nr. 2 regulerer samarbeid i en situasjon der en forelder som ikke bor i samme stat som barnet, søker å få eller beholde samværsrett med barnet. Myndighetene i den stat der samværsforelderen bor, har normalt ikke kompetanse til å treffe avgjørelse om samvær. Likevel vil det ofte være myndighetene i denne staten som er i best posisjon til å innhente opplysninger om hvorvidt vedkommende er skikket til å ha samvær. Etter artikkel 35 nr. 2 kan derfor myndighetene i en konvensjonsstat der barnet ikke har vanlig bosted, etter anmodning fra en forelder som bor i denne staten, innhente opplysninger eller beviser og gi en anbefaling om vedkommende er egnet til å ha samvær, og om vilkårene for slikt samvær. Myndighetene i konvensjonsstaten med jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, og som skal treffe avgjørelse om samvær, skal motta og ta hensyn til slike opplysninger og bevis eller slik anbefaling, før den treffer sin avgjørelse. Bestemmelsen innebærer ikke en plikt for den myndighet som anmodes om å innhente opplysninger og bevis, eller foreta vurderinger av egnethet mv.

Den konvensjonsstaten som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 til å treffe avgjørelse om samvær, kan etter artikkel 35 nr. 3 utsette behandlingen i påvente av utfallet av en anmodning i henhold til nr. 2. Dette gjelder særlig dersom den vurderer å begrense eller oppheve en samværsrett som er innvilget i en stat der barnet tidligere hadde vanlig bosted. Det er imidlertid ingen plikt til, kun en mulighet for, å utsette saken, jf. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 147.

Bestemmelsene i artikkel 35 nr. 1 til nr. 3 er i henhold til nr. 4 ikke til hinder for at konvensjonsstaten som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 treffer foreløpige tiltak i påvente av utfallet av en anmodning i henhold til nr. 2.

Underrettningsplikt om at et barn er utsatt for alvorlig fare

Dersom et barn er utsatt for alvorlig fare, skal kompetente myndigheter i en stat der beskyttelsestiltak er truffet eller blir vurdert, informere myndighetene i en annen stat der barnet har fått nytt bosted eller oppholder seg, om faren og de tiltak som er truffet eller som vurderes, jf. artikkel 36. Det kan for eksempel dreie seg om alvorlig sykdom som krever konstant behandling, narkotikaproblemer eller usunn påvirkning av en sekt. Underrettningsplikten gjelder også der barnets nye bosted eller oppholdsstat er en ikke-konven-

sjonsstat. Dersom staten ikke vet nøyaktig hvor barnet befinner seg, men vet at det er i en annen konvensjonsstat, kan staten først anmode om bistand til lokalisering etter artikkel 31 bokstav c, før underretning som nevnt i artikkel 36 gis til vedkommende myndigheter. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 150.

Informasjon som skaper en risiko for barnet mv.

En myndighet skal ikke anmode om eller videreformidle opplysninger i henhold til kapittel V dersom den mener at det kan antas å bringe barnet eller dets formue i fare, eller utgjøre en alvorlig trussel mot friheten eller livet til et medlem av barnets familie, jf. artikkel 37.

Utgifter. Muligheten for å ta rimelig betaling for tjenesteytelser

Sentralmyndigheter og andre offentlige myndigheter skal ifølge artikkel 38 nr. 1 i utgangspunktet dekke egne utgifter i forbindelse med anvendelse av reglene i kapittel V. Med «offentlige myndigheter» menes administrative myndigheter, og ikke rettslige. Sentralmyndigheten og andre administrative myndigheter må etter artikkel 38 selv dekke blant annet faste driftskostnader, korrespondanse, formidling av opplysninger, innsamling av informasjon, lokalisering av barn, organisering av mekling og iverksettelse av tiltak truffet av kompetente myndigheter i annen konvensjonsstat. Det er likevel mulig å ta rimelig betaling for bistand til andre konvensjonsstaters myndigheter. At bestemmelsen ikke er ment å regulere rettslige myndigheters kostnader, innebærer at utgifter til rettergang, og i særdeleshet utgifter til advokat, faller utenfor dens anvendelsesområde. Stater som er parter i konvensjonen kan inngå avtaler om utgiftsfordeling, jf. artikkel 38 nr. 2.

Bestemmelsene i kapittel V kan kalles fravikelige i den forstand at to eller flere konvensjonsstater etter artikkel 39 kan inngå avtaler med sikte på å forbedre anvendelsen av reglene i deres innbyrdes forhold. I tilfelle skal statene sende en kopi av avtalen til konvensjonens depositar.

3.7 Alminnelige bestemmelser

Innledning

I kapittel VI inneholder konvensjonen en rekke bestemmelser av i hovedsak administrativ art og de mest sentrale av disse er omtalt nedenfor.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Utstedelse av attest om foreldremyndighet

Myndighetene i den konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted, eller der det er truffet et beskyttelsestiltak, kan etter anmodning fra den som har foreldremyndighet, utstede en attest som angir i hvilken egenskap vedkommende har rett til å handle, og hvilke beføyelser vedkommende har, jf. artikkel 40 nr. 1.

Myndighetene har ikke plikt til å utstede en slik attest, jf. formuleringen «kan utstede», jf. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 154. Formålet med en slik attest er å lette behandlingen av saker om barnet eller dets formue, som behandles i en annen konvensjonsstat enn den der foreldremyndighet, vergemålet eller lignende er etablert. Den som har foreldremyndighet eller som er verge, vil for eksempel kunne legge frem attesten som dokumentasjon for sin rett til å inngå avtaler på barnets vegne. En slik attest vil ha bevismessig kraft og kunne imøtekomme praktikernes behov for sikkerhet, slik at utgifter og tvister unngås. Innholdet av attesten vil avhenge av situasjonen. Den kan for eksempel inneholde opplysninger om hvem som innehar foreldremyndighet, uavhengig av om det følger direkte av loven eller av en avgjørelse. Videre kan den angi hvilke beføyelser innehaver av foreldremyndighet har – og eventuelt ikke har, for eksempel at innehaveren ikke har fullmakt til å forvalte formue som barnet har i en annen stat. Det vises til Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 154.

Den som har fått utstedt en attest etter artikkel 40 nr. 1, antas å ha de egenskaper til å handle og de beføyelser som er angitt i attesten, i mangel av bevis på det motsatte, jf. artikkel 40 nr. 2. Det betyr altså at det er mulig å bestride opplysninger som fremgår av attesten, men dersom det ikke skjer, kan tredjeperson trygt inngå avtaler med den som har attest, så lenge avtalen ligger innenfor den kompetanse vedkommende har i henhold til attesten. Hver konvensjonsstat skal utpeke de myndigheter som er kompetente til å utstede attesten.

Vern om personlige opplysninger – konfidensialitet

Personlige opplysninger som er innsamlet eller overført i henhold til konvensjonen, skal etter artikkel 41 bare brukes til de formål de ble innsamlet eller overført til. Bestemmelsen må anses å gi en minimumsbeskyttelse – det er intet i veien for at ytterligere vern om personlige opplysninger følger av konvensjonsstaters interne rett. I tråd med dette går det frem av artikkel 42 at myndigheter som mottar opplysninger, skal sikre at disse

behandles konfidensielt, i overensstemmelse med egen stats rett. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punktene 156 og 157.

Forholdet til andre konvensjoner mv.

Ifølge artikkel 50 berører ikke Haagkonvensjonen 1996 anvendelsen av Haagkonvensjonen 1980 om barnebortføring – mellom stater som er parter i begge konvensjoner. Grunnen er at når et barn er ulovlig bortført eller tilbakeholdt, er første prioritet å sikre barnets umiddelbare tilbakelevering, og først deretter kan det diskuteres hvorvidt, hvilke og hva slags beskyttelsestiltak som skal treffes. Det er likevel intet til hinder for at bestemmelser i Haagkonvensjonen 1996 gjøres gjeldende for å oppnå tilbakelevering av et barn som er ulovlig bortført eller tilbakeholdt, eller for å legge til rette for samvær. Dette skyldes muligheten for at Haagkonvensjonen 1996 vil bedre kunne sikre tilbakelevering eller tilrettelegge for samvær i enkelte tilfeller. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 168.

I forholdet mellom stater som er part i Haagkonvensjonen 1996, trer denne i henhold til artikkel 51 i stedet for Haagkonvensjonen av 5. oktober 1961 om kompetanse og lovvalg i saker vedrørende beskyttelse av mindreårige (Haagkonvensjonen 1961), og Haagkonvensjonen 1902 om vergemål. Dette berører ikke anerkjennelse av tiltak som er truffet etter Haagkonvensjonen 1961.

Av artikkel 52 nr. 1 går det frem at Haagkonvensjonen 1996 ikke berører internasjonale avtaler som partene allerede måtte være tilsluttet, og som inneholder bestemmelser om spørsmål som omhandles av konvensjonen, med mindre partene som er bundet av en slik avtale, har avgitt en erklæring om det motsatte. Konvensjonen berører ifølge artikkel 52 nr. 2 heller ikke muligheten for at en eller flere konvensjonsstater kan inngå avtaler som – for så vidt angår barn med vanlig bosted i en av de stater som måtte ha inngått en slik avtale – inneholder bestemmelser om spørsmål som er omfattet av konvensjonen. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 172.¹⁶

¹⁶ Bestemmelsen ble gitt for å etterkomme et ønske fra EU om at det skulle være mulig å fastsette regler om blant annet jurisdiksjon og anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser om foreldreansvar mv. i tilknytning til særlig skilsmisssaker. I forholdet mellom EU-medlemsstater som er del av samarbeidet på sivilrettens område, gjelder den såkalte Brussel II bis-forordningen (Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabsager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000) når barnet har sitt vanlige bosted på en medlemsstats område, jf. dennes art. 61 litra a).

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

I artikkel 52 nr. 3 er det bestemt at separate avtaler som måtte bli inngått av en eller flere konvensjonsstater, ikke berører anvendelsen av konvensjonen i forholdet mellom slike stater og andre stater som er part i konvensjonen. Det betyr at adgangen til å inngå slike separate avtaler står åpen, men at stater som gjør det, ikke kan bruke slike avtaler som argument for å bli fritatt for forpliktelser som følger av Haagkonvensjonen 1996 overfor andre konvensjonsstater, som ikke er part i angjeldende separate avtale. Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 173.

Bestemmelsene i artikkel 52 skal ifølge nr. 4 også anvendes på likelydende lover som har sitt grunnlag i spesielle bånd av regional eller annen art mellom de berørte stater. Dette betyr blant annet at lov 10. juni 1977 nr. 71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område kan videreføres.

Andre alminnelige bestemmelser

Av artikkel 43 følger at alle dokumenter som utstedes eller oversendes i henhold til konvensjonen, skal være fritatt for krav om legalisering eller tilsvarende formaliteter. Ifølge artikkel 44 kan enhver konvensjonsstat utpeke de myndigheter som anmodninger etter artiklene 8, 9 og 33 skal rettes til. Utpeking som nevnt i artiklene 29 og 44, skal etter artikkel 45 meddeles Det faste kontor for Haagkonferansen for internasjonal privatrett, mens erklæring som omhandlet i artikkel 34 nr. 2 skal overleveres konvensjonens depositar. Det er utenriksdepartementet i Nederland som ifølge artikkel 57 er depositar.

Konvensjonen gjelder ifølge artikkel 53 nr. 1 kun for tiltak som treffes i en stat etter at konvensjonen har trådt i kraft for vedkommende stat. Konvensjonen gjelder videre i henhold til artikkel 53 nr. 2 for anerkjennelse og fullbyrdelse av tiltak som er truffet etter at den har trådt i kraft i forholdet mellom den stat der tiltakene er truffet, og den anmodede stat.

All kommunikasjon til sentralmyndigheten eller annen myndighet i en konvensjonsstat skal etter artikkel 54 nr. 1 være på originalspråket, og skal være vedlagt en oversettelse til det offisielle språket eller et av de offisielle språkene i vedkommende stat, eller dersom det ikke lar seg gjennomføre, av en oversettelse til fransk eller engelsk. En stat kan likevel ifølge artikkel 54 nr. 2 ta forbehold overensstemmende med artikkel 60 mot bruken av enten fransk eller engelsk, men ikke mot begge språkene.

En konvensjonsstat kan ifølge artikkel 55 også ta andre forbehold i samsvar med artikkel 60. Det gjelder i henhold til nr.1 bokstav a å forbeholde sine myndigheter jurisdiksjon til å treffe tiltak om barns formue som befinner seg på dens territorium. Etter bokstav b kan en konvensjonsstat videre forbeholde seg rett til ikke å anerkjenne foreldremyndighet eller et tiltak så langt dette ikke lar seg forene med et tiltak truffet av dens myndigheter vedrørende angjeldende formue. Etter artikkel 55 nr. 2 kan forbeholdet begrenses til å gjelde visse kategorier formue.

Generalsekretæren for Haagkonferansen for internasjonal privatrett skal i henhold til artikkel 56 med jevne mellomrom kalle sammen en spesialkommisjon med formål å gjennomgå hvordan konvensjonen virker i praksis.

3.8 Sluttbestemmelser

Konvensjonens kapittel VII inneholder sluttbestemmelser. Nedenfor gis det en oversikt over de mest aktuelle bestemmelsene.

Konvensjonen skal etter artikkel 57 være åpen for undertegning fra de stater som var medlemmer av Haagkonferansen for internasjonal privatrett på tidspunktet for dens 18. sesjon. Den skal ratifiseres, godtas eller godkjennes, og ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjennelsesdokumentene skal deponeres hos utenriksdepartementet i Nederland, som depositar for konvensjonen. Enhver annen stat kan ifølge artikkel 58 nr. 1 tiltre konvensjonen etter at den har trådt i kraft i samsvar med artikkel 61 nr. 1. Tiltredelsesdokumentet skal deponeres hos depositaren, jf. artikkel 58 nr. 2. Slik tiltredelse får etter artikkel 58 nr. 3 bare virkning for forbindelsene mellom den tiltredende stat og de kontraherende stater som ikke har fremsatt innsigelse mot dens tiltredelse i de seks måneder som følger etter mottakelsen av den underretning som er nevnt i artikkel 63 bokstav b. Slik innsigelse kan også fremsettes av stater når de ratifiserer, godtar eller godkjenner konvensjonen etter en tiltredelse. Enhver slik innsigelse skal meddeles depositaren.

Etter artikkel 60 kan enhver stat senest ved ratifikasjonen, godtakelsen, godkjennelsen eller tiltredelsen eller ved avgivelsen av en erklæring etter artikkel 59, ta et av eller begge de forbehold som er nevnt i artikkel 54 nr. 2 og artikkel 55. Det kan ikke tas andre forbehold. Enhver stat kan når som helst trekke tilbake et tidligere forbehold. Tilbaketrekking underrettes depositaren. Forbeholdet opphører å ha virkning den første dag i den

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

tredje kalendermåned etter meddelelse som nevnt.

Konvensjonen skal etter artikkel 61 tre i kraft den første dag i den måned som følger etter utløpet av et tidsrom på tre måneder etter deponering av det tredje ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument som nevnt i artikkel 57.

Konvensjonen trådte i kraft 1. januar 2002. Konvensjonen skal deretter tre i kraft slik:

- for hver stat som senere ratifiserer, godtar eller godkjenner den, på den første dag i den måned som følger etter utløpet av et tidsrom på tre måneder etter at den deponerte sitt ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennelses- eller tiltredelsesdokument
- for hver stat som tiltrer konvensjonen, på den første dag i den måned som følger etter utløpet av et tidsrom på tre måneder etter utløpet av den seks måneders periode som er fastsatt i artikkel 58 nr. 3
- for en territorial enhet som konvensjonen er gitt virkning for i overensstemmelse med artikkel 59, på den første dag i den måned som følger etter utløpet av et tidsrom på tre måneder etter den underretning som er omhandlet i nevnte artikkel.

Etter artikkel 62 kan en stat som er part i konvensjonen, si den opp ved en skriftlig underretning til depositaren. Slik oppsigelse kan begrenses til visse territoriale enheter som konvensjonen gjelder for. Oppsigelsen får virkning den første dag i den måned som følger etter utløpet av tolv måneder etter at depositaren mottok underretningen. Dersom underretningen fastsetter et lengre tidsrom for at oppsigelsen skal få virkning, får oppsigelsen virkning etter utløpet av denne lengre periode.

Depositaren skal etter artikkel 63 underrette statene som er medlemmer av Haagkonferansen for internasjonal privatrett, og de stater som har tiltrådt i samsvar med artikkel 58 om:

- undertegninger, ratifikasjoner, godtagelser og godkjennelser nevnt i artikkel 57
- tiltredelser og innsigelser mot tiltredelser som nevnt i artikkel 58
- datoen for konvensjonens ikrafttredelse i henhold til artikkel 61
- erklæringer nevnt i artiklene 34 nr. 2 og 59
- avtaler nevnt i artikkel 39
- forbehold nevnt i artiklene 54 nr. 2 og 55, og tilbaketrekkninger av slike forbehold nevnt i artikkel 60 nr. 2
- oppsigelser nevnt i artikkel 62.

4 Beskyttelsestiltak etter norsk rett

4.1 Tiltak etter barnelov, barnevernlov, vergemålslov mv.

Kjerneområdet for konvensjonen er regler om internasjonal privatrett knyttet til foreldremyndighet og beskyttelsestiltak for barn nedfelt i barneloven, barnevernloven og vergemålsloven. Dette berører særlig foreldreansvar, fast bosted og samvær, plassering av barn i fosterhjem eller institusjon samt oppnevning av verge. Omtalen av beskyttelsestiltak etter barneloven, barnevernloven og vergemålsloven er inntatt i proposisjonen punkt 8.1, 9.1 og 10.1, i forbindelse med behovet for lovendringer.

Beskyttelsestiltak for enslige mindreårige asylsøkere og konvensjonens forhold til barn og straff er nærmere omtalt i punktene 4.2 og 4.3 nedenfor. Det er på disse områdene ikke behov for lovendringer.

Konvensjonens regler om internasjonal privatrett vil kunne få betydning også for beskyttelsestiltak etter skolelovgivningen og helselovgivningen. Dette redegjøres det for i proposisjonen punkt 4.4. Proposisjonen har ingen egen omtale av jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid på disse områdene.

Konvensjonens angivelse av hvilke beskyttelsestiltak som omfattes av konvensjonen er som nevnt i punkt 3.2.3 ikke uttømmende. Dette innebærer at omtalen av hvilke beskyttelsestiltak som omfattes etter norsk intern materiell rett, heller ikke kan være uttømmende.

Konvensjonen får ikke anvendelse på avgjørelser om retten til asyl og innvandring, jf. konvensjonens artikkel 4 bokstav j. Se proposisjonen punkt 11 om forholdet til utlendingslovgivningen.

4.2 Særlig om mindreårige asylsøkere

Barnevernmyndighetene har i dag et særlig ansvar for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år, jf. barnevernloven kapittel 5A. Det følger av § 5A-1 at Barne-, ungdoms- og familieetaten skal

gi barn som har kommet til riket og søkt asyl uten foreldre eller uten andre med foreldreansvar, tilbud om opphold på et omsorgssenter for mindreårige. Når barnet har opphold på et omsorgssenter utøver omsorgssenteret omsorgen for barnet på vegne av Barne-, ungdoms- og familieetaten, jf. barnevernloven § 5A-2. Omsorgssenteret har blant annet ansvar for å ivareta barnets behov ved ankomst, treffe vedtak om oppfølging av barnet mens det oppholder seg på omsorgssenteret og kartlegge barnets situasjon og behov som grunnlag for en etterfølgende bosetting i en kommune, se barnevernloven §§ 5A-3 til 5A-7. Samtlige tiltak etter barnevernloven kapittel 5A vil kunne anses som beskyttelsestiltak i medhold av Haagkonvensjonen 1996, jf. artiklene 1 og 3.

Det er utlendingsmyndighetene som har hovedansvar for enslige mindreårige over 15 år og mindreårige flyktninger som kommer til landet med foreldre eller andre følgepersoner. Barnevernet skal imidlertid treffe tiltak overfor ethvert barn som oppholder seg i Norge når vilkårene i barnevernloven kapittel 4 er oppfylt, jf. barnevernloven § 1-2. Tiltak overfor alle mindreårige asylsøkere i henhold til barnevernloven kapittel 4 vil dermed også kunne anses som beskyttelsestiltak i medhold av Haagkonvensjonen 1996. Dette gjelder for alle barn som søker asyl uavhengig av om de kommer alene eller med foreldre eller andre følgepersoner.

Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) kapittel 11A har regler om representant for enslige mindreårige asylsøkere. Bestemmelsene trådte i kraft 1. juli 2013, og vil, sammen med relevante bestemmelser i vergemålsloven, erstatte tidligere ordning med hjelpeverge for enslige, mindreårige asylsøkere. I utlendingsloven § 98 a første ledd fremgår det at nytt kapittel 11 A gjelder for personer under 18 år. Det betyr at alle aktuelle beskyttelsestiltak for mindreårige i utlendingslovens kapittel om representanter for enslige mindreårige asylsøkere antas omfattet av Haagkonvensjonen 1996.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

4.3 Særlig om barn og straff

4.3.1 Barn som begår lovbrudd

Haagkonvensjonen artikkel 4 bokstav i unntar uttrykkelig fra konvensjonens anvendelsesområde tiltak iverksatt som følge av lovbrudd begått av barn. For Norge betyr dette først og fremst at straffereaksjoner mot personer som er over den kriminelle lavalder på 15 år, men under 18 år, ikke omfattes av konvensjonen. Unntaket i artikkel 4 bokstav i gjelder når handlingen som sådan er straffbar. Det er ikke nødvendig at lovbruddet i det konkrete tilfellet kan eller skal straffeforfølges. Tiltak i form av påtaleunntatelse overfor barn etter straffeprosessloven § 69 eller overføring til megling i konfliktråd etter straffeprosessloven § 71 a er således unntatt fra konvensjonen. Likeledes omfatter unntaket saker hvor en mindreårig over den kriminelle lavalder er strafferettslig utilregnelig som følge av psykose eller høygradig psykisk utviklingshemming, og derfor dømmes til tvungent psykisk helsevern etter straffeloven § 39 eller tvungen omsorg etter straffeloven § 39 a.

Etter artikkel 4 bokstav i vil heller ikke tiltak i form av straffeprosessuelle tvangsmidler mot barn omfattes av konvensjonen, når disse er iverksatt som resultat av et lovbrudd. Det kan imidlertid være uklare grenser mellom tiltak iverksatt som resultat av et lovbrudd begått av barn, og andre tiltak iverksatt av politi eller påtalemyndighet som kan anses som beskyttelsestiltak i konvensjonens forstand. Et eksempel på et tiltak i grensesonen er oppholdsforbud for barn under 15 år, jf. straffeprosessloven § 222 c. Et slikt forbud nedlegges før barnet har begått et lovbrudd, og omfattes dermed ikke av unntaket i konvensjonens artikkel 4 bokstav i. Tiltaket tar sikte på å forebygge kriminell aktivitet hos barnet, og kan dermed antakelig utgjøre en form for beskyttelse. Andre eksempler er politiloven §§ 7, 9 og 13. Tiltak etter de nevnte bestemmelsene vil etter omstendighetene kunne være innrettet på beskyttelse av barn, og da antakelig utgjøre beskyttelsestiltak etter konvensjonen.

4.3.2 Beskyttelse av barn mot lovbrudd

Det kan reises spørsmål om strafferettslige eller straffeprosessuelle tiltak iverksatt som følge av andres lovbrudd, eller mistanke om slike, er omfattet av konvensjonen når de tar sikte på å beskytte barn. Unntaket i artikkel 4 bokstav i gjelder etter konvensjonens ordlyd kun tiltak iverksatt som følge av lovbrudd begått av barn. Bak-

grunnen for unntaket var imidlertid ifølge Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 35 at det ikke var ønskelig å pålegge statene en forpliktelse som begrenser deres jurisdiksjon på dette området. Dette kan tyde på at heller ikke tiltak i form av strafforfølgning av andre personer er omfattet av konvensjonen. Et eksempel på dette er straffeloven 1902 § 33 om at den som har begått en straffbar handling ilegges kontaktforbud når det er grunn til å tro at vedkommende ellers vil begå en straffbar handling overfor en annen person, forfølge en annen person, eller på annet vis krenke en annens fred. Et kontaktforbud etter bestemmelsen vil etter omstendighetene kunne ha til formål å beskytte barn. En tilsvarende bestemmelse finnes i straffeloven 2005 § 57. Ettersom konvensjonen ikke har til formål å endre statenes jurisdiksjon i straffesaker, antas likevel tiltak i form av kontaktforbud etter straffeloven å falle utenfor dens anvendelsesområde. Dette spørsmålet er også forelagt Haagkonferansens permanente byrå. Byrået ga uttrykk for at deres syn er at tiltak etter straffeloven 1902 § 33 ikke er omfattet av konvensjonen. Det ble likevel påpekt at andre land, som anser tilsvarende tiltak som sivilrettslige, kan være villige til å håndheve et slikt tiltak. En eventuell slik tilnærming i andre land vil imidlertid ikke påvirke Norges forpliktelser etter konvensjonen.

Situasjonen kan være annerledes for beslektede tiltak som ikke direkte er å anse som straffereaksjoner, som for eksempel avgjørelser om besøksforbud i medhold av straffeprosessloven § 222 a. Bestemmelsen er ment å skulle beskytte en enkeltperson eller en gruppe personer, og vil være aktuell for eksempel i tilfelle av familievold, jf. Ot.prp. nr. 33 (1993–94) side 41–42. Tiltak etter bestemmelsen vil følgelig kunne ha som sitt formål å beskytte ett eller flere barn. Besøksforbud er ikke på samme måte som kontaktforbud knyttet til strafforfølgning av lovbrudd. Det er derfor ikke holdepunkter for å anta at tiltak i form av besøksforbud til beskyttelse av barn faller utenfor det område konvensjonen har til formål å regulere.

4.4 Andre beskyttelsestiltak

Skolelovgivning

Offentligrettslige tiltak av generell karakter knyttet til utdanning er etter konvensjonen artikkel 4 bokstav h unntatt fra konvensjonens anvendelsesområde. Opplæringslovens bestemmelser om rett og plikt til grunnskoleopplæring og rett til videre-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

gående opplæring vil derfor ikke omfattes av konvensjonen, jf. lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (opplæringslova). Konkrete beskyttelsestiltak knyttet til et bestemt barn vil imidlertid ikke være unntatt etter denne bestemmelsen.

Helselovgivning

Innledning

Etter artikkel 4 bokstav h er offentlige tiltak av generell karakter innenfor helseområdet unntatt fra konvensjonen. Individuelle tiltak knyttet til et spesifikt barn er imidlertid omfattet, for eksempel beslutning om at et bestemt barn skal gjennomgå en operasjon. Kompetanse til å beslutte medisinsk behandling til barn under 18 år er i norsk rett regulert i pasient- og brukerrettilighetsloven §§ 4-3 til 4-5. Av betydning er også reglene om rett til informasjon i § 3-4.

Barn under 16 år

Den helserettslige myndighetsalderen i Norge er 16 år. Ved helsehjelp til barn under 16 år, er det som hovedregel foreldrene eller andre med foreldreansvaret som samtykker i helsehjelpen på vegne av barnet, jf. § 4-4 første ledd. Dersom helsehjelpen må regnes som ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet, jf. barneloven §§ 37 og 42 annet ledd, er det tilstrekkelig at en av foreldrene samtykker, jf. pasient- og brukerrettilighetsloven § 4-4 annet ledd. Et ordinært legebesøk for å få hjelp til alminnelige barnesykdommer kan etter dette gjennomføres uten samtykke fra den andre foreldereren.

Helsehjelp utover det som må regnes som ledd i den daglige og ordinære omsorgen for barnet kan gis etter samtykke fra bare en av foreldrene dersom kvalifisert helsepersonell mener helsehjelpen er nødvendig for at barnet ikke skal ta skade, jf. § 4-4 annet ledd. Den andre foreldereren eller andre med foreldreansvaret skal, så langt råd er, få si sin mening. Beslutninger om helsehjelp i disse tilfellene kan påklages til Fylkesmannen. Fylkesmannen kan vedta at helsehjelpen skal avsluttes inntil det er fattet vedtak på grunnlag av klage fra den andre foreldereren eller andre med foreldreansvaret.

Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barn under 16 år etter barnevernloven § 4-6 annet ledd, § 4-8 eller § 4-12, er det barneverntjenesten som kan samtykke i helsehjelp på vegne av barnet, jf. pasient- og brukerrettilighetsloven § 4-4 tredje ledd.

Etter hvert som barnet utvikles og modnes, skal barnets foreldre, andre med foreldreansvaret eller barnevernet, høre hva barnet har å si før samtykke gis, jf. § 4-4 fjerde ledd. Når barnet har fylt 12 år, skal det få si sin mening i alle spørsmål som angår egen helse. Det skal legges økende vekt på hva barnet mener ut fra alder og modenhet.

Et unntak fra hovedregelen om at foreldre eller andre med foreldreansvaret samtykker i helsehjelp til barn under 16 år følger av reglene om rett til informasjon når pasienten er mellom 12 og 16 år i § 3-4 annet ledd. Se omtale nedenfor.

Ungdom mellom 16 og 18 år

Ungdom mellom 16 og 18 år samtykker som hovedregel selv til helsehjelp, jf. § 4-3 første ledd. Unntak fra dette kan følge av særskilt lovbestemmelse eller av «tiltakets art». Tilfeller der ungdom mellom 16 og 18 år ikke selv kan samtykke til helsehjelp på grunn av «tiltakets art» kan for eksempel være ved eksperimentell, smertefull eller risikofyllt behandling og behandling som er irreversibel.

Dersom ungdom mellom 16 og 18 år mangler samtykkekompetanse, har foreldrene eller andre med foreldreansvaret rett til å samtykke til helsehjelp på deres vegne, jf. § 4-5 første ledd. Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barn mellom 16 og 18 år etter barnevernloven § 4-8 eller § 4-12, har barneverntjenesten rett til å samtykke til helsehjelp, jf. pasient- og brukerrettilighetsloven § 4-5 annet ledd.

Helsehjelp kan ikke gis dersom pasienten motsetter seg dette, med mindre annet følger av særlige lovbestemmelser, jf. § 4-5 tredje ledd.

Informasjon om helsehjelp til pasienter under 16 år

For å kunne samtykke til helsehjelp trenger pasienten eller den som skal samtykke på pasientens vegne informasjon om helsehjelpen og om pasientens helsetilstand. Pasienten skal ha den informasjon som er nødvendig for å få innsikt i sin helsetilstand og i innholdet i helsehjelpen. Pasienten skal også informeres om mulige risikoer og bivirkninger, jf. § 3-2 første ledd. Er pasienten under 16 år, skal både pasienten og foreldrene eller andre med foreldreansvaret informeres, jf. § 3-4 første ledd.

Er pasienten mellom 12 og 16 år, skal opplysninger ikke gis til foreldrene eller andre med foreldreansvaret dersom pasienten av grunner som bør respekteres, ikke ønsker dette, jf. § 3-4 annet

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

ledd. Det kan være flere årsaker til at foreldrene ikke bør informeres om barnets kontakt med helsetjenesten, både rent personlige (for eksempel mishandlingssaker) og ulike overbevisningsgrunner. Eksempler på grunner som bør respekteres kan være prevensjonsveiledning og råd om svangerskapsavbrudd. Dette er et unntak fra hovedregelen om at foreldrene har full samtykkekompetanse på vegne av barn under 16 år.

Informasjon som er nødvendig for å oppfylle foreldreansvaret, skal likevel gis foreldre eller andre med foreldreansvaret når pasienten er

under 18 år, jf. § 3-4 tredje ledd. Dette kan for eksempel være informasjon om mer alvorlige psykiske lidelser, ved fare for selvskadning eller redusert utvikling, omgang med ulovlige rusmidler eller større fysiske skader på grunn av kriminelle handlinger.

Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barn under 16 år etter barnevernloven § 4-8 eller § 4-12, gjelder reglene om foreldres rett til informasjon etter pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 første, annet og tredje ledd tilsvarende for barneverntjenesten.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

5 Ratifikasjon og forbehold mv.

5.1 Grunner til at Norge bør ratifisere konvensjonen

5.1.1 Behov for nye virkemidler i saker om barn på tvers av stater

Global mobilitet fører til at stadig flere barn har tilknytning til flere stater. Dette innebærer at barnet kan være statsborger i én stat, bo i en annen og oppholde seg i en tredje, og eventuelt ha eiendom i en fjerde stat. Disse barna er mer sårbare og utsatte enn andre. Ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 vil gi Norge et nytt virkemiddel for å forebygge og løse internasjonale foreldretvister, barnevernsaker og barne bortføringssaker – og kan legge til rette for mer langsiktige omsorgsløsninger for de aktuelle barna. Konvensjonens regler og system legger blant annet til rette for at forelder og barn fortsatt kan ha samvær og kontakt selv om barnet og den annen forelder flytter til en annen stat. Haagkonvensjonen 1980 om barne bortføring og Haagkonvensjonen 1996 er ment å virke sammen og forsterke hverandre. Se nærmere om barne bortføring i proposisjonen punkt 3.2.4.

Konvensjonen vil særlig ha betydning for disse gruppene av barn ifølge Practical Handbook 2014 punkt 1.2:

- barn som er midtpunktet i en internasjonal foreldretvist, der foreldrene er uenige om foreldreansvar, samvær mv.
- barn som risikerer eller er utsatt for barne bortføring
- barn som er plassert i utlandet under ulike omsorgsarrangementer som ikke faller inn under definisjonen av adopsjon, og som således faller utenfor Haagkonvensjonen 1993 om internasjonal adopsjon
- barn som er offer for trafficking og andre former for utnyttning, inkludert seksuell utnyttning
- barn som er flyktninger eller enslige mindreårige asylsøkere
- barn som flytter på tvers av land med sine familier.

Departementene har de siste årene opplevd økende pågang fra utenlandske ambassader,

myndigheter og privatpersoner om foreldreansvar og tiltak for beskyttelse av barn i Norge. Henvendelser fra andre lands ambassader i Norge om enkeltsaker gjelder særlig barnevernsaker på tvers av landegrensene. Departementene blir ofte bedt om å intervensere i sakene eller tilrettelegge for å finne løsninger. Norske utenriksstasjoner i utlandet opplever også økt oppmerksomhet omkring tiltak for beskyttelse av barn i Norge og er ikke minst utsatt for sterkt medietrykk i disse sakene. I mangel av en internasjonal konvensjon har man i økende grad måttet legge til rette for bilateral kontakt. Slik kontakt er både ressurs- og tidkrevende for Utenriksdepartementet og andre berørte departement. Dagens situasjon, utenfor konvensjonen, medfører at flere enkeltsaker enn nødvendig løftes til departementsnivå.

En multilateral avtale å foretrekke fremfor ulike bilaterale avtaler. Norsk ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 vil gi norske myndigheter et multilateralt akseptert instrument som vil bidra til at departementene/norske myndigheter vil stå sterkere i dialogen med andre lands myndigheter når det gjelder jurisdiksjonsavklaringer og samarbeid blant annet i barnevernsaker. Konvensjonen vil ikke løse alle utfordringer på feltet, da ikke alle stater er tilsluttet konvensjonen. Det er likevel viktig å signalisere at Norge også på dette området ønsker å følge internasjonale og allment aksepterte regler, og ikke ønsker å komme i en særstilling ved å stå utenfor konvensjonen.

5.1.2 Forholdet til andre konvensjoner som Norge har sluttet seg til

Haagkonvensjonen 1996 er et viktig supplement til FNs barnekonvensjon og øvrige konvensjoner Norge er bundet av når det gjelder beskyttelse av barn. Konvensjonens regler om forholdet til andre konvensjoner er omtalt i proposisjonen punkt 3.7.

Fem sentrale menneskerettighetskonvensjoner gjelder direkte som norsk lov og har såkalt forrang. Dette betyr at de går foran annen norsk lov ved eventuell motstrid, jf. §§ 2 og 3 i lov 21. mai 1999 nr. 30 om menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven). Av disse fem er

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

det særlig FNs barnekonvensjon som er aktuell når det gjelder beskyttelse av barn, men også de øvrige konvensjonene gjelder for mindreårige.¹

Haagkonvensjonen 1996 regulerer internasjonalprivatrettslige forhold konvensjonsstatene imellom. Konvensjonen legger på denne måten til rette for å styrke gjennomføringen av aktuelle menneskerettigheter for barn i saker med tilknytning til flere stater.

Norge har sluttet seg til to andre konvensjoner som delvis dekker samme område som Haagkonvensjonen 1996. Dette er Europeisk konvensjon av 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og om gjenoppretting av foreldreansvar (Europarådskonvensjonen 1980) og Haagkonvensjonen 1980 om barnebortføring. De to konvensjonene er gjennomført i norsk lov ved lov 8. juli 1988 nr. 72 om anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om foreldreansvar mv. og om tilbakelevering av barn (barnebortføringsloven). Forholdet til Haagkonvensjonen 1980 er uttrykkelig regulert i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 50. Europarådskonvensjonen vil i prinsippet gjelde ved siden av Haagkonvensjonen 1996, men det er ikke grunn til å tro at Europarådskonvensjonen 1980 vil få noen særlig praktisk betydning mellom de stater som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996.²

De nordiske landene har på enkelte særlige områder inngått konvensjoner på området for internasjonal privatrett. Det vises herunder til Konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonalprivatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål (Nordisk familierettslig konvensjon) og lov 10. juni 1977 nr. 71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område.³ Disse regelsettene vil fortsette å gjelde også etter eventuell norsk ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996, med mindre de nordiske landene erklærer det motsatte, jf. Haagkonvensjonen 1996 artikkel 52 nr. 1. I artikkel 52 nr. 3 er det bestemt at (separate) avtaler

som måtte bli inngått av en eller flere konvensjonsstater, ikke berører anvendelsen av konvensjonen i forholdet mellom slike stater og andre stater som er part i konvensjonen. Bestemmelsen kan for eksempel brukes til å inngå avtaler innenfor rammen av et nordisk samarbeid.

5.2 Forbehold

Adgangen til å ta forbehold er omtalt i høringsnotatet punkt 11, uten at det ble tatt stilling til hvorvidt Norge burde ta forbehold ved eventuell ratifikasjon av konvensjonen. Ingen av høringsinstansene har uttalt seg om spørsmålet.

Det fremgår av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 60, jf. artikkel 54 nr. 2 og artikkel 55 at konvensjonsstatene kan ta nærmere bestemte forbehold mot enkelte av konvensjonens bestemmelser.

For det første har konvensjonsstatene mulighet til å ta et språklig forbehold. Hovedregelen i konvensjonen artikkel 54 nr. 1 er at enhver henvendelse som sendes til sentralmyndigheten eller annen myndighet i en konvensjonsstat, skal være på originalspråket og være oversatt til det eller de offisielle språkene i den staten henvendelsen sendes til. Dersom det ikke lar seg gjøre å få til en slik oversettelse, skal henvendelsen oversettes til fransk eller engelsk. Det følger likevel av artikkel 54 nr. 2 at en konvensjonsstat kan motsette seg bruk av enten fransk eller engelsk. Ut fra ressursmessige hensyn hos sentralmyndigheten og andre offentlige myndigheter anbefaler departementet at Norge ved ratifikasjon av konvensjonen utnytter muligheten til å ta forbehold mot bruk av fransk, jf. artikkel 54 nr. 2.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at det avgis følgende forbehold i medhold av artikkel 60, jf. artikkel 54 nr. 2:

«Norge tar forbehold mot å motta korrespondanse på fransk, jf. artikkel 54 nr. 2.»

For det andre kan konvensjonsstatene forbeholde sine myndigheter jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak i nærmere angitte sakstyper. Det følger av konvensjonen artikkel 55 nr. 1 bokstav a at konvensjonsstatene kan forbeholde sine myndigheter jurisdiksjon til å treffe tiltak med sikte på å beskytte et barns formue når denne befinner seg på konvensjonsstatens territorium. Det følger av artikkel 55 nr. 1 bokstav b at konvensjonsstatene kan forbeholde seg retten til ikke å anerkjenne foreldremyndighet eller tiltak som er uforenelig med et tiltak truffet av statens myndigheter ved-

¹ Videre kan nevnes Europarådets konvensjon om utøvelse av barns rettigheter av 1996, som Norge imidlertid ikke har undertegnet.

² Se hertil Vergemålsutvalgets drøftelse om 1996-konvensjonens betydning for utvalgets arbeid i NOU 2004: 16 Vergemål side 80: «Europarådskonvensjonen [har] vist seg å ha for mange unntaksregler til å få særlig praktisk gjennomslag. Erfaringene med Europarådskonvensjonen er ivare tatt i den nye konvensjonen».

³ Konvensjonen er endret ved nordiske overenskomster 26-03-1953 nr 1, 25-02-2000 nr 3, 06-02-2001 nr 1 og 26-01-2006 nr 3 Multilateral ifølge Utenriksdepartementets traktatregister.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

rørende den aktuelle formuen. Forbeholdene kan være begrenset til visse kategorier formue, jf. artikkel 55 nr. 2. For norske myndigheter vil slike forbehold bety at myndighetene uavhengig av konvensjonens øvrige jurisdiksjonsbestemmelser vil ha kompetanse til å behandle en sak om for eksempel beskyttelse av den del av barnets formue som befinner seg i Norge.

Departementet anbefaler ikke at Norge tar forbehold som nevnt i artikkel 55. Systemet i Haagkonvensjonen 1996 bygger på den forutsetning at barnets bostedsstat har regler og ordninger for å ivareta barnets interesser. Normalordningen vil derfor være at bostedsstaten oppnevner en person som kan ivareta barnets interesser og ta avgjørelser vedrørende barnets eventuelle eiendom. Det kan likevel finnes konvensjonsstater som ikke har slike regler og fungerende ordninger. Det er for dette tilfellet Norge eventuelt burde ta forbehold i medhold av artikkel 55. Departementet vurderer det praktiske behovet for å ta slike forbehold som begrenset. Videre følger det av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 11 nr. 1 at norske myndigheter i hastesaker alltid vil ha jurisdiksjon til å treffe de beskyttelsestiltakene som måtte være nødvendige når barnet eller barnets formue befinner seg på norsk territorium. Slike hastetiltak vil gjelde frem til myndighetene i en konvensjonsstat som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 har truffet de tiltakene situasjonen krever, jf. artikkel 11 nr. 2. De hastetiltakene som treffes med hensyn til et barn med vanlig bosted i en ikke-konvensjonsstat, skal opphøre i hver konvensjonsstat så snart tiltak som situasjonen krever, og som treffes av myndighetene i en annen stat, blir anerkjent i den aktuelle konvensjonsstaten, jf. artikkel 11 nr. 3.

5.3 Rett til innsigelse mot bestemte stater

Konvensjonen skal etter artikkel 57 være åpen for undertegning fra de stater som var medlemmer av Haagkonferansen for internasjonal privatrett på tidspunktet for dens 18. sesjon. Den skal ratifiseres, godtas eller godkjennes, og ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjennelsesdokumentene skal deponeeres hos Nederlands utenriksdepartement, som depositar for konvensjonen. Enhver annen stat kan ifølge artikkel 58 tiltre konvensjonen etter at den har trådt i kraft i samsvar med artikkel 61 nr. 1. Det følger av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 58 tredje ledd at slik tiltredelse bare får virkning for forholdet mellom den tiltredende stat og de konvensjonsstater som ikke har reist innsigelse mot tiltredelsen

i løpet av de første seks månedene etter at underretning som nevnt i artikkel 63 bokstav b er motatt. Slik innsigelse kan også reises av stater idet de ratifiserer, godtar eller godkjenner konvensjonen etter en tiltredelse. Depositaren skal underrettes om enhver slik innsigelse. Dette forstås slik at stater som slutter seg til konvensjonen, i forbindelse med ratifisering/tiltredelse, kan reise innsigelse mot andre stater som allerede er tilsluttet konvensjonen.

Når det gjelder Haagkonvensjonen 1996, vises det til at Danmark i forbindelse med sin ratifikasjon i 2011 har gjort innsigelser mot flere stater, slik at konvensjonen derfor ikke gjelder mellom Danmark og disse statene. Dette gjelder Albania (tiltrådte 2006), Ecuador (tiltrådte 2002), Georgia (tiltrådte 2014) og Ukraina (tiltrådte 2007). Spørsmålet om innsigelser er ikke drøftet i de danske forarbeidene om gjennomføringen av konvensjonen.

Justis- og beredskapsdepartementet har i sin høringsuttalelse reist spørsmål om Norge bør ta forbehold mot at Haagkonvensjonen 1996 gjøres gjeldende overfor stater Norge ikke har anerkjent etter Haagkonvensjonen 1980. Justis- og beredskapsdepartementet, som konvensjonsansvarlig for Haagkonvensjonen 1980, aksepterer ikke automatisk nye ratifiseringer/tiltredelser til Haagkonvensjonen 1980, men gjør en konkret vurdering, blant annet på bakgrunn av om den aktuelle staten har en fungerende sentralmyndighet. I det ligger blant annet at kommunikasjonen mellom Justis- og beredskapsdepartementet og vedkommende sentralmyndighet skal kunne gjennomføres på en enkel måte av hensyn til kravet om rask håndtering av slike saker. Det legges også vekt på om staten har gjennomført konvensjonen i sin interne rett, slik at man har sikkerhet for at staten har et nasjonalt system som etterlever forpliktelsene fastsatt i Haagkonvensjonen 1980. Det er en forutsetning for vurdering at landet har svart på Haagkonferansens eget spørreskjema som alle stater som slutter seg til konvensjonen oppfordres til å svare på, eller at de har sendt svar på disse spørsmålene direkte til Justis- og beredskapsdepartementet. Skjemaet inneholder en rekke spørsmål om lokalisering av bortførte barn, effektivering av avgjørelser om tilbakelevering mv. De stater som Norge per februar 2015, foreløpig, ikke har akseptert under Haagkonvensjonen 1980, er Albania, Seychellene, Marokko, Russland, Gabon, Guinea, Korea, Lesotho, Kazakhstan, Irak og Zambia. Når det gjelder Korea og Guinea er disse klare for vurdering. De øvrige statene er per februar 2015 ikke klare for vurdering ennå idet de enten ikke har svart på

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

spørsmålene i ovennevnte skjema eller ikke har opprettet en sentralmyndighet.

På bakgrunn av ovennevnte vil det i forbindelse med norsk ratifikasjon vurderes om det bør gjøres innsigelser mot anvendelse av konvensjonen i forhold til enkelte stater. Av de 11 stater som Norge ikke har akseptert under Haagkonvensjonen 1980, er følgende fire tilsluttet Haagkonvensjonen 1996: Albania, Lesotho, Marokko og Russland.

Departementet viser til at det ikke er hensiktsmessig å liste opp eller drøfte spørsmålet om innsigelser i proposisjonen, og det vises til at innsigelser heller ikke ble drøftet i de danske forarbeidene om gjennomføringen av konvensjonen. Departementet legger til grunn at det er behov for å gjøre selvstendige vurderinger etter Haagkonvensjonen 1996 av hver enkelt stat, idet det kan være andre hensyn som bør vektlegges etter denne konvensjonen enn etter Haagkonvensjonen 1980. Hvorvidt det skal gjøres innsigelser mot konkrete stater, krever en nærmere vurdering. Departementet ser det derfor som mest hensiktsmessig at dette tas på et senere tidspunkt. Det legges til at etter at Norge eventuelt har ratifisert Haagkonvensjonen 1996, vil sentralmyndigheten løpende måtte vurdere om det skal reises innsigelser mot nye stater som slutter seg til konvensjonen.

5.4 Erklæringer

Det følger av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 34 nr. 1 at dersom myndighetene i en konvensjonsstat vurderer et beskyttelsestiltak overfor et barn, kan de, dersom barnets situasjon krever det, anmode enhver myndighet i en annen konvensjonsstat om å utlevere eventuelle opplysninger som er relevante for beskyttelsen av barnet. Det følger av artikkel 34 nr. 2 at en konvensjonsstat

kan erklære at anmodninger i henhold til artikkel 34 nr. 1 bare skal oversendes til dens myndigheter via dens sentralmyndighet.

Etter departementets vurdering er det hensiktsmessig at Norge ved ratifikasjon av konvensjonen *erklærer at slike anmodninger som nevnt i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 34 alltid skal rettes til sentralmyndigheten*, og ikke til andre norske myndigheter. Dette vil sikre en forsvarlig og lik saksbehandling i disse sakene. Det vil også gjøre det enkelt for myndighetene i de andre konvensjonsstatene å vite hvor de skal henvende seg.

Det følger av Haagkonvensjonen artikkel 44 at hver konvensjonsstat kan utpeke de myndigheter som anmodninger i henhold til artiklene 8, 9 (overføring av jurisdiksjon) og 33 (plassering i utlandet) skal rettes til. Departementet anbefaler også her at Norge ved ratifikasjon av konvensjonen *i medhold av artikkel 44 erklærer at slike henvendelser skal rettes til sentralmyndigheten*.

5.5 Forholdet til Svalbard

En folkerettslig avtale som Norge er part i, gjelder som utgangspunkt også for Svalbard og Jan Mayen, som del av norsk territorium og Kongeriket Norge. Dersom en avtale, eller deler av denne, i særskilte tilfeller likevel ikke skal gis anvendelse for Svalbard og/eller Jan Mayen, må Norge avgi uttrykkelig erklæring om dette i forbindelse med avtaleinngåelsen.

Spørsmålet har vært forelagt Sysselmannen på Svalbard og Longyearbyen lokalstyre uten at det er kommet inn merknader fra disse. Etter departementets vurdering er det ikke særlige grunner som skulle tilsi at Haagkonvensjonen 1996 ikke skal gis anvendelse for Svalbard og Jan Mayen.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

6 Gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 i norsk rett

6.1 Valg av gjennomføringsmetode

Når Norge ratifiserer en konvensjon og den har trådt i kraft for Norge, er staten folkerettslig forpliktet til å følge bestemmelsene i konvensjonen. For at konvensjonens bestemmelser skal kunne anvendes direkte i norsk rett må det i tillegg en særskilt gjennomføringsakt til.

Haagkonvensjonen 1996 har ingen bestemmelser om gjennomføringsform. Folkeretten for øvrig stiller heller ikke krav til hvordan statene skal gjennomføre sine folkerettslige forpliktelser internrettslig. Det er dermed opp til den enkelte konvensjonsstat å vurdere hvordan forpliktelsene etter Haagkonvensjonen 1996 skal gjennomføres i nasjonal (intern) rett.

Ved gjennomføringen av konvensjoner i norsk rett er det i alminnelighet to metoder som er aktuelle; transformasjon og inkorporasjon. Ved transformasjon gjengis konvensjonens materielle bestemmelser i norsk lov, med norsk oversettelse. Ved inkorporasjon vedtas det at visse folkerettslige regler skal gjelde som norsk lov.

Både transformasjon og inkorporasjon er brukt ved gjennomføringen av folkerettslige forpliktelser på det rettsområdet Haagkonvensjonen 1996 hører inn under. Europarådkonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1980 ble gjennomført i norsk rett ved at konvensjonenes sentrale regler ble transformert til norsk lov, jf. barne bortføringsloven. Luganokonvensjonen 16. september 1988 om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker ble gjennomført ved inkorporasjon, jf. lov 8. januar 1993 nr. 21 om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen. FNs barnekonvensjon ble først gjennomført ved passiv transformasjon (konstatert av rettsharmoni), men ble senere inkorporert i norsk rett, jf. menneskerettsloven. Som det for øvrig fremgår av menneskerettsloven § 2, er også en rekke andre menneskerettskonvensjoner gjennomført ved inkorporasjon.

6.2 Gjennomføringen i dansk og svensk rett

Haagkonvensjonen 1996 ble gjennomført i dansk rett ved lov nr. 434 08/05/2006 om Haagerbørnebeskyttelseskonventionen og i svensk rett ved lag SFS 2012:318 om 1996 års Haagkonvention. Begge land har gjennomført konvensjonen ved inkorporasjon.

6.3 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet at Haagkonvensjonen 1996 gjennomføres i norsk rett ved inkorporasjon. Departementet påpekte blant annet at konvensjonens autentiske tekst burde gjelde i og med at Haagkonvensjonen 1996 regulerer forhold der internasjonal rettslikhet er av betydning. Inkorporasjon ble også anbefalt fordi Haagkonvensjonen 1996 har et vidt anvendelsesområde, som er vanskelig å angi presist.

6.4 Høringsinstansenes syn

Tre høringsinstanser har uttalt seg om spørsmålet om gjennomføringsmetode. Dette er *Justis- og beredskapsdepartementet*, *Aleneforeldreforeningen* og *Høgskolen i Sør-Trøndelag*. Disse høringsinstansene støtter forslaget om gjennomføring ved inkorporasjon. Ingen høringsinstanser går uttrykkelig imot forslaget om gjennomføring ved inkorporasjon.

6.5 Departementets vurderinger

Departementet foreslår, som i høringsnotatet, at Haagkonvensjonen 1996 gjennomføres ved inkorporasjon.

Etter departementets vurdering er inkorporasjon en hensiktsmessig og lojal måte å gjennomføre Haagkonvensjonen 1996 på i norsk rett. Gjennomføring ved transformasjon ville kunne kreve lovgivning på en rekke atskilte rettsområder, og

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

kan når det gjelder Haagkonvensjonen 1996 innebære en risiko for at konvensjonens grunnleggende formål tapes av syne. Ved inkorporasjon fremstår derimot konvensjonens bestemmelser i sin naturlige sammenheng. Haagkonvensjonen 1996 regulerer forhold der internasjonal rettslikhet er av betydning. Også dette taler for å la kon-

vensjons autentiske tekst gjelde. Det er også et hensyn at Sverige og Danmark har gjennomført Haagkonvensjonen 1996 ved inkorporasjon. At Norge benytter samme gjennomføringsmetode skaper et godt grunnlag for nordisk samarbeid med ensartete løsninger.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

7 Lov om Haagkonvensjonen 1996

7.1 Innledning

Departementet har utarbeidet et forslag til lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn. Det foreslås at loven gis den offisielle korttittelen «lov om Haagkonvensjonen 1996».¹

Loven vil inneholde en bestemmelse om gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 i norsk rett. I tillegg foreslås det inntatt i loven enkelte øvrige bestemmelser som er nødvendige for å oppfylle Norges forpliktelser etter Haagkonvensjonen 1996, eller som skal sikre en best mulig tilpasning til konvensjonen i norsk rett.

Departementet vil i det følgende behandle enkelte overordnede problemstillinger knyttet til forslaget til lov om Haagkonvensjonen 1996. For øvrig vises det til departementets merknader lovens enkelte bestemmelser i proposisjonen punkt 13.

7.2 Sentralmyndighet mv.

7.2.1 Innledning

Konvensjoner som Haagkonferansen har utarbeidet inkluderer en ordning der hver konvensjonsstat skal utpeke en sentralmyndighet. For Haagkonvensjonen 1996 sin del følger dette av artikkel 29 nr. 1, at det ved ratifikasjon av konvensjonen må angis sentralmyndighet for gjennomføring av konvensjonen i Norge. Sentralmyndigheten har det overordnede ansvaret for at konvensjonens bestemmelser blir oppfylt, og skal fungere som en samarbeidende og koordinerende instans i forholdet mellom konvensjonsstatene. Utveksling av informasjon er et viktig ledd i samarbeidet.

Konvensjonen åpner for at sentralmyndigheten kan overlate enkelte av oppgavene som pålegges til andre offentlige myndigheter eller

organer, jf. konvensjonen artikkel 30 nr. 1 og nr. 2. Se Practical Handbook 2014 punkt 11.10. Det vises for øvrig til proposisjonen punkt 3.6.

7.2.2 Norsk sentralmyndighet for andre konvensjoner på området

Norge er tilsluttet to konvensjoner som har til formål å forhindre internasjonal barne bortføring, samt å løse de problemene som oppstår dersom barn likevel blir bortført fra en stat til en annen, Haagkonvensjonen av 1980 om barne bortføring og Europarådskonvensjonen 1980. Det er imidlertid Haagkonvensjonen 1980 som i all hovedsak brukes i barne bortføringssaker. Europarådskonvensjonen har et videre anvendelsesområde enn barne bortføring, og er praktisk ved anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske avgjørelser om samvær. Justis- og beredskapsdepartementet er sentralmyndighet etter begge disse konvensjonene.

7.2.3 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet foreslo departementet å etablere en sentralmyndighet i tråd med konvensjonen og gi en overordnet regulering av sentralmyndighetens oppgaver i en egen bestemmelse i gjennomføringsloven, jf. gjennomføringsloven § 2 første ledd. jf. Haagkonvensjonen 1996 artikkel 30 flg.

Det ble foreslått at Kongen gis kompetanse til å utpeke hvilket organ som skal være sentralmyndighet, jf. konvensjonen artikkel 29. Videre ble det foreslått at Kongen kan gi nærmere regler om sentralmyndighetens virksomhet, samt at Kongen kan gi nærmere regler om adgangen til å ta rimelig betaling for den bistanden og de tjenestene som leveres etter konvensjonen.

Spørsmålet om plassering av sentralmyndighet har ikke vært på høring.

7.2.4 Høringsinstansenes syn

Tre av høringsinstansene har merknader til departementets forslag til regulering av sentralmyndighets oppgaver.

¹ Tittlene på gjennomføringslovene i Sverige er henholdsvis «1996 års Haagkonvention» og «lov om Haagerbørnebeskyttelseskonventionen».

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttaler følgende:

«Det skal etter konvensjonen etableres en sentralmyndighet som skal ivareta Norges forpliktelser etter konvensjonen. Sentralmyndigheten vil kunne bli en viktig ressurs for de kommunale barneverntjenestene i grenseoverskridende barnevernssaker. Vi vil bemerke at det etter vårt syn vil være en stor fordel om mest mulig av kontakten mellom utenlandske og norske myndigheter på konvensjonens område foregår via sentralmyndigheten. Vi forutsetter at sentralmyndighetens rolle og ansvarsområde blir nærmere beskrevet og avklart i forbindelse med opprettelsen av denne myndigheten.»

Høgskolen i Sør-Trøndelag uttaler følgende:

«Vi vil fremheve betydningen av at sentralmyndigheten er tilgjengelig og at ansvar og oppgaver gjøres kjent for dem som har førstelinjeansvar for barn-herunder også for foreldre.»

Oslo kommune, byrådsavdelingen for eldre og sosiale tjenester har følgende merknad:

«Departementet foreslår at anmodninger om utveksling av opplysninger mellom konvensjonsstatene alltid skal rettes til sentralmyndigheten, og ikke til andre norske myndigheter. Oslo kommune støtter forslaget. Det avgjørende er at saken på tvers av landegrensene behandles likt på en forsvarlig måte. Sentralmyndigheten vil ha en viktig rolle i å formidle opplysninger om norske lover og tjenester til andre konvensjonsland, og eventuelt henviser andre land til annen egnet norsk myndighet.»

7.2.5 Departementets vurderinger

Departementet viderefører forslaget fra høringsnotatet om at sentralmyndigheten må utpekes av Kongen. Dette må skje i forbindelse med ikraftsettelse av lov om Haagkonvensjonen 1996 og ved norsk ratifikasjon av konvensjonen. Høringen ga også støtte til forslagene om forskriftshjemler for å regulere sentralmyndighetens oppgaver, samt adgangen til å ta rimelig betaling for den bistanden og de tjenester som leveres etter konvensjonen.

Når det gjelder hvilket offentlig organ som skal utpekes av Kongen som sentralmyndighet for Haagkonvensjonen 1996, har som nevnt spør-

målet om plassering av sentralmyndighet ikke vært på høring. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet vil avklare den nærmere organiseringen av sentralmyndigheten. Denne vil bli fastsatt i en kgl. res. Det kan være aktuelt å legge oppgaver til direktoratsnivå. Heller ikke i de danske eller svenske forarbeidene ble sentralmyndigheten endelig utpekt, jf. L 148 2005-06 punkt 3.5.1.4 og Prop 2011/12:85 punkt 5.

Departementet følger opp forslaget i høringsnotatet til gjennomføringsloven § 2. Det foreslås imidlertid at det er departementet som kan gi nærmere regler om sentralmyndighetenes virksomhet og regler om adgangen til å ta rimelig betaling for bistand og tjenester etter konvensjonen.

Det vises for øvrig til merknaden til lov om Haagkonvensjonen § 2 i proposisjonen punkt 13.

7.3 Samarbeid, overføring av personopplysninger og taushetsplikt

7.3.1 Innledning om konvensjonen

Haagkonvensjonen 1996 kapittel V har regler om samarbeid mellom konvensjonsstatene. I tillegg til bestemmelser om opprettelse av sentralmyndigheter og sentralmyndighetens og konvensjonsstatenes ulike former for samarbeid, inneholder kapittel V også bestemmelser om informasjonsutveksling.

Informasjonsutveksling er et viktig ledd i konvensjonens målsetting om økt samarbeid mellom konvensjonsstatene. Det vises blant annet til Haagkonvensjonen 1996 artiklene 31 til 36 som gir hjemler for utveksling av opplysninger mellom konvensjonsstatene i ulike sammenhenger. Konvensjonen artikkel 33 gjelder plassering av barn i fosterhjem, institusjon eller omsorgsyttelse i form av kafala eller tilsvarende ordning i en annen konvensjonsstat. Bestemmelsen pålegger konvensjonsstatene en plikt til i slike tilfeller å rådføre seg med myndighetene i den aktuelle plasseringsstaten og å oversende en rapport om barnet sammen med begrunnelsen for plasseringen eller omsorgsyttelsen som foreslås. Artikkel 36 fastslår at dersom et barn er i alvorlig fare, skal de kompetente myndighetene i den konvensjonsstaten der tiltak for beskyttelse av barnet er truffet eller blir vurdert, dersom de får opplysninger om at barnets bosted er endret eller at barnet oppholder seg i en annen stat, underrette myndighetene i den andre staten om faren og om eventuelle tiltak. Artikkel 36 gir derved også en plikt til underretting. De øvrige bestemmelsene om informasjons-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

utveksling, særlig artiklene 31, 32, 34 og 35, innebærer ikke en plikt for konvensjonsstatene til å gi opplysninger, men regulerer konvensjonsstatenes adgang til dette eller til å anmode en annen konvensjonsstat om å få utlevert opplysninger. Spørsmål om utlevering av opplysninger etter disse bestemmelsene avgjøres derfor av loven i den konvensjonsstaten som har mottatt anmodningen.

Opplysningene som kan anmodes utlevert om barn vil i mange tilfeller være av personlig karakter. Dette stiller krav til ivaretagelse av barnets integritet og personvern. Haagkonvensjonen 1996 har bestemmelser som søker å ivareta disse hensynene i forbindelse med utveksling av opplysninger. Det følger av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 37 at en myndighet ikke skal anmode om, eller overføre, opplysninger dersom dette i henhold til konvensjonsstatens syn kan sette barnet eller dets formue i fare, eller utgjøre en alvorlig trussel mot sikkerheten til barnets familie. Videre er det fastsatt i artikkel 41 at personopplysninger innsamlet eller overført etter konvensjonen bare skal brukes til de formål de er innsamlet eller overført til. Endelig følger det av artikkel 42 at myndighetene som opplysningene overføres til, skal sikre at de behandles konfidensielt i henhold til egen lovgivning.

Departementet drøfter i det følgende om bestemmelsene om informasjonsutveksling i Haagkonvensjonen 1996 fordrer endringer i gjeldende rett.

7.3.2 Gjeldende rett

Innledning

Bestemmelsene i Haagkonvensjonen 1996 om utveksling av opplysninger mellom konvensjonsstatene gjelder generelt for alle typer beskyttelsestiltak i henhold til konvensjonen. Slik informasjonsutveksling vil imidlertid særlig være aktuelt i forbindelse med tiltak som i norsk rett er regulert i barnevernloven.

Barnevernloven har ingen særskilte bestemmelser om utveksling av opplysninger med utenlandske myndigheter. De alminnelige bestemmelsene om taushetsplikt i barnevernloven og lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) vil derfor komme til anvendelse. I tillegg kommer lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) kapittel V om overføring av personopplysninger til utlandet til anvendelse.

Barnevernloven og forvaltningsloven

Det følger av barnevernloven § 6-7 første ledd at enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan eller en institusjon etter barnevernloven, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Opplysninger om noens personlige forhold er underlagt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1. Opplysninger om en barnevernsak er å anse som opplysninger om noens personlige forhold. Det er imidlertid en strengere taushetsplikt i barnevernsaker enn det som følger av forvaltningsloven. Også opplysninger om fødested, fødsels- og personnummer, statsborgerforhold, yrke, bopel og arbeidssted, er underlagt taushetsplikt, jf. barnevernloven § 6-7 annet ledd. Grunnen til dette er at slike opplysninger kan røpe en tilknytning til barnevernet. Opplysninger om at det foreligger en barnevernsak er i seg selv en opplysning som er underlagt taushetsplikt.

Utgangspunktet er at barneverntjenesten ikke kan gi ut opplysninger til utenlandske myndigheter om et barn som har eller har hatt en barnevernsak. Forvaltningsloven har imidlertid enkelte unntaksbestemmelser fra reglene om taushetsplikt. Aktuelle unntaksbestemmelser for å kunne gi ut opplysninger til utenlandske myndigheter i barnevernsaker er forvaltningsloven § 13 a nr. 1 og § 13 b første ledd nr. 2.

Etter forvaltningsloven § 13 a nr. 1 er taushetsplikten ikke til hinder for at opplysningene videreformidles dersom den som har krav på taushet samtykker. Opplysninger i dokumenter i saker om barnevern gjelder ofte flere personer enn de som er parter i saken. Det kan derfor være problematisk å innhente samtykke fra de berørte. Det kan også oppstå vanskelige vurderinger av hvem som har samtykkekompetansen når det er opplysninger om barn under barnevernets omsorg.

Etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2 er taushetsplikt etter § 13 ikke til hinder for «at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll». Bestemmelsen oppstiller ingen begrensninger med hensyn til hvem som kan motta opplysninger, og det legges til grunn at barneverntjenesten med hjemmel i § 13 b første ledd nr. 2 har adgang til å gi opplysninger til utenlandske myndigheter, så lenge opplysningene utleveres «for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for». Barneverntjenesten må foreta en konkret vurdering av om

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

vilkårene for å gi ut opplysningene etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2 er oppfylt.

Barneverntjenesten har som formål å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Barneverntjenesten skal også bidra til at barn får trygge oppvekstvilkår. Som ledd i sitt arbeid vil barneverntjenesten innhente og motta opplysninger om barnet og familien for å vurdere om barnet har behov for barneverntiltak. For eksempel vil barneverntjenesten kunne henvende seg til utenlandske myndigheter i en sak der barneverntjenesten antar at utenlandske myndigheter har relevante opplysninger for barnevernsaken. Barneverntjenesten må formidle visse taushetsbelagte opplysninger til utenlandske myndigheter for å kunne innhente opplysninger fra disse i barnevernsaken. For å kunne gi ut opplysningene må barneverntjenesten anse det som nødvendig for å opplyse saken slik at barnet kan bli ivaretatt på best mulig måte.

Videre kan det være adgang til å gi opplysninger til utenlandske barnevernmyndigheter om et barn som har vært involvert i en barnevernsak i Norge i forbindelse med undersøkelse og oppfølging av barnet i utlandet. Dette vil kunne være aktuelt dersom den utenlandske myndigheten vil iverksette beskyttelsestiltak overfor barnet og barneverntjenesten i Norge anser at deres opplysninger vil bidra til at barnet får best mulig hjelp. Barneverntjenesten kan for eksempel gi opplysninger til utenlandske myndigheter hvis foreldre tar med seg barnet ut av Norge for å slippe unna et barnevernvedtak. Dette forutsetter at opplysningene gis ut med det formål å beskytte og ivareta barnet.

Annen relevant lovgivning

I tillegg til de alminnelige bestemmelsene om taushetsplikt i barnevernloven og forvaltningsloven som er behandlet her, har også annen lovgivning regler om taushetsplikt.

Det vises blant annet til barneloven § 50 som har regler om taushetsplikt for en rekke persongrupper (mekler, sakkyndig og advokat eller representant for barnet) som kommer i kontakt med sensitive opplysninger i forbindelse med behandlingen av en foreldretvist. Taushetsplikten for sakkyndige som benyttes til ulike oppgaver under saksforberedelsen er således uttrykkelig hjemlet i barneloven § 50 annet ledd. Dette innebærer at også personer som ikke omfattes av noen profesjonslover, og som likevel oppnevnes til å gjøre tjeneste som sakkyndig i en fordelingstvist,

har en lovfestet taushetsplikt etter denne bestemmelsen. Lov 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkontorloven) har bestemmelser om taushetsplikt i § 5 flg. De som utfører tjeneste for familievernkontoret har taushetsplikt etter helsepersonelloven §§ 21 og 23. I § 5 a er det spesifikt regulert at den som foretar mekling etter lov om ekteskap § 26 og barneloven § 51 og § 61 første ledd nr. 2 har taushetsplikt om det som kommer fram om personlige forhold i forbindelse med oppdraget. For øvrig har alle som autoriseres som helsepersonell taushetsplikt etter lov om helsepersonell mv. §§ 21 til 29. Helsepersonelloven § 27 inneholder regler for de tilfeller hvor helsearbeideren opptrer som sakkyndig. Vergemålsloven § 46 har regler om taushetsplikt for en oppnevnt verge.

Personopplysningsloven

Det følger av personopplysningsloven § 29 første ledd første punktum at personopplysninger bare kan overføres til stater som sikrer en forsvarlig behandling av opplysningene. Det er presisert i bestemmelsens første ledd annet punktum at stater som har gjennomført direktiv 95/46/EF om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger (personverndirektivet), oppfylder kravet til forsvarlig behandling. Bestemmelsen innebærer at det i slike tilfeller ikke kreves noen konkret vurdering av vernenivået, men at nivået automatisk aksepteres som tilstrekkelig. Såfremt personopplysningslovens generelle krav til behandling av personopplysninger er oppfylt, kan altså personopplysninger overføres til land innen EU og EØS-området. Videre følger det av forskrift 15. desember 2000 nr. 1265 om behandling av personopplysninger (personopplysningsforskriften) § 6-1 at opplysninger kan overføres til tredjeland som Europakommisjonen finner å ha adekvat beskyttelsesnivå, jf. personverndirektivet artikkel 25 nr. 6. Med tredjeland menes alle land som ikke har gjennomført personverndirektivet, og som heller ikke er godkjent ved EU-kommisjonsbeslutning, jf. § 6-1. Det vises til personopplysningsforskriften § 6-3 annet ledd.

I vurderingen av om behandlingen sikres på forsvarlig måte, skal det blant annet legges vekt på opplysningenes art, den planlagte behandlingens formål og varighet samt de rettsregler, regler for god forretningsskikk og sikkerhetstiltak som gjelder i vedkommende stat, jf. personopplysningsloven § 29 annet ledd. Det skal også

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

legges vekt på om staten har sluttet seg til Europarådets konvensjon 28. januar 1981 nr. 108 om personvern i forbindelse med elektronisk behandling av personopplysninger. Det er her ikke tale om en automatisk godkjenning av verneivået, slik som ved gjennomføring av personverndirektivet.

Det er i utgangspunktet den behandlingsansvarlige selv som må vurdere om det landet som opplysningene skal overføres til vil sikre en forsvarlig behandling.

Personopplysningsloven § 30 åpner for at personopplysninger i en del nærmere angitte tilfeller også kan overføres til stater som ikke sikrer et tilstrekkelig beskyttelsesnivå i henhold til § 29. En forutsetning for å overføre personopplysninger til utlandet etter unntaksbestemmelsen i § 30 er at det foreligger behandlingsgrunnlag i henhold til personopplysningsloven §§ 8 og 9 og at enkelte grunnkrav til behandlingen er oppfylt, jf. § 11.

Aktuelt for så vidt gjelder Haagkonvensjonen 1996 er unntakene i personopplysningsloven § 30 første ledd bokstavene b og g. Etter førstnevnte bestemmelse kan personopplysninger utleveres dersom Norge i henhold til en folkerettslig avtale eller medlemskap i en internasjonal organisasjon har forpliktet seg til å overføre opplysninger. Etter personopplysningsloven § 30 første ledd bokstav g, som bygger på personverndirektivet artikkel 26 nr. 1 bokstav d, kan det videre gjøres unntak når det er nødvendig eller følger av lov for å beskytte en viktig samfunnsinteresse. I forarbeidene nevnes utveksling av opplysninger mellom skatte- og tollmyndigheter eller trygdemyndigheter i ulike land som eksempler på overføringer som vil omfattes av bestemmelsen, jf. Ot.prp. nr. 92 (1998–99) side 127.

Overføring på grunnlag av alternativene i § 30 første ledd krever som hovedreglingen forhåndsgodkjenning fra Datatilsynet.

Datatilsynet kan i tillegg godta overføring av opplysninger dersom den behandlingsansvarlige gir tilstrekkelige garantier for vern av den registrertes rettigheter, jf. personopplysningsloven § 30 annet ledd. I slike tilfeller må en søke Datatilsynet om tillatelse for overføring av personopplysninger.

7.3.3 Forslaget i høringsnotatet

Departementet tok i høringsnotatet utgangspunkt i at forvaltningsloven i enkelte tilfeller åpner for å gi ut opplysninger til utenlandske myndigheter. Departementet så likevel behovet for en klarere

hjemmel til å gi ut opplysninger i samsvar med Haagkonvensjonen 1996. På bakgrunn av de bestemmelsene Haagkonvensjonen 1996 har om krav til personvern mente departementet det var forsvarlig å åpne for en videre adgang til å utveksle opplysninger med andre konvensjonsstater. Departementet foreslo å innta en uttrykkelig bestemmelse om overføring av personopplysninger og taushetsplikt i forslaget til gjennomføringsloven § 3.

I bestemmelsens første ledd ble det foreslått å presisere at norske myndigheter kan overføre personopplysninger til et land utenfor EØS-området når dette er nødvendig for å oppfylle konvensjonens forpliktelser. I bestemmelsen ble det innført en henvisning til personopplysningsloven § 29, jf. § 30 første ledd bokstav b.

I bestemmelsens annet ledd ble det foreslått å presisere at lovbestemt taushetsplikt ikke er til hinder for å utlevere opplysninger til myndighetene i andre konvensjonsstater for å oppfylle bestemmelsene i Haagkonvensjonen 1996.

I tillegg foreslo departementet en bestemmelse om bistand ved henvendelser om informasjon og gjennomføring av tiltak i forslaget til gjennomføringsloven § 6. I bestemmelsens første ledd ble det foreslått at henvendelser fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat om utlevering av opplysninger etter konvensjonen artiklene 32 og 34 skulle rettes til sentralmyndigheten, mens henvendelser fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat om utlevering av opplysninger etter artikkel 35 kunne rettes til sentralmyndigheten eller annen kompetent myndighet. I bestemmelsens annet ledd ble det foreslått at barneverntjenesten/barne-, ungdoms- og familieetaten/eventuelt andre instanser samler inn og gir sentralmyndigheten de opplysningene som er nødvendige for å oppfylle konvensjonen etter artiklene 32 og 34. I tredje ledd ble det foreslått at departementet kan gi nærmere regler om gjennomføringen av forpliktelsene etter konvensjonen artiklene 32, 34 og 35. Videre foreslo departementet i forslag til gjennomføringsloven § 5 at dersom en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat ber om å plassere barnet i Norge etter konvensjonen artikkel 33, skal henvendelsen sendes «sentralmyndigheten eller barneverntjenesten/Barne-, ungdoms- og familieetaten/eller annet organ».

7.3.4 Høringsinstansenes syn

Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS), Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker – Sentral-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

enheten, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesmannen i Vestfold, Datatilsynet og Fornyingsadministrasjons og kirkedepartementet har uttalt seg om samarbeid mellom konvensjonsstatene og utveksling av informasjon.

Høringsinstansene er positive til departementets forslag om å innta en regel om overføring av personopplysninger og taushetsplikt i gjennomføringsloven.

Noen av høringsinstansene har hatt innspill til bestemmelsens utforming.

NOAS ber om at konvensjonen artikkel 37 tydeliggjøres i departementets forslag til bestemmelse om overføring av personopplysninger og opplysningsplikt i gjennomføringsloven. Artikkel 37 setter skranker for å anmode om eller overføre opplysninger dersom dette vil sette barnet eller dets formue i fare, eller utgjøre en alvorlig trussel mot barnets familie.

Datatilsynet og Fornyingsadministrasjons- og kirkedepartementet har prinsipielle merknader knyttet til personvern hensynet. Blant annet uttaler Fornyingsadministrasjons- og kirkedepartementet:

«BLD foreslår en egen lov for å sikre nødvendig gjennomføring av konvensjonen. I utkastet er det foreslått en bestemmelse i § 3 som fastsetter at personopplysninger kan overføres til konvensjonsstater utenfor EØS-området når det er nødvendig for å oppfylle konvensjonen. Det følger av andre ledd at overføring kan skje uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Det fremgår derimot ikke av høringsnotatet hvordan man har tenkt å løse de problemer som evt. kan oppstå, ved overføring av personopplysninger til konvensjonsstater som har mindre strenge krav til konfidensialitet om personopplysninger enn i norsk rett. I konvensjonen artikkel 42 stilles det krav om at konvensjonsstatene skal sørge for at informasjon innhentet fra andre konvensjonsstater blir behandlet konfidensielt. Likevel stilles det ikke konkrete krav til det nivået av konfidensialitet den enkelte stat plikter å sikre. Det er kun henvist til nasjonale regler. Det kan innebære uheldige krenkelser av personvernet hvis det ikke stilles konkrete, strenge krav til konfidensialitet i saksbehandlingen. FAD mener Norge ikke skal tillate overføringer av personopplysninger til land som ikke setter tilstrekkelige krav til sikkerhet og konfidensialitet. Proposisjonen må redegjøre tydelig for hvilke krav til konfidensialitet Norge skal stille til mottakerlandene. Økt samarbeid og utveksling av informasjon over landegren-

sene er viktig for å sikre barns rettigheter. Barn er sårbare individer, og opplysninger om barn kan være sensitive. FAD savner derfor en omtale av mulige personvernkonsekvenser av BLDs forslag, og foreslår et eget kapittel i lovproposisjonen om dette.»

7.3.5 Departementets vurderinger

7.3.5.1 Hvilke norske myndigheter skal ta imot og besvare anmodninger fra utenlandske myndigheter?

Departementet foreslår en bestemmelse i lov om Haagkonvensjonen 1996 § 4 om behandlingen av anmodninger om utlevering av opplysninger og gjennomføring av tiltak i medhold av konvensjonen.

Departementet foreslår i § 4 første ledd første punktum at anmodninger fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat om utlevering av opplysninger eller gjennomføring av tiltak, jf. konvensjonen artiklene 32 og 34, sendes til sentralmyndigheten. Konvensjonen artikkel 32 gjelder anmodninger fra sentralmyndigheten eller en annen kompetent myndighet i en konvensjonsstat som barnet har vesentlig tilknytning til, om at sentralmyndigheten i den staten der barnet har sitt vanlige bosted og oppholder seg, kan legge frem en rapport om barnets situasjon, jf. konvensjonen artikkel 32 bokstav a. Videre kan sentralmyndigheten etter en slik anmodning be kompetente myndigheter i egen stat om å vurdere behovet for å treffe tiltak for å beskytte barnet eller dets formue, jf. artikkel 32 bokstav b. Formålet med bestemmelsen er at myndighetene i en konvensjonsstat, typisk der barnet er statsborger og tidligere var bosatt, skal ha mulighet til å få opplysninger om hvordan det går med barnet. Konvensjonen artikkel 34 nr. 1 åpner for at en myndighet som er kompetent etter konvensjonen og som vurderer beskyttelsestiltak overfor et barn, kan anmode enhver myndighet i en annen konvensjonsstat om å utlevere eventuelle opplysninger av betydning for beskyttelse av barnet, dersom barnets situasjon tilsier det.

Departementet foreslår i § 4 første ledd annet punktum at anmodninger fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat om bistand til gjennomføring av beskyttelsestiltak, jf. konvensjonen artikkel 35 nr. 1 og anmodninger fra en forelder i forbindelse med spørsmål om samvær, jf. konvensjonen artikkel 35 nr. 2, sendes til sentralmyndigheten eller en annen kompetent norsk myndighet. Departementet antar at det vil være

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

mest aktuelt at anmodninger fra utenlandske myndigheter i medhold av artikkel 35 nr. 1 sendes til sentralmyndigheten i Norge. Når det gjelder anmodninger opplysninger, bevis og anbefalinger i medhold av artikkel 35 nr. 2, antar departementet at det er mest aktuelt å henvende seg hos myndighetene i den kommunen forelderen bor, jf. «en annen kompetent myndighet».

I medhold av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 33 kan norske myndigheter motta anmodninger fra utenlandske myndigheter om plassering av barn i Norge. Departementet foreslår i § 6 at henvendelser fra en annen konvensjonsstat om plasseringer i Norge etter konvensjonen artikkel 33 skal sendes sentralmyndigheten i Norge. Det vil være sentralmyndighetens oppgave å videresende anmodningen til barneverntjenesten i den kommunen som barnet foreslås plassert i. Videre vil sentralmyndigheten bistå denne kommunen med å etterleve konvensjonen i forbindelse med anmodningen. Barneverntjenesten skal foreta en vurdering av anmodningen og kan samtykke til plasseringen i et konkret fosterhjem eller en institusjon når vilkårene for slike plasseringer er oppfylt, jf. forslag til barnevernloven ny § 4-4 a annet ledd.

Det vises for øvrig til merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 4 og § 6 i proposisjonen punkt 13.

7.3.5.2 *Innhenting av opplysninger fra relevante instanser*

Departementet foreslår i lov om Haagkonvensjonen 1996 § 4 annet ledd at kommunen gis plikt til å bistå med å samle inn og gi videre opplysninger i forbindelse med anmodninger mv. etter konvensjonen artiklene 32, 34 og 35. Se mer om artiklene 32, 34, og 35 i proposisjonen punkt 3.6 om samarbeid.

Departementet forslår at det skal ytes bistand fra instanser i kommunen der barnet har vanlig bosted eller oppholder seg, til å imøtekomme anmodninger fra utenlandske myndigheter, jf. konvensjonen artikkel 32. Departementet er kommet til at det er mer hensiktsmessig at denne oppgaven legges til kommunen som sådan enn til konkrete instanser innad i kommunen. Kommunen vil da stå fritt til å delegerer denne oppgaven til de aktuelle instansene i kommunen i den enkelte sak. Det samme gjør seg gjeldende ved anmodninger om opplysninger i medhold av konvensjonen artikkel 34. Her vil situasjonen normalt være at barnet ikke lenger har vanlig bosted i Norge, men i den anmodende stat. Hvis barnet ikke lenger bor

i Norge, bør bistanden ytes av den kommunen som var barnets bosteds- eller oppholdskommune i Norge umiddelbart før barnet flyttet ut.

Kommunen har også plikt til å bistå sentralmyndigheten ved anmodninger etter artikkel 35. Dette gjelder tilfeller der slike anmodninger sendes sentralmyndigheten, og denne har behov for å be kommunen om bistand.

Departementet hørte som et av flere alternativer om Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) skulle bistå, men har kommet til at dette ikke er noen god løsning. Etaten er ikke førstelinje på samme måte som instanser i kommunen, og vil normalt ikke ha de opplysningene om barnet som er aktuelle etter konvensjonen. Dersom Bufetat skulle hatt denne oppgaven, ville etaten i så fall måtte henvende seg til nettopp kommunen.

Kommunenes bistand vil primært innebære innhenting av opplysninger de allerede er i besittelse av. Det vil imidlertid også kunne være aktuelt å foreta nye vurderinger eller fremskaffe nye opplysninger. Innad i kommunen vil barneverntjenesten være sentral, men også andre instanser som barnehager, skoler, helsestasjoner og fastleger vil kunne bidra med opplysninger og vurderinger. Det foreslås for øvrig at departementet skal kunne gi nærmere regler om behandlingen av anmodninger etter konvensjonen artiklene 32, 34 og 35.

Det vises for øvrig til merknaden til lov om Haagkonvensjonen § 4 i proposisjonen punkt 13.

7.3.5.3 *Overføring av opplysninger til utlandet – forholdet til personopplysningsloven og regler om taushetsplikt*

Departementet foreslår i lov om Haagkonvensjonen 1996 § 3 en bestemmelse om overføring av personopplysninger og taushetsplikt. I bestemmelsen avklares forholdet til nasjonale regler. Utveksling av informasjon er et viktig ledd i konvensjonens sentrale målsetting om økt samarbeid mellom konvensjonsstatene. Departementet ønsker å legge til rette for dette samarbeidet på en hensiktsmessig måte.

Det er departementets vurdering at Haagkonvensjonen 1996 på en forsvarlig måte balanserer hensynet til involverte personers personvern på den ene siden, og hensynet til at sentrale opplysninger om et barns omsorgssituasjon blir formidlet til de aktuelle myndighetene slik at en sak blir tilstrekkelig opplyst og eventuelle nødvendige tiltak kan settes inn, på den andre siden.

Som redegjort for i proposisjonen punkt 7.3.1 pålegger konvensjonen i visse tilfeller konven-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

sjonsstatene en plikt til informasjonsutveksling. I andre tilfeller gir konvensjonen adgang til å overføre informasjon eller til å anmode en annen konvensjonspart om informasjon. Departementet understreker at i tilfeller der konvensjonen åpner for overføring av opplysninger uten å pålegge en plikt, vil det måtte foretas en konkret vurdering av om, og i hvilken grad, det er forsvarlig og ønskelig å utlevere opplysninger om barnet.

Etter departementets syn vil det ikke være hensiktsmessig å foreslå spesifikke krav knyttet til konfidensialitet og sikker behandling av personopplysninger i lov om Haagkonvensjonen 1996. Det følger allerede av konvensjonen artikkel 42 at myndighetene som mottar informasjon fra en annen stat skal sikre at opplysningene behandles konfidensielt. Artikkel 41 fastslår videre at opplysninger som er innsamlet eller overført i samsvar med konvensjonen bare skal brukes til det formål de ble innsamlet eller overført til. Ytterligere og strengere krav i lov om Haagkonvensjonen 1996 vil innebære at sentralmyndigheten vil måtte foreta ofte kompliserte vurderinger av lovgivning og praksis i mottakerstaten, og i mange tilfeller vanskeliggjøre samarbeidet fordi det ikke er mulig å fastslå med sikkerhet at kravene vil være oppfylt. Departementet understreker samtidig at verken forslaget til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 3 eller konvensjonsbestemmelsene (med unntak av artiklene 33 og 36) pålegger norske myndigheter en plikt til å utlevere informasjon. I vurderingen av om en anmodning etter konvensjonen skal imøtekommes, vil det være naturlig å legge vekt på om det kan antas at informasjonen vil bli behandlet på en forsvarlig måte.

Departementet finner det heller ikke nødvendig å vise til artikkel 37 i lov om Haagkonvensjonen 1996 § 3. Det er klart at informasjon ikke skal utleveres dersom dette vil sette barnet eller dets formue i fare, eller utgjøre en alvorlig trussel mot barnets familie. Det vises i denne sammenheng også til at det grunnleggende hensynet i Haagkonvensjonen 1996 er hensynet til barnets beste. Også mindre alvorlige trusler eller andre mulige negative konsekvenser av å utlevere informasjon, vil etter departementets syn kunne tilsi at norske myndigheter etter en konkret helhetsvurdering velger ikke å imøtekomme en anmodning om informasjon.

Departementet vil for øvrig bemerke at for utveksling av opplysninger til en stat som ikke har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996, vil forvaltningslovens bestemmelser om taushetsplikt komme til anvendelse.

Når det gjelder personopplysningslovens vilkår for overføring av personopplysninger til utlandet, er departementet av den oppfatning at overføring av opplysninger etter Haagkonvensjonen vil kunne falle inn under § 29 og unntaksbestemmelsene i § 30 første ledd. I de tilfeller der Norge etter konvensjonen er forpliktet til å overføre personopplysninger, vil unntaket i § 30 første ledd bokstav b kunne gjøres gjeldende. Departementet legger videre til grunn at der konvensjonen åpner for slik overføring av personopplysninger uten å pålegge en plikt, vil overføring til tredjeland likevel kunne hjemles i § 30 første ledd bokstav g, da overføringen kan sies å være nødvendig eller følger av lov (dersom slik lovbestemmelse gis) for å beskytte en viktig samfunnsinteresse. I den forbindelse kan det nevnes at Sverige har basert sin bestemmelse om overføring av personopplysninger i gjennomføringsloven (Lag (2012:318) om 1996 års Haagkonvention) 10 § på en liknende bestemmelse om unntak av hensyn til «ett viktig allmänt intresse» i personuppgiftslagen 35 § andra stycket. I Prop. 2011/12:85 punkt 6.5 side 49, lovens forarbeider, heter det:

«Det kan inte uteslutas att det finns tredje länder som saknar en adekvat nivå för skyddet av personuppgifter men dit det ändå kan bli aktuellt att föra över uppgifter enligt 1996 års Haagkonvention. Enligt regeringens uppfattning är samarbetet enligt konventionen ett sådant viktigt allmänt intresse som motiverar att det görs ett undantag från förbudet om överföring. Konventionen innehåller också vissa skyddsbestämmelser. En myndighet får inte begära eller överlämna upplysningar, om den anser att det skulle medföra fara för barnets person eller egendom eller innebära att friheten eller livet för en medlem av barnets familj allvarligt hotas (artikel 37). Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att uppgifter bör kunna lämnas ut om det behövs för att myndigheten ska kunna överväga en nödvändig åtgärd till skydd för ett barn enligt konventionen. En särskild bestämmelse om detta bör tas in i lagen.»

Departementet er av den oppfatning at hensynet til barnets beste og til å beskytte barnet i en internasjonal sammenheng kan sies å være en slik viktig samfunnsinteresse som omfattes av unntaksbestemmelsen i personopplysningsloven § 30 første ledd bokstav g.

Det vises for øvrig til merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 3 i proposisjonen punkt 13.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

7.4 Overføring av jurisdiksjon mellom konvensjonsstater

7.4.1 Innledning om konvensjonen

Haagkonvensjonen 1996 kapittel II har regler om konvensjonsstatenes jurisdiksjon innenfor konvensjonens virkeområde. Gjennom konvensjonens jurisdiksjonsgrunnlag søker man å utpeke den staten som er best egnet til å ivareta barnets interesser og beskytte barnet. Det er imidlertid ikke mulig å utforme jurisdiksjonsregler som passer i alle tilfeller. Haagkonvensjonen 1996 artiklene 8 og 9 åpner derfor for overføring av jurisdiksjon til en annen konvensjonsstat enn den som i utgangspunktet har jurisdiksjon etter konvensjonen. For en nærmere redegjørelse for Haagkonvensjonen 1996 artiklene 8 og 9 om overføring av jurisdiksjon, vises det til proposisjonen punkt 3.3.8.

Dersom Norge ratifiserer Haagkonvensjonen 1996, reiser dette spørsmål knyttet til etablering av regler og prosedyrer for jurisdiksjonsoverføring til og fra Norge. Dette vil bli drøftet i det følgende.

7.4.2 Gjeldende rett

Overføring av jurisdiksjon til stater saken har nærmere tilknytning til er ikke vanlig i norsk internasjonal prosessrett, jf. Kvisberg (2009) side 223. Det er heller ingen generell regel om overføring av jurisdiksjon til stater saken har nærmere tilknytning til i norsk internasjonal barnerett. Derimot har norske domstoler en adgang til å avvise en sak om endring av en tidligere norsk avgjørelse forutsatt at det er anledning til å få spørsmålet avgjort i utlandet og den norske domstolen mener at saken bør avgjøres der, jf. barneloven § 82 første ledd bokstav c. Dette er den eneste regelen som gir en norsk domstol hjemmel for å avvise en foreldretvist der den i utgangspunktet har jurisdiksjon. I alle andre tilfeller må en norsk domstol etter gjeldende rett behandle saken, selv om forholdene har nærmere tilknytning til en annen stat eller lettere kan opplyses der, jf. Kvisberg (2009) side 224.

Nordisk familierettslig konvensjon har heller ingen regel om overføring av jurisdiksjon til andre stater i konkrete saker.

7.4.3 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet en bestemmelse i gjennomføringsloven om overføring av jurisdiksjon i konkrete saker, jf. lovforslaget § 4.

I bestemmelsens første og annet ledd ble det foreslått henvisninger til reglene om overføring av

jurisdiksjon i Haagkonvensjonen 1996 artiklene 8 og 9. I bestemmelsens tredje ledd ble det foreslått visse prosessuelle regler ved overføring av jurisdiksjon. I bestemmelsens fjerde ledd ble det foreslått å gi departementet kompetanse til å gi nærmere regler om gjennomføringen av bestemmelsene i Haagkonvensjonen 1996 om overføring av jurisdiksjon.

7.4.4 Høringsinstansenes syn

Kun én høringsinstans har hatt merknader til departementets forslag til regulering av adgangen til overføring av jurisdiksjon. *Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, sentralenheten*, uttaler følgende:

«Konvensjonen inneholder regler for overføring av jurisdiksjon mellom konvensjonsstatene. Den foreslåtte gjennomføringsloven har blant annet nærmere regler om fremgangsmåten ved overføring av en sak. Det følger blant annet av § 4 i forslaget til gjennomføringslov at når fylkesnemnda overfører saken, kan tingretten overprøve vedtaket etter barnevernloven § 7-24. I fjerde ledd i bestemmelsen foreslås det å gi departementet kompetanse til å gi nærmere regler om gjennomføringen av bestemmelsen. Fylkesnemndene støtter dette. Spørsmålet om å overføre jurisdiksjon til et annet lands myndighet kan få store konsekvenser for barnet, og det er derfor viktig at en avgjørelse om dette treffes etter nøye overveielse. Departementet uttaler i høringsnotatet på side 134 at endrede forhold etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, kan medføre at barnet har sterkere tilknytning til utlandet. Det vises her som eksempel til at biologiske foreldre flytter tilbake til hjemlandet, mens barnet er plassert i fosterhjem i Norge. Departementet uttaler at barneverntjenesten da kan vurdere om de skal fremme en sak for fylkesnemnda om opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse og anmode en annen konvensjonsstat om å overta jurisdiksjonen etter artikkel 8 i konvensjonen. Det er etter fylkesnemndenes vurdering blant annet behov for nærmere regler for dette.»

7.4.5 Departementets vurderinger

Generelt

Ved inkorporering av Haagkonvensjonen 1996 vil hjemmelen for overføring av jurisdiksjon være konvensjonen artiklene 8 og 9. Departementet

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

finner det derfor ikke nødvendig å fastsette ytterligere regler om dette i lov om Haagkonvensjonen 1996. Departementet foreslår imidlertid å utpeke de myndighetene som etter norsk rett er kompetente til å behandle anmodninger etter konvensjonen artikkelene 8 og 9, samt å fastlegge prosedyrer for behandlingen av slike anmodninger. Det vises til forslaget til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5.

I proposisjonen punkt 5.4 har departementet anbefalt at anmodninger fra øvrige konvensjonsstater etter artikkelene 8 og 9 sendes til den norske sentralmyndigheten, som videresender disse til rett norsk myndighet.

Etter departementets syn bør det være den domstolen eller administrative myndigheten som behandler eller eventuelt skal behandle saken, som tar stilling til spørsmålet om overføring av jurisdiksjon. Dette innebærer at forespørsler fra utlandet om at en norsk myndighet skal overta en sak, behandles av den norske myndigheten som det er mest nærliggende at i så fall skulle behandle saken i Norge, jf. konvensjonen artikkel 8. På samme måte skal en anmodning fra utlandet om å få overført jurisdiksjon til seg behandles av den norske myndighet som til enhver tid er kompetent myndighet, jf. konvensjonen artikkel 9. Videre er det den norske myndigheten som til enhver tid har saken, som vurderer å rette anmodninger til utlandet om overføring av en sak, jf. konvensjonen artikkel 8. Endelig kan en norsk myndighet som ikke har jurisdiksjon etter konvensjonen, anmode den utenlandske myndigheten som har saken, om å få overført jurisdiksjon i saken til seg, jf. konvensjonen artikkel 9. Departementet foreslår at overføring av en sak skal kunne skje på alle trinn i saken og følge de prosessreglene som ellers gjelder for sakstypen.

Departementet foreslår at avgjørelser om overføring av jurisdiksjon skal kunne ankes eller påklages. Dette gjelder både avgjørelser om at en norsk kompetent myndighet ikke skal gi fra seg en konkret sak etter anmodning om dette, og avgjørelser om å anmode en myndighet i en annen konvensjonsstat om å utøve jurisdiksjon i en sak. Det vises til at en avgjørelse om overføring av jurisdiksjon kan ha stor betydning for de involverte partene. En overføring av en sak til en annen konvensjonsstat vil for eksempel kunne medføre praktiske problemer i form av muligheten til å delta i behandlingen av saken. Slik overføring av jurisdiksjon vil også blant annet bety at saken etter konvensjonens hovedregel om lovvalg, konvensjonen artikkel 15, skal avgjøres av loven i den konvensjonsstaten saken overføres til.

Dersom spørsmålet om overføring av jurisdiksjon reises i en sak som står for retten, foreslår departementet at spørsmålet skal avgjøres ved kjennelse og kunne ankes etter bestemmelsene i lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven). Dersom fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker tar en beslutning om overføring foreslås det at tingretten kan overprøve vedtaket etter barnevernloven § 7-24. Dersom spørsmålet om overføring avgjøres av et forvaltningsorgan, skal beslutningen anses som et enkeltvedtak som kan påklages.

Endelig foreslås det å gi departementet kompetanse til å gi nærmere regler om gjennomføringen av bestemmelsen. Det vises for øvrig til merknaden til lov om Haagkonvensjonen § 5 i proposisjonen punkt 13.

Nærmere om overføring av jurisdiksjon i barnelovsaker

I forslaget til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5 første ledd foreslås det at sentralmyndigheten skal videreformidle anmodninger om overføring av jurisdiksjon til «den myndigheten i Norge som ville være kompetent til å behandle saken». I merknaden til lovens § 5 og i proposisjonen punkt 7.4.5 refereres det til vernetingsreglene. Barneloven § 57 om verneting bestemmer at sak om foreldres ansvar, bosted og samvær skal reises «der barnet har alminnelig verneting på den tida saka vert reist». Det vises til Backer (2008) side 501 flg., som redegjør for anvendelsen av vernetingsreglene i barnelovsaker.

Nærmere om overføring av jurisdiksjon i barnevernsaker

Det er fire ulike situasjoner hvor overføring av jurisdiksjon i barnevernsaker vil kunne være aktuelt:

1. En annen konvensjonsstat anmoder Norge om at Norge overtar jurisdiksjon i en barnevernsak.
2. En annen konvensjonsstat anmoder Norge om at denne andre konvensjonsstaten får overført jurisdiksjon i en barnevernsak.
3. Norge anmoder en annen konvensjonsstat om at denne konvensjonsstaten skal overta jurisdiksjon i barnevernsaken.
4. Norge anmoder en annen konvensjonsstat om at Norge skal få overført jurisdiksjon i en barnevernsak.

1. I tilfeller der myndigheter i en konvensjonsstat anmoder Norge om at Norge overtar jurisdiksjon i

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

en barnevernsak, vil det være den kommunale barneverntjenesten som er kompetent myndighet til å behandle anmodningen. Det er barneverntjenesten i kommunen som etter barnevernloven er kompetent til å undersøke forholdene og vurdere om det er behov for tiltak. Dersom barnet ikke oppholder seg i Norge, vil det etter departementets vurdering være den kommune barnet har sterkest tilknytning til som er kompetent myndighet. Departementet vil vurdere å utarbeide nærmere regler i forskrift til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5. Departementet viser til at muligheten til å overføre jurisdiksjonen i en barnevernsak til Norge vil være mest aktuelt for barn med norsk statsborgerskap og en ellers sterk tilknytning til Norge. Anmodningen om å samtykke til å overta jurisdiksjonen må alltid vurderes konkret. Departementet gjør oppmerksom på at overføring av jurisdiksjon i en barnevernsak ikke regulerer en rett til opphold i Norge. Dette må avgjøres etter reglene i utlendingsloven.

2. I tilfeller der utenlandske myndigheter anmoder Norge om å få overført jurisdiksjonen i en norsk barnevernsak til seg, vil det være barneverntjenesten i den kommune som har barnevernsaken som er kompetent myndighet.

Har fylkesnemnda truffet tvangsvedtak i en sak, slik som omsorgsovertakelse, vil det imidlertid være fylkesnemnda som er kompetent til å behandle anmodningen om overføring av jurisdiksjon. Det er fylkesnemnda som har kompetansen til å gjøre endringer i tvangsvedtaket, eksempelvis tilbakeføre barnet til foreldrene, og som derfor er nærmest til å behandle anmodning om overføring av jurisdiksjon. Fylkesnemnda har tatt beslutningen om et tvangsvedtak, og bør derfor ha kompetansen til å endre rettsstillingen. Dette vil også bidra til å ivareta barn og foreldres rettssikkerhet i saken. Departementet er også av den oppfatning at det er fylkesnemnda som er kompetent myndighet til å behandle anmodningen når barneverntjenesten har reist sak for fylkesnemnda. Hvis barnevernsaken står til behandling i tingretten, vil tingretten være kompetent myndighet. Har tingretten imidlertid tidligere truffet et tvangsvedtak vil det likevel være fylkesnemnda som er kompetent myndighet til å avgjøre anmodningen. Selv om det er fylkesnemnda som er kompetent til å behandle anmodningen, er det barneverntjenesten som skal legge frem saken for fylkesnemnda etter prosessreglene i barnevernloven kapittel 7, så langt de passer, jf. forslag til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5 tredje ledd. Dette betyr at sentralmyndigheten må sende anmodnin-

gene fra utenlandske myndigheter til den kommunale barneverntjenesten. Det er barneverntjenesten som innleder sak for fylkesnemnda, jf. barnevernloven § 7-10 og § 7-11.

Et vedtak vil bestå frem til den stat som har fått overført jurisdiksjonen i saken har truffet nødvendige beskyttelsestiltak, jf. konvensjonen artikkel 14. Dette betyr etter departementets vurdering at den konvensjonsstat som har fått overført saken til seg, overtar ansvaret. Norske myndigheter vil ikke lenger ha et ansvar. Ved en overføring av jurisdiksjon etter en omsorgsovertakelse vil det etter departementets vurdering være hele saken slik den står i Norge som overføres. Dette innebærer at det ikke er nødvendig for fylkesnemnda å oppheve vedtaket om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-21 for å kunne overføre saken.

3. Norske myndigheter kan anmode en annen konvensjonsstat om å overta jurisdiksjonen i en barnevernsak. I de tilfeller der barneverntjenesten har åpnet undersøkelsessak eller truffet vedtak om hjelpetiltak og akuttvedtak, er det den kommunale barneverntjenesten som er kompetent myndighet til å sende en anmodning om å overføre jurisdiksjonen i saken til en annen konvensjonsstat. Et eksempel i denne sammenheng er der barneverntjenesten etter en undersøkelse og etter å ha prøvd hjelpetiltak, vurderer at det kan være nødvendig med en omsorgsovertakelse, men at det er til barnets beste å få langvarig oppfølging i et annet land som barnet har sterkere tilknytning til. En slik anmodning om overføring av jurisdiksjon forutsetter at barneverntjenesten anser denne staten for å være bedre egnet til å vurdere barnets beste i den konkrete saken, og at barnet kan bli bedre ivaretatt i den andre konvensjonsstaten. En overføring av jurisdiksjon innebærer at den nye staten vil få ansvaret for å treffe nødvendige beskyttelsestiltak for barnet.

Er det imidlertid reist sak for fylkesnemnda eller truffet tvangsvedtak av fylkesnemnda, vil fylkesnemnda være kompetent myndighet til å anmode en annen konvensjonsstat om å overta jurisdiksjonen i saken. For mer informasjon om behandlingen av saken, se ovenfor i punkt 2. Et eksempel på når det kan være aktuelt å anmode om overføring av jurisdiksjon er hvis det oppstår endrede forhold etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse. Dette kan for eksempel skyldes nye opplysninger om mulige omsorgspersoner i utlandet som barnet har sterk tilknytning til. Dersom foreldrene eller barneverntjenesten

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

mener det er til barnets beste å flytte til en annen konvensjonsstat, forutsatt at barnet kan få lovlig opphold, kan sak om overføring av jurisdiksjon fremmes for fylkesnemnda.

4. I de tilfeller der Norge ønsker å få jurisdiksjonen i en barnevernsak fra utenlandske myndigheter, er det alltid den kommunale barneverntjenesten som er kompetent myndighet til å anmode en annen konvensjonsstat om overføringen, jf. lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5 annet ledd.

Departementet viser til at det i all hovedsak vil være aktuelt å overta jurisdiksjonen i saker der barn har norsk statsborgerskap eller har oppholdstillatelse i Norge. I andre tilfeller må det søkes Utlendingsdirektoratet om oppholdstillatelse for barnet før Norge kan overta jurisdiksjonen. Da man ikke kan se helt bort fra at utenlandske barn unntaksvis kan omfattes, vil Justis- og beredskapsdepartementet vurdere behovet for innføring av en særregel om oppholdstillatelse i utlendingsregelverket.

Hvis jurisdiksjonen i saken blir overført til Norge, vil det utenlandske vedtaket bestå inntil norske myndigheter endrer eller erstatter disse. Dersom det er behov for å erstatte det utenlandske vedtaket med et tvangsvedtak etter barnevernloven, må barneverntjenesten fremme sak for fylkesnemnda på vanlig måte.

Departementet mener at når den kommunale barneverntjenesten har adgang til å beslutte overføring av jurisdiksjon jf. artiklene 8 og 9, skal kompetansen ligge hos barneverntjenestens leder.

Departementet vil gi nærmere regler i forskrift om overføring av jurisdiksjon i barnevernsaker, jf. forslag til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5 fjerde ledd.

7.5 Anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser

7.5.1 Innledning om konvensjonen

Haagkonvensjonen 1996 kapittel IV inneholder regler om anerkjennelse og fullbyrdelse i en konvensjonsstat av tiltak («measures») truffet i medhold av konvensjonen i en annen konvensjonsstat.

Hovedregelen i konvensjonen artikkel 23 nr. 1 er at tiltak som er truffet av myndighetene i en konvensjonsstat, skal anerkjennes direkte i kraft av loven («by operation of law») i alle andre konvensjonsstater. Dette innebærer at anerkjennelse skjer uten at det er nødvendig å ta rettslige skritt for at avgjørelsen skal få virkning i andre konven-

sjonsstater. Artikkel 23 nr. 2 inneholder en uttømmende liste over de tilfellene der konvensjonsstatene har adgang til å gjøre unntak fra dette utgangspunktet.

Det kan oppstå et behov for på forhånd å avklare hvorvidt et tiltak som er truffet i en konvensjonsstat vil bli anerkjent i en annen konvensjonsstat. Haagkonvensjonen 1996 artikkel 24 åpner for at enhver person med rettslig interesse kan anmode kompetente myndigheter i en konvensjonsstat om at de tar stilling til om et tiltak truffet i en annen konvensjonsstat skal anerkjennes eller ikke.

Tiltak som er truffet i en konvensjonsstat, og som kan fullbyrdes der, kan som utgangspunkt fullbyrdes i andre konvensjonsstater etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 26 flg. For en nærmere redegjørelse for konvensjonens bestemmelser om anerkjennelse og fullbyrdelse vises det til proposisjonen punkt 3.5.

Haagkonvensjonen 1996 forutsetter at den enkelte konvensjonsstaten har nasjonale prosedyrer for å håndtere henvendelser om anerkjennelse og fullbyrdelse av tiltak etter konvensjonen. Dette vil bli drøftet i det følgende.

7.5.2 Gjeldende rett

Anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser fattet av utenlandske domstoler eller andre utenlandske myndigheter er i begrenset grad regulert i den relevante norske spesiallovgivningen. Barnevernloven har ingen særskilte regler om anerkjennelse eller fullbyrdelse av avgjørelser fattet i utlandet. Barnevernloven har heller ingen særskilte regler om anerkjennelse og fullbyrdelse av barneverntiltak. Vergemålsloven har ingen særskilte regler om anerkjennelse og fullbyrdelse av vergemål.

For anerkjennelse og fullbyrdelse av sivile krav må man falle tilbake på alminnelige sivilrettslige regler, jf. tvisteloven § 19-16 som gir regler om rettskraft for utenlandske avgjørelser. Av hovedregelen i tvisteloven § 19-16 første ledd følger at når sivile krav er rettskraftig avgjort i fremmed stat av deres domstoler eller forvaltningsmyndigheter, ved voldgift eller ved inngåelse av rettsforlik, har avgjørelsen eller forliket rettskraft i Norge i den utstrekning det er bestemt i lov eller overenskomst med vedkommende stat. Annet ledd regulerer spørsmål om rettskraft for avgjørelser ved partsvedtatt verneeting i utlandet. Tredje ledd omhandler forhold som generelt er til hinder for anerkjennelse av en utenlandsk rettsavgjørelse. Avgjørelser anerkjennes ikke dersom dette ville stride mot ufravike-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

lige rettsregler eller virke støtende på rettsordenen («ordre public»). For fullbyrdelse følger utgangspunktet av tvisteloven § 19-13, jf. lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangfullbyrdelse. Etter tvangfullbyrdelsesloven § 4-1 første ledd bokstav f anses en avgjørelse tatt av en utenlandsk domstol eller en annen utenlandsk myndighet, utenlandsk offentlig forlik og voldgiftsdom som tvangsgrunnlag, dersom den etter lov eller overenskomst med fremmed stat vil være bindende og skal kunne fullbyrdes i Norge.

For internordiske forhold nevnes at Nordisk familierettslig konvensjon artikkel 22 har regler om anerkjennelse av administrative og rettskraftige rettslige avgjørelser som er truffet i en av konvensjonsstatene i henhold til nærmere bestemte artikler i konvensjonen. Nordisk familierettslig konvensjon inneholder ingen særlige regler om fullbyrdelse. I den grad fullbyrdelse er en aktuell problemstilling i forhold til avgjørelser som anerkjennes etter Nordisk familierettslig konvensjon artikkel 22, reguleres dette av lov 10. juni 1977 nr. 71 om anerkjennelse og fullbyrding av nordiske dommer på privatrettens område.

Europarådskonvensjonen 1980, jf. barnebortføringsloven kapittel II, har regler om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar mv. etter Europarådskonvensjonen 1980.

Utenfor de internordiske forhold, samt for forhold som ikke er «sivile krav», jf. tvisteloven § 19-16, er man henvist til ulovfestede prinsipper utledet fra norsk rettsteori. Det legges til grunn i juridisk teori at utgangspunktet her er, som i tvisteloven § 19-16, at vi ikke uten særskilt hjemmel anerkjenner avgjørelser som er truffet av domstoler i andre land. Det er imidlertid et unntak fra dette utgangspunktet. Såkalte utenlandske statusavgjørelser vil regelmessig bli anerkjent i Norge. Dette vil tradisjonelt eksempelvis være skilsmissemøder. Forutsetningen er at avgjørelsen er gyldig etter personens hjemlands rett.

Det eksisterer i Norge i dag ingen formaliserte prosedyrer for erklæringer om anerkjennelse eller fullbyrdelse av rettsavgjørelser fra utenlandske myndigheter.

7.5.3 Forslaget i høringsnotatet

I høringsnotatet la departementet til grunn at en eventuell ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 ikke fordrer endringer i gjeldende rett om anerkjennelse og fullbyrdelse.

Departementet foreslo imidlertid visse prosessuelle bestemmelser om anerkjennelse og fullbyrdelse i forslaget til gjennomføringsloven kapittel

3, §§ 9 til 11. Formålet med forslaget var å ivareta de krav til nasjonale prosedyrer for anerkjennelse og fullbyrdelse som følger av Haagkonvensjonen artiklene 24 og 26.

7.5.4 Høringsinstansenes syn

Tre høringsinstanser har uttalt seg om departementets forslag til prosessuelle bestemmelser om anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser om beskyttelsestiltak som er omfattet av Haagkonvensjonen 1996.

Aleneforeningen uttaler at den støtter departementets forslag til regulering av dette i gjennomføringsloven. *Justis- og beredskapsdepartementet* er også positive til forslaget, herunder forslaget om sentralisering av begjæringene om anerkjennelse og fullbyrdelse til en førsteinstansdomstol og lovfesting av krav til slike begjæringene. *Norsk Kvinnesaksforening* foreslår at ordet «utenlandsk» sløyfes i utkastet § 10 første ledd første punktum. I tilknytning til samme paragraf siste ledd, reiser Norsk Kvinnesaksforening spørsmål om det ikke er tilstrekkelig at tingretten kan kreve oversettelse av dokumenter til engelsk.

7.5.5 Departementets vurderinger

Departementet har ikke sett grunn til å endre norsk rett for så vidt gjelder regler om anerkjennelse og fullbyrdelse, utover å foreslå visse prosessuelle bestemmelser, jf. lovforslaget § 9, § 10 og § 11. Gjennom de reglene som foreslås, ivaretas konvensjonens krav til nasjonale prosedyrer for håndtering av begjæringene om anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser om beskyttelsestiltak, jf. Haagkonvensjonen 1996 artiklene 24 og 26.

Departementet foreslår at begjæringene om anerkjennelse og fullbyrdelse i Norge av avgjørelser etter konvensjonen artiklene 24 og 26 skal rettes til en norsk førsteinstansdomstol. Det antas at det vil komme et begrenset antall henvendelser og at det derfor er hensiktsmessig å bygge opp kompetanse for å håndtere dette kun ved én domstol. Departementet foreslår at disse sakene skal håndteres av tingretten for Oslo, jf. § 9 første ledd. Departementet mener med dette ikke å gripe inn i den nærmere arbeidsfordelingen mellom Oslo tingrett og Oslo byfogdembete. Kompetansefordelingen mellom Oslo tingrett og Oslo byfogdembete reguleres i Forskrift om domssogn og lagdommer av 16. desember 2005, del I, avsnitt 19.

Det foreslås at tingretten avgjør ved beslutning om en avgjørelse skal anerkjennes eller fullbyrdes. Det foreslås for øvrig at tvisteloven skal

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

gjelde så langt den passer for tingrettens behandling av disse sakene. Da et krav om anerkjennelse eller fullbyrdelse ikke er et krav om realitetsbehandling av selve tiltaket, vil det antakelig være tilstrekkelig med noe mer summariske saksbehandlingsregler enn det som følger av tvisteloven. Tvisteloven er imidlertid relativt fleksibel og muliggjør etter departementets skjønn en tilstrekkelig enkel og hurtig prosedyre uten at det krever særskilt lovgiving. Av hensyn til tingrettens behand-

ling av disse sakene, foreslås det et krav om norsk oversettelse av dokumentene i saken.

Departementet foreslår videre at det klargjøres i en egen bestemmelse at utenlandske avgjørelser som skal fullbyrdes etter konvensjonen, skal fullbyrdes etter de reglene som gjelder for fullbyrdelse av tilsvarende avgjørelser i Norge.

Det vises for øvrig til merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 §§ 9 til 11 i proposisjonen punkt 13.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

8 Endringer i barneloven og ekteskapsloven

8.1 Beskyttelsestiltak etter barneloven mv.

Myndighetenes avgjørelser om beskyttelsestiltak.

Foreldremyndighet etter loven

Det er som utgangspunkt myndighetenes avgjørelser om beskyttelsestiltak som reguleres i Haag-konvensjonen 1996. Se nærmere i proposisjonen punkt 3.2.3, herunder den ikke-uttømmende listen over aktuelle tiltak og listen over unntak. I tillegg har konvensjonen særskilte regler om lovvalg for foreldremyndighet etter loven, jf. proposisjonen punkt 3.4.2. Materielle regler om beskyttelsestiltak reguleres ikke av konvensjonen. Når norske myndigheter skal treffe et beskyttelsestiltak innenfor konvensjonsområdet, er den derimot bundet av konvensjonens regler om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse og fullbyrdelse. Konvensjonens regler om lovvalg i artikkel 16 for foreldremyndighet etter loven er universelle og dermed ikke begrenset til forhold mellom konvensjonsstater.

«Parental responsibility» og det norske foreldreansvarsbegrepet

Begrepet «parental responsibility» har et noe annet og videre innhold enn det norske foreldreansvarsbegrepet. Ansvaret kan tilhøre foreldre, verger eller andre rettslige representanter. Se nærmere om konvensjonens autonome (selvstendige) begrep i proposisjonen punktene 2.3 og 3.2.3.

Foreldreansvaret etter barneloven innebærer blant annet en plikt til å gi barnet omsorg, omtanke og beskyttelse mot vold, jf. § 30. Foreldreansvaret innebærer videre en rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold. I dette ligger at forelder med foreldreansvar kan representere barnet, og gi samtykker på vegne av barnet.¹ Når det gjelder beslutninger om barnets økonomiske forhold, viser barneloven til vergemålsloven.² Flytting med barnet ut av landet, som reiser spørsmål om når det må innhentes samtykke til dette fra forelder, er regulert i barne-

loven § 40. Utenlandsreiser er særskilt regulert i barneloven § 41.

Foreldreansvar etter loven

Foreldreansvar etter loven er regulert i barneloven §§ 34, 35 og 39. I noen tilfeller fastsettes foreldreansvaret i kraft av barneloven, og i andre tilfeller kan dette avtales. Barneloven har ikke regler om «unilateral acts», ensidige viljeserklæringer, om foreldreansvar. Foreldre som ikke er gift/bor sammen kan avtale foreldreansvar, fast bosted og samvær. Fylkesmannen kan i enkeltvedtak bestemme, dersom begge foreldre ber om det, at en skriftlig avtale om foreldreansvar, fast bosted og samvær skal kunne tvangsfullbyrdes etter reglene i barneloven § 65, jf. § 55 første ledd.

Ektefeller har felles foreldreansvar etter barneloven § 34 første ledd. Felles foreldreansvar for ektefeller inntreer når barnet blir født. Det er ikke et vilkår at foreldrene lever sammen. Er barnet født før foreldrene gifter seg, inntreer felles foreldreansvar når ekteskapet inngås, jf. Backer (2008) side 319. Ugift mor har foreldreansvar alene etter barneloven § 35 første ledd.

Avtaler om foreldreansvar skal etter barneloven § 39 meldes til folkeregistermyndigheten. Det fremgår av forarbeidene at en avtale om foreldreansvar først vil bli tillagt rettsvirkning når den er meldt til folkeregistermyndigheten, jf. Ot.prp. nr. 56 (1996–97) punkt 5.5.4 og merknaden til bestemmelsen. Det er selve meldingen som er en gyldighetsbetingelse, ikke registreringen som sådan, jf. også Backer (2008), Barneloven, Kommentartutgave side 362 flg.

¹ Den som ikke har del i foreldreansvaret kan ikke utøve noen myndighet overfor barnet, men har etter barneloven § 47 første ledd krav på opplysninger om barnet når han eller hun ber om det, herunder fra barnehage, skole, helse- og sosialvesen og politi, med mindre taushetsplikt gjelder overfor foreldrene. Det er adgang til å nekte å gi slike opplysninger dersom det kan være til skade for barnet, jf. barneloven § 47 første ledd tredje punktum. Et slikt avslag kan påklages til fylkesmannen.

² Verge er den eller de som har foreldreansvaret etter barnelovens regler, jf. barneloven § 30 fjerde ledd og vergemålsloven § 3 første ledd.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Felles foreldreansvar for samboere reguleres av barneloven § 35 annet ledd og 39 tredje punktum. Etter § 39 tredje punktum er utgangspunktet at foreldrene må være folkeregistrert på samme adresse for å få felles foreldreansvar. Samboere som ikke er folkeregistrert på samme adresse, og som inngår avtale om foreldreansvar, må melde avtalen til Folkeregisteret for at avtalen skal få rettsvirkning. Det fremgår av forarbeidene at foreldrene må være samboere på det tidspunktet farskapet for barnet fastsettes, jf. Ot.prp. nr. 82 (2003–2004) punkt 8, side 8.

Avgjørelser om foreldreansvar, fast bosted, samvær

Etter barneloven kan domstolen ved uenighet mellom foreldrene fatte avgjørelse i foreldretvist om foreldreansvar, fast bosted eller samvær, jf. barneloven § 56. Domstolen kan videre treffe midlertidig avgjørelse etter barneloven § 60. Det kan ikke reises særskilt sak om å flytte med barnet utenlands. I motsetning til hva som gjelder etter de alminnelige bestemmelsene i barneloven §§ 34, 35 og 39, kan domstolen etter dødsfall tildele foreldreansvar til andre enn barnets foreldre, jf. barneloven § 63.

Når det gjelder samvær kan domstolen fastsette dette, og den skal bestemme at det ikke skal være samvær dersom samvær ikke er til barnets beste, jf. § 43 første ledd tredje punktum. Domstolen kan videre sette vilkår for gjennomføring av samvær etter barneloven § 43 tredje ledd første punktum, og kan også gi pålegg om at samvær skal skje under tilsyn, jf. §§ 43 tredje ledd annet punktum og 43 a. Etter dødsfall kan slektninger eller andre som er nære barnet kreve at domstolen fastsetter rett til samvær, jf. barneloven § 45.

8.2 Jurisdiksjon

8.2.1 Gjeldende rett

Flere jurisdiksjonsgrunnlag

Domstolen kan etter barneloven behandle foreldretvist om foreldreansvar, fast bosted og samvær når barnet er bosatt i Norge, saksøkte er bosatt her, eller når foreldretvisten tidligere er behandlet her i landet. Dette betyr at det er flere jurisdiksjonsgrunnlag for foreldretvist i barneloven. I tillegg kan foreldretvisten på vilkår fastsatt i ekteskapsloven behandles som et sidekrav i forbindelse med sak om oppløsning av ekteskap, separasjon eller skilsmisse (ekteskapsak).

Ekteskapsloven hjemler ikke noe eget jurisdiksjonsgrunnlag for foreldretvist, idet den kun viser til barneloven. I internordiske forhold er det konvensjonsregulert når foreldretvist kan behandles som sidekrav. Se proposisjonen punkt 5.1.2 og Kvisberg (2009) side 48 flg.

Barneloven

Etter barneloven § 82 første ledd *bokstav a* har norske domstoler jurisdiksjon i en foreldretvist om foreldreansvar, fast bosted og samvær når saksøkte er «busett» i Norge. Bestemmelsen bygger på den tidligere regelen i tvistemålsloven § 17, jf. § 18.

Etter barneloven § 82 første ledd *bokstav b* har norske domstoler jurisdiksjon når barnet er «busett». Lovteksten i barnelovens bestemmelser gir ikke i seg selv noen indikasjoner på hvordan begrepet skal forstås. Barnelovens forarbeider NOU 1977: 35 side 144 viser på dette punkt til «de vanlige synspunkter i norsk internasjonal privatrett om når en person anses å ha ervervet bopel (domisil) i Norge, og refererer her til Gaarder, Innføring i internasjonal privatrett (1975) side 64–73». Backer (2008) side 744 viser til at «[h]verken barneloven eller forarbeidene sier noe nærmere om hva som ligger i at en skal være bosatt her, men henviser til alminnelige interlegale synspunkter om når en person har bopel eller domisil i Norge [...]» Ved endring av barneloven ved lov av 20. juni 2003 nr. 40 ble reglene om jurisdiksjon flyttet til § 82, uten at «busett»-begrepet ble drøftet i endringslovens forarbeider. I NOU 2009: 5 punkt 11.6.2 om begrepet «busett» i barneloven §§ 15, 81, 82 og 83, vises det til at faktisk opphold og hensikt om å bli boende i Norge er de to sentrale elementene i vurderingen av om en person skal anses bosatt.

Ulovlig barnebortføring innebærer ikke at barnet som bortføres endrer bosted, se Kvisberg (2009) side 231:

«I norsk rett er spørsmålet om jurisdiksjon etter en ulovlig bortføring løst ved forståelsen av det norske bostedsbegrepet. Utgangspunktet er at en ulovlig bortføring ikke endrer barnets bosted, og dermed ikke fører til noen jurisdiksjonsendring etter barneloven § 82 første ledd bokstav b. Hvis barnet kommer til Norge ved en ulovlig bortføring, får barnet ikke bosted i Norge, og norske domstoler får ikke jurisdiksjon. Hvis barnet ulovlig bortføres fra Norge, anses barnet fortsatt som bosatt her, og norske domstoler har jurisdiksjon.»

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Etter barneloven § 82 første ledd *bokstav c* har norske domstoler jurisdiksjon når saken tidligere er avgjort her i landet. Lovens ordlyd gjelder «foreldreansvar eller samværsrett», men det er etter forarbeidene lagt til grunn at bestemmelsen anvendes tilsvarende ved avgjørelser om fast bosted. Det vises til NOU 1977: 35 side 145. Etter barneloven § 82 første ledd *bokstav c* gjelder det en reservasjon for tilfeller der «det er høve til å få spørsmålet avgjort i utlandet og avgjerdsorganet mener at saka bør avgjerast der».

Sak om midlertidig avgjørelse kan behandles av norske domstoler i alle tilfeller der barnet eller saksøkte har «opphald» i Norge. Domstolen trenger ikke vurdere hvorvidt det foreligger jurisdiksjon til å behandle hovedsaken, og selv om det er klart at domstolen ikke har jurisdiksjon til å behandle hovedsaken, kan likevel midlertidig avgjørelse fattes, jf. Rt. 2000 side 832. Norske domstoler kan også fatte en midlertidig avgjørelse der barnet er bosatt, men ikke oppholder seg her i landet, det vil si at det foreligger jurisdiksjon etter barneloven § 82 første ledd. Se eksempelvis Rt. 2005 side 1345.³

Barneloven regulerer ikke spesifikt jurisdiksjon for tilfeller der barnet er i en nødssituasjon. Heller ikke forarbeidene omtaler dette. I rettspraksis er det slått fast at barnelovens jurisdiksjonsregler, jf. tilsvarende bestemmelser som tidligere var regulert i tvistemålsloven, kan suppleres med ulovfestet nødkompetanse. Dersom barnet oppholder seg i Norge, foreligger det et jurisdiksjonsgrunnlag i barneloven § 82 annet ledd som da vil kunne anvendes også i nødstilfeller. Spørsmålet om ulovfestet nødrettskompetanse er således aktuelt i tilfeller der barnet ikke oppholder seg i Norge. Se for øvrig Thue (2002) side 465 som uttaler at barnelovens jurisdiksjonsregel må suppleres med en nødkompetanse «for de tilfellene rimelighet eller hensiktsmessighet gjør det ønskelig at barnets rettsforhold avklares». Se også Backer (2008) side 762 som uttaler at «[i] særskilte tilfelle kan det likevel ikke utelukkes at norske myndigheter kan avgjøre en sak uten at det er hjemlet i § 82, nemlig på grunnlag av nødkompetanse, jf. Rt. 1993 side 1144 U. Dette må vurderes helt konkret.»

³ Av Lovdatas sammendrag: «Saken gjaldt norske domstolers jurisdiksjon i sak om begjæring om midlertidig avgjørelse om foreldreansvar og daglig omsorg, jf. barneloven § 82, jf. § 60. Kjøremålsutvalget kom til at barna var bosatt i Norge etter barneloven § 82 første ledd *bokstav b*. Det var dermed ikke nødvendig å gå nærmere inn på spørsmålet om barna hadde opphold i Norge, jf. § 82 annet ledd.»

Foreldretvist som sidekrav i sak om separasjon og skilsmisse

Ekteskapslovens bestemmelse i § 30 b om jurisdiksjon i ekteskapsaker bestemmer at ekteskapsak kan reises ved norsk domstol når blant annet saksøkte «har bopel» i Norge. Ekteskapsloven § 30 d *bokstav b* regulerer når «spørsmål etter barnelova om felles barn» kan behandles som et sidekrav i forbindelse med ekteskapsaken. Etter ekteskapsloven § 25 a annet ledd annet punktum gjelder barneloven § 82 «tilsvarende». Dette betyr at norske myndigheter ikke har jurisdiksjon til å behandle foreldretvister om foreldreansvar, fast bosted og samvær i ekteskapsaker i større utstrekning enn det jurisdiksjonsreglene i barneloven § 82 tillater. Se nærmere i Backer (2008), side 758-759.

I internordiske forhold gjelder Nordisk familierettslig konvensjon. Mellom de nordiske land går reglene i denne konvensjonen foran reglene i barneloven, se proposisjonen punkt 5.1.2.⁴ Hovedregelen etter Nordisk familierettslig konvensjon er at foreldreansvar, fast bosted og samvær kan avgjøres i det landet som behandler en sak om separasjon eller skilsmisse forutsatt at barnet er ektefelles felles barn og «har sin bopel» i dette landet. Begrepet «bopel» tilsvarende «habitual residence», vanlig bosted, og begrepet ble endret i forbindelse med tilpasninger til Brussel II bis-forordningen, jf. Kvisberg (2009) side 160 flg. Dersom barnet ikke har sin bopel der, kan foreldretvisten bare avgjøres dersom vilkårene i artikkel 8 annet ledd er oppfylt:

- barnet har sin bopel i en kontraherende stat
- barnet er ektefelles felles barn og i det minste en av ektefellene har foreldreansvar for barnet
- ektefellene har godtatt at spørsmålet behandles i den stat der kravet om separasjon eller skilsmisse tas opp, og
- det er til barnets beste at spørsmålet behandles i denne stat.

Det følger av artikkel 8 tredje ledd at i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær, skal kompetansen i første og annet ledd utøves i samsvar med Haagkonvensjonen 1980 om barne bortføring. Det skal tas særskilt hensyn til artiklene 3 og 16 i denne konvensjonen.

⁴ Norske domstoler er bundet av litispensensreglene i Nordisk familierettslig konvensjon artikkel 8a. Dersom en foreldretvist omfattes av konvensjonen er under behandling i et nordisk land, medfører dette litispensens i Norge og norske domstoler kan dermed ikke ta samme sak under behandling.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

8.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 nødvendiggjør enkelte endringer i barneloven om hvilken stat som har jurisdiksjon til å behandle saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær. I høringsnotatet ble det foreslått, som et av flere alternativer, at barnets bosted blir det eneste jurisdiksjonsgrunnlaget for saker etter Haagkonvensjonen 1996. Departementet argumenterte for at barnets bosted bør være jurisdiksjonsgrunnlag i alle saker, ikke bare for saker etter konvensjonen. Departementet vurderte dessuten om det i barneloven § 82 er hensiktsmessig med en henvisning til de konvensjoner som er gjennomført i norsk rett og som går foran bestemmelsene i barneloven § 82 ved eventuell motstrid, og som videre utfyller disse bestemmelsene. Departementet ba også om merknader til hvorvidt det var behov for en bestemmelse om jurisdiksjon for foreldretvister som sidekrav i en ekteskaps sak knyttet til Haagkonvensjonen artikkel 10.

8.2.3 Høringsinstansenes syn

Få høringsinstanser kommenterer spørsmålene om jurisdiksjon, ingen går imot det som høres.⁵ *Advokatforeningen* støtter positivt én jurisdiksjonsregel – barnets bosted – for alle saker. Advokatforeningen uttaler at barneperspektivet bør veie tyngst, og at dette tilsier at barnets bosted gjøres til eneste jurisdiksjonsgrunnlag også utenfor konvensjonens område. Ingen høringsinstanser kommenterer spørsmålet om eventuelle behov for regulering knyttet til Haagkonvensjonen artikkel 10.

8.2.4 Departementets vurderinger

8.2.4.1 Barnets bosted

Ett jurisdiksjonsgrunnlag

Haagkonvensjonen 1996 innebærer at det må gjøres endringer i barneloven § 82 om når sak om foreldreansvar, fast bosted eller samvær kan behandles i Norge. Hovedregel etter konvensjonen er at saker behandles der barnet har vanlig bosted. Departementet foreslår at «vanlig bosted» innføres/videreføres som generelt (alminnelig)

jurisdiksjonsgrunnlag i slike saker. Dette er i tråd med det departementet argumenterte for i høringsnotatet. Få høringsinstanser har uttalt seg om forslaget, men *Advokatforeningen* støtter dette uttrykkelig. I rapport 20. desember 2013 fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverk, organisering og behandling av barne bortføringsaker i Norge, støttes dette alternativet.

Etter barneloven § 48 første ledd – forankret blant annet i FNs barnekonvensjon – skal avgjørelser i foreldretvister først og fremst rette seg etter det som er barnets beste. Norske domstoler har ikke like gode muligheter til å få saken opplyst og til å vurdere hvilken løsning som er til barnets beste i tilfeller der barnet ikke er bosatt her i landet. En bestemmelse om at norske domstoler har jurisdiksjon når barnet har bosted her i landet er den jurisdiksjonsregel som legger best til rette at foreldretvister kan opplyses best mulig, og for at barnet kan høres i tråd med barneloven § 31. Et ytterligere argument for å la barnets bosted være det eneste jurisdiksjonsgrunnlaget etter barneloven § 82 første ledd, er at jurisdiksjonsreglene og lovvalsreglene henger sammen. Gjeldende regler, der norske domstoler kan ha jurisdiksjon til å avgjøre foreldretvister for barn som ikke bor i Norge samtidig som norsk rett skal legges til grunn etter lovvalsreglene, innebærer at saker kan avgjøres etter lovgivningen i et land som barnet har liten tilknytning til. Barnets bosted som alminnelig jurisdiksjonsgrunnlag innebærer at det blir tydeligere i barneloven at barnet er hovedpersonen i foreldretvister – også i saker med tilknytning til andre stater. Det vises til Kvisberg (2009) side 176 der det uttales at «[p]artene i en foreldretvist er som regel barnets foreldre, mens hovedpersonen som det skal treffes en avgjørelse over er barnet selv.»

Ett jurisdiksjonsgrunnlag i foreldretvister har som konsekvens at jurisdiksjonsreglene blir enklere å praktisere for domstolene.

Bestemmelsen i § 82 første ledd må ses i sammenheng med nytt tredje ledd. Tredje ledd henviser til de konvensjoner Norge er bundet av på dette området, se punkt 8.2.4.3.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven § 82 første ledd i proposisjonen punkt 13.

Særlig om de jurisdiksjonsgrunnlag som utgår

Jurisdiksjon når saksøkte har bosted i Norge samt jurisdiksjon når saken tidligere er avgjort i Norge kan beholdes for tilfeller som ikke reguleres av Haagkonvensjonen 1996. En videreføring av disse jurisdiksjonsgrunnlagene vil imidlertid kunne

⁵ *Aleneforeldreforeningen* mener at regelen i barnelovens § 82 første ledd bokstavene a og c og barnelovens § 82 annet ledd skal videreføres overfor ikke konvensjonsstater, men gir ingen begrunnelse for dette.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

medføre konkurrerende jurisdiksjon, noe departementet anser som uheldig. Departementet går således ikke inn for å videreføre disse, og viser til at ingen høringsinstanser har påpekt noe behov for å videreføre dem.

Nordisk familierettslig konvensjon har ingen regel om jurisdiksjon for den staten som tidligere har avgjort saken. Konvensjonen hadde tidligere en regel om jurisdiksjon for saksøktes bostedsland, men denne bestemmelsen er nå opphevet. EUs Brussel II bis-forordning har ikke saksøktes bosted som jurisdiksjonsgrunnlag. Forordningen har imidlertid en regel om jurisdiksjon for den staten som tidligere har avgjort saken, men den er begrenset til avgjørelser om samvær, og videre avgrenset i tid.

Saksøktes bosted som tilknytningskrav brukes i andre internasjonale instrumenter, eksempelvis i Luganokonvensjonen. Det er ofte praktisk for saksøkte å bli saksøkt der han eller hun bor – på grunn av geografisk og språklig tilknytning, og fordi det er lettere å føre bevis fra denne posisjonen. I en foreldretvist er situasjonen gjerne annerledes – idet partene er barnets foreldre, og barnet må anses som hovedpersonen i konflikten. Departementet har sett hen til i hvilke tilfeller en person bosatt i Norge vil kunne være saksøkt i en internasjonal foreldretvist. Departementet antar at dette vil kunne være situasjonen der en saksøkerforelder ønsker at en saksøktforelder ikke skal ha samvær. I andre tilfeller, der en forelder er bosatt i Norge – og ønsker å få del i foreldreansvaret, få overført fast bosted til seg, eller samvær – vil denne forelder neppe være saksøkt, snarere saksøker.

Særlig om barnelovens bostedsbegrep

Departementet viser til at i den grad «vanlig bosted» etter Haagkonvensjonen 1996 er forskjellig fra bostedsbegrepet i barneloven, er det konvensjonens begrep som må legges til grunn i saker etter konvensjonen. Se nærmere i proposisjonen punkt 3.3.1 og merknader til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 8. Departementet legger til grunn at det strengt tatt ikke er nødvendig å endre begrepet «busett» i barneloven ved gjennomføringen av Haagkonvensjonen 1996 i norsk rett. Se også Kvisberg (2009) side 160 flg. Selv om det ikke er nødvendig å endre begrepet ved gjennomføringen, anser departementet at det kan det være ønskelig for å legge til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen.

Barnelovens jurisdiksjonsregler i §§ 81 til 83 benytter noe ulike bostedsbegreper. Departementet har vurdert at det er hensiktsmessig å endre

barnelovens bostedsbegrep til «vanleg bustad» i § 82, og tilsvarende endringer foreslås i barneloven §§ 81, 81 a og 83. Dette innebærer en endring fra «bosted» i betydningen «domisil» til «vanlig bosted» i betydningen «habitual residence». Endringen anses imidlertid for alle praktiske formål ikke å ha betydning.

Ulovlig barne bortføring innebærer ikke at barnet endrer bosted. Dette ble også lagt til grunn i høringsnotatet. I rapport 31. januar 2014 fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverk, organisering og behandling av barne bortføringsaker i Norge, ble det foreslått at regelen om at en ulovlig barne bortføring ikke endrer barnets bosted, lovfestes. Blant høringsinstansene som avgir merknader, støttes forslaget uttrykkelig av *Foreningen 2 Foreldre*. Departementets hovedinnvending mot en lovfesting i barneloven, er at det må gjøres konkrete vurderinger av omstendighetene i saken, og at konvensjonenes autonome (selvstendige) begreper må være avgjørende i saker mellom konvensjonsstater. I saker etter Haagkonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996 vil vurderinger av bosted måtte skje etter en vurdering av konvensjonenes krav. Barne bortføringssaker er for øvrig ikke begrenset til saker mellom foreldre, idet også bortføring av barn under barnevernets omsorg omfattes.⁶

8.2.4.2 Midlertidig avgjørelse mv.

Departementet foreslår i samsvar med høringsnotatet at bestemmelsen om jurisdiksjon til å treffe midlertidig avgjørelse endres. Forslaget innebærer at sak kan behandles her i landet når barnet har opphold her. Saksøktes opphold utgår dermed som alternativt jurisdiksjonsgrunnlag. Det vises til vurderingene i punkt 8.2.4.1, som gjelder tilsvarende ved midlertidige avgjørelser.

Bestemmelsen i § 82 annet ledd om jurisdiksjon til å treffe midlertidig avgjørelse må ses i sammenheng med forslaget om et nytt tredje ledd. Tredje ledd henviser til de konvensjoner Norge er bundet av på dette området, se punkt 8.2.4.3.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven § 82 annet ledd i proposisjonen punkt 13.

⁶ Barne bortføring eller tilbakeholdelse av et barn er ulovlig dersom det strider mot foreldreansvar som er tildelt en person, institusjon eller annen instans, forutsatt at foreldreansvaret faktisk ble utøvd av de nevnte parter. I barnevernsaker der barnevernet/det offentlige overtar omsorgen for barnet, beholder ofte foreldre etter norsk rett foreldreansvaret. Se Haagkonvensjonen 1980 artikkel 3 og Haagkonvensjonen 1996 artikkel 7.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

8.2.4.3 *Henvising til overenskomst med annen stat*

Departementet foreslår at det fastsettes i barneloven § 82 at bestemmelsene om jurisdiksjon ikke gjelder dersom annet følger av overenskomst med annen stat. Forslaget er i tråd med høringsnotatet, men er omformulert. Forslaget har et pedagogisk siktemål, og er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996.

Konvensjonsbestemmelser om jurisdiksjon i saker om foreldreansvar, fast bosted eller samvær vil kunne utfylle barnelovens bestemmelser ved eventuell motstrid, og gå foran ved motstrid. Det vises til at Nordisk familierettslig konvensjon er omtalt i proposisjonen punkt 8.2.1. Haagkonvensjonens regler om jurisdiksjon er omtalt i proposisjonen punkt 3.3. Forholdet mellom Nordisk familierettslig konvensjon og Haagkonvensjonen 1996 er omtalt i proposisjonen punktene 3.7 og 5.1.2.

Haagkonvensjonen 1996 inneholder for øvrig regler om og prosedyrer for overføring av jurisdiksjon. Se nærmere om dette i proposisjonen punktene 3.3.8 og 7.4 og i merknader til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven § 82 tredje ledd i proposisjonen punkt 13.

8.2.4.4 *Foreldreansvar mv. som sidekrav i ekteskapsak*

Forslaget om å endre barneloven § 82 slik at barnets vanlige bosted er det eneste jurisdiksjonsgrunnlaget i saker om foreldreansvar mv., innebærer at bestemmelsens tidligere første ledd bokstavene a (saksøkte er bosatt) og c (spørsmål om foreldreansvar, fast bosted og samvær er tidligere avgjort i Norge) oppheves. Departementet ser det som hensiktsmessig å innføre/videreføre et videre jurisdiksjonsgrunnlag for de tilfeller der spørsmål om foreldreansvar, fast bosted eller samvær, behandles av domstolen sammen med ekteskapsaken. Det legges til grunn at dette gjelder få tilfeller, og at det kan være en fordel for de familier som berøres, at spørsmål om ekteskapet og spørsmålet om barnet kan behandles samlet.⁷

Nordisk er Norge konvensjonsforpliktet når det gjelder jurisdiksjon ved inndragning av sidekrav om foreldreansvar mv. i sak om separasjon eller skilsmisse. Se proposisjonen punkt 8.2.4.3.

For stater som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996 gjelder artikkel 10. Se nærmere i proposisjonen punkt 3.3.6.

Departementet antok i høringen at dersom Norge innfører/viderefører et videre jurisdiksjonsgrunnlag for tilfeller der spørsmål om foreldreansvar, fast bosted eller samvær, behandles av domstolen sammen med ekteskapsaken, kan det være grunn til å la vilkårene i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 10 gjelde også utenfor konvensjonsområdet. *Justis- og beredskapsdepartementet* uttalte seg om dette i høringen:

«Det er ikke utenkelig at det kan oppstå situasjoner hvor det vil være til barnets beste at en sak om fast bosted og samvær behandles av norsk domstol, men hvor en av foreldrene nekter å samtykke til slik behandling. Dersom vilkåret om samtykke er kumulativt, vil bestemmelsen i så fall kunne få utilsiktede virkninger. Som et eksempel kan man tenke seg en situasjon hvor en norsk kvinne er gift med en utenlandsk borger og har vært bosatt i dennes hjemland sammen med felles barn, men hvor hun har flyktet til Norge med barna grunnet mishandling. Dersom det er mer sannsynlig at mannen vil få medhold hvis saken behandles i hans hjemland/bostedsstat, har det formodningen mot seg at han vil samtykke til at saken behandles i Norge. Det påpekes i denne sammenheng at hensynene som taler for å stille samtykke som vilkår for behandling av en sak hvor begge ektefeller er borgere av/bosatt i en konvensjonsstat, vil kunne være andre enn når en av ektefellene saken gjelder er norsk og/eller bosatt i Norge og en annen part er borger av en stat som ikke er konvensjonsstat. Det samme gjelder det siste vilkåret, og som heller ikke er i tråd med Haagkonvensjonen. Dersom barnets bostedsland ikke er konvensjonsstat og ikke har et rettsvesen av samme standard som det norske, er det ikke sikkert at saken vil opplyses bedre ved behandling der. Og det er heller ikke sikkert at det vil være til barnets beste. Det er således kanskje ikke tilrådelig å innta som et kumulativt vilkår at det ikke er anledning til å få spørsmålet avgjort i barnets bostedsland. Det bør i så fall heller være opp til den norske domstolen som eventuelt får seg forelagt en slik sak å vurdere dette.»

Departementet foreslår etter dette at det ikke skal være et vilkår, utenfor konvensjonsområdet, at foreldrene har samtykket, ei heller at det skal være et vilkår om at det ikke er anledning til å

⁷ Det ser ikke ut til at Danmark og Sverige har regulert dette særskilt ved gjennomføringen av Haagkonvensjonen 1996. Se Betænkning nr. 1467 2005 punkt 3.3.3.5, L 148 2005-06 punkt 3.2.4, SOU 2005:111 punkt 7.10.5.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

få spørsmålet avgjort i barnets bostedsland. Departementet legger imidlertid til grunn at dette kan være momenter i domstolens vurdering av spørsmålet om en sak skal tas under behandling.

Det vises for øvrig til merknaden til ekteskapsloven § 30 d i proposisjonen punkt 13.

8.2.4.5 *Jurisdiksjon i foreldretvister der forelder flytter til utlandet uten å varsle*

Dersom en av foreldrene vil flytte, og det er avtale eller avgjørelse om samvær, skal den som vil flytte, varsle den andre senest seks uker før flyttingen. Plassering av bestemmelsen om varsel i barneloven er kommentert i Ot.prp. nr. 104 (2008–2009) punkt 7.6, og det klargjøres der at den gjelder både ved innenlands og utenlands flytting. Proposisjonen definerer imidlertid ikke flytting ut av landet nærmere, men bestemmelsens ordlyd tilsier at det ikke gjelder krav om varsel når det kun tas opphold utenfor landet.

I høringsnotatet omtalte departementet en høyesterettsdom i Rt. 2011 side 1564 der det ble lagt til grunn at «brudd på varslingspliktene i barneloven § 42 og § 46 som hovedregel medfører at barnet i relasjon til § 82 om domskompetanse fortsatt har bosted i Norge.» Høyesterett viste for øvrig til det som legges til grunn i barne bortføringssaker, og påpekte at «[o]gså ved brudd på varslingsplikten bør et prinsipp om at barnet beholder bosted i Norge, begrenses til situasjoner hvor det ikke har gått lang tid siden flyttingen.» Departementet understreket i høringsnotatet at høyesterettsdommen ikke kan være retningsgivende i saker knyttet til stater som har forpliktelser etter Haagkonvensjonen 1996. I rapport 20. desember 2013 fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverk, organisering og behandling av barne bortføringssaker i Norge, fikk departementets syn støtte. Arbeidsgruppen foreslo videre at det om nødvendig bør lovfestes at unnlatt varsling ikke innebærer at barnet beholder bosted i Norge, for å unngå konkurrerende jurisdiksjon.

Departementet ser ikke at det er nødvendig å lovfeste at unnlatt varsling ikke innebærer at barnet beholder bosted i Norge, og anser at det er tilstrekkelig at dette nå tydeliggjøres i merknader til de aktuelle bestemmelsene. Etter Haagkonvensjonen 1996 er det begrepet «habitual residence», vanlig bosted, som skal anvendes, og dette er et autonomt (selvstendig) begrep etter konvensjonen. Det vil dermed i saker etter konvensjonen ikke være mulig å legge til grunn at norske myndigheter uten videre beholder juris-

diksjon i slike tilfeller. Overfor stater der Norge ikke har konvensjonsforpliktelser når det gjelder jurisdiksjon vil det måtte bero på en konkret fortolkning av barneloven § 82 om norske myndigheter har jurisdiksjon, der det må ses hen til alminnelige ulovfestede internasjonalprivatrettslige regler. Manglende varsel kan dermed heller ikke overfor ikke-konvensjonsstater direkte lede til at Norge beholder jurisdiksjon. Manglende varsel kan her i høyden være ett blant flere momenter som eventuelt kan inngå i vurderingen av hvorvidt barnet skal anses «busett» – forutsatt at alminnelige ulovfestede internasjonalprivatrettslige regler om jurisdiksjon tillater dette.

Departementet foreslår i denne proposisjonen at bestemmelsen om varsel flyttes til en egen bestemmelse – barneloven ny § 42 a. Dette vil gi økt oppmerksomhet rundt varslingsplikten. Endringen er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven §§ 42 a og 82 i proposisjonen punkt 13.

8.3 Lovvalg

8.3.1 Gjeldende rett

8.3.1.1 *Alminnelige regler om lovvalg*

Når norske myndigheter har jurisdiksjon og skal avgjøre en sak om foreldreansvar, fast bosted eller samvær, og saken har tilknytning til andre stater, reguleres lovvalget av barneloven § 84. Barneloven § 84 bestemmer at saker som hører inn under norsk jurisdiksjon, avgjøres etter norsk rett. Lovvalg i foreldretvister er dermed knyttet til jurisdiksjonsreglene. I internordiske forhold skal norsk rett anvendes dersom norske myndigheter har jurisdiksjon, jf. Nordisk familierettslig konvensjon artikkel 9.

8.3.1.2 *Foreldreansvar etter loven*

Verken barneloven eller Nordisk familierettslig konvensjon har regler om lovvalget i slike tilfeller som omfattes av Haagkonvensjonen artikkel 16 – foreldremyndighet etter loven. Se nærmere om artikkel 16 i proposisjonen punkt 3.4.2.

Det er ingen regler i barneloven som direkte regulerer hvilken form for tilknytning saken eller partene må ha til Norge for at barnelovens regler om foreldreansvar i kraft av loven («by operation

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

of law») skal få anvendelse. I mangel av særskilte bestemmelser i lov, må utgangspunktet være at alminnelige prinsipper for internasjonal privatrett legges til grunn.

Barneloven har heller ikke regler om foreldreansvar som følger i kraft av utenlandsk lov eller følger av utenlandsk avtale. Departementet forutsetter at foreldreansvar i slike tilfeller ikke legges til grunn i Norge uten videre.

Intern materiell lov om foreldreansvar i kraft av loven er regulert i barneloven, se proposisjonen punkt 8.1.

8.3.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at det innføres en henvisning fra barneloven til de konvensjoner som regulerer lovvalg, idet disse utfyller og går foran norske regler ved eventuell motstrid. Endringen som ble foreslått er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men er ønskelig for å gi bedre oversikt over reglene om internasjonal privatrett for brukerne av loven.

8.3.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser uttaler seg om innholdet i det aktuelle forslaget.

8.3.4 Departementets vurderinger

8.3.4.1 Alminnelige regler om lovvalg

Departementet foreslår en endring i barneloven § 84 om lovvalg, slik at det fastsettes at saker som hører under norsk jurisdiksjon, skal avgjøres etter norsk rett, med mindre annet følger av overenskomst med annen stat. Forslaget er i tråd med høringsnotatet, men er omformulert. Forslaget har et pedagogisk siktemål, og er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996.

Nordisk familierettslig konvensjon og Haagkonvensjonen 1996 har regler om lovvalg. Haagkonvensjonens regler om lovvalg er omtalt i proposisjonen punkt 3.4.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven § 84 i proposisjonen punkt 13.

8.3.4.2 Foreldremyndighet etter loven

Innledning

I høringsnotatet var lovutkastet til ny § 84 a utformet slik at det ble henvist til Haagkonvensjonen

1996, videre var det inntatt en forskriftshjemmel i bestemmelsen. Proposisjonens forslag til ny § 84 a er mer detaljert for å lette anvendelsen av bestemmelsen om lovvalg for foreldremyndighet etter loven. Reglene i artikkel 16 er ikke begrenset til tilfeller der barnets tidligere vanlige bosted er en konvensjonsstat. Se også konvensjonen artikkel 20. Konvensjonens regler på dette punkt må følgelig antas å ha stor praktisk betydning. Fordi reglene er universelle, kan det være hensiktsmessig med lovfesting i barneloven for å få til en best mulig etterlevelse av konvensjonens regler – til barnets beste.

Forslaget om en forskriftshjemmel følges ikke opp.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven ny § 84 a i proposisjonen punkt 13.

Foreldreansvar i kraft av barneloven

Haagkonvensjonen 1996 bestemmer at det er loven i den staten der barnet har «vanlig bosted», som skal legges til grunn når det gjelder tildeling eller opphør av foreldremyndighet i kraft av loven, uten involvering av en rettslig eller administrativ myndighet, jf. artikkel 16. nr. 1. Departementet foreslår i proposisjonen at det fastsettes i barneloven at bestemmelsene om foreldreansvar i kraft av loven får anvendelse for barn som har vanlig bosted i Norge.

Regelen om felles foreldreansvar for ektefeller og regelen om når ugift mor har foreldreansvar er slik departementet ser det regler om foreldremyndighet i kraft av loven etter konvensjonen artikkel 16 nr. 1. Foreldreansvar for samboere faller inn under Haagkonvensjonen artikkel 16 om foreldreansvar etter loven. Idet felles foreldreansvar for samboere forutsetter at bestemte vilkår er oppfylt og prosedyrer følges, er departementets syn at den norske bestemmelsen ikke faller inn under nr. 1, men snarere omfattes av nr. 2.

Når et barn flytter og får nytt vanlig bosted i en konvensjonsstat, vil Haagkonvensjonen 1996 artikkel 16 nr. 4 regulere tildeling av foreldremyndighet i kraft av loven til en person som ikke har slikt ansvar fra før. Artikkel 16 nr. 4 bestemmer at slik tildeling reguleres av loven i den staten der barnet har nytt vanlig bosted. Foreldremyndighet i kraft av loven viker imidlertid for avgjørelse om foreldremyndighet fastsatt i en konvensjonsstat. Departementet legger til grunn at Norge etter konvensjonen står fritt til å bestemme hvilke vilkår som skal gjelde etter intern materiell lov for å tildele noen foreldreansvar i kraft av loven. Alt

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Haagkonvensjonen gjør, er å legge lovvalget til den staten der barnet har vanlig bosted. Konvensjonen pålegger dermed ikke Norge å utvide eller begrense intern materiell lovs bestemmelser om foreldreansvar i kraft av loven. Det vil fortsatt være slik at de norske reglene om foreldreansvar i kraft av loven forutsetter at det foreligger et foreldreskap, og at barnet er felles. Når det gjelder barn fra et annet land, som senere får vanlig bosted i Norge, er det et spørsmål om hvilke krav som bør stilles til forelders tilknytning til Norge for å tildele foreldreansvar i kraft av loven til en person som ikke har foreldreansvar fra før. Haagkonvensjonen artikkel 16 nr. 4 bestemmer følgende:

«Dersom barnet endrer vanlig bosted, blir tildeling av foreldremyndighet i kraft av loven til en person som ikke har slikt ansvar fra før, regulert av loven i staten der barnet har nytt vanlig bosted.»

I danske forarbeider forutsettes det, i forbindelse med omtalen av artikkel 16 nr. 4, følgende:

«Det må efter udvalgets opfattelse formentlig bero på lovgivningen i tilflytningsstaten, om denne tildeling af forældreansvar forudsætter, at den anden af forældrene bor i denne stat.»⁸

Departementet viser til de danske forarbeidene og forutsetter at det er mulig å innta et slikt vilkår i loven om at barnets forelder må være bosatt, og foreslår at dette gjøres. En slik regel vil skape best mulig samsvar mellom reglene i barnets tidligere og nye bostedsland.

Avtaler om foreldreansvar etter barneloven

Haagkonvensjonen 1996 regulerer tildeling eller opphør av foreldremyndighet etter avtale eller ensidig viljeserklæring, uten involvering av en rettslig eller administrativ myndighet. Dette reguleres av loven i den staten der barnet har sitt vanlige bosted, jf. artikkel 16. nr. 2.

Departementet foreslår at det fastsettes i ny § 84 a annet ledd at foreldre kan inngå avtale om foreldreansvaret når barnet har vanlig bosted i Norge. Forslaget vil inkludere også avtaler mv. mellom samboere om felles foreldreansvar, se proposisjonen punkt 8.3.1. Barneloven har ingen regler om ensidige viljeserklæringer om foreldreansvar. Konvensjonen regulerer bare lovvalget og

pålegger ikke Norge å innføre intern materiell lov om ensidige viljeserklæringer.

Foreldremyndighet etter loven i et annet land

Haagkonvensjonen 1996 artikkel 16 nr. 3 bestemmer at foreldremyndighet etter loven i den staten der barnet har vanlig bosted består etter at barnet endrer vanlig bosted. Se nærmere om begrepet foreldremyndighet i proposisjonen punktene 2.3, 3.2 og merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 1 i proposisjonen punkt 13. Begrepet «under the law», her oversatt med «etter loven», refererer både til foreldremyndighet i kraft av loven i artikkel 16 nr. 1, samt til avtaler og ensidige viljeserklæringer i artikkel 16 nr. 2. Det vises til Practical Handbook punkt 9.15, eksempel 9 (g). Haagkonvensjonens regler er her vidtgående, idet reglene om foreldremyndighet i barnets tidligere og nåværende bostedsland er kumulative, og kan innebære at mange personer kan ha foreldreansvar eller tilsvarende myndighet når det gjelder et barn i Norge. Det må imidlertid i saker som behandles etter norsk lov gjøres en vurdering av den aktuelle lovs krav til hvem som har myndighet over/kan gi samtykke på vegne av barnet, eller som kan representere barnet, herunder om dette må være barnets foreldre med foreldreansvar, eller om også andre foresatte kan ha slik myndighet eller rett.

Dersom det er uenighet mellom partene med foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold, må eventuelle slike konflikter løses ved at det inngås ny avtale om hvem som har foreldreansvaret etter norsk rett, eventuelt at en av partene anmoder om å fremme sak om dette i den stat som har jurisdiksjon.

8.4 Anerkjennelse

8.4.1 Gjeldende rett

Gjeldende rett når det gjelder anerkjennelse er omtalt i proposisjonen punkt 7.5.2. Det gjelder ingen særregler i barneloven.

8.4.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at det innføres henvisninger fra barneloven til de konvensjoner som regulerer anerkjennelse, idet disse utfyller og går foran norske regler ved eventuell motstrid. Endringen som ble foreslått er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996.

⁸ Betænkning nr. 1467, 2005 punkt 3.4.1.3.2.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

8.4.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser har uttalt seg om det aktuelle forslaget.

8.4.4 Departementets vurderinger

8.4.4.1 *Henvisning til overenskomst med annen stat*

Det følger av tvisteloven at det kreves hjemmel for anerkjennelse av utenlandske avgjørelser i Norge, jf. § 19-16, se proposisjonen punkt 7.5.2. Konvensjoner som Norge er bundet av, gir slik hjemmel. Departementet foreslår at det fastsettes i barneloven at avgjørelse om foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold, flytting med barnet ut av landet, fast bosted, eller samvær bare skal legges direkte til grunn i Norge når dette følger av overenskomst med annen stat. Forslaget er i tråd med høringsnotatet, men er omformulert. Forslaget er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996.

Aktuelle konvensjoner på dette området er Nordisk familierettslig konvensjon, Europarådskonvensjonen 1980 og Haagkonvensjonen 1996. Bestemmelsene om plikt til anerkjennelse samt adgangen til å nekte anerkjennelse etter Haagkonvensjonen 1996 er omtalt i proposisjonen punktene 3.5 og 7.5. Merk også at det er en mulighet etter artikkel 24 til å anmode de kompetente myndigheter i en konvensjonsstat om at de tar stilling til om et tiltak truffet i en annen konvensjonsstat skal anerkjennes eller ikke, jf. proposisjonen punkt 3.5.3.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven ny § 84 b i proposisjonen punkt 13.

Avgjørelser som ikke reguleres av overenskomster

Departementet går ikke inn for å regulere anerkjennelse av avgjørelser utover ovennevnte tilfeller. Dette er i tråd med høringsnotatet. Departementet følger dermed ikke opp forslaget fra arbeidsgruppen som har gjennomgått regelverk, organisering og behandling av barne bortføringsaker i Norge. Arbeidsgruppen foreslo at det bør innføres som generelt prinsipp at avgjørelser i foreldretvister fra barnets bostedsland anerkjennes og fullbyrdes her i landet. Grunnen til at departementet ikke anbefaler at dette innføres som et generelt prinsipp, er at regler om anerkjennelse bør forankres i konvensjonsdefinerte begreper og forutsette gjensidighet. Dette vil ikke være tilfellet i saker som gjelder ikke-konvensjonsstater. Haag-

konvensjonen 1996 har en reservasjon mot tilfeller som klart ville virke støtende på rettsordenen, under hensyntaken til barnets beste («ordre public»). Departementet legger til grunn at «ordre public»-vurderinger i enda større grad vil måtte foretas ved avgjørelser fastsatt i en ikke-konvensjonsstat.

Spørsmålet om hvem som har foreldreansvar for eller tilsvarende myndighet over et barn med tilknytning til flere stater, vil nå langt på vei løses for det første av reglene i artikkel 16 i Haagkonvensjonen 1996 om lovvalg. Se nærmere i proposisjonen punktene 3.4.2 og 8.3.4. Norge har videre plikt til å anerkjenne avgjørelser om foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue, i den grad dette følger av konvensjonsforpliktelser. Departementet legger til grunn at ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 vil ha som konsekvens at mange uregulerte tilfeller nå reguleres.

8.4.4.2 *Særlig om surrogati*

Departementet har ved utredningen av gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 blant annet rettet oppmerksomhet mot surrogatisaker.

Haagkonvensjonen 1996 gjelder ikke foreldreskap (farskap og morskap). En eventuell gjennomføring av konvensjonen får dermed ikke direkte betydning for muligheter for å etablere eller endre/overføre foreldreskap. I barneloven er det klare utgangspunktet at det bare er foreldre som kan ha foreldreansvar, jf. barneloven §§ 34, 35 og 39. Unntak gjelder etter barneloven ved dødsfall, jf. barneloven § 63. Dersom andre enn foreldrene skal ha myndighet over barnet i andre tilfeller, formaliseres dette med unntak for barnevernsområdet, gjennom vergemålsinstituttet.

Haagkonvensjonen 1996 regulerer foreldremyndighet, noe som kan reise spørsmål relatert til blant annet surrogatisaker. Departementet legger til grunn at Haagkonvensjonen 1996 ikke gir adgang til å ta forbehold på dette området, jf. proposisjonen punkt 5.2. Departementet bemerker at utenlandske surrogatkontrakter og -avgjørelser regulerer kontraktsrettslige forhold, og slike kontrakter refererer ikke nødvendigvis til foreldreskap og foreldremyndighet. Det vises til Haagkonferansens dokument Prel. Doc. No 3 B of April 2014, fotnote 44. Konvensjonens bestemmelser om lovvalg for foreldremyndighet er universelle, mens konvensjonens bestemmelser om anerkjennelse av avgjørelser bare gjelder i eventuelle

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

saker mellom konvensjonsstater. Departementet viser til at de stater som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996, muligens med få unntak, ikke er stater som i dag tilbyr kommersiell surrogati til utenlandske borgere.

I vurderingen av hvorvidt Haagkonvensjonens bestemmelser om lovvalg og anerkjennelse kan legges til grunn, må det også legges vekt på at det gjelder en «ordre public»-reservasjon i begge tilfeller, jf. artiklene 22 og 23 nr. 2 bokstav s. Departementet tar ikke her stilling til om en avgjørelse om foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue, overhode kan anerkjennes her i landet. Det må i så fall skje en konkret vurdering av dette.

Når det gjelder anvendelsen av artikkel 16 nr. 3, så forutsettes det at barnet er bosatt. Anerkjennelse etter artikkel 23 forutsetter ikke at barnet er bosatt, og dette forutsettes heller ikke etter artikkel 24 ved adgangen til å anmode de kompetente myndigheter i en konvensjonsstat om at de tar stilling til om et tiltak truffet i en annen konvensjonsstat skal anerkjennes eller ikke.

Det må i saker som behandles etter norsk lov gjøres en vurdering av den aktuelle lovs krav til hvem som har myndighet over/kan gi samtykke på vegne av barn, eller som kan representere barnet, herunder om dette må være barnets foreldre med foreldreansvar, eller om også andre foresatte kan ha slik myndighet eller rett.

8.5 Tilgrensende spørsmål

8.5.1 Når forelder må samtykke der barnet flytter ut av landet

8.5.1.1 Gjeldende rett

Forelder som har foreldreansvar alene kan i dag bestemme flytting ut av landet. Dette følger av barneloven § 40 første ledd første punktum. Denne forelder kan også bestemme «det mindre», herunder at barnet skal ta opphold i andre stater, videre lengre og kortere utenlandsreiser. Se også Backer (2008) side 375.

Ved felles foreldreansvar må bestemmelsene i barneloven §§ 40 og 41 ses i sammenheng, slik at det kreves samtykke ved flytting som innebærer at barnets bosted endres. Det følger også av disse bestemmelsene sett i sammenheng at felles foreldreansvar innebærer krav om enighet ved midlertidige opphold og ved lengre uten-

landsreiser. Det er bare «stuttare» utenlandsreiser som kan foretas uten samtykke ved felles foreldreansvar.

Etter barneloven § 40 annet ledd må barnet ikke flyttes ut av landet når foreldrene er uenige om foreldreansvaret eller fast bosted.

8.5.1.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet vurderte i høringsnotatet om begrepene i barneloven om flytting ut av landet bør presiseres nærmere. Dette for å klargjøre når samtykke må innhentes, og gi foreldre en større oppfordring til å inngå avtaler når det er aktuelt å flytte ut av landet eller ta opphold utenfor landet. Endringene som ble vurdert i høringsnotatet er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men vil kunne bidra til en best mulig tilpassning til konvensjonen.

8.5.1.3 Høringsinstansenes syn

I høringen er det støtte til departementets forslag. *Advokatforeningen* uttaler:

«Advokatforeningen mener denne presiseringen er nyttig. Den vil kunne bidra til større bevissthet hos den samtykkende forelder, som må passe på å få fram hvor langt samtykket strekker seg. Særlig der det er snakk om forlengelse, er det behov for denne klargjøringen, i det lengden på barnets opphold kan tilsi at det regnes for å ha «habitual residence» i den nye staten. Returnerer ikke forelderen med barnet til den tid samtykket gjelder for, og forlenget samtykke ikke gis, vil forholdet kunne anses som barne bortføring og «habitual residence» oppnås ikke.»

8.5.1.4 Departementets vurderinger

Flytting og opphold

Departementet foreslår med støtte fra høringsinstansene en endring i barneloven § 40 for å presisere nærmere i hvilke tilfeller foreldre med felles foreldreansvar må avtale/samtykke for at barnet kan flytte ut av landet eller ta opphold utenfor landet. Departementet foreslår videre en endring i barneloven § 41 for å tydeliggjøre at det bare er ved felles foreldreansvar at det gjelder begrensninger i retten til å ta barnet med på lengre utenlandsreiser. Endringer i barneloven §§ 40 og 41 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål.

Den presisering som er inntatt i lovforslaget om felles foreldreansvar tydeliggjør at begge foreldre skal samtykke til alle opphold som ikke er kortere feriereiser, jf. § 41. Departementet foreslår også at det presiseres at det skal innhentes samtykke ved forlengelser av opphold, samt ved endring av vilkår for avtalt flytting eller opphold. Dersom forelder med foreldreansvar samtykker til at barnet for eksempel skal flytte til Sverige, bør det innhentes nytt samtykke dersom barnet i stedet flytter til Australia. Endringen som foreslås i barneloven vil kunne sikre at foreldre i større grad inngår avtaler om flytting eller opphold, og at samtykker gis på et mer informert grunnlag. Dette vil kunne bidra til å forebygge barne bortføring. Det vil være en fordel dersom foreldre med felles foreldreansvar – når det er behov for det – kan inngå avtaler om opphold eller flytting, der det samtidig avtales kontakt og samvær mellom barnet og den andre forelder. Endringen vil også kunne bidra til å sikre at den forelder som har samtykket til et slikt opphold i en annen stat, får økt mulighet til å bestemme om barnets opphold skal forlenges. Dette er viktig fordi oppholdstidens lengde kan ha betydning for fastsettelsen av barnets vanlige bosted.

Departementet mener at det er behov for en endring i loven der det presiseres at bestemmelsen om samtykke også gjelder der barnet etterlates i utlandet etter en feriereise eller et opphold. Dette vil klargjøre at et opphold som i utgangspunktet lovlig kunne foretas, kan endres til et opphold som krever samtykke, eventuelt nytt samtykke. Endringen vil kunne bidra til å motvirke at barn etterlates i utlandet. Se også nedenfor om barns medvirkning.

Dersom barnet ikke returnerer til Norge i henhold til en bestemt avtale – og spørsmål om jurisdiksjon aktualiseres i en foreldretvist – må spørsmål om Norge har jurisdiksjon avgjøres etter en konkret vurdering av avtalen og omstendighetene i saken. Departementet viser til at den danske forældreansvarsloven § 3 stk. 2 ble endret ved gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996.⁹ Formålet med endringen var å fastsette at kravet om samtykke også gjelder når en forelder tilbakeholder et barn i utlandet mot den annen foreldremyndighetsinnehavers ønske.¹⁰

⁹ LBK nr 1073 af 20/11/2012.

¹⁰ L 148 (2005-06) Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser (til nr. 1 (§ 3)).

Departementet mener at det allerede følger av barneloven at forelder med foreldreansvar kan bestemme at barnet skal flytte alene til en annen stat eller med en annen person enn forelder. Departementet foreslår språklige endringer i bestemmelsen for å tydeliggjøre dette. Forslaget vil gi større klarhet rundt foreldrenes og barnets rettigheter, noe som igjen innebærer at foreldre kan bli mer oppmerksomme på hvilke spørsmål det bør inngås avtale om.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven §§ 40 og 41 i proposisjonen punkt 13.

Særlig om forbud mot å flytte ut av landet – midlertidig avgjørelse

I rapport 20. desember 2013 fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverk, organisering og behandling av barne bortføringssaker i Norge, som har vært på alminnelig høring, fremmes et forslag knyttet til midlertidig avgjørelse om foreldreansvar. Det foreslås lovfestet at en slik avgjørelse bare gir rett til utenlandsopphold med barnet frem til det treffes endelig avgjørelse i saken, med mindre domstolen i den midlertidige avgjørelsen har tatt eksplisitt stilling til spørsmålet om utenlandsflytting:

«Arbeidsgruppen mener at det er uheldig at en midlertidig avgjørelse om foreldreansvar anses tilstrekkelig til at en forelder lovlig kan flytte utenlands med barnet. En flytting innebærer at barnet forlater Norge permanent, mens en midlertidig avgjørelse per definisjon bare regulerer foreldreansvaret frem til en nærmere bestemt tidsfrist eller til barnelovsaken er endelig avgjort. Hvis barnet flytter utenlands, vil det ikke være noen realitet i at det bare er en midlertidig avgjørelse. Siden slik flytting anses lovlig etter norsk rett, vil gjenværende ikke kunne kreve tilbakelevering etter Haagkonvensjonen 1980 selv om den endelige dommen går ut på at gjenværende skal ha foreldreansvaret for barnet eller at barnet skal bo fast hos ham/henne.»

Drammen kommune støtter arbeidsgruppens forslag og viser til at «forslagene knyttet til å begrense foreldres rett til å ta barn med utenlands i visse situasjoner [...] er viktige fordi slike regler kan bidra til å forebygge barne bortføring.»

Aleneforeldreforeningen uttaler i høringen:

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

«Aleneforeldreforeningen deler arbeidsgrup-
pas bekymring over at en midlertidig rettsav-
gjørelse i Norge kan medføre at barnet lovlig
kan flyttes ut av landet permanent og støtter
arbeidsgruppa anbefaling om at midlertidig
avgjørelser om foreldreansvar kun skal gi rett
til utenlandsopphold med barnet frem til en
endelig avgjørelse i saken.»

«Foreligger det en midlertidig avgjørelse om at
den ene av foreldrene skal ha foreldreansvaret
alene, bør dette være tilstrekkelig til at ved-
kommende kan flytte til utlandet sammen med
barnet.»

Fra *Foreningen 2 Foreldres* hørings svar siteres:

«Vi er enige i arbeidsgruppens innstilling og at
dagens ordning er uheldig. Imidlertid er vi
uenige i arbeidsgruppens standpunkt gitt i
siste avsnitt på side 47. Foreningen 2 Foreldre
er av den oppfatning at det også ville være uhel-
dig å godta en midlertidig avgjørelse som gir
rett til utenlandsopphold med barnet frem til
den endelige dommen er avsagt. Grunnlaget
for dette standpunktet vil vi gjøre kort rede for
i det følgende.

I de tilfellene det er spørsmål om å flytte et
barn til utlandet skal opp til domstolene, burde
barnet være i Norge helt til saken er endelig
avgjort. Ved å åpne for utenlandsopphold frem
til den endelige dommen avsies, kan det poten-
sielt sett oppstå tilfeller hvor barnet forsvinner
fra den gjenværendes «radar», og i realiteten
bortføres. På grunn av Schengen-samarbeidet
kan det også bli vanskelig å oppspore barnet
eller å stoppe bortføreren da en kan bevege seg
fritt uten å fremvise pass. Denne muligheten
for barnebortføring må unngås og kan lett
avskjæres ved at barnet må bli igjen i Norge til
avgjørelsen foreligger.

Regelen som arbeidsgruppen foreslår, kan i
praksis by på tolkningsproblemer. I mange til-
feller vil det kunne være vanskelig å sondre
mellom hva som er flytting av barnet og hva
som er å anse som et lengre utenlandsopphold.
Regelen kan også medføre unødvendig ustabi-
litet i barnets liv. Dersom retten i den endelige
dommen kommer til at barnet ikke skal flyttes
utenlands, kan barnet ha dannet relasjoner i
utlandet som det igjen må forlate da det sendes
tilbake igjen til Norge. Sårbare barn som har
vært igjennom et samlivsbrudd må skjermes
for en slik praksis.»

De p a r t e m e n t e t viser til at etter barneloven
§ 40 annet ledd har foreldrene, ved uenighet om
foreldreansvar eller bosted, ikke rett til å flytte
barnet ut av landet før saken «er avgjort». I
Ot.prp. nr. 56 (1996–97) side 85, merknaden til
bestemmelsen, står følgende:

Backer forutsetter at saken må være rettskraftig
avgjort, jf. Backer (2008) side 368. Forbudet inn-
trer ved uenighet, og normalt er det tilstrekkelig
at en forelder har begjært mekling etter barne-
loven dersom dette blir fulgt opp uten trening,
jf. Ot.prp. nr. 56 (1996–97), merknaden til
bestemmelsen. Det er videre lagt til grunn i
merknaden at barnet kan flytte til utlandet på
grunnlag av en midlertidig avgjørelse, men Bac-
ker (2008) mener at det er tvilsomt om dette bør
fastholdes dersom flytting utenlands ikke var
noe tema i forbindelse med den foreløpige avgjø-
relsen. Midlertidig avgjørelse om hvem barnet
skal bo hos når det er felles foreldreansvar, gir
ikke bostedsforelder rett til å flytte med barnet
til utlandet, jf. Rt. 1996 side 430 og Backer (2008)
side 369-370.

Departementet legger til grunn at det må være
en forutsetning at en midlertidig avgjørelse er
rettskraftig, for at saken skal kunne anses som
«avgjort» etter barneloven § 40 annet ledd. Der-
som en forelder er uenig i den midlertidige avgjø-
relsen og mener at det foreligger risiko for barne-
bortføring, antar departementet at forelder nor-
malt vil påanke den midlertidige avgjørelsen med
påstand om at barnet ikke skal flytte ut av landet
før det foreligger en rettskraftig midlertidig avgjø-
relse, eventuelt inntil det foreligger rettskraftig
avgjørelse i hovedsaken.

Departementet understreker at selv om ikke
mange barn rammes av barnebortføring, er dette
meget alvorlig for de barna og familiene som det
gjelder. Et barn vil imidlertid i mange tilfeller,
der det ikke er risiko for barnebortføring, ha
legitime behov for å kunne flytte ut av landet. For
eksempel kan barnet ha behov for eller ønsker
om å gå på en bestemt skole eller være med en
forelder som i en periode skal arbeide i et annet
land. Dersom det skulle være slik at en rettskraf-
tig midlertidig avgjørelse aldri skulle gi rett til
flytting utenlands, og at barnet måtte avvente
flytting til hovedsaken er rettskraftig avgjort, er
det risiko for at det vil kunne ta år før spørsmålet
om flytting ut av landet kan avklares. I mange til-
feller vil dette ikke være til barnets beste. Depar-
tementet peker dessuten på at det i denne propo-
sisjon fremmes forslag om at forelder kan reise
særskilt sak om flytting ut av landet. Foreldrene
vil som følge av dette få bedre muligheter for og

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

en større oppfordring til å avklare spørsmålet om flytting ut av landet.

Etter dette mener departementet at det må gjøres en konkret vurdering – når det foreligger en rettskraftig midlertidig avgjørelse om foreldreansvar – av om denne gir en forelder rett til flytting ut av landet. Departementet mener at denne løsningen – der det legges opp til en konkret vurdering – også er godt i samsvar med Haagkonvensjonen 1980. Konvensjonens begreper skal tolkes autonomt (selvstendig), og etter artikkel 5 defineres «rights of custody» som «rights relating to the care of the person of the child and, *in particular, the right to determine the child's place of residence*». Special Commission 1989 understreket at det er nødvendig «to look to the content of the rights and not merely to their names». Special Commission 1993 utdypet at «[t]hus the expressions «rights of custody», for example, does not coincide with any particular concept of custody in a domestic law, but draws its meaning from the definitions, structure and purposes of the Convention». Se også Ot.prp. nr. 52 (1987–88) side 18.

Departementet støtter intensjonen bak arbeidsgruppens forslag, men er ikke uten videre enig i at det er behov for den lovendring arbeidsgruppen ønsker. Departementet konkluderer med at det verken er nødvendig for barne bortførings-sakenes del eller ønskelig for andre typer saker, å endre barneloven på dette punkt. For å tydeliggjøre gjeldende rett, foreslår imidlertid departementet en endring i ordlyden i barneloven § 40 fjerde ledd, noe som vil kunne virke positivt også inn mot barne bortførings sakene. Departementet foreslår at ordene «flytting med barnet ut av landet» tas inn i bestemmelsen. Etter dette vil uenighet om «kven som skal ha foreldreansvaret, flytting med barnet ut av landet eller kven barnet skal bu fast saman med», innebære at barnet ikke kan flytte ut av landet før saken er avgjort. Det harmonerer også med forslaget til endring i barneloven §§ 56 og 60, om at forelder kan reise sak om flytting ut av landet, og at domstolen kan bestemme slik flytting særskilt.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven § 40 i proposisjonen punkt 13.

8.5.2 Samtykke fra barnet der dette flytter ut av landet alene

8.5.2.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett kan forelder med foreldreansvar bestemme at barnet skal flytte til eller ta opphold alene i et annet land. Forelders myndighet til

å ta en slik avgjørelse er omtalt ovenfor. Den generelle bestemmelsen om barns medvirkning i barneloven § 31 gjelder.

8.5.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet drøftet i høringsnotatet hvorvidt det bør gjelde et vilkår om at barn over 12 år, alternativt 15, skal samtykke til å flytte til eller ta opphold alene i utlandet. Endringen som ble vurdert i høringsnotatet er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men er ønskelige av hensyn til sammenhengen i regelverket og for å styrke barneperspektivet i lovgivningen.

8.5.2.3 Høringsinstansenes syn

Forslaget støttes positivt av flere høringsinstanser, som ønsker at aldersgrensen settes til 12 år. Ingen høringsinstanser støtter en aldersgrense på 15 år. *Fylkesmannen i Oslo og Akershus*, *Advokatforeningen* og *Skattedirektoratet* støtter forslaget, men påpeker at det etter forslaget ikke gjelder formkrav eller sanksjoner.

Advokatforeningen uttaler:

«Svakheten ved forslaget ligger i den manglende sanksjonsmyndighet, ettersom samtykket vil kunne gis formløst fra barnet til forelderen, som så vil kunne foreta seg hva denne selv foretrekker uansett. En praktisk tilnærming til dette vil kunne være å endre flyttemeldingsskjemaer slik at innehaver av foreldreansvar må erklære at barnet har samtykket, og slik at vedkommende vil kunne straffeforfølges for å ha gitt uriktige opplysninger til offentlig myndighet. Til dette kan innvendes at det er grunn til å tro at målgruppen i liten grad forholder seg til folkeregisterets skjemaer, og dessuten at brudd på bestemmelsen vil være vanskelig å oppdage med mindre barnet, som mot sin vilje er flyttet ut av landet alene, er i stand til å komme i kontakt med norske myndigheter og gjøre oppmerksom på forholdet. Dette vil også forutsette kjennskap til bestemmelsen hos barnet. Slik kjennskap vil man til en viss grad kunne sikre ved at blant annet personalet i skoler er oppmerksom på og skolert i reglene. Der det er snakk om en utenlandsreise og ikke en flytting, vil melding til folkeregisteret normalt ikke forekomme. For begge typetilfeller vil det kunne være behov for utstedelse av pass, og formelle skranker kan på samme måte legges inn i denne prosessen, men også her vil

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

oppdagelse og sanksjonering være vanskelig. Samtidig anerkjenner Advokatforeningen at mange av bestemmelsene i barneloven nettopp har et slikt preg av påbud og forbud som er vanskelig å sanksjonere, men som like fullt er svært viktige holdningsskapende signaler. Vi savner en drøftelse av eventuelle motforestillinger mot et slikt forslag, men ser at det er vanskelig å finne slike. Dersom barnet motsetter seg en flytting alene eller med en voksen som ikke er forelder, og foreldrene avviser barnet, eller selv flytter til et annet sted eller land uten barnet, vil barnet være uten omsorg, og barneverntjenesten vil måtte intervensjonere til støtte for barnet.»

Skattedirektoratet uttaler:

«Det foreslås et nytt materielt vilkår om barnets samtykke i tilfeller der barnet skal flytte/ta opphold utenlands uten følge av foreldre. Hvis dette blir vedtatt, bør grensen settes til 12 år og harmoniseres med alderen i barneloven § 31 siste pkt. Vi mener at dette bør nedfelles i barneloven. Samtykke skal gis overfor foreldrene, men folkeregistermyndigheten må, for å kunne godta en utflytting for barnet, forevises samtykkeerklæringen. Dette innebærer forskriftsendring.»

UDI påpeker at en slik bestemmelse i barneloven ikke nødvendigvis vil forhindre foreldre fra å ta barn ut av landet mot deres vilje, «særlig i de alvorligste tilfellene som gjelder tvangsgifte og kjønnslemlestelse. I disse sakene er barna ofte under sterk tvang fra foreldrene og som regel er ikke overgrepene kjent for barnet før utreise. Vi har også erfaring med saker der barn er tatt ut av Norge mot sin vilje, og hvor barnet i etterkant har søkt om å få komme tilbake til Norge uten foreldrenes samtykke og/eller etter at de selv har blitt voksne». *UNICEF* støtter forslaget i høringsnotatet, men «vil oppfordre departementet til i større grad å vurdere regelverk i lys av FNs barnekonvensjon ved senere lovforslag i saker som angår barn. Herunder hvordan en skal ivareta hensynet til at barn har rett til medvirkning i saker som angår dem.»

8.5.2.4 Departementets vurderinger

Barns medvirkning – barnets beste

Departementet foreslår med støtte fra høringsinstansene å innføre et nytt og særskilt krav til

barns medvirkning ved flytting ut av landet, opphold utenfor landet og utenlandsreiser. I proposisjonen presiseres formuleringen «utan foreldra» til «utan ein forelder med foreldreansvar».

Forslaget er knyttet til forelders rett i kraft av foreldreansvaret, og skiller ikke mellom tilfeller der foreldre bor sammen på den ene siden, og foreldre som ikke bor sammen på den andre siden. En ny bestemmelse om barns samtykke kan imidlertid forventes å få størst praktisk betydning i tilfeller der foreldrene ikke bor sammen, der det samtidig er uenighet mellom foreldrene om flytting mv.

Departementet ønsker å se spørsmålet om medvirkning på dette området i sammenheng med øvrige endringer som vurderes ved gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996. Det vises til hensynet til et mest mulig balansert regelverk, og departementets overordnede målsetning om å styrke barneperspektivet i saker som gjelder barn, i samsvar med FNs barnekonvensjon. Departementet har på denne bakgrunn vurdert det dit hen at det er hensiktsmessig med en særskilt bestemmelse om barnets samtykke for de aktuelle tilfellene, som vil gjelde i tillegg til den generelle bestemmelsen om barns medvirkning ved avgjørelser om «personlege tilhøve» etter barneloven § 31. Det kan være usikkert om bestemmelsen om barns medvirkning i barneloven § 31 i alle tilfeller er tilstrekkelig til å ivareta barnets behov og barnets beste. Barnets muligheter for å returnere til Norge – når det oppholder seg i et annet land – vil kunne være små dersom foreldrene, eventuelt andre voksenpersoner, ikke bidrar. I noen tilfeller hindres barn i å returnere ved at de fratras pass og andre nødvendige reisedokumenter. Det kan være mange ulike grunner til at foreldre ønsker at barnet skal flytte til eller ta opphold i en annen stat, for eksempel et ønske om å benytte et skoletilbud som ikke er tilgjengelig i Norge. Det kan også skyldes et ønske om at barnet skal bli kjent med kulturen og lære seg språket i en stat barnet og foreldrene har tilknytning til. Noen barn i Norge flytter til utlandet for i en periode å gå på koranskoler/«madras-skoler». Noen barn kan være særlig utsatte, og utsettes for risiko, når de er alene eller sammen med andre enn foreldre med foreldreansvar i utlandet. Dette kan være risiko for tvangsgifte eller kjønnslemlestelse. I noen tilfeller plasseres eller etterlates barn med funksjonsnedsettelse, utviklingshemninger eller atferdsvansker hos slektninger i foreldrenes hjemland. Noen foreldre som har barn med behov for særlig støtte kan ha legitime ønsker om avlastning fra noen i hjemlandet, mens andre ønsker at

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

barnet skal reise ut av landet etter kontakt med norsk barneverntjeneste. Det er ikke tilfeller der foreldre og barn er enige – og der forholdene rundt barnet er betryggende – som er problematiske. Det som er problematisk er tilfeller der barnet selv ikke ønsker å forlate Norge uten sine nærmeste. Artikkel 8 i EMK bestemmer at «[e]veryone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence». Artikkel 9 i FNs barnekonvensjon fastsetter at konvensjonsstatene skal sikre at barn «shall not be separated from his or her parents against their will». Haagkonvensjonen 1996 gir beskyttelse blant annet for barn som tilhører familier som flykter fra barnevernet, barn som er plassert hos andre enn sine foreldre i utlandet og barn som er offer for trafficking. Se proposisjonen punkt 5.1.

UDI påpeker at bestemmelser i barneloven om barns medvirkning ikke nødvendigvis vil forhindre foreldre fra å ta barn ut av landet mot deres vilje, se proposisjonen punkt 8.5.3. Departementet viser til at forslaget om barns medvirkning i barneloven ikke er ment som et primært tiltak mot tvangsgifte og kjønnslemlestelse. Den foreslåtte endringen i loven som fastsetter at det å etterlate et barn i utlandet krever samtykke fra foreldre med foreldreansvar, samt innføring av et sterkt krav til barns medvirkning, kan imidlertid bidra til forebygge og i noen tilfeller også forhindre tvangsgifte og kjønnslemlestelse.

Nærmere om barnets samtykke

Forslaget om barnets samtykke støttes positivt av flere høringsinstanser som ønsker at aldersgrensen settes til 12 år. Ingen høringsinstanser støtter en aldersgrense på 15 år, som ble hørt som et alternativ. Aldersgrensen på 12 år samsvarer med blant annet adopsjonsloven § 6 annet ledd hvor det fastsettes at «[d]en som har fylt 12 år, kan ikke adopteres uten eget samtykke». Også ved endring av navn for mindreårig kreves samtykke fra barn over 12 år, jf. § 12 i lov 7. juni 2002 nr. 19 om personnavn (navneloven).

Samtykke skal i utgangspunktet gis overfor forelder som tar avgjørelsen om å flytte ut av landet eller ta opphold utenfor landet. Dette er i tråd med reglene i barneloven § 31 om barns medvirkning. Endringen som foreslås i barneloven §§ 56 og 60 om domstolens kompetanse i spørsmål om flytting med barnet til utlandet, innebærer at det materielle vilkåret om barnets samtykke gjelder for domstolen ved eventuell sak om flytting.

Noen høringsinstanser påpeker at det etter forslaget ikke gjelder formkrav eller sanksjoner, jf. 8.5.2.3. Departementet vil i samarbeid med Finansdepartementet og Skattedirektoratet vurdere å se nærmere på dette.

Utstedelse av pass til barn som etterlates

Når et barn etterlates i utlandet, vil dette ha betydning for muligheten for å få utstedt pass. Etter lov 19. juni 1997 nr. 82 om pass (passloven) § 4 skal begge foreldrene samtykke til utstedelse av pass til barn under 18 år dersom foreldreansvaret er felles. Pass kan i særlige tilfeller utstedes uten samtykke dersom det er åpenbart ubetenkelig, jf. passloven § 4 tredje ledd. Forslaget om å lovfeste at barn skal samtykke til å flytte ut av landet eller ta opphold utenfor landet uten forelder med foreldreansvar, kan tilsi at det er grunn til å se nærmere på om det er behov for endringer i regelverket for utstedelse av pass til barn. Et alternativ som bør vurderes nærmere er om det bør åpnes for at det kan utstedes pass til barn som har blitt etterlatt i utlandet og som har behov for pass for å returnere til Norge, når foreldrene ikke kan dokumentere at barnet har samtykket til å flytte ut av landet eller ta opphold utenfor landet i henhold til de nye bestemmelsene i barneloven §§ 40 og 41.

8.5.3 Rett til å reise sak for domstolen om flytting ut av landet

8.5.3.1 Gjeldende rett

Vilkår for å reise sak fremgår av barneloven § 56. En forelder kan ikke reise sak for domstolen om å flytte med barnet ut av landet. Tilsvarende kan heller ikke domstolen komme til et domsresultat som innebærer at det gis tillatelse til å flytte ut av landet. Domstolen kan bare behandle saker som gjelder krav om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Dersom domstolen ved behandlingen av en foreldretvist ser at det er til barnets beste å flytte med én forelder til et annet land, har domstolen mulighet til å frata forelder som nekter flytting foreldreansvaret, slik at flytting kan skje uten samtykke. Det er etter gjeldende rett klart at domstolen ikke har kompetanse til å fastsette mellomløsninger hvor de funksjoner som foreldreansvaret består av, splittes opp. Se nærmere i Rt. 2000 side 185, herunder Lovdatas sammendrag:

«Spørsmål om domstolene ved fastsettelse av foreldreansvar er henvist til å velge mellom de ordninger som barneloven oppstiller, eller om

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

domstolene har adgang til å velge mellomløsninger. Saken gjaldt foreldreansvar for et samboerpars to barn og hvor den ene av foreldrene var tysk statsborger (moren) og der den andre (faren) var norsk. Lagmannsretten hadde valgt en mellomløsning ved at det felles foreldreansvar ble gitt den begrensning at faren ikke kunne motsette seg at moren flyttet barna med til Tyskland. Høyesterett kom til at det ikke var adgang til å foreta en slik innskrenkning i farens felles foreldreansvar [...].»

I Rt. 2000 side 18 uttalte førstvoterende videre at «[j]eg tar ikke stilling til hvilken kompetanse domstolene her bør ha til å fastsette ulike former for mellomløsninger, idet dette er en vurdering som det – slik den gjeldende barnelov er utformet – etter mitt syn hører under lovgiveren å ta stilling til».

8.5.3.2 Forslaget i høringsnotatet

Det ble utformet to alternative forslag i høringsnotatet. Det første innebærer at foreldre kan fremme særskilt krav om å flytte ut av landet. Etter det andre alternativet kan ikke forelder fremme særskilt krav om dette, men domstolen gis kompetanse til å gi tillatelse til flytting i forbindelse med sak om foreldreansvar eller bosted. Endringene som ble vurdert i høringsnotatet er ikke nødvendige for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men vil kunne bidra til en best mulig tilpasning til konvensjonen. Det ble for øvrig vist til en lignende bestemmelse i dansk rett.¹¹

8.5.3.3 Høringsinstansenes syn

Forslaget støttes av de som uttaler seg om dette spørsmålet: *Kripos*, *Advokatforeningen*, *Aleneforeldreforeningen* og *Foreningen 2 Foreldre*. *Justis- og beredskapsdepartementet* understreker at forslaget vil kunne forebygge barnebortføringer, idet risikoen for barnebortføring øker dersom det er vanskelig å få tillatelse til å flytte. *Justis- og beredskapsdepartementet* og *Advokatforeningen* støtter det første alternativet.

8.5.3.4 Departementets vurderinger

Barnets beste

Departementet foreslår med støtte fra høringsinstansene at det innføres en ny rett for forelder til å reise sak for domstolen om flytting med barnet ut av landet. Konsekvensen av forslaget om en rett til å reise sak er at domstolens kompetanse i foreldretvister utvides, slik at domstolen kan ta stilling til flytting ut av landet. Ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 nødvendiggjør strengt tatt ikke lovendringer om domstolens kompetanse, men et forslag om å utvide domstolens kompetanse legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål. Konvensjonens regler og system legger til rette for at forelder og barn fortsatt kan ha samvær og kontakt selv om barnet og den annen forelder flytter til et annet land. I rapport 20. desember 2013 fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverk, organisering og behandling av barnebortføringssaker i Norge, støttes departementets forslag.

Flytting med barnet ut av landet har innvirkning på hvor det kan reises sak om foreldreansvar, fast bosted mv., og flytting har også innvirkning på gjenværende forelders muligheter for å utøve foreldreansvar, og mulighetene for samvær og kontakt. I disse sakene er det imidlertid kryssende interesser og hensyn som reiser en rekke dilemmaer. Stadig flere barn og foreldre i Norge har tilknytning til flere stater, samtidig som mange har muligheter for og ønsker om mobilitet på grunn av familie, jobb og studier. I mange tilfeller foreligger det legitime og velbegrunnede behov for å flytte. Dagens regler tilbyr ingen annen rettslig løsning ved uenighet mellom foreldre om flytting, enn at domstolen kan frata en forelder foreldreansvaret, for derigjennom å legge til rette for at den andre forelder kan flytte ut av landet med barnet. Dette er en inngripende løsning. Det er også en løsning som ikke er i tråd med et «minste inngreps prinsipp», idet foreldre som er uenige om flytting ut av landet, likevel kan tenkes å være enige om andre avgjørelser om personlige forhold for barnet. Departementets syn er at dagens regler ikke er tilstrekkelig fleksible, og at det er behov for en endring for å gi domstolen flere muligheter for å finne individuelle løsninger i konkrete saker til barnets beste.

Domstolsbehandling av en uenighet om flytting ut av landet skal være siste utvei for foreldre – etter at forsøk på mekling er uttømt. Mekling er sentralt også i saker etter Haagkonvensjonen 1996, se nærmere om dette i proposisjonen

¹¹ Danske myndigheter har myndighet til å ta særskilt stilling til flytting utenlands. Forældreansvarsloven § 17 stk. 1 lyder: «Har forældre fælles forældremyndighed, og er de ikke enige om, hos hvem af dem barnet skal have bopæl, afgøres dette af retten. Retten kan træffe afgørelse om, at barnet kan have bopæl hos en forælder, der har eller ønsker at få bopæl i udlandet [...].»

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

punkt 3.2.4 og 3.6. Dersom foreldre til tross for mekling ikke kommer til enighet, kan det være behov for å kunne overlate avgjørelsen til domstolen. Forslaget må ses i sammenheng med andre forslag til lovendringer som fremmes i proposisjonen. Departementet viser særlig til forslaget om å presisere nærmere når det skal innhentes samtykke i forbindelse med flytting ut av landet og opphold i andre stater, jf. proposisjonen punkt 8.5.1.

Det å legge til rette for at en forelder kan flytte med barnet til et annet land, og sikre samvær og kontakt i den forbindelse er vesentlig for å hindre internasjonal barne bortføring. Det er derfor viktig at det foreligger muligheter for å løse konflikter om flytting ut av landet innenfor meklings- og domstolsapparatet for de tilfeller der foreldrene selv ikke makter å komme til enighet gjennom avtale.

Advokatforeningen uttaler følgende om spørsmålet om hvorvidt man bør kunne «kløyve» beføyelser under foreldreansvaret, og legge enkelte av disse til domstolen til prøving:

«Foreldreansvaret består av ulike beføyelser knyttet til bopel, religion, helse etc, og det er ikke fyldestgjørende begrunnet at spørsmålet om flytting til utlandet er så sentralt at dette bør kunne avgjøres særskilt av domstolen. På den annen side er det godt begrunnet at det i enkelte tilfeller vil kunne være til det beste for barnet. Det ligger også en trygghet/begrensning i at spørsmålet først skal mekles, at det må være til «barnets beste» etter bl § 48 og at det må sees i sammenheng med forslag om eget samtykke fra barnet. Det kan også anføres at en slik adgang til domstolsprøving utgjør et kompromiss mellom den frie adgang til å flytte innen Norge, og gjeldende regler om at flytting til utlandet ikke kan skje uten fratakelse av foreldreansvaret. Advokatforeningen er derfor, etter en totalvurdering, kommet til at man vil støtte forslaget om en slik utvidet kompetanse for domstolen.»

Departementet bemerker at oppdeling av foreldreansvarets funksjoner er drøftet i NOU 2008: 9 punkt 7.3.3. Det fremheves som viktig at «foreldreansvaret ikke uten videre bør splittes opp for å løse enkeltspørsmål. Dette kan føre til en uoversiktlig rettstilstand med et uthult foreldreansvar, samt økt sakstiltfang til domstolene om disse enkeltspørsmålene.» Utvalget påpeker imidlertid også at «[d]ersom man skal endre beføyelsene som ligger under foreldreansvaret, må dette

begrunnes i at dagens regler ikke i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til barnets beste». Departementet er enig med Advokatforeningen i at utgangspunktet er at foreldreansvaret ikke skal splittes opp, men anser at flytting nettopp står i en særstilling blant beføyelsene under foreldreansvaret. Når barnet flytter ut av landet innebærer dette at den staten der barnet får nytt vanlig bosted får jurisdiksjon, slik at det ikke lenger kan reises sak om foreldreansvar, fast bosted eller samvær i Norge. Videre anser departementet at dagens regler mangler fleksibilitet og er til hinder for at det i konkrete saker kan oppnås gode løsninger til barnets beste.

Nærmere om domstolens kompetanse

Departementets forslag om at forelder kan reise sak om flytting ut av landet forutsetter i tråd med gjeldende rett at mekling er forsøkt.

Der en forelder har fremmet krav om å få flytte med barnet ut av landet, påvirker dette avtalt eller fastsatt samvær. Partene, særlig den gjenværende, bør vurdere å kreve samvær, dersom dette ikke er avtalt, når det fremmes krav for domstolen om flytting ut av landet. En avgjørelse om samvær skal etter Haagkonvensjonen 1996 anerkjennes i andre konvensjonsstater, jf. artikkel 23. Det er etter artikkel 24 også mulig å anmode de kompetente myndigheter i en konvensjonsstat om å ta stilling til om et tiltak truffet i en annen konvensjonsstat skal anerkjennes eller ikke, se proposisjonen punktene 3.5 og 7.5. Partene har ikke fri rådighet i saker om barns rettforhold etter barneloven, jf. tvisteloven § 11-4. Det er derfor viktig at en forelder som ønsker samvær, selv fremmer krav om dette. Se nærmere i Backer (2008) side 440-442.

Foreningen 2 Foreldre uttaler at «[f]or å kutte ned på antall saker for retten om flyttespørsmålet bør prosessbyrden snus slik at det er den som ønsker å flytte som må ta saken til retten og sannsynliggjøre at en flytting vil være til barnets beste». Departementet bemerker at det etter forslaget nettopp er den som ønsker å få et samtykke i å flytte, som må gå til sak dersom foreldre med felles foreldreansvar er uenige. Etter forslaget må man inneha foreldreansvar for å gå til sak om flytting, eventuelt gå til sak for både å få foreldreansvar og få fastsatt flytting.

Foreningen 2 Foreldre mener dessuten at «[e]t krav for å idømme flytting til utlandet bør være at landet det flyttes til ivaretar barnets og den andre forelderens gjensidige rettigheter. Er det for eksempel fare for at forelderen flytter videre til et

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

tredje land eller at landets lover gjør det vanskelig å ivareta barnets og den andre forelderens interesser, herunder opprettholdelse av foreldreansvaret og/eller samvær, bør flytting ikke innvilges.» Departementet bemerker at dette kan være momenter som det er opp til domstolen å vektlegge i den skjønsmessige vurderingen.

Det vises for øvrig til at reglene i barneloven om høring av barn, og et nytt vilkår om barnets samtykke til å flytte ut av landet, vil gjelde for domstolens behandling av i sak om flytting ut av landet. Vilkåret om barnets beste vil også gjelde.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven § 56 i proposisjonen punkt 13.

8.5.4 Melding av avtaler og avgjørelser om foreldreansvar

8.5.4.1 Gjeldende rett

Barneloven § 39 fastsetter at alle avtaler og avgjørelser om foreldreansvar skal meldes til folkeregistermyndigheten. En meldepliktig avtale som ikke meldes til Folkeregisteret, blir uten rettsvirkning. Barneloven §§ 34, 35 og 39 er omtalt i proposisjonen punkt 8.1.

Folkeregistermyndigheten kan i henhold til folkeregisterregelverket registrere foreldreansvar. Registrering av foreldreansvar som følger av barneloven skjer i stor grad automatisk. Det tas utgangspunkt i mors sivilstatus. Foreldreansvar settes automatisk til «felles» når mor er registrert som gift i Folkeregisteret. Dette gjelder når foreldrene er gift og begge er bosatt i Norge, videre når foreldrene er gift selv om en av foreldrene ikke er bosatt her i landet. Foreldreansvar for samboere registrert på samme adresse skjer automatisk, mens den for de som erklærer at de bor sammen, registreres manuelt. Det samme gjøres med avtaler om foreldreansvar.

Norsk lov regulerer ikke registrering av foreldreansvar i kraft av utenlandsk lov, ei heller registrering av utenlandske avtaler eller avgjørelser om foreldreansvar fastsatt av utenlandske myndigheter. I praksis registreres ikke foreldreansvar i slike tilfeller, og foreldreansvar avmerkes eventuelt som «ukjent» i Folkeregisteret.

8.5.4.2 Forslag i høringsnotatet

I høringsnotatet viste departementet til at «[d]et er behov for å drøfte om/hvordan registrering i folkeregisteret kan skje for barn bosatt i Norge som har tilknytning til andre stater, slik at færre barn enn i dag registreres med «ukjent» foreldre-

ansvar.» Videre ble det vist til at «[d]epartementet har utformet lovbestemmelser i lovutkastet for å lette høringen av ovennevnte spørsmål, og ber om høringsinstansenes merknader til om det bør fremmes slike lovforslag [...]» Departementet la til grunn at «dersom det skal legges til rette for registrering av foreldreansvar i saker med tilknytning til utlandet, bør det i så fall gjelde et vilkår for registrering at barnet er bosatt i Norge for registrering i folkeregisteret, det vil si at det ikke stilles krav om at én eller begge foreldre er bosatt her.» Videre ble det forutsatt at meldepliktige avtaler må være inngått etter norsk rett.

Videre ble det hørt om registrering bør kunne skje når barnet er bosatt i Norge, i tilfeller der Norge har en konvensjonsforpliktelse til å legge foreldreansvaret til grunn. Departementet foreslo i høringsnotatet at regler om registrering ble innført i barneloven ny § 84 c eller i folkeregisterregelverket.

Ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 nødvendiggjør ikke lovendringer om melding av foreldreansvar, idet konvensjonen ikke regulerer melding/registrering av foreldreansvar. Av hensyn til sammenhengen i regelverket, drøftet imidlertid departementet i høringsnotatet også regler og praksis knyttet til registrering mv.

8.5.4.3 Høringsinstansenes syn

I høringen er det bred støtte til departementets forslag om å legge til rette for flere registreringer av foreldreansvar. *Advokatforeningen* uttaler at «[d]agens ordning, slik denne praktiseres av Skatteetaten, innebærer at både barnet og begge foreldrene må være bosatt i Norge. Advokatforeningen vurderer denne praksisen som uheldig.»

Justis- og beredskapsdepartementet støtter forslaget, og viser til behovene for blant annet korrekte registreringer på barne bortføringsområdet:

«Å kunne stole på informasjonen i folkeregisteret er viktig, da barne bortføringssaker skal håndteres raskt. Det er derfor viktig å ha regler som sikrer at opplysningene som registreres i folkeregisteret om foreldreansvar, er korrekte. I arbeidet med barne bortføringssaker har vi erfaring for feilregistreringer av foreldreansvaret i folkeregisteret. Når mor eller far har kommet til Norge alene med barn, kan man derfor ikke uten videre legge folkeregisterets registrering til grunn.»

Finansdepartementet uttrykte i høringen blant annet følgende:

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

«I høringsnotatet, bl.a. på s. 57, nevnes det som en mulighet at forslaget til § 84 c inntas i folkeregisterregelverket. Vi mener denne bestemmelsen bør plasseres i barneloven i tilknytning til de øvrige bestemmelsene om registrering av foreldreansvar. I merknaden til forslaget til ny § 84 c tredje ledd i barneloven, på s. 159 – 160 i høringsnotatet, omtales registrering i folkeregisteret av foreldreansvar for barn i tilfeller som omfattes av barneloven ny § 84 a og ny § 84 b. Her legges det så vidt vi kan se til grunn at det er folkeregistermyndighetene som skal ta stilling til om det er grunnlag for å registrere avtaler om foreldreansvar i folkeregisteret i medhold av forskjellige konvensjoner på barne- og familierettens område. Dette forutsetter en familierettslig kompetanse som folkeregistermyndighetene etter vårt syn ikke kan forventes å ha. Etter vår oppfatning bør avklaring av foreldreansvaret i slike saker foretas av en kompetent myndighet på barne- og familierettsområdet, eksempelvis den nye sentralmyndigheten som skal etableres i medhold av konvensjonen. Etter forslaget til ny § 84 c skal folkeregistermyndighetene registrere foreldreansvar for barn som er «busett i Norge». Vi legger til grunn at dette må forstås slik at barnet skal være registrert som bosatt i Norge i folkeregisteret. Dette innebærer at eksempelvis asylsøkerbarn faller utenfor bestemmelsens virkeområde.»

8.5.4.4 Departementets vurderinger

Delvis oppfølging av forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslår i proposisjonen en lovendring for å klargjøre anvendelsen av bestemmelsen i barneloven § 39 om melding av avtaler og avgjørelser om foreldreansvar. For det første presiseres at det er norske avgjørelser om foreldreansvar som er meldepliktige til Folkeregisteret. For det andre presiseres hvilke avtaler som kan meldes. Endringen i barneloven § 39 må ses i sammenheng med forslaget til ny § 84 a i barneloven. Lovendringene som foreslås avklarer anvendelsen av barneloven § 39 i internasjonale tilfeller, og dette er viktig fordi melding til Folkeregisteret er en gyldighetsbetingelse etter barneloven, slik at avtaler som ikke er meldt, ikke har rettsvirkning. Endringer i barneloven § 39 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen.

Forslaget i høringsnotatet om registrering av foreldreansvar for øvrig, følges ikke opp. Grunnen til dette er at departementet etter videre utredning har kommet til at det som primært kan og bør reguleres i barneloven § 39, er meldeplikten og hvilke avtaler som kan meldes. Regler om hva som skal registreres i Folkeregisteret hører ikke hjemme i barneloven. Foreldremyndighet etter Haagkonvensjonen 1996 er for øvrig ikke helt sammenfallende med det norske foreldreansvaret. Se nærmere i proposisjonen punktene 2.3, 3.2 og merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 1 i proposisjonen punkt 13. For barn som innvandrer til Norge, kan det være behov for å gjøre nærmere undersøkelser av lov, avtaler og avgjørelser om foreldremyndighet – og forholdet mellom lov, avtaler og avgjørelser – i barnets tidligere bostedsstater. Om det i slike tilfeller bør være muligheter for å registrere foreldreansvar i Folkeregisteret, kan eventuelt vurderes på et senere tidspunkt.

Nærmere om melding

Det foreslås presisert at meldeplikten gjelder «norsk» avgjørelse, noe som er i samsvar med gjeldende rett og praksis. Det foreslås videre presisert at det er avtaler inngått i samsvar med norsk rett, mellom foreldre om felles barn, som kan meldes til folkeregistermyndigheten. Disse presiseringene er også i tråd med gjeldende rett og praksis.

Det er allerede i dag en grunnleggende forutsetning etter barneloven at avtalen er inngått mellom foreldrene og at avtalen gjelder et felles barn. Etter barneloven er det bare foreldre som kan inngå avtaler om foreldreansvar. Dette følger av §§ 34 og 35, og siden § 39 bygger på disse bestemmelsene, er ikke forutsetningen om foreldreskap gjentatt der. Det legges til grunn at folkeregistermyndigheten kontrollerer at barnet er felles ved å se hen til registrerte opplysninger om barnets foreldre for barn som er fødselsregistrert i Norge, og at foreldre til barn som ikke er fødselsregistrert, må dokumentere at barnet er felles ved at det fremlegges fødselsattest med høy notoritet eller utskrift fra DUF (Datasytem for utlendings- og flyktningssaker) som viser foreldreskapet.

Når det gjelder presiseringen av at avtalen skal være inngått «i samsvar med norsk rett», innebærer heller ikke dette et nytt krav etter barneloven. Departementet anser at det etter barneloven ikke kan oppstilles et krav om at avtalen skal være inngått på norsk eller i Norge. Departemen-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

tet viser likevel til at normaltillfellene nok vil være at de avtaler som inngås etter § 39, jf. ny § 84 a, inngås i Norge idet det er et vilkår at barnet har vanlig bosted i Norge og at avtalen inngås i samsvar med norsk rett. Det kan likevel tenkes tilfeller der barnet og foreldrene har vanlig bosted i Norge, men at foreldrene inngår en avtale mens familien oppholder seg i utlandet i forbindelse med jobb, studier eller ferie. Det kan også tenkes tilfeller der barnet og én forelder har vanlig bosted i Norge, mens den andre forelder har vanlig bosted utenfor Norge.

De krav som stilles etter barneloven §§ 39 og ny 84 a innebærer at en avtale som gjelder et barn som innvandrer til Norge, inngått før barnet fikk vanlig bosted i Norge, ikke vil bli registrert i Folkeregisteret etter barneloven § 39. Når barnet får vanlig bosted i Norge, kan det imidlertid inngås en ny avtale som kan meldes til Folkeregisteret.

Det vises for øvrig til merknaden til barneloven § 39 i proposisjonen punkt 13.

Foreldreansvar etter loven i et annet land, og foreldreansvar etter utenlandsk avgjørelse

Barneloven vil etter forslag i denne proposisjonen regulere når foreldremyndighet etter loven i et annet land, og foreldremyndighet etter utenlandsk avgjørelse, skal legges til grunn i Norge. Det vises til lovutkastet til barneloven ny § 84 a, merknader til bestemmelsen og proposisjonen punkt 8.3. Se nærmere om begrepet foreldremyndighet i proposisjonen punktene 2.3, 3.2 og merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 1 i proposisjonen punkt 13.

Etter folkeregisterregelverket er foreldreansvar en opplysning som kan registreres, men eventuell registrering av foreldremyndighet i internasjonale tilfeller vil kunne være komplisert. Hvorvidt det er behov for å se nærmere på om det bør legges til rette for registreringer av foreldremyndighet der foreldremyndighet skal legges til grunn i Norge etter konvensjoner, bør eventuelt vurderes etter at det foreligger erfaringer med de endringer som nå foreslås.

9 Endringer i barnevernloven

9.1 Beskyttelsestiltak etter barnevernloven

Haagkonvensjonen 1996 omfatter alle tiltak som har som formål å beskytte barnet, jf. artikkel 1 og 3, med unntak av de tiltak som er spesielt nevnt i artikkel 4, se ovenfor i punkt 3.2.3. Formålet med barnevernloven er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, jf. § 1-1. Barnevernloven har som overordnet prinsipp at tiltak skal være til barnets beste, jf. § 4-1. Departementet legger derfor til grunn at alle tiltak i barnevernloven kapittel 4 vil omfattes av konvensjonen, så fremt de ikke faller inn under unntakene i artikkel 4. De tiltak som omhandles nedenfor er ikke ment å være uttømmende.

Hjelpetiltak etter § 4-4, vil være omfattet av konvensjonen. Dette gjelder også de hjelpetiltak som i utgangspunktet synes rettet mot foreldrene, som for eksempel foreldreveiledning, jf. barnevernloven § 1-1 og § 4-1.

Det fremgår uttrykkelig av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 3 bokstav e at «placement of the child in a foster family or in institutional care» omfattes av konvensjonen. Barnevernloven har ulike hjemmelsgrunnlag for slike plasseringer. Barn kan være frivillig plassert i fosterhjem og institusjon som et hjelpetiltak etter § 4-4. Videre kan barn være plassert i fosterhjem eller institusjon hvis barneverntjenesten fatter et midlertidig vedtak i en akuttsituasjon, jf. § 4-6 annet ledd. Akuttvedtak kan treffes dersom det er fare for at barnet blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet. Er barnet utsatt for alvorlig omsorgsvikt kan fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker treffe vedtak om å overta omsorgen for barnet etter § 4-12. Barnet skal da plasseres i fosterhjem eller en institusjon.

Har et barn vist alvorlige atferdsvansker kan barnet tvangsplasseres i institusjon, jf. § 4-24. Barnet kan også samtykke til slik plassering med vilkår om at barnet kan holdes tilbake i institusjonen i tre uker, jf. § 4-26. Slike plasseringer faller som utgangspunkt innenfor konvensjonens anvendelsesområde, jf. artikkel 3 bokstav e. Et av grunnla-

gene for plassering etter § 4-24 og § 4-26 er imidlertid at barnet har vist alvorlige atferdsvansker ved alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 4 bokstav i får ikke konvensjonen anvendelse for tiltak «taken as a result of penal offences committed by children». Det er naturlig å forstå ordlyden i artikkel 4 bokstav i slik at tiltaket må være iverksatt som en direkte følge av den straffbare handlingen begått av barnet. Dette er også lagt til grunn i de danske forarbeidene til inkorporeringen av Haagkonvensjonen 1996.¹

Dersom plasseringsvedtaket kun er begrunnet i den kriminelle handlingen kan det på denne bakgrunn legges til grunn at vedtaket ikke omfattes av konvensjonen. Tiltak etter barnevernloven § 4-24 og § 4-26 kan imidlertid ofte være begrunnet i en kombinasjon av alvorlig eller gjentatt kriminalitet og andre alvorlige atferdsproblemer, slik som for eksempel rusproblemer. Det kan derfor være vanskelig å identifisere om plasseringen skjer som en direkte følge av en straffbar handling. Departementet mener det må foretas en konkret vurdering av om tiltaket er omfattet av konvensjonen.

Ved fare for utnyttelse til menneskehandel kan barn plasseres midlertidig i en institusjon uten samtykke, jf. barnevernloven § 4-29. Slik plassering omfattes også av konvensjonen, jf. artikkel 3 bokstav e, jf. artikkel 1.

Barnevernloven regulerer samvær mellom barn og foreldre etter et vedtak om omsorgsovertakelse, jf. § 4-19. Fastsetting av samvær omfattes av konvensjonen, jf. artikkel 3 bokstav b. Konvensjonen kommer også til anvendelse ved et eventuelt vedtak om samvær mellom barnet og andre personer etter § 4-19 tredje og fjerde ledd.

Haagkonvensjonen 1996 kommer ikke til anvendelse for «decisions on adoption, measures preparatory to adoption, or the annulment or revocation of adoption», jf. artikkel 4 bokstav b. Barnevernloven § 4-20 om fratakelse av foreldreansvar med sikte på adopsjon og tvangsadopsjon faller således utenfor konvensjonens anvendelsesområde. Imidlertid vil fratakelse av foreldreansvar

¹ Betænkning nr. 1467 2005 punkt 3.2.2.5.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

etter § 4-20 av andre grunner enn adopsjon omfattes av konvensjonen, jf. artikkel 3 bokstav a.

Haagkonvensjonen 1996 gjelder for barn inntil fylte 18 år, jf. artikkel 2. Tiltak for barn etter fylte 18 år etter barnevernloven § 1-3 annet ledd omfattes dermed ikke av konvensjonen.

Tiltak overfor enslige mindreårige asylsøkere etter barnevernloven kapittel 5A omfattes av konvensjonen.

9.2 Jurisdiksjon

9.2.1 Gjeldende rett

Det fremgår av barnevernloven § 1-2 at lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for alle som oppholder seg i riket. Barnevernloven kommer etter sin ordlyd dermed til anvendelse overfor alle barn som faktisk oppholder seg i Norge. Det stilles ikke krav om at barnet er bosatt i Norge og loven kommer til anvendelse uavhengig av nasjonalitet, statsborgerskap og oppholdsstatus. Dette innebærer at det som utgangspunkt kan treffes alle typer beskyttelsestiltak etter barnevernloven kapittel 4 for barn som oppholder seg i Norge.

På bakgrunn av forarbeider og rettspraksis må barnevernlovens utgangspunkt likevel modifiseres ut fra hvor langvarig beskyttelsestiltaket vil være og ut fra barnets tilknytning til Norge. I barnevernlovens forarbeider vises det til Sosiallovutvalgets utredning der det uttales at:

«[B]arnevernloven må i utgangspunktet også antas å gjelde barn som oppholder seg her i riket, selv om de ikke er bosatt her. I prinsippet gjelder dette uavhengig av om oppholdet er av kortere eller lengre varighet. Varigheten vil likevel ha betydning for arten av hvilke verne-tiltak som kan iverksettes. Utvalget antar at barnevernsnemndas adgang til å gripe inn vil bero på de konkrete omstendigheter i saken, så som oppholdets varighet, arten av tiltaket, grunnen for inngrepet. Vi antar at barnevernloven § 11 må kunne nyttes i en akutt situasjon, selv ved helt kortvarige opphold. Derimot vil et slikt turistopphold neppe kunne gi grunnlag for vedtak om omsorgsovertakelse. Et slikt vedtak kan det i alminnelighet bare bli tale om ved mer permanente opphold selv om det ikke nødvendigvis vil måtte oppfylle kravet til domisil (bopel).»²

Barne- og familiedepartementet fastholdt i proposisjonen Sosiallovutvalgets syn og fremhevet at hovedprinsippet er at det kan treffes vedtak i akutsituasjoner selv ved kortvarige opphold, for eksempel turistopphold. Inngrep av mer langvarig karakter vil komme på tale kun ved mer langvarig opphold i landet.³ Barnevernloven gir således jurisdiksjon til å treffe midlertidige vedtak om hjelpetiltak og akuttvedtak for alle barn som oppholder seg i Norge, uavhengig av lengden på oppholdet.

Etter departementets oppfatning er det klart at det kan treffes langvarige beskyttelsestiltak, slik som vedtak om omsorgsovertakelse, dersom barnet er bosatt og oppholder seg i Norge. Hvorvidt fylkesnemnda har jurisdiksjon til å treffe vedtak om omsorgsovertakelse når barnet ikke er bosatt i Norge, men kun oppholder seg her, må vurderes konkret i den enkelte sak. På bakgrunn av forarbeidene kan det legges til grunn at det kreves en viss oppholdstid i landet før det kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse. Helt kortvarig opphold, som turistopphold, vil ikke være tilstrekkelig.

Det er fylkesnemnda og domstolen som i den enkelte sak vurderer om de har jurisdiksjon til å fatte vedtak om langvarig beskyttelsestiltak. Avgjørelsesorganet må foreta en konkret helhetsvurdering av om Norge har jurisdiksjon i saken. Relevante momenter i vurderingen vil være barnets og familiens begrunnelse for oppholdet, varigheten av oppholdet og barnets tilknytning til Norge for øvrig. Også barneverntjenesten må vurdere barnets tilknytning til Norge før det fremmes sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda.

Utgangspunktet for å treffe et vedtak etter barnevernloven kapittel 4 er at barnet faktisk oppholder seg i Norge på det tidspunkt vedtak treffes. Spørsmålet om norske myndigheter har jurisdiksjon til å treffe vedtak etter barnevernloven når barnet ikke lenger oppholder seg i Norge, har vært vurdert av Høyesteretts kjæremålsutvalg (i dag Høyesteretts ankeutvalg) i Rt. 2004 side 2034. Etter utvalgets syn må barnevernloven § 1-2 forstås etter sin ordlyd, slik at tiltak, som omsorgsovertakelse, ikke kan besluttes når barnet har forlatt landet. Dette må gjelde selv om barnet har forlatt landet etter at sak om omsorgsovertakelse er reist, men før vedtak er truffet. Utvalget mener imidlertid at det må innfortolkes at oppholdet i utlandet er ment å skulle ha en viss varighet. Ferieopphold og lignende vil være uten betydning i denne sammenheng. Høyesterett kjæremålsut-

² Ot.prp. nr. 44 (1991–92) side 17-18, NOU 1985: 18 side 326.

³ Ot.prp. nr. 44 (1991–92) side 18.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

valg utvidet med dette anvendelsesområdet for barnevernloven.

9.2.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at det skal fremgå av § 1-2 første ledd at barnevernloven også skal gjelde for barn som anses bosatt («habitual residence») i Norge.

Barnevernloven gjelder for barn som oppholder seg i Norge, jf. § 1-2. Det er ikke krav om at barnet er bosatt i Norge. Hovedregelen etter Haagkonvensjonen 1996 er at landet der barnet er bosatt har jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak, jf. art 5. Det er imidlertid tilstrekkelig med opphold for å treffe hastevedtak og midlertidige vedtak. Opphold er også tilstrekkelig for å treffe tiltak for barn som er flyktninger, barn som er internt fordrevne på grunn av uroligheter i landet og saker der barnets bosted ikke lar seg fastsette, jf. artikkel 6.

Departementet la i høringsnotatet til grunn at jurisdiksjonsbestemmelsen i barnevernloven i hovedsak er i samsvar med Haagkonvensjonen 1996, men at det kan oppstå motstrid i enkelte tilfeller. Dette gjelder for eksempel de tilfeller der barnet ikke lenger oppholder seg i Norge, men fortsatt kan anses bosatt i Norge. Etter konvensjonen vil man i disse tilfellene ha jurisdiksjon til å treffe langvarig beskyttelsestiltak, slik som omsorgsovertakelse. Gjeldende barnevernlov § 1-2 gir ikke adgang til dette med mindre det dreier seg om kortvarige ferieopphold. Departementet uttalte i høringsnotatet at det ikke er motstrid mellom Haagkonvensjonen 1996 og barnevernloven § 1-2 når det gjelder reguleringen av når barnevernet kan treffe midlertidige vedtak (hjelpetiltak og hastevedtak).

Departementet fremhevet i høringsnotatet at forslaget til endring i § 1-2 første ledd vil tydeliggjøre konvensjonens hovedregel om at staten der barnet er bosatt («habitual residence») har jurisdiksjon til å treffe nødvendige beskyttelsestiltak. Departementet foreslo også en henvisning i § 1-2 annet ledd om at reglene i Haagkonvensjonen 1996 kommer til anvendelse. Departementet uttalte at dette vil synliggjøre konvensjonens bestemmelser og bidra til at regelverket blir mer oversiktlig for rettsanvender.

Videre uttalte departementet at det kan diskuteres i hvilken grad fylkesnemnda bør treffe vedtak om omsorgsovertakelse der barnet og foreldrene er i en asylsøkerfase, selv om det kan legges til grunn at Norge har jurisdiksjon til å treffe langvarige tiltak.

9.2.3 Høringsinstansenes syn

11 høringsinstanser støtter forslaget. De høringsinstansene som støtter forslaget er *Justis- og beredskapsdepartementet, Fylkesnemndene, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesmannen i Vestfold, Kripos, IMDi, Asker kommune, Oslo kommune, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Aleneforelderforeningen og Utdanningsforbundet*. Ingen høringsinstanser er direkte i mot forslaget.

Kripos uttaler:

«Dersom jurisdiksjonsbestemmelsen i barnevernloven § 1-2 utvides som foreslått vil en bortføring fra barnevernet kunne rammes av straffeloven § 216 dersom barnet fortsatt holdes tilbake i utlandet etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-8. Dette vil gjelde selv om barnet ikke lengre oppholder seg i Norge på vedtakstidspunktet. Egnede straffeprosessuelle tiltak vil da kunne iverksettes også i disse tilfellene. *Kripos* støtter på dette grunnlaget den foreslåtte lovendringen i barnevernloven § 1-2, og er enig i at en slik utvidelse vil gi barnet en sterkere beskyttelse enn etter gjeldende rett.»

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttaler:

«Fylkesmannen støtter forslaget om å gjøre en slik endring i bvl. § 1-2. Konvensjonen og endringen av § 1-2 vil medvirke til at det blir vanskeligere for foreldre å unndra seg barneverntiltak ved å rømme til andre land med barnet. Det følger imidlertid av bvl. § 4-13 at vedtak om omsorgsovertakelse skal iverksettes så snart som mulig, og at vedtaket faller bort dersom det ikke iverksettes innen seks uker fra vedtakstidspunktet. Fylkesnemndas leder kan forlenge fristen når særlige grunner tilsier det. Departementet bør klargjøre at når det fattes vedtak om omsorgsovertakelse for et barn som ikke oppholder seg i Norge, er dette en særlig grunn som kan gi fylkesnemndsleder kompetanse til å forlenge fristen for å iverksette vedtaket.»

Enkelte høringsinstanser ber departementet om å gi en nærmere beskrivelse av i hvilke situasjoner barnevernet har kompetanse til å åpne undersøkelsessak og treffe ulike typer barnevernvedtak. Dette er *Asker kommune, Høgskolen i Sør-Trøndelag og Fylkesnemndene*.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Asker kommune uttaler:

«Barneverntjenesten kan ikke se at forholdet til undersøkelsesplikten/-retten etter bvl. § 4-3 er omtalt i høringsnotatet. Det bør omtales i hvilken grad den kommunale barneverntjenesten har plikt til å iverksette undersøkelse på bakgrunn av en bekymringsmelding fra utlandet når barnet bor i Norge, men ikke oppholder seg her.»

Høgskolen i Sør-Trøndelag uttaler:

«Etter vårt syn er det ikke tilstrekkelig informativt når for eksempel det i barnevernloven § 1-2 andre ledd henvises til Haagkonvensjonen og loven. Der det er aktuelt, er det etter vårt syn bedre om lovteksten uttrykkelig sier hva konvensjonen bestemmer. I § 1-2 kunne det gjøres ved at det uttrykkelig sies at loven i enkelte tilfelle gjelder barn som er bosatt her, selv om de ikke oppholder seg her.»

Fylkesnemndene uttaler:

«Fylkesnemndene vil understreke betydningen av at det fremgår klart av lovtekst og forarbeider hvilken tilknytning til riket som kreves ved de ulike tiltakene etter barnevernlovens kapittel 4.»

Departementet uttalte i høringsnotatet at det kan diskuteres i hvilken grad fylkesnemnda bør treffe vedtak om omsorgsovertakelse der barnet og foreldrene er i en asylsøkerfase, selv om det kan legges til grunn at Norge har jurisdiksjon til å treffe langvarige tiltak. Enkelte høringsinstanser er kritiske til departementets uttalelse og uttaler at det kan være behov for å ivareta barnet også i en asylsøkerfase. *Justis- og beredskapsdepartementet* uttaler imidlertid at de er positive til å vise tilbakeholdenhet i disse sakene.

Fylkesnemndene uttaler:

«Departementet uttaler under drøftelsen av behovet for denne lovendringen at det kan diskuteres i hvilken grad fylkesnemnda bør treffe vedtak om omsorgsovertakelse der barnet og foreldrene er i en asylsøkerfase, selv om det kan legges til grunn at Norge har jurisdiksjon til å treffe langvarig tiltak. Fylkesnemndene vil bemerke at det av ulike grunner kan gå lang tid før en asylsøknad er endelig avgjort. Dersom barneverntjenesten får kunnskap om at barn i

en asylsøkerfamilie utsettes for grov omsorgs- svikt, og foreldrene ikke vil samtykke til frivillige tiltak, kan det være vanskelig å finne akseptable løsninger. Et midlertidig vedtak i en akutt situasjon vil som kjent falle bort dersom ikke begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda innen seks uker.»

Norsk Barnevernlederorganisasjon (NOBO) og *Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS)* uttaler at det må avklares hvorvidt det ligger i forslaget at det kan fattes vedtak om omsorgsovertakelse overfor barn uten avklart asylstatus hvis vilkår ellers er til stede.

Stavanger kommune uttaler:

«Stavanger kommune er skeptisk til at det signaliseres at barn uten permanent opphold i Norge skal behandles annerledes enn de som er permanent bosatt, uten at dette sies i klartekst. I høringsnotatet gis det signaler om at barnevernet bør være tilbakeholdne med omsorgsovertakelser der barnet ikke er permanent bosatt, men det er svært uklart hvordan dette skal forstås rent lovmessig. Konkret ber Stavanger kommune derfor departementet avklare hvorvidt en mener at det ikke skal kunne fattes vedtak om omsorgsovertakelse for barn som lever under skadelige oppvekstforhold dersom foreldrene har et tidsbegrenset opphold i Norge knyttet til arbeidsimmigrasjon. Vi ber også om en avklaring av hvorvidt det ligger i forslaget at det ikke kan fattes vedtak om omsorgsovertakelse overfor barn uten avklart asylstatus hvis vilkårene ellers er til stede.»

9.2.4 Departementets vurderinger

Innledning

Etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 5 har staten der barnet har vanlig bosted jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak.⁴ Barnets bostedsstat beholder jurisdiksjonen når barnet har forlatt landet og inntil barnet har oppnådd vanlig bosted i en ny stat, jf. artikkel 5 og 14. Hvis barnet oppholder seg i en annen konvensjonsstat enn der barnet har vanlig bosted, har oppholdsstaten

⁴ I høringsnotatet ble uttrykket «habitual residence» oversatt til bosted/bosatt. Etter en fornyet vurdering har departementet valgt å oversette uttrykket med vanlig bosted. Se proposisjonen punkt 3.3.1. om barnets «habitual residence».

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak i haste-situasjoner og midlertidig beskyttelsestiltak som er territorielt begrenset, jf. artikkel 11 og 12. Tiltak etter artikkel 11 og 12 skal bortfalle hvis myndighetene i barnets bostedsstat treffer nødvendige tiltak. Dersom barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette eller hvis barnet er flyktning eller internt fordrevet følger det av konvensjonen artikkel 6 at det er den stat der barnet oppholder seg som har jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak for barnet.

Konvensjonen og barnevernloven har forskjellige utgangspunkter for når Norge kan treffe beskyttelsestiltak. Etter barnevernloven § 1-2 er utgangspunktet for å treffe tiltak at barnet oppholder seg i Norge. Hvorvidt det kan treffes langvarig tiltak må likevel vurderes konkret ut fra barnets tilknytning til landet.⁵ Vurderingen av om det kan treffes langvarig tiltak etter barnevernloven er i stor grad sammenfallende med vurderingen av om et barn har vanlig bosted etter konvensjonen. For å sikre at barnevernloven er i overensstemmelse med konvensjonen og for å tydeliggjøre konvensjonens bestemmelser, mener departementet det er nødvendig å innta vanlig bosted som jurisdiksjonsgrunnlag i barnevernloven § 1-2. Høringsinstansene støtter at vanlig bosted inntas som jurisdiksjonsgrunnlag i barnevernloven.

Vanlig bosted («habitual residence») er ikke et definert begrep etter konvensjonen. Det må foretas en konkret vurdering i den enkelte sak. Det er de faktiske omstendighetene i saken som er avgjørende. I tvilstilfeller kan intensjonen for oppholdet vektlegges. Relevante momenter i vurderingen vil være barnets tilknytning til landet, varigheten av oppholdet, familiens tilknytning og tilhørighet og barnets nettverk. Et midlertidig utenlandsopphold, for eksempel på grunn av ferie og skole, vil som utgangspunkt ikke endre barnets bosted. Se mer om begrepet «vanlig bosted» i punkt 3.3.1.

Flere av høringsinstansene ber departementet vurdere om § 1-2 kan utfylles med nærmere beskrivelse av i hvilke situasjoner barnevernet har kompetanse til å treffe ulike typer barnevernvedtak. Departementet er enig i høringsinstansenes syn og ser behovet for ytterligere presiseringer i lovbestemmelsen for å klargjøre jurisdiksjonsreglene. Departementet har funnet det hensiktsmessig å innta i § 1-2 i hvilke situasjoner norske myndigheter har jurisdiksjon til å treffe ulike tiltak etter barnevernloven. Dette vil avhenge av barnets tilknytning til riket. Departementet skiller

mellom følgende situasjoner, som blir omtalt nærmere nedenfor:

- Ansvar for barn med vanlig bosted i Norge og som oppholder seg i Norge
- Ansvar for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet
- Ansvar for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i utlandet
- Ansvar for barn som er flyktninger eller internt fordrevet og der barnets bosted ikke lar seg fastsette

Ansvar for barn med vanlig bosted i Norge og som oppholder seg i Norge

For barn som har vanlig bosted i Norge og som oppholder seg i Norge vil samtlige tiltak i barnevernloven kapittel 4 kunne komme til anvendelse. Avgjørelsesmyndigheten (barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolen) må foreta en konkret vurdering av om barnet har vanlig bosted i Norge. Departementet foreslår å innta i § 1-2 at loven gjelder når barn har vanlig bosted og oppholder seg i riket.

Ansvar for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet

Konvensjonen bestemmer hvilken stat som har jurisdiksjon til å treffe ulike beskyttelsestiltak, men det er opp til den enkelte konvensjonsstat å avgjøre hvilke tiltak som kan treffes i ulike situasjoner. Som et utgangspunkt åpner konvensjonen for at Norge kan treffe alle typer beskyttelsestiltak for et barn som har vanlig bosted i Norge, selv om barnet oppholder seg i utlandet. Konvensjonen gir likevel den stat der barnet oppholder seg jurisdiksjon til å treffe midlertidige beskyttelsestiltak som er territorielt begrenset og hastevedtak i akuttsituasjoner.

Departementet uttalte i høringsnotatet at å innføre bosted som et jurisdiksjonsgrunnlag ikke vil gi barneverntjenesten plikt til å treffe vedtak om midlertidige tiltak (hjelpetiltak) og akuttvedtak overfor barn som ikke oppholder seg i Norge. Departementet la til grunn at i disse tilfellene vil ikke bosted være tilstrekkelig og det er et krav at et barn oppholder seg i Norge for å treffe tiltakene. Departementet opprettholder denne vurderingen. Etter departementets vurdering vil staten der barnet oppholder seg være nærmest til å vurdere barnets behov og treffe midlertidige vedtak (hjelpetiltak) og akuttvedtak. Departementet kan ikke se at det er praktisk eller gjennomførbart at barneverntjenesten skal treffe vedtak om hjelpetiltak når barnet opphol-

⁵ Se over om gjeldende rett, proposisjonen punkt 9.2.1.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

der seg i utlandet. Hjelpetiltak etter barnevernloven er utformet for å ivareta barn som oppholder seg i Norge. Ved frivillige hjelpetiltak kan foreldre og barnet reise tilbake til Norge hvis de ønsker hjelp fra barneverntjenesten. Også reglene for akuttvedtak er utformet for situasjoner der barnet oppholder seg i Norge. Departementet vil imidlertid følge utviklingen av behovet for lovendringer for å treffe akuttvedtak for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet.

Etter departementets oppfatning er det Norge som etter konvensjonen har jurisdiksjon til å treffe vedtak om omsorgsovertakelse mot foreldrenes vilje eller langvarig tvangsplassering på institusjon når barnet har vanlig bosted i Norge. Etter gjeldende rett er det imidlertid ikke adgang til å treffe tiltak etter barnevernloven for barn som ikke lenger oppholder seg i Norge, selv om de har vanlig bosted i Norge.⁶ For å sikre at barn med vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet får nødvendig beskyttelse og oppfølging, foreslår departementet å presisere i § 1-2 annet ledd første punktum at det kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-12 og plassering på institusjon etter § 4-24 for denne gruppen. Det mest praktiske eksempelet er der en familie reiser ut av landet med barnet etter at begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda, men før saken er behandlet av fylkesnemnda eller vedtak er truffet. Med den foreslåtte endringen vil kommunen som fremmet saken før familien forlot Norge, beholde ansvaret og saken kan fortsatt behandles og avgjøres av fylkesnemnda, jf. § 8-4 annet ledd. Fylkesnemnda må foreta en konkret vurdering av om barnet fortsatt har vanlig bosted i Norge.

Departementet viser til at fylkesnemnda kan behandle en sak om omsorgsovertakelse selv om barnet og eventuelt foreldrene er i utlandet og uteblir fra forhandlingen. Det kreves likevel at reglene for innkalling og forkynning i barnevernloven § 7-7 er oppfylt for at fylkesnemnda kan behandle saken. Etter § 7-3 skal fylkesnemnda sørge for at bevisførselen gir et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag. Når partene uteblir fra forhandlingene kan det bli spørsmål om saken er tilstrekkelig opplyst. Dette vil avhenge av omstendighetene i den konkrete sak.

Når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse skal vedtaket settes i verk så snart som mulig. Vedtaket faller bort dersom det ikke er satt i verk innen seks uker fra vedtakstidspunktet, jf. barnevernloven § 4-13. Fylkesnemndas leder kan forlenge fristen når særlige grunner tilsier det. Som påpekt av Fylkesmannen i Oslo og Akershus vil det kunne ta tid før barneverntjenesten får iverksatt vedtaket når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse for et barn som ikke oppholder seg i Norge. Det kan være flere grunner som gjør det vanskelig å iverksette vedtaket. Foreldrene vil kunne holde barnet tilbake eller det kan ta tid å oppnå kontakt og få til et samarbeid med utenlandske myndigheter. D e p a r t e m e n t e t er enig med Fylkesmannen i at dette kan være særlige grunner som gir fylkesnemndsleder kompetanse til å forlenge fristen for å iverksette vedtaket. Departementet viser til at vedtak etter § 4-24 må settes i verk innen seks uker, ellers faller vedtaket bort, jf. § 4-25 tredje ledd. Det er ikke regler for utsatt iverksettelse for disse vedtakene.

Barneverntjenesten kan motta bekymringsmeldinger for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet. Bekymringsmeldingene kan komme fra for eksempel barnets slektninger, utenriksstasjonen eller utenlandske myndigheter. Gjennomgang av en bekymringsmelding og en undersøkelsessak er en forutsetning for å kunne vurdere behovet for tiltak. Departementet mener derfor at barneverntjenesten må gjennomgå bekymringsmeldingen og åpne undersøkelsessak dersom vilkårene i § 4-3 er oppfylt og barneverntjenesten vurderer at barnet har vanlig bosted i Norge.⁷ Det vil likevel ofte være vanskelig å gjennomføre undersøkelser når et barn oppholder seg i utlandet. Departementet vil påpeke at barneverntjenesten må vurdere konkret hvilke undersøkelser som lar seg gjennomføre sett hen til situasjonen. Barneverntjenesten kan undersøke barnets omsorgssituasjon i Norge før barnet reiste ut av landet, og innhente opplysninger fra for eksempel barnehage, skole, familie og andre relevante personer og tjenester i Norge. Videre kan barneverntjenesten kontakte utenlandske myndigheter i det landet barnet oppholder seg og be om informasjon. Dersom barnet oppholder seg i en stat som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996, vil det være enklere å oppnå et samarbeid gjennom sentralmyndighetene, se konvensjonens kapittel V om samarbeid. Barneverntjenestens

⁶ Høyesterett har imidlertid lagt til grunn at det kan treffes vedtak om omsorgsovertakelse for barn når oppholdet i utlandet er helt kortvarig, slik som ferieopphold, se Rt. 2004 side 2034.

⁷ Også Sverige har en slik adgang til å åpne undersøkelsessak og treffe nødvendige tiltak for barn som har vanlig bosted i Sverige, men oppholder seg i utlandet.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

taushetsplikt er ikke til hinder for å samarbeide og utlevere opplysninger om et barn til utenlandske myndigheter, når opplysningen gis for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 2. Formålet i barnevernsaker er å beskytte og ivareta barnet.⁸

Dersom barneverntjenesten mener at barnets situasjon i utlandet tilsier at barnet kan ha behov for hjelpetiltak eller barnet er i en akutt situasjon, kan barneverntjenesten henvende seg til myndighetene i det landet barnet oppholder seg og anmode dem om å treffe midlertidige beskyttelsestiltak og hastevedtak. Barneverntjenesten kan også forberede og tilrettelegge for hjelpetiltak som kan iverksettes når barnet kommer tilbake til Norge. Hvis barneverntjenesten vurderer at vilkårene for en omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller tvangsplassering på institusjon etter § 4-24 er oppfylt, skal barneverntjenesten fremme sak for fylkesnemnda.

Særlig om kommunens ansvar for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet

I dag følger det av barnevernloven § 8-1 at barneverntjenesten skal yte tjenester og tiltak etter loven til alle som oppholder seg i kommunen. I tillegg følger det av § 8-4 at kommunen hvor barnet oppholder seg har ansvaret for å reise sak for fylkesnemnda etter §§ 4-8, 4-9, 4-10, 4-11, 4-12, 4-24 og 4-29. Dette gjelder selv om barnets tilknytning til kommunen endrer seg i tidsrommet mellom begjæring om tiltak er sendt fylkesnemnda og vedtak er fattet. Denne kommunen vil også ha ansvaret for gjennomføring, oppfølging og kontroll etter at fylkesnemnda har truffet vedtak i saken. Kommunen kan likevel avtale å overføre saken til en annen kommune som barnet har tilknytning til.

Departementet vil derfor vurdere å sende på høring forslag om en særbestemmelse i barnevernloven kapittel 8 om hvilken kommune som har ansvar for barn som oppholder seg i utlandet, men som har vanlig bosted i Norge.

Ansvaret for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i utlandet

Etter konvensjonen artikkel 11 vil Norge ha jurisdiksjon til å treffe nødvendige beskyttelsestiltak i hastesaker for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat. Kon-

vensjonen definerer ikke når det foreligger en hastesituasjon, men det fremgår av Explanatory Report 1998 punkt 68 at hvis det vil medføre en uopprettelig skade for barnet å vente til bostedsstaten treffer tiltak, kan oppholdsstaten treffe nødvendige hastetiltak. Etter konvensjonen artikkel 12 vil Norge også ha jurisdiksjon til å treffe midlertidige vedtak for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat. Et beskyttelsestiltak etter artikkel 12 kan ikke være uforenlig med beskyttelsestiltak som tidligere er truffet av myndighetene i barnets bostedsstat og vedtaket må være territorielt begrenset.

Departementet uttalte i høringsnotatet at endringen i § 1-2 om å innta bosted som jurisdiksjonsgrunnlag ikke ville få betydning for barneverntjenestens plikt til å treffe akuttvedtak og frivillige hjelpetiltak overfor barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i utlandet. Departementet opprettholder denne vurderingen. Flere høringsinstanser har imidlertid bedt departementet om å klargjøre hvilke tiltak etter barnevernloven som kan treffes for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat. Departementet er enig i at det er behov for en slik klargjøring.

Etter departementets oppfatning er vedtak etter §§ 4-6, 4-9, 4-10, 4-25 og 4-29 å anse som hastevedtak etter konvensjonens artikkel 11. Slike vedtak kan derfor treffes for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat. Vedtakene vil likevel bortfalle når myndighetene i den stat der barnet har vanlig bosted treffer nødvendige beskyttelsestiltak.

Etter departementets oppfatning vil vedtak etter §§ 4-4, 4-7, 4-11 og 4-26 være midlertidige vedtak som er territorielt begrenset etter konvensjonen artikkel 12. Norge vil derfor ha jurisdiksjon til å treffe slike vedtak for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat. Konvensjonen stiller krav om at vedtak etter artikkel 12 må være forenlig med beskyttelsestiltak som tidligere er truffet av myndighetene i staten der barnet har vanlig bosted. Norske barnevernmyndigheter må vurdere dette fra sak til sak.

Departementet legger til grunn at det ikke kan treffes vedtak etter § 4-8, § 4-12 og § 4-24 for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat. Disse vedtakene er etter departementets oppfatning ikke midlertidige vedtak som er territorielt begrenset og faller derfor utenfor artikkel 12.

Departementet foreslår på denne bakgrunn å presisere i § 1-2 annet ledd annet punktum at

⁸ Se proposisjonen punkt 7.3 om samarbeid, overføring av personopplysninger og taushetsplikt.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

§§ 4-4, 4-6, 4-7, 4-9, 4-10, 4-11, 4-25, 4-26 og 4-29 gjelder for barn som oppholder seg i Norge, men som ikke har vanlig bosted her.

Ansvaret for barn som er flyktninger eller internt fordrevet og der barnets bosted ikke lar seg fastsette

Haagkonvensjonen 1996 artikkel 6 har en særregel om at staten der barnet oppholder seg har jurisdiksjon til å treffe nødvendige beskyttelsestiltak dersom barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette, barnet er flyktning eller barnet er internt fordrevet.⁹

Ved en inkorporering vil artikkel 6 gjelde som norsk rett. For å tydeliggjøre konvensjonens bestemmelser foreslår departementet å innta i første ledd nytt annet punktum i § 1-2 at lovens bestemmelser om tjenester og tiltak skal gjelde for barn som er flyktninger eller er internt fordrevne, eller når barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette. Dette innebærer at det kan treffes alle typer vedtak etter barnevernloven kapittel 4 for denne gruppen barn, også vedtak om omsorgsovertakelse. Avgjørelsesmyndighetene må foreta en konkret vurdering av om barnets bosted ikke lar seg fastsette, barnet er flyktning eller er internt fordrevet.

Departementet uttalte i høringsnotatet at det kan diskuteres i hvilken grad fylkesnemnda bør treffe vedtak om omsorgsovertakelse der barnet og foreldrene er i en asylsøkerfase, selv om det kan legges til grunn at Norge har jurisdiksjon. Enkelte høringsinstanser uttalte at dersom barnevernet har jurisdiksjon, må det treffes vedtak om omsorgsovertakelse når barnet blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt, selv om barnet er i en asylsøkerfase.

Etter departementets vurdering vil barn som har søkt asyl kunne anses som flyktning, internt fordrevet eller for ikke å ha et vanlig bosted som lar seg fastsette. Også barn som har fått avslag på søknad om opphold, men fortsatt oppholder seg i Norge, vil kunne være i en situasjon der barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette. Det må foretas en konkret vurdering av om Norge har jurisdiksjon etter konvensjonen artikkel 6 i disse sakene. Dette innebærer at barneverntjenesten kan fremme sak for fylkesnemnda om omsorgsovertakelse dersom barneverntjenesten vurderer at vilkårene i § 4-12 er oppfylt. Det vil være opp til fylkesnemnda og eventuelt domstolen å avgjøre om barnet er flyktning, internt fordrevet eller barnets bosted ikke lar seg fastsette.

Familier som har søkt asyl og som ikke har fått endelig vedtak fra utlendingsmyndighetene, er ofte i en sårbar og vanskelig situasjon. I denne sammenheng er det svært viktig at barneverntjenesten gir god informasjon til foreldrene og er sikre på at de forstår alvoret i situasjonen, hvordan barnevernet kan bistå familien og hva et vedtak om omsorgsovertakelse innebærer. Barneverntjenesten må også få saken tilstrekkelig opplyst, blant annet ved å innhente informasjon fra utlendingsmyndighetene om status i asylsøknaden til barnet og foreldrene. Departementet påpeker at det er viktig at barneverntjenesten undersøker hvorvidt omsorgssvikten er situasjonsbestemt og om det er mulig å avhjelpe situasjonen med hjelpetiltak. Barneverntjenesten skal ikke fremme sak om omsorgsovertakelse dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak. Hvis barneverntjenesten imidlertid mener det er grunnlag for omsorgsovertakelse og omsorgsovertakelse er nødvendig og til barnets beste, skal den fremme sak for fylkesnemnda.

Øvrige forslag til endringer i § 1-2

For å inkorporere Haagkonvensjonen 1996 er det i utgangspunktet kun behov for å foreta lovendringer som skal gjelde når et barn har tilknytning til andre konvensjonsstater. Etter departementets syn er det imidlertid viktig at det er like regler uavhengig av om barnet har tilknytning til en konvensjonsstat eller en stat som ikke har sluttet seg til konvensjonen. Departementet er derfor av den oppfatning at forslagene til endringer i § 1-2 skal gjelde i alle saker for å sikre likebehandling og rettssikkerhet for alle barn.

Det vises for øvrig til merknaden til barnevernloven § 1-2 i proposisjonen punkt 13.

9.3 Lovvalg

9.3.1 Gjeldende rett

Barnevernloven inneholder ikke særskilte lovvalgsregler. Som for andre offentligrettslige områder er det norsk rett som skal anvendes dersom norske barnevernmyndigheter har jurisdiksjon til å behandle saken.

9.3.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet uttalte i høringsnotatet at det ikke vil være behov for endringer i barnevernloven ved ratifisering og inkorporering av Haagkonvensjonen 1996. Departementet antok at det heller ikke

⁹ Se proposisjonen punkt 3.3.2 om konvensjonen artikkel 6.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

er behov for å tydeliggjøre lovvalgsreglene ytterligere i barnevernloven.

9.3.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser hadde merknader til departementets vurdering av at det ikke er behov for å innføre lovvalgsregler i barnevernloven for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996.

9.3.4 Departementets vurderinger

Haagkonvensjonen 1996 artiklene 15 til 22 har regler om hvilken stats lov som skal anvendes innenfor konvensjonens anvendelsesområde, se proposisjonen punkt 3.4. Hovedregelen etter konvensjonen er at kompetente myndigheter i en medlemsstat som har jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak, skal anvende sin egen stats lov, jf. artikkel 15. Dette er i overensstemmelse med norske ulovfestede offentligrettslige prinsipper. Departementet opprettholder derfor at det ikke er behov for endringer i barnevernloven ved ratifisering og inkorporering av Haagkonvensjonen 1996. Departementet antar at det heller ikke er behov for å tydeliggjøre lovvalgsreglene ytterligere i barnevernloven.

Departementet vil likevel påpeke at selv om konvensjonens lovvalgsregler ikke medfører behov for lovendringer, vil konvensjonens bestemmelser kunne få betydning i praksis. Departementet viser i denne sammenheng særlig til artikkel 15 nr. 3. Det fremgår av bestemmelsen at dersom barnet endrer vanlig bosted til en annen konvensjonsstat, regulerer loven i denne andre staten fra da av vilkårene for anvendelsen av tiltak truffet i staten der barnet hadde sitt tidligere bosted. Explanatory Report 1998 og Practical Handbook 2014 klargjør at artikkel 15 nr. 3 refererer seg til måten beskyttelsestiltaket skal utøves på i den nye konvensjonsstaten.

Beskyttelsestiltaket består etter artikkel 14 til tross for at barnets vanlige bosted endres, men tiltaket utøves i den nye medlemsstaten etter artikkel 15 nr. 3. Når barnet skifter vanlig bosted, overtar den nye staten jurisdiksjonen. Denne staten kan dermed endre, erstatte eller oppheve beskyttelsestiltaket, jf. konvensjonen artikkel 14.

Hvis en fosterfamilie kan flytte til Norge fra en annen konvensjonsstat, må Norge anerkjenne beskyttelsestiltaket etter konvensjonen artikkel 23. Dersom barnet oppnår vanlig bosted i Norge, vil barnevernlovens regler for gjennomføring og oppfølging av beskyttelsestiltaket komme til

anvendelse, jf. artikkel 15 nr. 3. Dette innebærer for eksempel at Norge får ansvaret for oppfølging av barnet og tilsyn med barnet og fosterhjemmet. Vedtaket vil bestå helt frem til Norge eventuelt endrer, opphever eller fatter et nytt vedtak overfor barnet. Norge har jurisdiksjon til å treffe nye beskyttelsestiltak når barnet har fått vanlig bosted i Norge, jf. artikkel 5 nr. 2.

9.4 Anerkjennelse og fullbyrdelse

9.4.1 Gjeldende rett

Barnevernloven har ingen særskilte regler om anerkjennelse og fullbyrdelse av barneverntiltak.

Lov av 1970 om utlevering for å få iverksatt vedtak om frihetsinngrep truffet av myndighet i annet nordisk land gjelder også når det er truffet vedtak etter barnevernloven om å plassere et barn på en institusjon eller i en fosterfamilie. Det fremgår av § 1 at den som etter vedtak av myndighet i Danmark, Finland, Island eller Sverige skal være på institusjon eller annet særskilt oppholdssted i samsvar med vedkommende lands lovgivning om blant annet barne- og ungdomsvern kan på begjæring utleveres etter reglene i loven.

Dersom foreldrene tar med seg barnet ut av landet uten barneverntjenestens samtykke etter det er truffet akuttvedtak etter § 4-6, § 4-9 eller § 4-25, vedtak om forbud mot flytting etter § 4-8, vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller vedtak om plassering i institusjon etter § 4-24, er dette å anse som en ulovlig barnebortføring. Europeisk konvensjon av 20. mai 1980 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om foreldreansvar og om gjenopprettelse av foreldreansvar får anvendelse i slike saker. At konvensjonen får anvendelse i de nevnte barnevernsaker, følger av konvensjonens definisjon av «custody», jf. artikkel 1 c. Også Haagkonvensjon av 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring kommer til anvendelse. De siste seks årene er det registrert ca. 20 barnebortføringer etter vedtak om omsorgsovertakelse der foreldrene selv eller ved hjelp av andre har tatt med seg barnet ut av landet uten barnevernets samtykke.

9.4.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet la til grunn at det ikke er nødvendig med endringer i barnevernloven for å ratifisere konvensjonen. Men departementet la til grunn at ved en ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 skal norske myndigheter som hovedregel

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

anerkjenne barneverntiltak truffet av andre konvensjonsstater, jf. artikkel 23.

9.4.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser har merknader til departementets uttalelser om anerkjennelse og fullbyrdelse av barneverntiltak.

9.4.4 Departementets vurderinger

Haagkonvensjonen 1996 kapittel IV inneholder regler om anerkjennelse og fullbyrdelse av tiltak truffet i medhold av konvensjonen, se proposisjonen punkt 3.5. Siden barnevernloven ikke inneholder særskilte regler om anerkjennelse og fullbyrdelse, opprettholder departementet at det ikke er nødvendig med endringer i barnevernloven for å ratifisere konvensjonen.

Ved ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 skal norske myndigheter som hovedregel anerkjenne barneverntiltak truffet av andre konvensjonsstater etter reglene i konvensjonen kapittel IV. I lov om Haagkonvensjonen 1996 kapittel 3 er det forslag til nærmere regler om behandlingen av begjæringer om anerkjennelse og fullbyrdelse, se proposisjonen punkt 7.5.5.

9.5 Plasseringer i fosterhjem eller institusjon i utlandet

9.5.1 Gjeldende rett

Etter norsk lov skal barneverntjenesten når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, tilby barnet og foreldrene frivillige hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4 annet ledd. Det fremgår av § 4-4 fjerde ledd at barneverntjenesten kan formidle plass i fosterhjem eller institusjon dersom behovene ikke kan løses ved andre hjelpetiltak og vilkårene i annet ledd er oppfylt. Av fjerde ledd fremgår også at dersom det må forutsettes at foreldrene i lengre tid ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, bør barneverntjenesten i stedet vurdere å reise sak om omsorgsovertakelse, jf. § 4-12.

Har fylkesnemnda truffet vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 skal barnet plasseres i et fosterhjem eller institusjon, jf. § 4-14. Fylkesnemnda kan i sitt vedtak også stille som vilkår at barnet skal plasseres i et konkret fosterhjem eller institusjon, jf. § 4-15 annet ledd. I de fleste saker tar likevel ikke fylkesnemnda stilling til det konkrete plasseringsstedet. Barneverntjenesten har i disse sakene ansvaret for å finne et

egnet plasseringssted innenfor rammen av fylkesnemndas vedtak.

Ved valg av fosterhjem til et barn skal barneverntjenesten legge avgjørende vekt på hensynet til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1. Fosterhjemmet må godkjennes etter § 4-22. Nærmere regler om valg og godkjenning av fosterhjem følger av forskrift om fosterhjem.¹⁰

Fosterhjemplasseringen skal velges ut fra hensynet til barnets beste, herunder barnets egenart og barnets behov for omsorg og opplæring i et stabilt miljø. Det skal også tas hensyn til kontinuitet i barnets oppdragelse, og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. I fosterhjemsforskriften stilles generelle krav til fosterforeldrene, og det må foretas en konkret vurdering av om plasseringen i fosterhjemmet er til det enkelte barns beste.

Barneverntjenesten skal vurdere om det er noen i barnets familie eller nære nettverk som er egnet som fosterforeldre, jf. fosterhjemsforskriften § 4. Det kan derfor synes som om barneverntjenesten har en plikt til å vurdere familie og nettverk i utlandet som mulige fosterforeldre. Barnevernloven bygger imidlertid på en forutsetning om at fosterhjemmet befinner seg i Norge. Barnevernloven kommer til anvendelse for barn som oppholder seg i Norge, jf. § 1-2. Det er derfor ikke regler om fosterhjemplassering i utlandet i barnevernloven eller i fosterhjemsforskriften.

I retningslinjer for fosterhjem er det imidlertid en omtale av fosterhjemplassering i utlandet.¹¹ Det uttales at det generelt bør utvises stor forsiktighet når det gjelder å fosterhjemplassere barn i utlandet. Begrunnelsen for dette er at barneverntjenesten vil ha svært begrensede muligheter til å ivareta sitt tilsynsansvar og ansvar for oppfølging av barnet og foreldrene når barn er plassert utenfor norsk jurisdiksjon. Videre vil en slik plassering kunne vanskeliggjøre samværet mellom barnet og foreldrene. Bakgrunnen for uttalelsene i retningslinjene fra 2004 var å åpne for en snever mulighet til å plassere barn i utlandet kun i helt særlige tilfeller.

Departementet har imidlertid senere kommet til at det ikke bør være adgang til å fosterhjemplassere et barn i utlandet etter gjeldende rett. Ved plasseringer utenfor hjemmet har barneverntjenesten et særskilt ansvar for barna. Barneverntjenesten kan ikke fravike barnevernlovens regler om tilsyn, samvær og oppfølging. Norske myndigheter har ikke tvangsmyndighet eller forvalt-

¹⁰ Forskrift 18. desember 2003 nr. 1659 om fosterhjem.

¹¹ Retningslinjer for fosterhjem av 15. juli 2004, Q-1072B.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

ningsmyndighet i utlandet som gjør det mulig å følge opp plasseringer. Plasseringer i utlandet vil derfor kreve samarbeid med utenlandske myndigheter om oppfølging av barnet. Det er i dag ingen regler om hvordan barneverntjenesten eventuelt kan samarbeide med andre lands myndigheter om fosterhjems plasseringer i utlandet. Gjeldende regler medfører dermed at det ikke synes mulig å fosterhjems plassere et barn i utlandet.

Det er heller ikke regler i barnevernloven om plassering av barn på institusjon i utlandet. Barnevernloven bygger som nevnt på en forutsetning om at plasseringsstedet befinner seg i Norge. Det er heller ikke regler om at barnevernet kan inngå avtaler med utenlandske myndigheter om plassering på institusjon i utlandet. Institusjoner som kan benyttes etter barnevernloven må per i dag være godkjent og kvalitetssikret av Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) etter reglene i barnevernloven kapittel 5 med forskrifter.

9.5.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet en ny bestemmelse i barnevernloven § 4-4 a som åpner for at barneverntjenesten kan treffe vedtak om frivillig fosterhjems plassering i en stat som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1996. Det ble foreslått at det rent unntaksvis skal være adgang til å plassere et barn i et fosterhjem i utlandet. Departementet foreslo flere vilkår som må være oppfylt for at barneverntjenesten kan beslutte fosterhjems plassering i utlandet som et frivillig hjelpetiltak. For det første ble det foreslått at vilkårene for hjelpetiltak etter § 4-4 må være oppfylt og at plasseringen vil være til det enkelte barns beste. Det ble også stilt krav om at barnet skal høres i samsvar med reglene i § 6-3, og at barnets mening skal fremgå av sakens dokumenter. Barn over 12 år og foreldre med foreldreansvar må samtykke til plasseringsstedet. Videre ble det stilt vilkår om at barneverntjenesten skal inngå en avtale med utenlandske myndigheter om oppfølgingen av barnet etter plassering og om kostnadsfordelingen. Det ble også stilt krav om at staten der barnet ønskes plassert kan føre forsvarlig tilsyn med fosterhjemmet.

Departementet ønsket ikke å åpne for fosterhjems plassering i utlandet etter omsorgsovertakelse. Departementet ønsket heller ikke å åpne for plassering på institusjon i utlandet.

9.5.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser er direkte i mot forslaget om plassering av barn i fosterhjem i utlandet som

et midlertidig hjelpetiltak. 11 høringsinstanser uttaler at de støtter forslaget. Dette er *Justis- og beredskapsdepartementet, Fylkesnemndene, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesmannen i Vestfold, Asker kommune, Fredrikstad kommune, Oslo kommune, Stavanger kommune, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Aleneforelderforeningen* og Fellesorganisasjonen (FO). Flere av disse instansene har likevel innspill til forslaget.

Departement foreslo i høringsnotatet flere vilkår for å kunne fosterhjems plassere i utlandet, blant annet at barn over 12 år må samtykke til plasseringsstedet. Noen høringsinstanser har uttalt seg om dette forslaget. *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* og *Oslo kommune* støtter uttrykkelig departementets forslag om at barn over 12 år må samtykke til plasseringsstedet.

Asker kommune mener aldersgrensen bør være 15 år og uttaler:

«Når det gjelder spørsmålet om barn skal samtykke når det er 12 år anser barneverntjenesten at det pålegger barnet et for stort ansvar. En plassering mot barnets vilje er imidlertid lite hensiktsmessig, men hvis barnet trekker samtykket underveis i plasseringen innebærer dette at barneverntjenesten må finne et nytt plasseringssted eller et annet hjelpetiltak. Det kan medføre uro og lite kontinuitet for barnet og familien. Forslag må også sees i sammenheng med barns rett til medvirkning i barnevernloven ellers, hvor barns rett til selvbestemmelse i frivillige hjelpetiltak først inntreffer ved 15 år.»

I høringsnotatet uttalte departementet at det ikke bør være adgang til å fosterhjems plassere barn i utlandet etter et vedtak om omsorgsovertakelse. Flere høringsinstanser støtter uttrykkelig departementets forslag, blant annet *Fylkesnemndene, Fylkesmannen i Oslo og Akershus* og *Oslo kommune*. *Justis- og beredskapsdepartementet* mener imidlertid at det bør være mulig å fosterhjems plassere et barn i utlandet uten foreldrenes og barnets samtykke:

«Det er viktig at barnet blir hørt, og at barnets mening tillegges stor vekt, men vi mener det er barnevernet som til sist må avgjøre hva som er til det enkelte barns beste, ikke barnet selv. Det bør derfor ikke være et vilkår i bestemmelsen at barn over 12 år må samtykke til plasseringen. Vi mener også at det ikke bør være et ubetinget vilkår at barnets foreldre må sam-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

tykke til plassering i et annet konvensjonsland. I situasjoner hvor barnets foreldre ikke har/vil få oppholdstillatelse, kan det være at slikt samtykke ikke gis fordi foreldrene antar at deres mulighet for opphold øker hvis barnet oppholder seg i Norge. Dette er uheldig hvis plassering i utlandet anses å være til barnets beste. Vi foreslår derfor at det i bestemmelsen gjøres unntak fra kravet til «foreldresamtykke» dersom foreldrene ikke har lovlig opphold i Norge.»

Enkelte høringsinstanser ser behov for nærmere regler om godkjenning av og tilsyn med fosterhjemmet og om innholdet i avtalen som skal inngås med utenlandske myndigheter. Flere instanser uttrykker behov for bistand fra statlige myndigheter i slike saker.

Asker kommune uttaler:

«Barneverntjenesten anser at det må fremgå klart at den stat hvor barnet ønskes plassert i også godkjenner fosterhjemmet og kriteriene for dette. Det er verken praktisk eller økonomisk mulig for den kommunale barneverntjenesten å foreta denne vurderingen.

BLD sier at staten som barnet ønskes plassert i skal kunne føre forsvarlig tilsyn med fosterhjemmet. Barneverntjenesten viser til at det kan bli ulik praksis for hva de enkelte kommuner anser som forsvarlig tilsyn. Det bør vurderes om ikke statlige myndigheter bør ha et overordnet ansvar for å godkjenne det enkelte lands tilsynsordning og ha ansvaret for at det utføres et forsvarlig tilsyn. Det er ikke hensiktsmessig at det skal være opp til den enkelte kommunale barneverntjeneste i Norge å vurdere dette. Det kreves både kompetanse og kan bli svært ressurskrevende for den enkelte kommune å få innsikt i ulike lands tilsynsordninger og hvordan barna følges opp.»

Stavanger kommune uttaler:

«Basert på Stavanger kommunes erfaringer med saker som kan likne på dette, vil Stavanger kommune derfor foreslå følgende avgjørende forutsetninger for at en slik lovbestemmelse skal kunne innføres:

Avtaler om godkjenning av fosterhjem og tilsyn med plassering i andre land skal inngås mellom statene, dvs mellom Norge v/BLD og det angjeldende konvensjonsland, ikke mellom en kommune og et annet lands myndigheter.

Norske statlige myndigheter må etablere en veiledningstjeneste med juridisk spisskompetanse som kommunene kan benytte i denne type saker.»

Også *Justis- og beredskapsdepartementet* har merknader til forslaget om at det stilles som vilkår at tilsyn og oppfølging med fosterhjemmet må være forsvarlig:

«I ny § 4-4a første ledd nr. 5 er det foreslått å ta inn et vilkår om at plasseringsstaten kan tilby et «forsvarlig» tilsyn. I utgangspunktet synes dette fornuftig. Det er imidlertid grunn til å stille spørsmål ved hvor strenge krav det bør stilles til tilsyn i plasseringsstaten, samt i hvilken grad dette bør være bestemmende for hvorvidt en plassering bør finne sted eller ikke. (...) JD foreslår at «forsvarlig tilsyn» og «forsvarlig oppfølging» tas inn som relevante momenter i barnets beste-vurderingen, fremfor å oppstilles som selvstendige vilkår.»

Videre er det noen instanser som fremhever at det må tydeliggjøres hva som er barneverntjenestens kostnader ved slike plasseringer.

Asker kommune uttaler:

«Asker barneverntjeneste vil påpeke at det må klarlegges tydeligere hva som den kommunale barneverntjeneste skal dekke. Kostnadene på dette området vil være opplæring og veiledning av de som utfører tilsyn, utgiftsgodtgjørelse til tilsynspersonene, reise- og oppholdsutgifter til tilsynsfører, foreldrene evt. søsken som vil besøke barnet i utlandet, fosterhjemgodtgjørelse (hvilket lands nivå skal man legge seg på), tolkeutgifter og ikke minst vil samarbeidet medføre oversettelsesutgifter av nødvendig korrespondanse.»

Justis- og beredskapsdepartementet og *Fylkesnemndene* trekker frem i sine høringsuttalelser at det er viktig at Norge får klargjort jurisdiksjonen med plasseringsstaten før barneverntjenesten beslutter en plassering.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus mener at forslaget også bør omfatte mulighet for å plassere barn i institusjon i utlandet. *Justis- og beredskapsdepartementet* fremhever i sine høringsuttalelser at det bør vurderes om forslaget til § 4-4 a også bør omfatte institusjonsplasseringer og kafala-ordninger for bedre å kunne ivareta hensynet til barnets beste.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

9.5.4 Departementets vurderinger

9.5.4.1 Innledning

Haagkonvensjonen 1996 har regler om prosedyrer for plassering i annen konvensjonsstat, jf. artikkel 33. Bestemmelsen stiller blant annet krav om at det skal oversendes en rapport om barnet til den anmodede stat og denne staten må samtykke til plasseringen. Samtykket skal basere seg på hensynet til barnets beste. Det er imidlertid opp til den enkelte konvensjonsstat å beslutte om slike plasseringer skal være tillatt og eventuelt hvordan det skal reguleres i intern rett.

Departementet opprettholder forslaget til ny § 4-4 a om frivillig plassering i utlandet. Det er støtte fra høringsinstansene om å regulere frivillig fosterhjemsplassering i utlandet i barnevernloven. Departementet foreslår imidlertid etter en fornyet vurdering også å åpne for at et barn kan plasseres på en institusjon i utlandet som et frivillig hjelpetiltak. Enkelte høringsinstanser, blant annet Justis- og beredskapsdepartementet, uttalte i høringen at man ikke kan se bort fra at en institusjonsplassering kan anses å være til barnets beste, f.eks. når det vil medføre at det er lettere for barnet å ha regelmessig kontakt med familiemedlemmer eller der barnet språkmessig og kulturelt har større tilhørighet til det aktuelle konvensjonslandet enn til Norge. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet er enig i disse vurderingene og mener at i visse unntakstilfeller kan det være til barnets beste å bli plassert i en institusjon i en stat som barnet har sterk tilknytning til.

Regulering av plasseringer i utlandet vil styrke rettsikkerheten til de involverte parter og tydeliggjøre rammene for barneverntjenesten i slike saker. Utgangspunktet vil fortsatt være at barneverntjenesten skal gi hjelpetiltak i Norge. Departementet legger til grunn at det sjeldent vil være aktuelt å plassere et barn i utlandet som et frivillig hjelpetiltak. Det fremgår av § 4-4 fjerde ledd at barneverntjenesten kan formidle plass i fosterhjem eller institusjon dersom behovene ikke kan løses ved andre hjelpetiltak. I unntakstilfeller kan det likevel være til barnets beste å plasseres i utlandet fordi barnet har sterk tilknytning til den aktuelle staten. Barnet kan ha slekt og nært nettverk i landet, samt kulturell, religiøs og språklig tilhørighet som tilsier at en plassering vil være til barnets beste.

9.5.4.2 Plassering kun som et frivillig hjelpetiltak

Departementet mener at det kun bør være adgang til å plassere et barn i utlandet som et frivillig hjelpetiltak. Dette innebærer at det ikke tillates at barn plasseres i utlandet etter omsorgsovertakelse. Det er flere grunner til at departementet ikke ønsker å åpne for å plassere et barn i utlandet som et tvangsvedtak etter barnevernloven. Ved en omsorgsovertakelse overtar barneverntjenesten det formelle omsorgsansvaret for barnet, jf. § 4-18. Barneverntjenesten har også et særlig oppfølgingsansvar overfor barn og foreldre, jf. § 4-16. Barneverntjenesten har imidlertid begrensede muligheter for å følge opp et barn i utlandet der norske myndigheter ikke har forvaltningsmyndighet eller tvangsmyndighet. Ved plassering i utlandet etter en omsorgsovertakelse vil barnet som regel få vanlig bosted i den nye staten fordi plasseringen ofte vil bli langvarig. Barneverntjenesten vil derfor ved en slik plassering miste jurisdiksjonen i barnevernsaken, jf. konvensjonen artiklene 5 og 14. Barneverntjenesten vil således ikke ha kompetansen til å endre eller treffe nye beskyttelsestiltak, slik som vedtak om samvær og endring av plasseringssted. Det vil være den nye staten som har denne kompetansen.

Departementet mener det vil være en uholdbar situasjon dersom norske myndigheter skulle miste jurisdiksjonen til å treffe nye beskyttelsestiltak og følge opp barnet, samtidig som barneverntjenesten beholder det formelle omsorgsansvaret etter § 4-18 og oppfølgingsansvaret etter § 4-16. Barneverntjenesten vil i slike tilfeller ikke ha jurisdiksjonen til å reise sak om tilbakeføring etter barnevernloven § 4-21. Når barnet har vanlig bosted i plasseringsstaten vil denne staten ha jurisdiksjon til å oppheve det norske vedtaket og enten tilbakeføre barnet til foreldrene eller treffe nye vedtak.

Departementet opprettholder på denne bakgrunn forslaget om at plassering i utlandet begrenses til frivillige plasseringer, og at det ikke skal være adgang til å plassere et barn i fosterhjem eller institusjon i utlandet etter en omsorgsovertakelse.¹² Det er også støtte i høringen for at plassering i utlandet kun skal tillates som et frivillig hjelpetiltak.

Justis- og beredskapsdepartementet påpekte at det i saker der barnets foreldre ikke har lovlig opphold bør være adgang til å plassere et barn i utlandet uten foreldrenes samtykke dersom det er til

¹² Dette er også i samsvar med Sveriges regulering av plassering av barn i utlandet etter socialtjänstlagen § 11b.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

barnets beste. Hvis barnevernet vurderer at det er til barnets beste å få langvarig oppfølging i et annet land enn Norge som barnet har sterkere tilknytning til, er Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet av den oppfatning at barnevernet heller bør vurdere å anmode den aktuelle staten om å overta jurisdiksjonen i saken. Overføring av jurisdiksjon kan skje på alle stadier av en sak, også etter en omsorgsovertakelse.¹³ Departementet gjør imidlertid oppmerksom på at overføring av jurisdiksjon kun gjelder overfor stater som har sluttet seg til konvensjonen.

Departementet vil for øvrig vise til at forslaget til ny § 4-4 a ikke gjelder for de situasjoner der en fosterfamilie i Norge ønsker å oppholde seg midlertidig i utlandet, for eksempel på grunn av arbeidsopphold eller en lengre ferie. Etter gjeldende rett kan dette kun skje unntaksvis.¹⁴ Departementet mener at en forutsetning for slike opphold er at barneverntjenesten inngår en avtale med utenlandske myndigheter som blant annet regulerer tilsyn, oppfølging og samvær.

9.5.4.3 *Vilkår for plassering i utlandet*

Høringsinstansene støtter i hovedsak forslagene til vilkår for plassering i utlandet. Noen høringsinstanser har imidlertid merknader til vilkårene og ønsker en nærmere utdyping av innholdet i vilkårene.

Det følger av forslaget til § 4-4 a første ledd at barneverntjenesten kan plassere barnet i et konkret fosterhjem eller en institusjon i en stat som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996. Departementet mener at det er mest betryggende og forsvarlig å begrense muligheten til å plassere barn i utlandet til andre konvensjonsstater. Det er kun andre konvensjonsstater som er forpliktet til å anerkjenne og fullbyrde et norsk beskyttelsestiltak og som må følge øvrige prosessuelle regler for samarbeid som følger av konvensjonen.

Departementet opprettholder forslaget om å innta i ny § 4-4 a første ledd bokstav a at vilkårene i § 4-4 om hjelpetiltak må være oppfylt. Barneverntjenesten skal tilby barnet og familien hjelpetiltak når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, jf. § 4-4 annet ledd.

Departementet opprettholder også forslaget om å innta i ny § 4-4 a første ledd bokstav b at plasseringen må være til det enkelte barns beste. Det

følger av barnevernloven § 4-1 at det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til barnets beste. Departementet ønsker å synliggjøre dette som et eget vilkår i bestemmelsen. Dette innebærer at barneverntjenesten må foreta en helhetlig vurdering av om det vil være til det enkelte barns beste å bli plassert i et konkret fosterhjem eller en institusjon i utlandet. Det skal legges særlig vekt på barnets tilknytning til den aktuelle staten. Departementet foreslår dette fremhevet i lovteksten. Relevante momenter vil være barnets tilknytning til aktuelle omsorgspersoner, barnets eget ønske, nærhet til eventuelle søsken og annen slekt, barnets kjennskap til den nye statens kultur og om barnet kan språket i den nye staten. Disse momentene må veies opp mot barnets tilknytning til Norge, herunder språk, kultur, skole, nærmiljøet og familie, særlig foreldre og søsken.

Det følger allerede av barnevernloven § 1-4 at alle tiltak og tjenester skal være forsvarlige. Departementet ønsker å synliggjøre kravet til forsvarlighet også for plasseringer i utlandet, og foreslår at dette inntas i forslag til første ledd bokstav b. Barneverntjenesten skal ved vurderingen se hen til barnevernlovens rettssikkerhetsgarantier, herunder lovens regler for godkjenning av fosterhjem og regler om rettigheter og bruk av tvang på barneverninstitusjon. Barneverntjenesten må innhente informasjon om det konkrete fosterhjemmet eller institusjonen og om regelverket for plasseringer i den aktuelle staten for å vurdere om plasseringen er forsvarlig. Barneverntjenesten kan få bistand fra sentralmyndigheten. Departementet viser i denne sammenheng til at verken fosterhjemmet eller institusjonen i plasseringsstaten skal godkjennes etter barnevernlovens regler.

Barnet har en rett til å bli hørt i alle saker som vedrører barnet, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 12. Det følger av barnevernloven § 6-3 at et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. En forutsetning for å plassere barnet i utlandet må derfor være at barnet har blitt hørt i samsvar med § 6-3 og at barnets syn fremkommer av sakens dokumenter. Departementet mener det er betenkelig å gjennomføre en plassering i utlandet når barnet motsetter seg det, uansett barnets alder. Barnets mening må få stor vekt i avgjørelsen av om barnet skal plasseres i utlandet. Departementet mener det er viktig å fremheve barnets rett til medvirkning i bestemmelsen. Departementet opprettholder derfor for-

¹³ Se nærmere om overføring av jurisdiksjon i barnevernsaker i proposisjonen punkt 7.4.5.

¹⁴ Retningslinjer for fosterhjem av 15. juli 2004, Q-1072B.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

slaget om å innta som vilkår i § 4-4 a første ledd bokstav c at barnet skal bli hørt i samsvar med § 6-3 og at barnets syn fremkommer av sakens dokumenter. Departementet viser til at en ny bestemmelse om barns medvirkning trådte i kraft 1. juni 2014, jf. § 4-1 annet ledd. Det er videre utarbeidet forskrift til bestemmelsen som gir nærmere regler om hvordan medvirkningen skal gjennomføres og hva den skal inneholde. Departementet foreslår også å innta en henvisning til § 4-1 i forslag til § 4-4 a første ledd bokstav c.

Frivillige hjelpetiltak etter § 4-4 krever samtykke fra foreldre som har daglig omsorg for barnet og fra barn som har fylt 15 år. Plassering i utlandet som et hjelpetiltak kan oppfattes som mer inngripende enn en plassering i Norge, og kan også få betydning for foreldre som ikke har daglig omsorg. Departementet opprettholder derfor forslaget om at foreldre med foreldreansvar skal samtykke til plasseringen, se forslag til ny § 4-4 a første ledd bokstav d. Dette er også i overensstemmelse med barnelovens regler om flytting til utlandet, se barneloven § 40.

Departementet foreslo i høringsnotatet at barn som har fylt 12 år skal samtykke til en plassering i utlandet. Dette skiller seg fra andre hjelpetiltak der barn over 15 år må samtykke, jf. § 4-4, jf. § 6-3. Det er kun en høringsinstans som mener aldersgrensen for samtykke bør være 15 år. Flere høringsinstanser støtter forslaget om at barn som har fylt 12 år må samtykke til plasseringen. Departementet opprettholder derfor forslaget i ny § 4-4 a første ledd bokstav d om at barn som har fylt 12 år må samtykke til plassering i utlandet. Dette er i samsvar med forslag til endringer i barneloven § 40 som krever at barn over 12 år skal samtykke når foreldrene beslutter at barnet skal flytte til utlandet.¹⁵ Å plassere et barn i utlandet vil ha svært stor betydning for et barn. Departementet mener derfor det er viktig å senke aldersgrensen for samtykke i disse sakene. Barn over 12 år vil kunne ha sterke oppfatninger om plasseringen. Departementet viser til at også yngre barn har en rett til å uttale seg og at deres mening skal tillegges stor vekt.

Ved plassering i utlandet er det staten der barnet er plassert som har myndighet til å føre tilsyn med fosterhjemmet eller institusjonen. Departementet foreslo i høringsnotatet å innta i bestemmelsen et vilkår om at plasseringsstaten kan tilby et forsvarlig tilsyn. Enkelte høringsinstanser ønsker at departementet omtaler nærmere hva

som ligger i forsvarlig tilsyn og hvilken instans som skal beslutte om tilsynet er forsvarlig.

Departementet opprettholder forslaget om å innta i bestemmelsen et vilkår om at plasseringsstaten har en forsvarlig tilsynsordning, se forslag til ny § 4-4 a første ledd bokstav e. Det vil være den enkelte barneverntjeneste som må vurdere om plasseringsstaten har en forsvarlig tilsynsordning i den enkelte sak. Barneverntjenesten må derfor innhente informasjon om tilsynsordningen i det aktuelle landet. Dette kan for eksempel være informasjon om antall tilsyn, hvilken myndighet som utfører tilsynet, håndtering av informasjon av hva som fremkommer under tilsyn, om tilsynsmyndigheten snakker direkte med barnet osv. Sentralmyndigheten kan bistå barneverntjenesten. Tilsynet må som minimum kunne avdekke mangler i omsorgen og at forutsetningene for plasseringen blir fulgt opp. Det stilles ikke krav om at andre stater har samme tilsynsordning som i Norge. Tilsynsordningen må likevel være så god at barneverntjenesten er av den oppfatning at plasseringen vil være til barnets beste.

Departementet opprettholder forslaget om å innta i ny § 4-4 a første ledd bokstav f at gjennomføringen av tilsyn, oppfølging av barnet og utgiftsfordeling i forbindelse med plasseringen er nærmere avtalt. For å kunne plassere et barn i utlandet må det være enighet med myndighetene i plasseringsstaten om oppfølging, tilsyn og utgiftsfordeling. Det myndighetene enes om må inntas i en avtale før barnet plasseres. Enkelte høringsinstanser har uttalt at det bør være en statlig sentral myndighet som må inngå avtalen. Departementet opprettholder at det er den enkelte barneverntjeneste som skal inngå en avtale om plasseringen. Det er barneverntjenesten som har kunnskap om barnet, som skal vurdere om det er til barnets beste å bli plassert i utlandet og som vil ha ansvar etter barnevernloven for å følge opp plasseringen i utlandet. Det er derfor hensiktsmessig at det er barneverntjenesten som blir enig med utenlandske myndigheter og har kompetanse til å inngå avtalen. Barneverntjenesten kan ved behov for råd og veiledning henvende seg til fylkesmannen, jf. barnevernloven § 2-3. Barneverntjenesten kan også henvende seg til sentralmyndigheten som kan gi veiledning.¹⁶

Det er viktig at barneverntjenesten blir enig med myndighetene i plasseringsstaten om hvilke

¹⁵ Se nærmere i proposisjonen punkt 8.5.2.

¹⁶ Det er foreslått en forskriftshjemmel om sentralmyndighetens oppgaver i lov om Haagkonvensjonen 1996 § 2, se proposisjonen punkt 7.2.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

oppgaver de ulike lands myndigheter skal ha og hvordan barnet skal følges opp. Barneverntjenesten har uansett et ansvar for å følge opp barnet etter barnevernloven § 4-5. For å ivareta dette ansvaret er det viktig at barneverntjenesten får jevnlig og god informasjon om hvordan det går med barnet slik at de kan vurdere om plasseringen fungerer etter sitt formål. Dette bør fremgå av avtalen som inngås. Barneverntjenesten bør få informasjon om barnets helse, utvikling, sosiale forhold og skolegang under plasseringen. Tilrettelegging og gjennomføring av samvær bør også fremgå av avtalen.

Videre bør det fremgå av avtalen at barneverntjenesten kan avbryte plasseringen hvis barneverntjenesten kommer til at plasseringen ikke lenger er til barnets beste. Så lenge barnet anses å ha vanlig bosted i Norge, vil norske barnevernmyndigheter ha kompetanse til å endre, oppheve og treffe nye beskyttelsestiltak. Hvis plasseringen blir langvarig, kan barnets vanlige bosted endre seg og norske myndigheter vil ikke lenger ha jurisdiksjon til å oppheve, endre eller treffe nye tiltak for å beskytte barnet. Tiltaket vil likevel bestå inntil myndighetene i landet barnet er plassert opphever eller endrer tiltaket. Departementet mener derfor det er viktig at barneverntjenesten avklarer med utenlandske myndigheter at Norge beholder jurisdiksjonen i saken, så langt det lar seg gjøre. Det at barnet etter en viss tid kan oppnå bosted i plasseringsstaten, tilsier etter departementets oppfatning at det kan være hensiktsmessig i første omgang å begrense plasseringstiden til en kortere periode slik at Norge beholder jurisdiksjonen i saken. Etter denne perioden må barneverntjenesten vurdere om plasseringen bør fortsette.

Haagkonvensjonen 1996 artikkel 38 nr. 2 gir adgang til å sette som vilkår at det inngås avtale om fordeling av utgifter.¹⁷ Det kan for eksempel i forbindelse med gjennomføring og tilrettelegging av samvær påløpe utgifter. Barneverntjenesten må avklare med plasseringsstaten hvordan utgiftene ved plasseringen skal fordeles.

Videre må vilkårene for plassering i utlandet etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 33 være oppfylt for å kunne plassere barnet i en annen konvensjonsstat. Norske barnevernmyndigheter må ha anmodet en annen konvensjonsstat om plassering i et konkret fosterhjem eller en institusjon i denne staten. Ved anmodningen skal barne-

verntjenesten oversende en rapport om barnet og om begrunnelsen for plasseringen. Denne konsultasjonen gir den anmodede stat en mulighet til å gjennomgå grunnlaget for plasseringen og kunne avklare behovet for oppholdstillatelse for barnet, utgiftsfordeling og hvordan barnet skal følges opp.¹⁸ Det kreves at den rette myndighet i den anmodede konvensjonsstat har samtykket til plasseringen på bakgrunn av hensynet til barnets beste. Departementet foreslår at det inntas som et vilkår i forslag til ny § 4-4 a første ledd bokstav g at de prosessuelle vilkår i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 33 er oppfylt.

Departementet presiserer at en forutsetning for at barnet kan plasseres i utlandet, er at barnet sikres oppholdstillatelse der dette er nødvendig. Barneverntjenesten må påse at dette er ivaretatt før plasseringen kan finne sted.

Departementet opprettholder forslagene til vilkår for plassering av barn i utlandet, se lovforslaget til barnevernloven § 4-4 a første ledd.

9.5.4.4 Midlertidige plasseringer

Et frivillig hjelpetiltak etter barnevernloven er som utgangspunkt midlertidig. Dette gjelder også plasseringer utenfor hjemmet. At en plassering er midlertidig innebærer at barnet som et utgangspunkt skal tilbake til foreldrene. En midlertidig plassering kan være tidsbegrenset, men må ikke være det. Selv om et tiltak er midlertidig kan det ut fra omstendighetene i den enkelte sak vare over en lengre periode. Det fremgår av barnevernloven § 4-4 fjerde ledd at dersom barneverntjenesten vurderer at foreldrene i lengre tid ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, bør den vurdere å reise sak om omsorgsovertakelse fremfor en frivillig plassering. Barneverntjenesten må vurdere konkret om den i disse situasjonene skal fremme sak om omsorgsovertakelse eller om det er best for barnet å bli plassert i utlandet som et frivillig tiltak. Hvis barneverntjenesten vurderer at det kan være til barnets beste å få langvarig oppfølging i en annen konvensjonsstat, kan barneverntjenesten vurdere å anmode om overføring av jurisdiksjon, se konvensjonen artikkel 8.¹⁹

Hvis plasseringen er klart tidsavgrenset for en kortere periode, vil barnet etter departementets oppfatning beholde sitt vanlige bosted i Norge. Dette vil likevel måtte vurderes konkret ut fra omstendighetene i den enkelte sak. Forholdene kan endre seg underveis slik at barnet oppnår

¹⁷ I Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 152, er det fremhevet at det blant annet kan stilles vilkår om fordeling av utgifter ved gjennomføring av tiltak i annen stat, for eksempel ved en plassering i utlandet.

¹⁸ Se Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 143.

¹⁹ Se proposisjonen punkt 7.4.5 om overføring av jurisdiksjon.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

vanlig bosted i plasseringsstaten, for eksempel ved at plasseringen varer lengre enn det som var forutsatt. Det er viktig med god dialog med de utenlandske myndighetene om hvilken stat som har jurisdiksjon i saken.

Departementet gjør oppmerksom på at Haagkonvensjonen 1996 ikke definerer når et barn har oppnådd vanlig bosted i en stat. Det må foretas en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. Se punkt 3.3.1 om begrepet «vanlig bosted». Det kan oppstå uenighet mellom kompetente myndigheter om hvilken stat som har jurisdiksjon overfor barnet. Departementet mener at norske myndigheter derfor bør klargjøre spørsmålet om bosted og jurisdiksjon i størst mulig grad i dialog med plasseringsstaten før plasseringen finner sted. Se ovenfor om forslag til ny § 4-4 a første ledd bokstav f.

9.5.4.5 Særlig om kafala

Enkelte høringsinstanser ønsker også at det skal åpnes opp for at barn kan plasseres i kafala i utlandet. Kafala innebærer en frivillig overføring av verge- og forsørgeransvar, gjerne til medlemmer av storfamilien, frem til barnet fyller 18 år. Det finnes ikke et slikt tiltak i barnevernloven. Barnevernloven har kun hjemmel til å frata foreldre omsorgen og foreldreansvar som et tvangsvedtak. En frivillig overføring av foreldreansvar for barn i Norge må følge reglene i barneloven, vergemålloven eller adopsjonsloven. Departementet foreslår kun plasseringer i utlandet som et frivillig hjelpetiltak. Ved hjelpetiltak etter barnevernloven beholder foreldrene verge- og omsorgsansvar for barnet og kafala vil derfor ikke være aktuelt.

Foreldre i Norge som ønsker at barnet skal plasseres i kafala hos slektninger i utlandet kan i utgangspunktet selv beslutte dette i kraft av sitt foreldreansvar.²⁰ Departementet viser for øvrig også til unntaksbestemmelsene i Haagkonvensjonen 1996 om overføring av jurisdiksjon til andre konvensjonsstater når dette er til barnets beste.

Det vises for øvrig til merknaden til barnevernloven ny § 4-4 a første ledd i proposisjonen punkt 13.

²⁰ Se proposisjonen punkt 8.5.2 om samtykke når barnet flytter ut av landet uten foreldrene.

9.6 Plassering i fosterhjem eller institusjon i Norge etter utenlandsk vedtak

9.6.1 Gjeldende rett

Barnevernloven gjelder for barn som oppholder seg i Norge, jf. § 1-2. Det er heller ingen bestemmelse i barnevernloven som regulerer en plassering i Norge etter utenlandsk vedtak. I tilfeller der utenlandske myndigheter kontakter barneverntjenesten med anmodning om å plassere et barn i Norge etter et utenlandsk vedtak, har derfor ikke barneverntjenesten en mulighet til å imøtekomme anmodningen. Departementet er imidlertid kjent med saker der utenlandske myndigheter ønsker at barnet flytter til Norge og at norske myndigheter overtar jurisdiksjonen til å treffe eventuelle tiltak.

9.6.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet en bestemmelse i § 4-4 a annet ledd om at barneverntjenesten skal kunne samtykke i frivillig fosterhjemsplassing av et barn i Norge etter anmodning fra utenlandske myndigheter som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996. Departementet foreslo at vilkårene i § 4-4 a første ledd om fosterhjemsplassing i utlandet må være oppfylt. I tillegg foreslo departementet et vilkår om at barneverntjenesten må godkjenne fosterhjemmet. Departementet foreslo videre at barnet må ha nødvendig oppholdstillatelse etter utlendingsloven og at det er barneverntjenesten som må søke om oppholdstillatelse for barnet.

9.6.3 Høringsinstansenes syn

Ingen høringsinstanser uttaler at de er imot forslaget. Ti instanser støtter forslaget. Dette er *Justis- og beredskapsdepartementet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Fylkesmannen i Vestfold, UDI, Asker kommune, Oslo kommune, Stavanger kommune, Høgskolen i Sør-Trøndelag, Aleneforeldreforeningen og Felles organisasjonen (FO)*. Få høringsinstanser har merknader til forslaget. *Fylkesmannen i Oslo og Akershus* og *Oslo kommune* støtter uttrykkelig at det ikke skal være tillatt å plassere et barn i Norge på bakgrunn av et tvangsvedtak truffet av utenlandske myndigheter.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Fylkesmannen i Oslo og Akershus uttaler:

«Fylkesmannen støtter også forslaget om at andre lands myndigheter gis en tilsvarende adgang til å plassere barn i fosterhjem i Norge.

Fylkesmannen støtter departementets syn på at det ikke bør gis adgang til å fosterhjemsplassere barn i utlandet etter en omsorgsovertakelse. Departementet har gjennomgått de hensynene som taler mot å åpne opp for slike plasseringer i høringsnotatets punkt 10.2.2.2. Etter vårt syn vil de samme hensynene som taler mot å gi slik adgang til å plassere norske barn i utlandet, tale mot å gi adgang til å plassere utenlandske barn i fosterhjem i Norge etter en omsorgsovertakelse i hjemlandet. Vi er på denne bakgrunn enig med departementet i at det ikke bør gis adgang for andre lands myndigheter til å plassere barn i fosterhjem i Norge etter en omsorgsovertakelse.»

Oslo kommune uttaler:

«Oslo kommune støtter forslaget om endringer i barnevernloven som åpner for frivillig plassering av barn i fosterhjem i andre konvensjonsstater, og at andre konvensjonsstater kan plassere barn i fosterhjem i Norge. Oslo kommune er enig i at det ikke bør være adgang til å plassere barn når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse. Dette bør også gjelde for fosterhjemsplasseringer av barn i Norge etter vedtak i et annet land.»

Stavanger kommune uttaler:

«I høringsnotatet foreslås det en endring i barnevernlovens § 4 som gir adgang til å plassere et barn i fosterhjem i en stat som er tilsluttet Haagkonvensjonen eller til å samtykke til at et barn plassert av et annet land plasseres i fosterhjem i Norge. Vi antar at det siste alternativet vil gjelde barn med norsk statsborgerskap som er tatt hånd om av utenlandske myndigheter.(...)Stavanger kommune er enig med departementet at denne ordningen ikke kan gjøres gjeldende for saker der barn er plassert gjennom tvangsvedtak.»

UDI viser til utfordringer etter utlendingsloven dersom barn blir plassert i norsk fosterhjem etter utenlandsk kafala-vedtak.

9.6.4 Departementets vurderinger

Etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 33 kan norske myndigheter motta en anmodning fra utenlandske myndigheter om plassering av et barn i Norge. Dette er i dag ikke regulert i barnevernloven, jf. ovenfor om gjeldende rett.

Det er støtte for forslaget om å regulere frivillig fosterhjemsplassering i Norge på bakgrunn av utenlandsk vedtak og departementet opprettholder derfor forslaget i høringsnotatet. Departementet foreslår imidlertid etter en fornyet vurdering å åpne for at barn også kan frivillig plasseres på institusjon i Norge etter et utenlandsk vedtak.²¹

Departementet åpner ikke for at barn kan plasseres i Norge når utenlandsk myndighet har truffet vedtak om omsorgsovertakelse eller lignende tvangsvedtak.²² I slike tilfeller kan overføring av jurisdiksjon være et alternativ.²³

Departementet mener det i visse unntakstilfeller kan være til barnets beste å bli plassert i et konkret fosterhjem eller en institusjon i Norge på bakgrunn av et utenlandsk vedtak når barnet har særlig tilknytning til Norge. Departementet mener at vilkårene som gjelder for plassering i utlandet etter forslag til ny § 4-4 a første ledd må gjelde tilsvarende så langt de passer.²⁴ Departementet foreslår dette lovregulert i ny § 4-4 a annet ledd.

Det vil kun være adgang til plassering i Norge når anmodningen kommer fra en stat som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996. For at barneverntjenesten kan samtykke i en plassering i Norge må barneverntjenesten ha vurdert at plasseringen er til barnets beste. I denne vurderingen skal det legges særlig vekt på barnets tilknytning til Norge. Relevante momenter i vurderingen vil være om barnet har slekt og nært nettverk i Norge og om barnet kjenner norsk språk og kultur. Disse momentene må veies opp mot barnets tilknytning til den andre konvensjonsstaten, herunder språk, kultur, skole, nærmiljøet og familie, særlig foreldre og søsken. Det stilles ikke krav om norsk statsborgerskap, men dette vil være et moment i vurderingen.

²¹ Se proposisjonen punkt 9.5.4.1.

²² Se Sveriges Prop. 2011/12:85 side 66 hvor det fremgår at det ikke åpnes for plasseringer i Sverige på bakgrunn av tvangsvedtak truffet av utenlandske myndigheter.

²³ Se proposisjonen punkt 7.4.5 om overføring av jurisdiksjon i barnevernsaker.

²⁴ Se nærmere om vilkårene i ny § 4-4 a første ledd ovenfor i proposisjonen punkt 9.5.4.3.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Videre skal barnet høres i samsvar med barnevernloven §§ 4-1 og 6-3 og barnets mening skal fremkomme av sakens dokumenter. Det foreslås også et krav om at foreldre med foreldreansvar og barn over 12 år samtykker til plasseringen i Norge. Barneverntjenesten og den aktuelle myndigheten i konvensjonsstaten som anmoder om en plassering, må bli enige om tilsyn, oppfølging og utgiftsfordeling. Dette må inntas i en avtale. Det er likevel klart at reglene om tilsyn og oppfølging etter barnevernloven vil komme til anvendelse ved en plassering. Barneverntjenesten kan ikke fraskrive seg dette ansvaret i en avtale.

Videre foreslås det et krav om at de prosessuelle vilkårene i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 33 er oppfylt for at barneverntjenesten kan samtykke i plasseringen i Norge. Konvensjonsstaten må ha anmodet norske myndigheter om å plassere barnet i Norge. Ved anmodningen skal utenlandske myndigheter oversende en rapport om barnet og om begrunnelsen for plasseringen. Det er barneverntjenesten som har kompetanse til å samtykke i en plassering på bakgrunn av hensynet til barnets beste. Det vises for øvrig til at det i lov om Haagkonvensjonen 1996 § 6 fremgår at utenlandske myndigheter må sende anmodningen om å plassere et barn i Norge til sentralmyndigheten. Det vil være sentralmyndighetens oppgave å videresende anmodningen til rette barneverntjeneste i den kommune som barnet foreslås plassert i. Videre skal sentralmyndigheten bistå kommunen med å etterleve konvensjonen.

Som ved fosterhjemsplassing i utlandet etter forslag til ny § 4-4 a første ledd, må anmodningen gjelde et konkret fosterhjem i Norge. Norske myndigheter har ikke ansvar for å vurdere alternative plasseringer i Norge. Departementet antar at en fosterhjemsplassing vil kunne være aktuelt hos barnets slektninger i Norge. Når det gjelder plasseringer på institusjon i Norge, må barneverntjenesten vurdere om barnet har behov for en institusjonsplass. Det vil likevel kun være aktuelt

med en plassering på institusjon i Norge når barnet har særlig tilknytning til Norge og barneverntjenesten vurderer at en slik plassering er til barnets beste. Det er ikke tilstrekkelig grunnlag for en plassering i Norge at en institusjon har et godt behandlingstilbud.

Et samtykke forutsetter at barnevernlovens alminnelige regler for institusjons- og fosterhjemsplassing følger. Dette betyr blant annet at plasseringstiltaket skal være godkjent og bruk av statlige tiltak skal være avklart med Barne-, ungdoms- og familieetaten. Departementet viser til at ved fosterhjemsplassing hos barnets slekt må fosterforeldrene i utgangspunktet oppfylle de generelle kravene som stilles til fosterforeldre i fosterhjemsforskriften § 3. Disse kravene må imidlertid kunne fravikes noe dersom det utvilsomt er til barnets beste å bli plassert der. Dette fremgår allerede av retningslinjene for fosterhjem når det gjelder plasseringer hos barnets slektninger eller nære nettverk.

En forutsetning for at et barn kan plasseres i Norge er at barnet kan få oppholdstillatelse. Det er nødvendig med formell oppholdstillatelse til barn som skal oppholde seg i Norge utover tre måneder. Dette gjelder også barn som er EØS/EFTA-borgere. Departementet foreslår at barneverntjenesten skal ha ansvaret for å søke Utlendingsdirektoratet om oppholdstillatelse for barnet når det er nødvendig. Videre foreslår departementet å innta i annet ledd at barneverntjenesten ikke kan samtykke i plasseringen før barnet har fått oppholdstillatelse. Justis- og beredskapsdepartementet vil vurdere behovet for å innføre en særregel i utlendingsregelverket som kan gi utenlandske barn adgang til å få oppholdstillatelse i disse tilfellene.

Se for øvrig punkt 11 om forholdet til utlendingsloven.

Det vises for øvrig til merknaden til barnevernloven ny § 4-4 a annet ledd i proposisjonen punkt 13.

10 Vergemålsloven

10.1 Beskyttelsestiltak etter vergemålsloven

Avgjørelser som treffes til beskyttelse av barn i medhold av vergemålsloven anses å ligge i kjerneområdet for Haagkonvensjonen 1996. Det antas at først og fremst formelle avgjørelser som dommer, kjennelser og enkeltvedtak fattet i medhold av vergemålsloven omfattes. I tillegg kan det ikke utelukkes at også andre avgjørelser som beskytter barnet, for eksempel avgjørelser knyttet til den løpende ivaretagelsen av barnets interesser, vil kunne anses omfattet. Mange av vergens avgjørelser vil havne i denne kategorien.

I vergemålsloven § 8 er mindreårige definert som personer som ikke har fylt 18 år. Det betyr at alle aktuelle beskyttelsestiltak for mindreårige i vergemålsloven er omfattet, jf. konvensjonen artikkel 2.

Det følger av vergemålsloven § 9 at en mindreårig ikke selv kan foreta rettslige handlinger eller råde over sine midler, med mindre annet er særlig bestemt. Regler som sikrer at barnet har en verge som kan ivareta barnets interesser er det sentrale beskyttelsestiltaket i vergemålsloven. En verge kan representere barnet, bistå barnet i en rekke sammenhenger og bidra til å forvalte og bevare barnets formue. For mindreårige er det normalt den eller de som har foreldreansvaret etter reglene i barneloven og som er myndige, som er verge(r), jf. vergemålsloven § 16. Dersom den mindreårige er uten fungerende verge, skal fylkesmannen oppnevne ny eller midlertidig verge. Oppnevning av verger for mindreårige etter vergemålsloven gjelder med andre ord i situasjoner der foreldrene ikke lenger kan representere sine barn. Vedtak om oppnevning av verge i slike situasjoner er et tiltak som har karakter av å være til beskyttelse for barnet. I vergemålsloven kapittel 5 er det gitt nærmere regler om oppnevning av verger mv.

Departementet antar også at vedtak om fratakelse av vergemål etter vergemålsloven § 19 første eller annet ledd vil anses som beskyttelsestiltak. Det samme gjelder for vedtak etter vergemålsloven § 29 annet ledd. Det følger av bestemmelsen

at fylkesmannen kan frata en oppnevnt verge vervet dersom dette vil være til det beste for personen det gjelder. Fylkesmannen skal frata en oppnevnt verge vervet dersom hensynet til den mindreårige gjør dette nødvendig.

Det følger av vergemålsloven § 19 tredje ledd at hvis særlige forhold gjør seg gjeldende, kan fylkesmannen etter anmodning fra en som har foreldreansvaret, helt eller delvis frita vedkommende fra vergemålet. Når vedkommende verge ber seg fritatt, fatter fylkesmannen avgjørelsen. På samme måte fremgår det av vergemålsloven § 29 første ledd at en oppnevnt verge kan kreve å bli løst fra vervet som verge. Det antas også at en slik fritaksadgang i enkelte tilfeller kan fremstå som et beskyttelsestiltak.

Når det gjelder utøvelsen av vergemålet antas det at vergens avgjørelser knyttet til den løpende ivaretagelsen av barnets interesser vil kunne anses som beskyttelsestiltak som faller inn under Haagkonvensjonen 1996. En mindreårig som er uenig i vergens avgjørelse, kan bringe spørsmålet inn for fylkesmannen, jf. vergemålsloven § 17 femte ledd. Klagen behandles etter saksbehandlingsreglene i vergemålsloven og forvaltningsloven, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) Om lov om vergemål, merknaden til § 17. Fylkesmannen kan omgjøre vergens avgjørelse der det er grunnlag for det. Det legges til grunn at fylkesmannens avgjørelse i en slik klage også vil anses som et beskyttelsestiltak som faller inn under konvensjonen.

Som allerede nevnt, følger det av hovedregelen i vergemålsloven § 9 at en mindreårig ikke selv kan foreta rettslige handlinger eller råde over sine midler. Vergemålsloven §§ 10–13 innskrenker til en viss grad denne hovedregelen. For eksempel gir vergemålsloven § 10 en mindreårig over 15 år adgang til selv å inngå arbeidsavtaler, og vergemålsloven § 12 gir en mindreårig over 15 år rådighet over midler denne har tjent ved eget arbeid eller fått til egen rådighet.

I den utstrekning disse bestemmelsene gir den mindreårige handlefrihet, antas ikke dette å materialisere seg i beskyttelsestiltak under Haagkonvensjonen 1996. Disse bestemmelsene regule-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

rer imidlertid samtidig mer spesifikke beskyttelsestiltak. Her nevnes for eksempel vergemålsloven § 10 om vergens samtykke til at mindreårige under 15 år kan inngå arbeidsavtale. Videre nevnes vergemålsloven § 11 om at vergen, med fylkesmannens samtykke (enkeltvedtak), kan gi tillatelse til at en mindreårig som har fylt 15 år kan drive en bestemt næringsvirksomhet. Slike avgjørelser antas å være beskyttelsestiltak som faller inn under konvensjonen.

Det er normalt vergene som handler på den mindreåriges vegne i økonomiske saker. Foruten reglene i vergemålsloven kapittel 3, reguleres vergens utførelse av vergemålet også her av vergemålsloven kapittel 6. Det vises for eksempel til bestemmelsene vedrørende vergens forvaltning av eiendeler, jf. vergemålsloven § 36, vergens disponering av inntekter, jf. vergemålsloven § 37, avgjørelser knyttet til drift av næringsvirksomhet, jf. vergemålsloven § 38, etc. Av disse bestemmelsene fremgår det at vergen både må foreta handlinger og treffe avgjørelser som kan anses som beskyttelsestiltak under konvensjonen.

Videre vises det til vergemålsloven kapittel 7 om fylkesmannens forvaltning av finansielle eiendeler. Også avgjørelser fattet i tråd med disse bestemmelsene vil kunne anses som beskyttelsestiltak.

Visse bestemmelser i vergemålsloven inneholder ikke direkte hjemler for beskyttelsestiltak overfor mindreårige, men kan likevel ha betydning for barnet. Det gjelder for eksempel bestemmelser om gyldigheten av en avtale inngått med et barn. Vergemålsloven § 14 har regler om virkningen av at den mindreårige har handlet ut over sin rett. Vergemålsloven § 15 har regler om plikt til å levere tilbake det som er mottatt, dersom en disposisjon ikke blir gjort bindende for den mindreårige.

I tillegg nevnes vergemålsloven kapittel 8, som gir saksbehandlingsregler for vergemålsmyndigheten og kapittel 9 som gir saksbehandlingsregler for domstolene.

Vergemålslovens kapittel 10 om fremtidsfullmakter faller utenfor konvensjonens anvendelsesområde. Fremtidsfullmakter kan kun opprettes av den som har fylt 18 år, jf. vergemålsloven § 79.

10.2 Interlegale regler på vergemålsrettens område

Gjeldende vergemålslov kapittel 12 §§ 98 til 100 inneholder visse begrensede og ikke uttømmende regler om internasjonale forhold. I Ot.prp. nr. 110 (2008–2009) Om lov om vergemål, merknader til kapittel 12, heter det at det er ønskelig med generelle regler om internasjonale forhold og at departementet vil vurdere å komme tilbake med et forslag om dette på et senere tidspunkt.

Justis- og beredskapsdepartementet kom i høringsnotatet om ratifikasjon og gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 til at det ikke var nødvendig å gjøre endringer i vergemålsloven kapittel 12 i forbindelse med en eventuell ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996. Departementet foreslo av hensiktsmessighetsgrunner likevel visse endringer.

Justis- og beredskapsdepartementet oppnevnte 14. august 2014 en enpersonsutredning om interlegale regler på vergemålsrettens område. Utrederen er i hovedtrekk bedt om å utarbeide et forslag til høringsnotat om hvorvidt Norge bør undertegne og ratifisere Haagkonvensjonen 13. januar 2000 om internasjonal beskyttelse av voksne, samt om et mer utfyllende kapittel i vergemålsloven om internasjonale forhold som kan anvendes både for barn og voksne. Haagkonvensjonen 2000 er nært beslektet med Haagkonvensjonen 1996. Frist er satt til 1. februar 2015.

Som følge av at det er satt i gang et arbeid med interlegale regler på vergemålsrettens område, foreslår departementet ingen endringer i vergemålsloven kapittel 12 i denne proposisjonen.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

11 Særlig om forholdet til utlendingslovgivningen

Haagkonvensjonen 1996 gjelder ikke avgjørelser om rett til asyl og innvandring, jf. artikkel 4 bokstav j.

Utenlandske myndigheter kan etter sin interne lov ha kompetanse til å treffe en avgjørelse om at en person i Norge tildeles foreldremyndighet for barn i utlandet. Det kan for så vidt også følge av en annen stats interne lov, at en person i Norge har foreldremyndighet i kraft av loven. Se nærmere om begrepet foreldremyndighet i proposisjonen punktene 2.3, 3.2 og merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 1 i proposisjonen punkt 13. Slike tildelinger betyr ikke nødvendigvis at den som tildeles foreldremyndigheten har hatt eller har et omsorgsansvar for eller en tilknytning til barnet. Slike tildelinger, etter utenlandsk lov eller avgjørelse, gir ikke automatisk rett til oppholdstillatelse for barnet i Norge, og norske myndigheter er heller ikke forpliktet til å gi oppholdstillatelse. Spørsmålet om oppholdstillatelse skal avgjøres av norske utlendingsmyndigheter (Utlendingsdirektoratet). Dette er det viktig å formidle til utenlandske myndigheter hvis de kontakter norske myndigheter før de treffer en beslutning. Departementet understreker at saker som i realiteten er barnevernsaker på tvers av landegrensene, må løses etter reglene i barnevernloven, og ikke gjennom regler om foreldremyndighet, herunder foreldreansvar og vergemål.

Foreldres ønsker eller private avgjørelser om fast bosted eller samvær er ikke beskyttelsestiltak etter Haagkonvensjonen 1996. Hvis foreldre avtaler at barnet skal bo eller ha samvær i Norge og barnet ikke har oppholdstillatelse, må foreldrene også i slike tilfeller (som ovenfor) søke Utlendingsdirektoratet om oppholdstillatelse for barnet.

Hvis barnet skal plasseres i et fosterhjem eller en institusjon i Norge, må behandlingen av saken følge reglene i forslag til ny § 4-4 a i barnevernloven. Det innebærer blant annet at barneverntjenesten må samtykke i plasseringen og fremsette søknad om oppholdstillatelse overfor Utlendingsdirektoratet der dette er nødvendig. Barneverntjenesten kan ikke samtykke til plasseringen før barnet har fått oppholdstillatelse. Henvendelser om plassering i Norge skal rettes til sentralmyndigheten, jf. lov om Haagkonvensjonen 1996 § 6. Haagkonvensjonen 1996 artiklene 8 og 9 åpner også for at en barnevernsak i utlandet i unntakstilfeller kan overføres til norske myndigheter. Dette er nærmere regulert i lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5. Både plassering i Norge og overføring av jurisdiksjon til Norge krever samtykke fra kompetente norske myndigheter og barnet må ha nødvendig oppholdstillatelse. Ut over disse særtilfellene kan ikke utenlandske myndigheter beslutte at barn i utlandet skal følges opp av myndigheter i Norge. Se proposisjonen punkt 9.6 om plassering i Norge etter utenlandsk vedtak og punkt 7.4.5 om overføring av jurisdiksjon i barnevernsaker.

I andre tilfeller enn de to ovennevnte, må utlendingsmyndighetene, med bistand fra sentralmyndigheten, undersøke hva som er den reelle bakgrunnen for søknaden om oppholdstillatelse. Hvis grunnlaget for søknaden er at personer i Norge har foreldremyndighet etter Haagkonvensjonens regler mv., må det vurderes nærmere om barnet for eksempel har andre slektninger med foreldreansvar i den anmodende konvensjonsstaten. Dersom det er tilfellet, er det ikke gitt at barnet skal få oppholdstillatelse i Norge.

12 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det er en forutsetning etter Haagkonvensjonen 1996 at stater som slutter seg til konvensjonen har utpekt en sentralmyndighet. Det er redegjort for sentralmyndighetens oppgaver i proposisjonen punkt 7.2. Ratifikasjon vil få økonomiske og administrative konsekvenser fra det tidspunkt lov om Haagkonvensjonen 1996 trer i kraft.

Konsekvensomfanget er noe usikkert og beror på antall ratifikasjoner og konkrete henvendelser i medhold av konvensjonen samt på hvilken måte norske myndigheter velger å implementere konvensjonen, herunder hvilket organ som utpekes som sentralmyndighet.

På grunn av den økte internasjonaliseringen av samfunnet og basert på de øvrige nordiske landenes erfaringer med konvensjonen så langt, kan det legges til grunn at ratifikasjon av konvensjonen vil kreve økte ressurser til den som blir sentralmyndighet. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har på usikkert grunnlag anslått merbehovet til 7 mill. kroner årlig. Omfanget av slike utgifter avhenger dels av kompetanse- og ressursbehovet hos sentralmyndigheten, dels av hvorvidt det er behov for å fordele enkelte oppgaver til andre, noe konvensjonen åpner for. Regjeringen vil komme tilbake til bevilgningsbehovet i forbindelse med de årlige budsjettfremleggene.

Ratifikasjon vil få enkelte mindre konsekvenser for kommunene. Tall innhentet fra Danmark tilsier at dette vil gjelde få saker totalt, se nedenfor. Det er foreslått i lov om Haagkonvensjonen 1996 § 4 at kommunen bistår sentralmyndigheten med å samle inn opplysninger i forbindelse med anmodninger mv. etter konvensjonen artiklene 32, 34 og 35. Se nærmere i merknaden til § 4 i lov om Haagkonvensjonen 1996 og proposisjonen punkt 7.3.4. Dette vil i den konkrete saken være kommunen der barnet har vanlig bosted eller oppholder seg. Det samme gjør seg gjeldende for svar på anmodninger om opplysninger om et barn fra en utenlandsk myndighet i medhold av konvensjonen artikkel 34. Her vil situasjonen normalt være at barnet ikke lenger har vanlig bosted i Norge, men i den anmodende stat. Hvis barnet ikke lenger bor i Norge bør bistanden ytes av den kommu-

nen som var barnets bosteds- eller oppholdskommune i Norge umiddelbart før barnet flyttet ut. Kommunen står fritt til å legge oppgavene til den enhet eller de enhetene i kommunen som den mener er nærmest til å fremskaffe opplysningene, i tråd med kommunens organisering. Opplysningene skal deretter sendes til sentralmyndigheten. Kommunenes bistand vil primært innebære innhenting av opplysninger de allerede er i besittelse av. Det vil imidlertid også kunne være aktuelt å foreta nye vurderinger eller fremskaffe nye opplysninger.

Danmark og Sverige har ratifisert Haagkonvensjonen 1996, og i dansk utredning om ratifikasjon mv. er det lagt til grunn at ratifikasjon ikke vil føre til vesentlige endringer i det totale antall internasjonale familierettslige saker som danske myndigheter skal behandle. Det legges til grunn at konvensjonens kompetanse- og samarbeidsregler vil kunne effektivisere behandlingen av enkeltsaker. Det er videre lagt til grunn at konvensjonen innebærer forenkling for borgerne når det gjelder behandling av grenseoverskridende saker om beskyttelse av barn. Svensk utredning legger til grunn at ratifikasjon på sikt vil kunne føre til økte kostnader for sentralmyndigheten og domstolen, men at kostnadene for myndighetene totalt sett ikke vil øke. Det vises til at konvensjonen i mange henseende innebærer at uregulerte situasjoner reguleres, slik at behandlingen av grenseoverskridende saker forbedres og effektiviseres.

Det er innhentet opplysninger om antall saker etter Haagkonvensjonen 1996 fra sentralmyndigheter i Danmark, Sverige, Finland, Nederland, Tyskland, England, Frankrike og Sveits. Opplysningene kan i liten grad belyse konsekvensomfanget ved norsk ratifikasjon idet det må tas hensyn til mange faktorer som innbyggertall, hvordan konvensjonen er implementert i de respektive statene, statenes interne materielle rett, sentralmyndighetens organisering mv. Departementet bemerker dessuten at Brüssel II-bis-forordningen gjelder for EU-statene, bortsett fra for Danmark. Idet forordningen gjelder i Sverige og Finland, vil ikke eventuell statistikk på saker etter Haagkonvensjonen 1996 fra disse land kunne benyttes som

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

veiledning ved utredning av økonomiske konsekvenser av norsk ratifikasjon. Erfaringer fra Danmark gir imidlertid noen indikasjoner om økonomiske og administrative konsekvenser. Den danske sentralmyndigheten fører ikke statistikk over antall saker som behandles etter Haagkonvensjonen 1996. Sentralmyndighetens erfaringer er at det var få saker til å begynne med, men at antallet saker har vært stigende, og i 2013 og 2014 ble det behandlet i størrelsesorden 10 til 20 saker i året.

Tall fra antall barnebortføringssaker i Norge kan videre gi noen indikasjoner. Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet registrerer antallet barnebortføringssaker der ett departement eller begge departementer har bistått ved behandlingen av saken. I 2014 er det registrert totalt 56 saker, derav 39 saker ut av Norge og 17 inn til Norge.

Gjennomføring av konvensjonen i Norge vil kunne medføre enkelte økonomiske og administrative konsekvenser for rettshjelpsbudsjettet, som påvirkes av antall saker etter konvensjonen. Antall henvendelser etter konvensjonen blir også bestemmende for blant annet kostnader knyttet til oversettelse av dokumenter i forbindelse med konkrete saker. Justis- og beredskapsdepartementet antar i sitt hørings svar at konvensjonen vil kunne føre til noen flere saker for domstolen. Endringer i barneloven når det gjelder utvidelse av domstolens kompetanse i barneloven, antas ikke å føre til økning i antall saker. Domstolen kan i dag legge til rette for at en forelder kan flytte ut av landet ved å frata den andre forelder foreldreansvaret, slik at endringen kan medføre endringer i type krav, uten at dette leder til økning i antall saker.

Norsk gjennomføring av konvensjonen antas også å innebære innsparinger. Antall foreldrekonflikter og varigheten av konfliktene vil kunne reduseres, noe som vil kunne gi samfunnsøkonomiske gevinster. Det vises spesielt til at ett av formålene med Haagkonvensjonen 1996 er å forebygge barnebortføring, og at Haagkonvensjonen 1980 om barnebortføring og Haagkonvensjonen 1996 er ment å virke sammen og forsterke hverandre. Håndtering av barnebortføringssaker er ressurskrevende, og forebygging av barnebortføring vil dermed kunne gi innsparinger.

Norsk ratifikasjon av konvensjonen og endringer i relevant regelverk betyr at mange uregulerte tilfeller reguleres. Innføring av systemer og rutiner for løsning av saker på tvers av konvensjonsstater forventes å gi økonomiske innsparinger. Samtidig oppnås større forutsigbarhet på dette området for barn og foreldre/foresatte,

myndigheter og stater. Dette vil gi økonomiske innsparinger, og vil også kunne ha ikke-målbare positive effekter for de som berøres.

Konvensjonen medfører mulighet for innsparing av kostnader som i dag brukes på bilateral kontakt. Bilateral kontakt er i dag både ressurs- og tidkrevende for Utenriksdepartementet og andre berørte departement.

Bevilgningsbehovet til sentralmyndigheten, anslått ovenfor, vil særlig påvirkes av antall saker og hvor ressurskrevende sakene er.

Endringer i barneloven og ekteskapsloven innebærer ikke økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

Departementet foreslår å endre barnevernlovens jurisdiksjonsbestemmelse, § 1-2, jf. proposisjonen punkt 9.2. Forslaget endrer ikke gjeldende rett i stor grad. Endringen innebærer imidlertid at barneverntjenesten skal undersøke bekymringsmeldinger for barn som har vanlig bosted i Norge, men oppholder seg i utlandet. Dette har ikke barneverntjenesten et ansvar for i dag. For den enkelte barneverntjeneste vil dette kunne medføre økte utgifter. Det er likevel grunn til å anta at det vil være svært få saker fordelt på alle landets kommuner.

Forslaget til endring i barnevernloven § 1-2 innebærer også at fylkesnemnda kan treffe vedtak om omsorgsovertakelse og atferdsplassering på institusjon selv om barnet har forlatt landet, dersom barnet fortsatt anses å ha vanlig bosted i Norge. Dette vil medføre at flere saker kan behandles i fylkesnemnda enn etter gjeldende rett. Departementet antar likevel at det vil være et begrenset antall saker. Ved ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 vil barnevernet få mulighet til å overføre en norsk barnevernsak til en annen konvensjonsstat og til å samtykke til å overta en barnevernsak fra en annen konvensjonsstat, jf. konvensjonen artiklene 8 og 9 og lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5. Overføring av jurisdiksjon vil kun være aktuelt i unntakstilfeller. Departementet antar derfor at dette vil gjelde svært få saker. Muligheten til å overføre jurisdiksjon vil kunne innebære både besparelser ved å overføre saken til en annen stat og utgifter ved å samtykke til å overta en sak. Samlet sett antar departementet at de økonomiske og administrative konsekvensene av endringen i barnevernlovens jurisdiksjonsbestemmelse ikke vil være av betydning.

Departementet foreslår en ny bestemmelse i barnevernloven som unntaksvis gir adgang til plassering i et konkret fosterhjem eller en institusjon som et hjelpetiltak i en stat tilsluttet Haagkonvensjonen 1996. Alternativet til en plassering i

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

utlandet vil ofte være en plassering i Norge. En plassering i utlandet innebærer likevel nye oppgaver for den kommunale barneverntjenesten. Den enkelte barneverntjeneste vil antakelig foreta slike plasseringer sjeldent. I de tilfellene som oppstår, vil de kunne oppleve sakene som arbeidskrevende og utfordrende, men sentralmyndigheten kan bistå med veiledning. Da det antas at slike plasseringer vil forekomme sjeldent og fordele seg på alle landets kommuner, antar departementet at de økonomiske og administrative konsekvensene ikke vil være av betydning.

Det foreslås også en bestemmelse som gir barneverntjenesten mulighet til å samtykke til at et barn plasseres i fosterhjem eller institusjon i Norge på bakgrunn av utenlandsk vedtak. Den enkelte barneverntjeneste vil kunne oppleve sakene som arbeidskrevende og utfordrende. På samme måte som ved norske plasseringer i utlandet, vil det antakelig være svært få slike saker fordelt på alle landets kommuner. De økonomiske og administrative konsekvensene ved plasseringer i Norge etter utenlandsk vedtak, antas derfor å være begrensede.

13 Merknader til de enkelte bestemmelser

13.1 Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (lov om Haagkonvensjonen 1996)

Til § 1

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 1 i høringsnotatet.

Det følger av bestemmelsen at Haagkonvensjonen 1996 gjennomføres i Norge ved inkorporasjon. Konvensjonen skal dermed gjelde som norsk lov. Det er konvensjonen på originalspråkene engelsk og fransk som gjøres til norsk lov. En norsk oversettelse av konvensjonen har kun informasjonsverdi.

Konvensjonen gjelder for barn fra de er født til de fyller 18 år. Konvensjonen gjelder ikke barn i mors liv.

Begrepet foreldremyndighet svarer til begrepet «parental responsibility» i Haagkonvensjonen 1996 og skal forstås på samme måte. Begrepet «parental responsibility» svarer omtrent til foreldres myndighet på basis av foreldreansvaret og vergeansvaret. Dette innebærer at «parental responsibility» ikke fullt ut er i samsvar med det norske begrepet foreldreansvar. «Parental responsibility» er relatert til representasjon av barnets person, dets formue og for øvrig til andre former for rettslig representasjon av barnet. Ansvarer kan tilhøre foreldre, verger eller andre rettslige representanter.

Til § 2

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 2 i høringsnotatet.

I første ledd gis en overordnet regulering av sentralmyndighetens oppgaver etter konvensjonen. Overordnet har sentralmyndigheten til oppgave å formidle henvendelser på tvers av landegrenser, formidle opplysninger om gjeldende rett mellom

myndighetene i konvensjonsstatene, informere de relevante norske myndigheter om konvensjonen, og samarbeide med andre sentralmyndigheter.

I relasjon til konkrete saker skal sentralmyndigheten videresende saker og anmodninger fra norske myndigheter til utlandet, samt motta utenlandske saker og anmodninger og formidle disse til den relevante norske myndigheten. Det kan for eksempel dreie seg om en anmodning om bistand til å lokalisere et savnet barn, jf. artikkel 31 bokstav c anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser, jf. kapittel IV, fastsettelse av samvær, jf. artikkel 35 og plassering av barn utenfor hjemmet i annen konvensjonsstat, jf. artikkel 33. Videre skal sentralmyndigheten blant annet formidle anmodninger om utarbeidelse av sosialrapporter, jf. artikkel 32.

Sentralmyndigheten har en plikt til å bistå partene med å fremme minnelige avtaler for å beskytte barnet eller dets formue, jf. artikkel 31. Bestemmelsen medfører ikke en egentlig plikt for konvensjonsstatene til å iverksette eller tilby mekling i alle saker som vedrører tiltak for å beskytte barn. Sentralmyndigheten kan imidlertid informere om og oppfordre til mekling. Se mer om denne bestemmelsen i punkt 3.6.

Rollen som sentralmyndighet gir ikke kompetanse til å treffe avgjørelser etter konvensjonen.

Konvensjonen åpner for at sentralmyndigheten kan la andre offentlige myndigheter eller andre organer utføre enkelte av oppgavene som pålegges, jf. artikkel 31. For flere av oppgavene vil sentralmyndigheten måtte søke bistand av andre organer. For eksempel vil norsk politi måtte bistå for å lokalisere et savnet barn.

Utgangspunktet er at alle henvendelser skal gå via sentralmyndigheten. Det er visse unntak fra dette, som for eksempel konvensjonen artikkel 31.

Det følger av *annet ledd* at Kongen utpeker det organet som skal være sentralmyndighet, jf. konvensjonen artikkel 29. Videre gis departementet kompetanse til å fastsette nærmere regler om sentralmyndighetens virksomhet og til å gi nærmere regler om adgangen til å ta rimelig betaling for den bistanden og de tjenester som leveres etter

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

konvensjonen. Det er en forutsetning etter konvensjonen, jf. artikkel 38 nr. 1, at sentralmyndigheten og øvrige norske myndigheter i utgangspunktet selv bærer kostnadene i forbindelse med anvendelse av konvensjonen. Konvensjonen stenger imidlertid ikke for at det fastsettes rimelig betaling for den bistanden og de tjenestene som leveres. Departementet legger derfor for eksempel til grunn at der norske myndigheter behandler en anmodning etter konvensjonen, for eksempel foretar en vurdering av om en forelder er egnet for samvær, eller der en utenlandsk myndighet anmoder om å plassere et barn i et norsk fosterhjem etter konvensjonen artikkel 33, så er dette tjenester som går utover hva det er forventet at den enkelte stat skal dekke. Det følger for eksempel av Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 152 at konvensjonen artikkel 38 anerkjenner konvensjonsstatenes adgang til «imposing reasonable charges for the provision of services' which may be, for example, locating a child, delivering information or certificates or assisting in the return of the child.» Eksemplene i Explanatory Report, Lagarde 1998 er særlig relevante for barnebortføringssaker, men antas å ha overføringsverdi også til andre saker.

Til § 3

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 3 i høringsnotatet.

Haagkonvensjonen 1996 kapittel V har bestemmelser om utveksling av opplysninger mellom konvensjonsstatene. I bestemmelsen avklares forholdet til nasjonale regler om overføring av personopplysninger og taushetsplikt.

I *første ledd* fremgår det at i de tilfeller konvensjonen pålegger norske myndigheter å gi opplysninger, eller der konvensjonen legger til rette for at opplysninger kan gis etter anmodning, kan slike opplysninger gis etter personopplysningsloven § 29, jf. § 30 første ledd bokstavene b og g. Det følger av personopplysningsloven § 29 første ledd første punktum at personopplysninger i utgangspunktet bare kan overføres til stater som sikrer en forsvarlig behandling av opplysningene. Etter personopplysningsloven § 30 første ledd bokstav b kan imidlertid opplysninger overføres til utlandet uavhengig av § 29 når det foreligger plikt til å overføre opplysningene etter en folkerettslig avtale eller som følge av medlemskap i internasjonal organisasjon. Haagkonvensjonen 1996 er en slik folkerettslig avtale. Der konvensjonen åpner for overføring av personopplysninger uten å pålegge en plikt, vil overføring til tredjeland

kunne hjemles i personopplysningsloven § 30 første ledd bokstav g, da overføring kan sies å være nødvendig eller følger av lov for å beskytte en viktig samfunnsinteresse.

I *annet ledd* presiseres det at lovbestemt taushetsplikt ikke vil være til hinder for å utlevere opplysninger til myndighetene i andre konvensjonsstater i de tilfeller bestemmelsene i konvensjonen åpner for utlevering av slike opplysninger. Normalt vil utleveringen av opplysninger gå via sentralmyndigheten. Bestemmelsen kommer ikke bare til anvendelse i de tilfellene der konvensjonen pålegger konvensjonsstatene en plikt til å utlevere opplysninger, men også når det er opp til myndighetene i konvensjonsstatene å vurdere om opplysninger skal overføres, for eksempel etter anmodning fra en annen konvensjonsstat. Det følger av artikkel 37 i konvensjonen at opplysninger ikke skal overføres dersom dette vil kunne sette barnet eller dets formue i fare, eller utgjøre en alvorlig trussel mot barnets familie. Også andre forhold enn de som omfattes av artikkel 37 vil kunne føre til at norske myndigheter avslår en anmodning om opplysninger etter konvensjonen. Bestemmelsen i § 3 annet ledd innebærer ikke at norske myndigheter pålegges en plikt til å utlevere opplysninger utover de tilfeller der en slik plikt følger av konvensjonen, og det må i hvert enkelt tilfelle vurderes konkret om det fremstår som forsvarlig og hensiktsmessig å utlevere opplysningene, blant annet sett opp mot hensynet til barnets beste.

Til § 4

Bestemmelsen svarer med enkelte endringer til forslaget til § 6 i høringsnotatet.

Det følger av bestemmelsens *første ledd første punktum* at anmodninger fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat om utlevering av opplysninger eller bistand ved gjennomføring av tiltak i medhold av konvensjonen artikkel 32 og 34 skal rettes til sentralmyndigheten i Norge. Artikkel 32 omhandler blant annet adgangen til å be om en rapport om situasjonen til et barn som er bosatt i en konvensjonsstat, men som har tilknytning til en annen konvensjonsstat. Artikkel 34 omhandler en konvensjonsstats adgang til å anmode om opplysninger som er relevante når det overveies beskyttelsestiltak for et barn.

Det følger av bestemmelsens første ledd *annet punktum* at anmodninger om bistand fra norske myndigheter etter artikkel 35 nr. 1 og 2 kan rettes til sentralmyndigheten eller en annen kompetent myndighet i Norge. Dette innebærer

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

at den som ber om bistand kan velge om anmodningen skal sendes direkte til den myndigheten som etter norsk rett er kompetent til å behandle en slik sak eller til sentralmyndigheten. Artikkel 35 nr. 1 omhandler bistand til gjennomføring av beskyttelsestiltak. Artikkel 35 nr. 2 gjelder anmodninger fra en forelder i forbindelse med spørsmål om samvær. For eksempel har en forelder som bor i Norge rett til bistand i forbindelse med en sak om å beholde eller oppnå samvær eller kontakt med et barn som bor i en annen konvensjonsstat. Begrunnelsen for regelen følger av Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 147. Det fremgår der at man har antatt at den konvensjonsstaten der forelderen bor er nærmest til å innhente opplysninger om, og vurdere om, denne forelderen er skikket til å ha samvær. Departementet antar at det vil være mest aktuelt at anmodninger fra utenlandske myndigheter i medhold av artikkel 35 nr. 1 sendes til sentralmyndigheten i Norge. Når det gjelder anmodninger om opplysninger, bevis og anbefalinger i forbindelse med samværsspørsmål i medhold av artikkel 35 nr. 2, antar departementet at det er mest aktuelt å henvende seg hos myndighetene i den kommunen forelderen bor.

I *annet ledd* foreslås det at kommunene skal bistå sentralmyndigheten med å samle inn de etterspurte opplysningene, jf. konvensjonen artikkel 32. Dette vil i den konkrete saken være kommunen der barnet har vanlig bosted eller oppholder seg. Det samme gjør seg gjeldende for svar på anmodninger om opplysninger om et barn fra en utenlandsk myndighet i medhold av konvensjonen artikkel 34. Her vil situasjonen normalt være at barnet ikke lenger har vanlig bosted i Norge, men i den anmodende stat. Hvis barnet ikke lenger bor i Norge bør bistanden ytes av den kommunen som var barnets bosteds- eller oppholdskommune i Norge umiddelbart før barnet flyttet ut. Kommunen står fritt til å legge oppgavene til den enheten eller de enhetene i kommunen som den mener er nærmest til å fremskaffe opplysningene i tråd med kommunens organisering. Opplysningene skal deretter sendes til sentralmyndigheten. Kommunen har også plikt til å bistå sentralmyndigheten i forbindelse med anmodninger etter artikkel 35.

Kommunenes bistand vil primært innebære innhenting av opplysninger de allerede er i besittelse av. Det vil imidlertid også kunne være aktuelt å foreta nye vurderinger eller fremskaffe nye opplysninger.

I *tredje ledd* er det inntatt en forskriftshjemmel som gir adgang til å fastsette nærmere regler om

gjennomføringen av forpliktelsene etter konvensjonen artikkel 32, 34 og 35.

Til § 5

Bestemmelsen svarer, med visse endringer, til forslaget til § 4 i høringsnotatet.

Formålet med bestemmelsen er å bidra til en korrekt gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 8 og 9.

I *første ledd* foreslås det at anmodninger fra øvrige konvensjonsstater etter artiklene 8 og 9 rettes til sentralmyndigheten i Norge, som viderefremidler disse til rett norsk myndighet. Den domstolen eller administrative myndigheten som behandler eller er nærmest til å behandle saken, tar stilling til spørsmålet om overføring av jurisdiksjon. Dette innebærer for eksempel at en anmodning fra en annen konvensjonsstat om overføring av jurisdiksjon i en sak til Norge, behandles av den myndighet som i så fall skulle behandlet saken i Norge. Dette betyr videre eksempelvis at dersom saken skulle vært behandlet av domstolene i Norge, vil spørsmålet om hvilken domstol som skal behandle saken reguleres av norske vernetingsregler. En anmodning fra en annen konvensjonsstat om å få overført jurisdiksjonen til seg, behandles av den norske myndigheten som til enhver tid har saken.

Det følger av *annet ledd* at den norske myndigheten som til enhver tid har saken vurderer om det skal rettes en begjæring til en annen konvensjonsstat om overføring av jurisdiksjon.

I *tredje ledd* er det gitt regler om prosedyrer for behandlingen av anmodninger etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 8 og 9. Spørsmål om overføring kan reises på alle trinn i saken og skal følge de prosessreglene som gjelder for sakstypen. På dette området vil dette normalt innebære å la partene uttale seg om spørsmålet om overføring av jurisdiksjon. Dersom spørsmålet om overføring av jurisdiksjon reises i en sak som står for retten, foreslår departementet at overføring skal besluttes ved kjennelse og kunne ankes etter bestemmelsene i tvisteloven. Dersom fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker beslutter en overføring, foreslås det at tingretten kan overprøve vedtaket etter barnevernloven § 7-24. Dersom overføring besluttes av et forvaltningsorgan, skal beslutningen anses som et enkeltvedtak som kan påklages.

I *fjerde ledd* er det inntatt en forskriftshjemmel til å gi nærmere regler om overføring av jurisdiksjon etter konvensjonen artikkel 8 og 9. Med hjemmel i bestemmelsen vil det for eksempel

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

kunne bestemmes at et annet organ enn det som har saken til behandling skal ta stilling til spørsmålet om overføring.

Til § 6

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 5 i høringsnotatet.

I medhold av Haagkonvensjonen 1996 artikkel 33 kan norske myndigheter motta anmodninger fra utenlandske myndigheter om plassering av barn i et fosterhjem eller en institusjon i Norge.

Det fremgår av forslaget til § 6 at en anmodning om å plassere et barn i Norge etter konvensjonen artikkel 33, skal sendes til sentralmyndigheten i Norge. Det vil være sentralmyndighetens oppgave å videresende anmodningen til barneverntjenesten i den kommunen som barnet foreslås plassert i. Videre vil sentralmyndigheten bistå denne kommunen med å etterleve konvensjonen i forbindelse med anmodningen. Barneverntjenesten skal foreta en vurdering av anmodningen og kan samtykke til plasseringen når vilkårene for slike plasseringer er oppfylt, jf. forslag til barnevernloven ny § 4-4 a annet ledd.

Til § 7

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 7 i høringsnotatet.

Det følger av bestemmelsens *første ledd første punktum* at når norske myndigheter har kompetanse til å treffe beslutninger i hastetilfeller, jf. konvensjonen artikkel 11 og andre midlertidige avgjørelser med begrenset territorial effekt, jf. artikkel 12, så skal disse beslutningene treffes av den myndigheten som etter intern rett ville ha truffet beslutning i tilsvarende sak. Dette innebærer for eksempel at beslutninger etter barnevernloven om foreldreansvar, daglig omsorg og samvær treffes av tingretten. Beslutninger om midlertidige vedtak om hjelpetiltak treffes av barneverntjenesten. Midlertidige akuttvedtak om å plassere et barn utenfor hjemmet treffes av barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten. En sak om opprettelse eller endring av et alminnelig vergemål beslutes av fylkesmannen. En sak om opprettelse av vergemål med fratakelse av rettslig handleevne beslutes av tingretten, så sant ikke saken haster i så stor grad at beslutningen likevel må treffes av fylkesmannen i første omgang.

I bestemmelsens første ledd *annet punktum* er det presisert at myndigheten skal angi når beskyt-

telsestiltaket opphører. Regelen er først og fremst pedagogisk motivert da beslutningenes midlertidige karakter i og for seg allerede følger av konvensjonen artikkel 11 nr. 2 og 3 og artikkel 12 nr. 2 og 3. Det antas imidlertid som viktig for brukerne at rekkevidden av den enkelte beslutningen kommer klart til uttrykk i hvert enkelt tilfelle. Det kreves ikke at det skal fremgå hvilken dato eller klokkeslett tiltaket skal opphøre. Det vil for eksempel være anledning til å treffe et tiltak som skal gjelde «så lenge NN oppholder seg i Norge».

Det følger av bestemmelsens *annet ledd* at myndigheten i slike saker skal anvende de prosessreglene de ellers anvender, så langt de passer. Begrensningen vil først og fremst ha relevans der anvendelse av prosessreglene fullt ut skulle tilsi at myndigheten gikk utenfor den kompetansen som følger av artikkel 11 eller artikkel 12.

Til § 8

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 8 i høringsnotatet. Bestemmelsen oppfylder Norges forpliktelser etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 40 nr. 3.

Det følger av Haagkonvensjonen artikkel 40 nr. 1 at myndighetene i den konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted eller der det er truffet et beskyttelsestiltak, etter anmodning fra den som har foreldremyndighet kan utstede en attest som angir i hvilken egenskap vedkommende har rett til å handle, og hvilke beføyelser vedkommende har. Artikkel 40 nr. 3 pålegger konvensjonsstatene å utpeke hvilke myndigheter som er kompetente til å utstede slike attester. I bestemmelsen foreslås det at denne kompetansen for Norges del legges til fylkesmannen.

Om forståelsen av begrepet «foreldremyndighet», se merknaden til § 1.

Begrepet «vanlig bosted» skal forstås på samme måte som begrepet «habitual residence» i Haagkonvensjonen 1996, jf. proposisjonen punkt 3.3.1. Hvor en person har vanlig bosted vil bero på en konkret og samlet vurdering av ulike faktorer. Begrepet er ikke nærmere definert i Haagkonvensjonen 1996, og heller ikke i loven her, nettopp fordi meningen er at det vanlige bostedet skal vurderes konkret i den enkelte sak. Blant annet vil det måtte tas hensyn til konvensjonens formål og sammenhengen vurderingen foretas i. Det vil også være relevant å se hen til hvordan begrepet tolkes i andre konvensjonsstater. Det vil være av avgjørende betydning for vurderingen hvor personen faktisk bor «til vanlig». I tillegg må det stilles et visst krav til lengden på oppholdet. Ikke ethvert

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

midlertidig opphold et sted fører til at personen har fått vanlig bosted der. Et skoleopphold på inntil et år vil for eksempel antakelig ikke være nok til å si at personen har vanlig bosted i landet. Som et utgangspunkt vil en persons vanlige bosted være der personen etter en samlet vurdering har sentrum for sine livsinteresser. For at en person skal oppfattes å ha vanlig bosted i Norge, må det foreligge en stabil tilknytning til landet.

Til § 9

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 9 i høringsnotatet.

Det følger av *første ledd* at en begjæring etter konvensjonen artikkel 24 og 26 om henholdsvis anerkjennelse eller fullbyrdelse av et beskyttelses-tiltak fattet i en annen konvensjonsstat skal rettes til tingretten for Oslo. Formålet med bestemmelsen er å sikre en part rett til å få sin rettsituasjon avklart. Forslaget er ikke ment å gripe inn i den nærmere arbeidsfordelingen mellom Oslo tingrett og Oslo byfogdembete, jf. forskrift 16. desember 2005 om domssogn og lagdømmer del I, avsnitt 19.

I loven brukes begrepet «avgjørelse». I konvensjonen artiklene 24 og 28 brukes begrepet «measure»/«mesures» på henholdsvis engelsk og fransk. I den norske oversettelsen brukes begrepet «tiltak». «Avgjørelse» skal forstås på samme måte. Det følger av den forklarende rapporten til artikkel 24 at «measures»/«mesures» ikke omfatter «parental responsibility» som følger direkte av loven der barnet har vanlig bosted. Dette begrunnes med at det forutsettes at det eksisterer en avgjørelse som er egnet til anerkjennelse, jf. Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 129.

Det fremgår av *annet ledd første punktum* at retten må treffe en beslutning om hvorvidt avgjørelsen kan eller ikke kan anerkjennes i Norge og om avgjørelsen kan eller ikke kan fullbyrdes her, jf. også konvensjonen artikkel 24 der det fremgår at en beslutning også må treffes i nektelsestilfellene. Det fremgår for øvrig av artikkel 23 nr. 1 at Norge er bundet til å anerkjenne avgjørelser truffet av en annen konvensjonsstat, så sant ikke noen av unntakene i artikkel 23 nr. 2 gir hjemmel for å nekte dette.

I annet ledd *annet punktum* fremgår det at retten i disse sakene følger reglene i tvisteloven så langt de passer. Dette innebærer for eksempel at beslutningen om å anerkjenne eller fullbyrde ikke trenger å begrunnes. Med begrensningen «så langt de passer» siktes det særlig til konvensjonen artikkel 26 nr. 2 om at hver stat skal anvende en «simple and rapid procedure» i slike saker. Det

antas at dette normalt vil innebære at retten innenfor rammen av tvisteloven velger en fremgangsmåte som bidrar til en enkel og rask behandling av saken, men at det er tenkelig at tvisteloven bør fravikes på enkelte punkter for å sikre oppfyllelse av konvensjonsforpliktelsene. Dette antas å innebære at den som ønsker avklart om en avgjørelse truffet i en annen konvensjonsstat vil bli anerkjent eller ikke i Norge, har et rettskrav i henhold til tvisteloven § 1-3 første ledd, forutsatt at han eller hun har rettslig interesse i henhold til artikkel 24. Det antas at vurderingen av om søksmålsvilkårene i § 1-3 annet ledd er tilfredsstillende, vil være en vurdering av om kravet om rettslig interesse i konvensjonen artikkel 24 er innfridd.

Til § 10

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 10 i høringsnotatet.

Bestemmelsen setter krav til begjæringen om en beslutning om anerkjennelse eller fullbyrdelse. Formålet med bestemmelsen er å legge til rette for at retten får seg forelagt nødvendig dokumentasjon slik at beslutningen kan treffes raskt.

En presisering av tingrettens adgang til å kreve norsk oversettelse av dokumentene antas også å lette den praktiske gjennomføringen.

Til § 11

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 11 i høringsnotatet.

Det følger av bestemmelsen at avgjørelser som skal fullbyrdes etter Haagkonvensjonen 1996 skal fullbyrdes på samme måte som tilsvarende norske avgjørelser. I noen tilfeller vil det antakelig også være aktuelt å fullbyrde avgjørelser som ikke fullt ut kunne ha vært truffet i Norge. I slike tilfeller vil man måtte velge en fullbyrdelsesmåte for en beslektet sakstype. Et eksempel på dette kan være fullbyrdelse av samværsrett som gjelder en videre personkrets enn dem som gis samvær etter norsk rett.

Til § 12

Det ble ikke foreslått en særskilt regulering av spørsmålet i høringsnotatet.

Norske myndigheter er folkerettslig forpliktet til å overholde de internasjonale avtaler Norge inngår også på Svalbard og Jan Mayen hvis det ikke tas forbehold ved ratifikasjonen. Departementet har foreslått at Norge ikke tar forbehold om dette ved ratifikasjonen av konvensjonen som

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

foreslås inkorporert. Det er da naturlig at loven også gjelder på Svalbard og Jan Mayen.

Til § 13

Bestemmelsen svarer til forslaget til § 12 i høringsnotatet.

Departementet anbefaler at Kongen gis myndighet til å fastsette når loven skal gjelde fra.

Bestemmelsene i lov om Haagkonvensjonen 1996 gjelder fullt ut for alle saker som faller inn under virkeområdet for Haagkonvensjonen 1996 og som pågår ved ikrafttredelsen eller oppstår etter ikrafttredelsen. Loven gjelder ikke for saker som er avsluttet før lovens ikrafttredelse.

13.2 Barneloven

Til § 39

Endringer i barneloven § 39 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen.

Bestemmelsen om melding som gjelder for avtaler og avgjørelser om foreldreansvar, er endret for å presisere nærmere hvilke krav som gjelder for meldingen til folkeregistermyndigheten. Endringen er en lovfesting av gjeldende rett og praksis, der formålet er å klargjøre bestemmelsens anvendelse i internasjonale tilfeller.

Overskriften er endret til «Melding om foreldreansvar mv.» for at overskriften skal bli mer dekkende for bestemmelsens innhold. Bestemmelsen regulerer i første ledd første og annet punktum melding av avtaler om foreldreansvar inngått i samsvar med norsk rett og melding av norske avgjørelser om foreldreansvar. Etter § 39 første ledd tredje punktum er utgangspunktet at foreldrene må være folkeregistrert på samme adresse for å få felles foreldreansvar. Samboere som ikke er folkeregistrert på samme adresse, og som inngår avtale om foreldreansvar, må melde avtalen til folkeregistermyndigheten for at avtalen skal få rettsvirkning.

I *første ledd første punktum* er ordet «norsk» tilføyd for å presisere at meldingsplikten gjelder norske avgjørelser.

I *første ledd tredje punktum* er det videre gjort en presisering av at samboere må være folkeregistrerte «her i landet» eller erklære i melding at de bor sammen «her».

I nytt *annet ledd* fastsettes at det er avtaler inngått i samsvar med norsk rett, mellom foreldre om

felles barn, som kan meldes til folkeregistermyndigheten. I barneloven ny § 84 a første ledd fastsettes det for øvrig at barneloven § 39 om avtaler gjelder for barn som har vanlig bosted i Norge. Departementet legger for øvrig til grunn at barnelovens system tilsier at foreldre ikke kan melde en avtale til Folkeregisteret om at en forelder bosatt i en annen stat skal ha foreldreansvar alene for barnet, mens barnet er bosatt i Norge med den andre forelder. Det vises til Backer (2008), Barneloven, Kommentartutgave side 331 som forutsetter at «[h]vis barnet skal bli hos moren, er det tvilsomt om partene kan avtale at foreldreansvaret skal gis til faren alene. [...] Det ville gi en lite heldig oppsplitting som ikke ville harmonere med det som gjelder for gifte foreldre.»

Når et barn tidligere har hatt vanlig bosted i en eller flere andre stater, kan det oppstå spørsmål om forholdet mellom barnelovens bestemmelser og Haagkonvensjonen artikkel 16 nr. 3 om lovvalg for foreldremyndighet/Haagkonvensjonen kapittel IV om anerkjennelse av avgjørelser om foreldremyndighet. Se nærmere om begrepet foreldremyndighet i merknader til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 1. Departementet legger til grunn at Haagkonvensjonen artikkel 16 nr. 3 ikke er til hinder for at foreldre kan inngå en avtale etter barneloven som endrer foreldremyndighet etter loven i den staten der barnet tidligere hadde vanlig bosted, herunder endrer det som følger av en tidligere avtale eller viljeserklæring, eller det som følger i kraft av loven. Om foreldre etter barneloven kan inngå en avtale som endrer en utenlandsk avgjørelse om foreldremyndighet, vil kunne bero på om Norge er konvensjonsforpliktet til å anerkjenne avgjørelsen. En utenlandsk avgjørelse som skal anerkjennes i Norge direkte i kraft av loven som følge av konvensjonsforpliktelser, vil som utgangspunkt bare kunne endres gjennom en ny avgjørelse. Dersom en avgjørelse skal treffes i Norge, forutsetter dette jurisdiksjon.

Til § 40

Endringene i barneloven § 40 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål.

Endringen i overskriften innebærer at denne blir mer dekkende for bestemmelsens innhold. Begrepet «utlandet» er endret til «utanfor landet», jf. lignende endringer i andre bestemmelser som omfattes av denne proposisjonen. Det fremgår nå videre mer tydelig at bestemmelsen også gjelder der barnet alene flytter ut av landet eller tar opp-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

hold utenfor landet, ikke bare tilfeller der forelder flytter «med» barnet.

Første ledd gjelder nå kun tilfellet der forelder har foreldreansvar alene for barnet, idet tidligere annet punktum er flyttet til annet ledd. Det er ikke gjort endringer i bestemmelsen i første ledd (første punktum).

Annet ledd regulerer myndighet til å bestemme flytting ut av landet mv. for foreldre med felles foreldreansvar, jf. tidligere første ledd annet punktum. Barneloven §§ 40 og 41 må ses i sammenheng. Det er bare «stuttare utanlandsferd» som kan foretas uten samtykke ved felles foreldreansvar, slik at det etter gjeldende rett må foreligge samtykke til opphold i andre land utover «stuttare utanlandsferd». Begrepet «opphold» har således en nedre grense mot «utanlandsferd» og en øvre grense mot «flytting ut av landet». Dette er tydeliggjort ved en tilføyelse i annet ledd *første punktum*.

Det er videre gjort en tilføyelse i annet ledd *annet punktum* som innebærer en presisering av at det må innhentes samtykke når avtalt opphold i et annet land forlenges eller endres, herunder når barnet etterlates. Der foreldre med felles foreldreansvar har avtalt opphold i et bestemt land, kan ikke en av foreldrene ta opphold i et annet land uten å innhente nytt samtykke. At barn etterlates kan for eksempel skje i etterkant av en feriereise eller et opphold som i utgangspunktet var tillatt eller avtalt. Loven fastsetter nå at barn ikke kan etterlates uten at forelder med foreldreansvar samtykker, og barnets samtykke er også nødvendig der barnet er over 12 år.

Tredje ledd er nytt og gjelder et spesifikt krav til barns medvirkning, som gjelder i tillegg til den generelle bestemmelsen om barns medvirkning i barneloven § 31. Den nye bestemmelsen innebærer at det innføres et materielt vilkår som gjelder ved foreldres avgjørelser etter første og annet ledd. Bestemmelsen gjelder både der barnet skal flytte ut av landet eller ta opphold utenfor landet sammen med en forelder som ikke har foreldreansvar, og der flytting eller opphold skal skje med andre enn foreldre, herunder besteforeldre, andre slektninger, naboer mv. Det følger av barnelovens system at en forelder som har omsorgen for barnet, skal ha foreldresvaret. Kravet om samtykke etter tredje ledd gjøres gjeldende overfor forelder som vil flytte eller ta opphold. Ved eventuell sak for domstolen etter barneloven §§ 56 eller 60 vil barnets samtykke gjelde som et vilkår ved domstolens behandling og avgjørelse. Det gjelder ikke formkrav til samtykket.

I *fjerde ledd* videreføres regelen i tidligere annet ledd om at barnet ikke må flytte ut av landet der det er tvist om foreldreansvar eller fast bosted. Det er gjort en tilføyelse for tilfeller der det er uenighet mellom foreldrene om «flytting med barnet ut av landet», som følge av endringene i §§ 56 og 60. Fjerde ledd gjelder flytting, og uenighet om foreldreansvar mv. er ikke til hinder for at barnet tar opphold i et annet land.

Foreldrene har ved uenighet ikke rett til å flytte barnet ut av landet før saken «er avgjort». Det vises til Ot.prp. nr. 56 (1996–97) punkt 12, merknaden til bestemmelsen. Bestemmelsen gjelder ved uenighet, og normalt er det tilstrekkelig at en forelder har begjært mekling etter barneloven § 51 dersom dette blir fulgt opp uten trenering, jf. merknadene til bestemmelsen i nevnte proposisjon. Departementet legger til grunn at det er en forutsetning at den midlertidig avgjørelsen er rettskraftig, for at saken skal kunne anses som «avgjort». Det må gjøres en konkret vurdering – når det foreligger en rettskraftig midlertidig avgjørelse om foreldreansvar – av om denne gir en forelder rett til flytting ut av landet.

Bestemmelsen om varsel ved flytting i ny § 42 a gjelder ikke bare ved flytting innenlands, den gjelder også ved flytting ut av landet.

Til § 41

Endringene i barneloven § 41 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål.

Endringen i overskriften innebærer at denne blir mer dekkende for bestemmelsens innhold, idet den gjelder utenlandsreiser for barnet, ikke bare tilfeller der forelder reiser til utlandet «med» barnet, jf. også *første ledd første punktum*.

Formuleringen «eller foreldresvaret åleine» er tatt ut av bestemmelsen i første ledd første punktum. Endringen klargjør at bestemmelsen om «stuttare utanlandsferder» gjelder for foreldre med felles foreldreansvar. Forelder som har foreldreansvar alene kan bestemme flytting ut av landet for barnet, herunder også opphold uansett varighet.

I første ledd *tredje punktum* er ordet «fast» tilføyd, jf. «kven barnet skal bu fast saman med», slik at formuleringene om fast bosted i barneloven blir mest mulig ensartet.

Domstolen har kompetanse til i kjennelse å sette forbud mot utenlandsreise, forutsatt at foreldrene har felles foreldreansvar. Politiet har videre en avgrenset kompetanse i hastesaker. I en ny

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

bestemmelse i *tredje ledd tredje punktum* bestemmes at politiets avgjørelse om «førebels utreiseforbud» ikke kan påklages til overordnet forvaltningsorgan. Politiets kompetanse er avgrenset til hastesaker, og forbud fastsatt av politiet gjelder bare i en kort periode frem til domstolen, som er tillagt kompetanse på dette området, avgjør saken.

Det er ikke hjemmel i barneloven § 41 for å nedlegge utreiseforbud overfor den som har foreldreansvar alene. Men den andre forelder, uten foreldreansvar, kan reise sak om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, fast bosted eller samvær etter barneloven § 56, og kan kreve midlertidig avgjørelse etter barneloven § 60. Begrepet «utlandet» i bestemmelsens *fjerde ledd første punktum* er endret til «ut av landet», jf. lignende endring i andre bestemmelser i barneloven.

Ny bestemmelse i *femte ledd* oppstiller et vilkår om at barn som er fylt 12 år må samtykke til å dra på utenlandsreise uten en forelder med foreldreansvar. Bestemmelsen gjelder både der barnet reiser utenfor landet sammen med en forelder som ikke har foreldreansvar, og der reisen foretas med andre enn foreldre, herunder besteforeldre, andre slektninger, naboer mv. Kravet om samtykke gjøres gjeldende overfor forelder. Der det fremmes krav for domstolen etter § 41 fjerde ledd, vil barnets samtykke gjelde som et vilkår ved domstolens behandling og avgjørelse.

Tilfeller der barnets feriereise ut av landet, som lovlig kunne foretas etter § 41, forlenges til et lengre opphold eller flytting, herunder at barnet etterlates i etterkant av en feriereise, reguleres av barneloven § 40.

Til § 42 første ledd tredje punktum

Endringer i barneloven § 42 første ledd tredje punktum er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996. Endringen, som innebærer at tidligere tredje punktum i § 42 første ledd oppheves, er av teknisk karakter. Bestemmelsen er flyttet til ny § 42 a.

Til ny § 42 a

Endringer i barneloven § 42 a er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål.

Ny § 42 a tilsvarende tidligere § 42 første ledd tredje punktum. Departementet viser til at

bestemmelsen om varsel er flyttet ut av bestemmelsen om samværsrett i barneloven § 42 til en egen bestemmelse for å gi økt oppmerksomhet rundt varslingsplikten.

Foreldre med felles foreldreansvar må samtykke når barnet flytter ut av landet, jf. barneloven § 40. Bestemmelsen om varsel gjelder i tillegg. Bestemmelsen om varsel har således størst betydning for samværsforelder. Se for øvrig barneloven § 46 som innebærer at den som har samværsrett med barnet, så langt råd er har rett til å få uttale seg før den som har foreldreansvaret tar avgjørelser som gjør det umulig eller vesentlig vanskeligere å utøve avtalt eller fastsatt samværsrett.

Når det gjelder flytting ut av landet gjelder bestemmelsen tilfeller der barnet flytter ut av landet slik at barnets vanlige bosted endres, jf. bestemmelsen om jurisdiksjon i barneloven § 82. Bestemmelsen om varsel gjelder etter sin ordlyd ikke ved opphold i andre land, men fastsatt og avtalt samværsrett vil kunne være et hinder for å ta opphold i andre land. Bestemmelsen gjelder ikke bare tilfeller der forelder ønsker å flytte med barnet. Den gjelder også tilfeller der forelder bestemmer at barnet skal flytte ut av landet alene, videre gjelder den der barnet flytter med eller til andre voksenpersoner enn foreldrene.

Det gjelder ingen formkrav til varsel og heller ingen sanksjoner i barneloven ved brudd på reglene om varslingsplikten. Der barnet har flyttet til et annet land etter unnlatt varslingsplikten, og den andre forelder reiser sak for norsk domstol, må domstolen gjøre en konkret vurdering av om norske myndigheter har jurisdiksjon. Haagkonvensjonen 1996s begrep «vanlig bosted» er et autonomt begrep. Det vil dermed i saker etter denne konvensjonen ikke være mulig å legge til grunn at norske myndigheter uten videre beholder jurisdiksjon i slike tilfeller. Høyesteretts dom i Rt. 2011 side 1564, der det ble lagt til grunn at «brudd på varslingsplikten i barneloven § 42 og § 46 som hovedregel medfører at barnet i relasjon til § 82 om domskompetanse fortsatt har bosted i Norge», kan derfor ikke lenger være retningsgivende. Overfor stater der Norge ikke har konvensjonsforpliktelse når det gjelder jurisdiksjon vil det måtte bero på en konkret fortolkning av barneloven § 82 om norske myndigheter har jurisdiksjon. Det må her ses hen til alminnelige ulovfestede regler om internasjonal privatrett. Manglende varsel kan dermed heller ikke overfor ikke-konvensjonsstater direkte lede til at Norge beholder jurisdiksjon.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Til ny overskrift til kapittel 7

Departementet har i overskriften presisert at kapittelet også gjelder saker om flytting med barnet ut av landet. Se merknader til barneloven § 56. Videre er «kvar barnet skal bu fast» endret til «kven barnet skal bu fast saman med», i tråd med formuleringer om fast bosted i øvrige bestemmelser i barneloven. Det er også gjort en språklig forenkling ved at ordet «om» er tatt ut av overskriften to steder.

Til § 48 første ledd

Endringer i barneloven § 48 første ledd er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men er en følge av endringer i barneloven §§ 56 og 60.

Endringen i første ledd *første punktum* fastsetter at vilkåret om barnets beste også gjelder ved avgjørelser om flytting med barnet ut av landet. Det er også gjort en språklig forenkling ved at ordet «om» er tatt ut av bestemmelsen to steder. Videre er «kvar barnet skal bu fast» endret til «kven barnet skal bu fast saman med», i tråd med formuleringer om fast bosted i øvrige bestemmelser i barneloven.

Til § 56 første ledd

Endringer i barneloven § 56 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål. Konvensjonens regler og system legger til rette for at forelder og barn fortsatt kan ha samvær og kontakt selv om barnet og den annen forelder flytter til en annen stat.

Bestemmelsen i *første ledd første punktum* er endret ved at foreldre er gitt en adgang til å reise sak om flytting med barnet ut av landet. Domstolens kompetanse er således utvidet. Bestemmelsen gjelder tilfeller der barnet som følge av flyttingen endrer vanlig bosted, jf. barneloven § 82 om jurisdiksjon. Bestemmelsen gjelder dermed ikke for opphold i andre stater. Bestemmelsen innebærer at domstolen ved avgjørelsen kan legge til rette for at en forelder kan flytte med barnet ut av landet, uten at den andre forelder fratras foreldreansvaret. Bestemmelsen gjelder ikke der forelder ønsker at barnet skal flytte alene ut av landet, eller der forelder ønsker at barnet skal flytte med en annen voksenperson enn forelder med foreldreansvar – det vil si at domstolen her ikke vil ha kompetanse. Formuleringen «kvar barnet skal bu

fast» er for øvrig endret til «kven barnet skal bu fast saman med», i tråd med formuleringer om fast bosted i øvrige bestemmelser i barneloven.

I første ledd *annet punktum* fastsettes det at «sak om flytting med barnet ut av landet kan reisas av forelder med foreldreansvar eller av forelder som samstundes reiser sak om foreldreansvar.» Domstolen har som nevnt ovenfor ikke kompetanse til å bestemme at barnet skal flytte ut av landet med en forelder som ikke har foreldreansvar for barnet.

I første ledd tredje punktum reguleres når andre enn foreldrene kan reise sak. Dette gjelder de spesielle tilfellene som fastsatt i barneloven §§ 45 eller 63, som gjelder samvær/foreldreansvar etter dødsfall.

Der en forelder har fremmet krav om å få flytte med barnet ut av landet, påvirker dette avtalt eller fastsatt samvær. Partene har ikke fri rådighet i saker om barns rettsforhold etter barneloven, jf. tvisteloven § 11-4. En forelder som ønsker samvær, må derfor selv fremme krav om dette. En avgjørelse om samvær skal etter Haagkonvensjonen 1996 anerkjennes i andre konvensjonsstater etter artikkel 23, og det er videre mulig etter artikkel 24 å anmode de kompetente myndigheter i en konvensjonsstat om å ta stilling til om et tiltak truffet i en annen konvensjonsstat skal anerkjennes eller ikke. Se merknader til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 9 flg.

Vilkår i § 56 annet ledd om mekling og § 48 om barnets beste gjelder når det reises sak domstolen, og disse vil også gjelde når § 56 utvides til å omfatte flytting ut av landet. Videre gjelder det nye vilkåret om barnets samtykke ved flytting ut av landet, jf. barneloven § 40.

Til § 60 første ledd

Endringer i barneloven § 60 første ledd er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men legger til rette for at lovgivningen er godt tilpasset konvensjonen og ivaretar konvensjonens formål.

Første ledd *første punktum* er endret ved at «flytting med barnet ut av landet» er tilføyd. Det er også gjort mindre språklige endringer i bestemmelsen. Videre er første ledd endret ved at det er tatt inn et nytt *annet punktum*. I bestemmelsen fastsettes at sak om midlertidig avgjørelse om flytting med barnet ut av landet kan reises av forelder med foreldreansvar og av forelder som samtidig reiser sak om foreldreansvar. Endringene i § 60 er en konsekvens av endringene i § 56, og det vises til merknaden til barneloven § 56.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Tidligere første ledd annet til fjerde punktum er ikke endret, og blir nye *tredje, fjerde og femte punktum* i første ledd.

Til § 81

Endringer i barneloven § 81 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men bidrar til en best mulig tilpasning til konvensjonen.

Begrepene «var busett», «har busett seg» og «er busett» er endret slik at jurisdiksjonsreglene i barneloven §§ 81, 81 a, 82 og 83 får ensartet formulering, jf. vanlig bosted. Det er her gjort en endring fra «bosted» i betydningen «domisil» til «vanlig bosted» i betydningen «habitual residence». Endringen anses imidlertid for alle praktiske formål ikke å ha betydning.

Se for øvrig merknader om «vanlig bosted» i merknadene til barneloven § 82, og i merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 8.

Til § 81 a

Endringer i barneloven § 81 a er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men bidrar til en best mulig tilpasning til konvensjonen.

Overskriften er endret for å tydeliggjøre at bestemmelsen er en jurisdiksjonsregel.

Begrepene «er busett», «var busett» og «har busett seg» og er endret slik at jurisdiksjonsreglene i barneloven §§ 81, 81 a, 82 og 83 får ensartet formulering, jf. vanlig bosted. Det er her gjort en endring fra «bosted» i betydningen «domisil» til «vanlig bosted» i betydningen «habitual residence». Endringen anses imidlertid for alle praktiske formål ikke å ha betydning.

Se for øvrig merknader om «vanlig bosted» i merknadene til barneloven § 82, og i merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 8.

Til § 82

Endringer i barneloven § 82 er nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996. Haagkonvensjonen 1996 fastsetter at avgjørelser etter konvensjonen skal treffes der barnet har vanlig bosted. Dette innebærer at jurisdiksjonsgrunnlagene i § 82 tidligere første ledd bokstavene a (saksøkte er bosatt) og c (spørsmål om foreldreansvar, bosted og samvær er tidligere avgjort i Norge) må utgå for saker etter konvensjonen, og at saksøktes opphold må utgå tilsvarende som jurisdiksjonsgrunnlag i annet ledd. For å styrke barneperspektivet i lovgivningen og for å forenkle reglene om

jurisdiksjon, er endringen gjort gjeldende også for saker utenfor konvensjonen.

Barneloven § 82 regulerer norske myndigheters jurisdiksjon til å avgjøre foreldretvister med tilknytning til andre land. Overskriften er endret for å tydeliggjøre dette. Begrepet «doms- eller styresmakt» i overskriften tas ut, idet dette refererer til de organer som har kompetanse til å behandle foreldretvister. Endringen i overskriften innebærer at overskriften blir mer dekkende for bestemmelsens innhold, ved at også flytting med barnet ut av landet og fast bosted medtas.

Hovedregelen om jurisdiksjon følger av *første ledd* der vilkåret er at barnet «har vanleg bustad». Det vises til merknader til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 8. Første ledd må ses i sammenheng med tredje ledd som gjelder konvensjoner som Norge er bundet av på dette området. Se for øvrig merknader til barneloven § 42 a om varsel ved flytting ut av landet.

Det er bare domstolen som har kompetanse til å avgjøre foreldretvister om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, fast bosted eller samvær, og dette tydeliggjøres gjennom endringen i første ledd *første punktum*. Fylkesmannens kompetanse er begrenset til tilfeller etter barneloven § 55, og krever enighet mellom foreldre, og reguleres i første ledd *annet punktum*. Fylkesmannen har jurisdiksjon til å behandle saker med tilknytning til andre stater – på linje med domstolen – men bare dersom vilkår i barneloven § 55 er oppfylt.

Adgang til å treffe midlertidige avgjørelser i Norge reguleres i *annet ledd*. Det kan fattes midlertidig avgjørelse når barnet har opphold i Norge. Saksøktes opphold er tatt ut av bestemmelsen, og er ikke lenger et jurisdiksjonsgrunnlag. Annet ledd må ses i sammenheng med tredje ledd som gjelder konvensjoner som Norge er bundet av på dette området.

I *tredje ledd* fastsettes at første og annet ledd ikke gjelder dersom annet følger av «overenskomst med annan stat». Dette gjelder konvensjoner som Norge er bundet av, når det gjelder jurisdiksjon i saker om foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold, flytting med barnet ut av landet, fast bosted eller samvær, og som utfyller og eventuelt går foran bestemmelsene i barneloven § 82 første og annet ledd. Bestemmelsen i tredje ledd rommer også eventuelle fremtidige konvensjoner på dette området. Aktuelle konvensjoner er Nordisk familierettslig konvensjon og Haagkonvensjonen 1996.

For øvrig inneholder Haagkonvensjonen 1996 regler om og prosedyrer for overføring av juris-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

diksjon. Se nærmere om dette i merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 5.

Det gjelder særlige regler om jurisdiksjon nedfelt i ekteskapsloven § 25 a ved inndragning av krav om foreldreansvar mv. i en ekteskaps sak.

Til § 83

Endringer i barneloven § 83 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men bidrar til en best mulig tilpasning til konvensjonen.

Overskriften er endret for å tydeliggjøre at bestemmelsen er en jurisdiksjonsregel.

I *bokstav a* er «flytting med barnet ut av landet» tilføyd. Dette er en konsekvens av øvrige endringer i barneloven. Ordet «samværsrett» er endret til «samvær», som er brukt i øvrige bestemmelser i lovforslaget.

I *bokstav b* er begrepet «er busett» er endret til «har vanlig bustad» slik at jurisdiksjonsreglene i barneloven §§ 81, 81 a, 82 og 83 får ensartet formulering. Det er her gjort en endring fra «bosted» i betydningen «domisil» til «vanlig bosted» i betydningen «habitual residence». Endringen anses imidlertid for alle praktiske formål ikke å ha betydning.

Se for øvrig merknader om «vanlig bosted» i merknadene til barneloven § 82, og merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 8.

Til § 84

Endringer i barneloven § 84 er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men bidrar til en best mulig tilpasning til konvensjonen.

Det fastsettes at «[s]aker som høyrer under norsk avgjerds makt etter §§ 81 til 83, skal avgjerast etter norsk rett, med mindre anna følgjer av overeinskomst med annan stat.» Med dette gjøres en henvisning til de konvensjoner som Norge er bundet av på det aktuelle området, og som utfyller bestemmelsen i barneloven § 84, og som videre går foran denne ved eventuell motstrid. Aktuelle konvensjoner er Nordisk familierettslig konvensjon og Haagkonvensjonen 1996.

Til ny § 84 a

Tilføyelsen av ny § 84 a i barneloven er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men bidrar til en best mulig tilpasning til konvensjonen. Endringen har også et pedagogisk siktemål.

I *første ledd* fastsettes at reglene om foreldreansvar i §§ 34 og 35 gjelder for barn som har van-

lig bosted i Norge. Det samme gjelder for avtaler om foreldreansvar etter § 39. Når det gjelder barn som har hatt vanlig bosted i andre stater før det fikk vanlig bosted i Norge, gjelder annet og tredje ledd.

Etter *annet ledd* fastsettes at foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue skal legges til grunn i Norge når dette følger av artikkel 16 nr. 3 i Haagkonvensjonen 1996. Dette gjelder likevel ikke dersom foreligger en utenlandsk avgjørelse som skal anerkjennes etter barneloven § 84 b. Når norske myndigheter skal ta stilling til en enkeltsak som berører forholdet mellom barn og foreldre, må det gjøres vurderinger av spørsmålet om foreldreansvar hvis det er nødvendig, relatert til de krav som stilles på det aktuelle området. Det gjøres i denne forbindelse oppmerksom på at eventuell registrering i Folkeregisteret ikke er noen rettsstiftende handling, og registrering gir i seg selv ingen rettsvirkninger.

«Foreldremyndighet» er i den norske oversettelsen av konvensjonen definert som «foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue, etter loven», jf. artikkel 1 nr. 2. I ny § 84 a er kortformen «foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold» benyttet som henvisning til konvensjonens definisjon. Se nærmere i merknaden til lov om Haagkonvensjonen 1996 § 1.

I *tredje ledd* er det inntatt en bestemmelse som er et vilkår etter intern materiell lov, og ikke en lovvalgsregel. Den inntas av pedagogiske hensyn sammen med den spesielle lovvalgsregelen for foreldremyndighet etter loven (jf. Haagkonvensjonen artikkel 16), jf. overskriften som gjelder lovvalg «mv.» Bestemmelsen i tredje ledd fastsetter at når et barn får vanlig bosted i Norge, og tidligere hadde vanlig bosted i en annen stat, tildeles foreldreansvar for barnet i kraft av barneloven kun til en forelder som ikke har foreldreansvar etter loven i de(n) staten(e) der barnet tidligere hadde vanlig bosted, dersom forelderens har vanlig bosted i Norge.

Bestemmelsene om lovvalg for foreldremyndighet i kraft av loven forutsetter at det foreligger enkelte fakta og hendelser, gjerne kalt personlig status, som et gyldig ekteskap mv. Se nærmere om anvendelsen av konvensjonen på dette punkt i Explanatory Report, Lagarde 1998 punkt 100 flg.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Til ny § 84 b

Tilføyelsen av ny § 84 b i barneloven er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men bidrar til en best mulig tilpasning til konvensjonen.

Bestemmelsen er ny og innebærer at det i barneloven reguleres at avgjørelse om foreldremyndighet, flytting med barnet ut av landet, fast bosted eller samvær skal legges til grunn når dette følger av overenskomst med annen stat. Dette henviser til de konvensjoner om anerkjennelse som Norge er bundet av på det aktuelle området, det vil si når det gjelder foreldremyndighet/foreldreansvar, flytting til en annen stat, fast bosted eller samvær. Bestemmelsen fastsetter at det bare er i de tilfeller Norge har konvensjonsforpliktelse at avgjørelser på dette området skal legges til grunn «direkte i kraft av lova». Det vises til formuleringen «direkte i kraft av lova» i Haagkonvensjonen artikkel 23, som innebærer at anerkjennelse skjer uten videre, slik at det ikke er nødvendig å ta rettslige skritt for at avgjørelsen skal få virkning her i landet. Bestemmelsen gjelder ikke avgjørelser fastsatt i ikke-konvensjonsstater.

Se nærmere om begrepet foreldremyndighet i merknader til ny § 84 a.

Se merknader til § 84 a når det gjelder betydningen av registreringer i Folkeregisteret.

13.3 Barnevernloven

Til § 1-2

Etter Haagkonvensjonen 1996 artikkel 5 har staten der barnet har vanlig bosted jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak. Etter konvensjonen beholder barnets bostedsstat jurisdiksjonen når barnet har forlatt landet og inntil barnet har oppnådd vanlig bosted i en ny stat, jf. artikkel 5 og 14. Hvis barnet oppholder seg i en annen konvensjonsstat enn der barnet har vanlig bosted, har oppholdsstaten jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak i hastesituasjoner og midlertidig beskyttelsestiltak som er territorielt begrenset, jf. artikkel 11 og 12. Tiltak etter artikkel 11 og 12 skal bortfalle hvis myndighetene i barnets bostedsstat treffer nødvendige tiltak. Dersom barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette eller hvis barnet er flyktning eller internt fordrevet følger det av konvensjonen artikkel 6 at det er den stat der barnet oppholder seg som har jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak for barnet.

På denne bakgrunn er det nødvendig å innta vanlig bosted som jurisdiksjonsgrunnlag i bestem-

melsens *første ledd*. Det fremgår av bestemmelsen at når barn har vanlig bosted og oppholder seg i riket, gjelder lovens bestemmelser om tjenester og tiltak. Det er inntatt i første ledd at det samme vil gjelde for barn som er flyktninger, internt fordrevet eller der barnets bosted ikke lar seg fastsette. Dette vil si at barnevernet kan treffe alle typer tiltak for denne gruppen barn.

Tidligere fremgikk det av bestemmelsen at loven gjelder for «alle» som oppholder seg i riket. Dette har imidlertid gjennom praksis blitt tolket slik at det er barnets, og ikke foreldrenes, opphold som er avgjørende for om loven kommer til anvendelse. Ordlyden endres fra «alle» til «barn» for å presisere og tydeliggjøre at det er barnets tilknytning til Norge som er avgjørende. Endringen innebærer ingen realitetsendring. Dette er også i samsvar med Haagkonvensjonen 1996. Etter konvensjonen er det barnets tilknytning til en stat som er avgjørende for om en stat har jurisdiksjon til å treffe beskyttelsestiltak.

I bestemmelsens *annet ledd* presiseres at vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-12 og vedtak om plassering på institusjon etter § 4-24 gjelder for barn som har vanlig bosted i Norge, men som oppholder seg i utlandet. Endringen vil særlig få praktisk betydning i saker der begjæring om slike tiltak er sendt fylkesnemnda, men hvor barnet og familien forlater Norge før fylkesnemnda har truffet vedtak i saken. Avgjørelsesmyndigheten må foreta en konkret vurdering på bakgrunn av de faktiske forhold for å avgjøre om barnet anses å ha vanlig bosted i Norge. I tvilstilfeller kan barnets/foreldrenes intensjon vektlegges. Se proposisjonen punkt 3.3.1 for mer om begrepet «vanlig bosted».

Endringene i § 1-2 får ikke betydning for barneverntjenestens plikt til å treffe frivillige hjelpetiltak og andre midlertidige tiltak for barn som oppholder seg i Norge, men som har vanlig bosted i en annen stat. I annet ledd er det derfor presisert at vedtak etter § 4-4, § 4-6, § 4-7, § 4-9, § 4-10, § 4-11, § 4-25, § 4-26 og § 4-29 gjelder for barn som oppholder seg i riket, men som har vanlig bosted i en annen stat.

Endringene i § 1-2 vil også komme til anvendelse i saker med tilknytning til en stat som ikke har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996.

Gjeldende annet ledd blir nytt *tredje ledd*.

Til ny § 4-4 a

En ny bestemmelse om plasseringer over landegrensler er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men bidrar til en best mulig

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

tilpasning til konvensjonen. Bestemmelsen regulerer frivillige plasseringer i utlandet. Videre regulerer bestemmelsen frivillige plasseringer i Norge på bakgrunn av utenlandsk vedtak. Bestemmelsen kommer bare til anvendelse overfor stater som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996.

Det følger av *første ledd* at barneverntjenesten kan treffe et midlertidig vedtak om frivillig plassering i et konkret fosterhjem eller i en institusjon i en stat som er tilsluttet Haagkonvensjonen 1996. Det vil sjeldent være aktuelt å plassere et barn i utlandet. Det kan imidlertid i enkelte unntakstilfeller være til barnets beste å bli plassert i fosterhjem eller institusjon i en annen stat barnet har tilknytning til. Barneverntjenesten kan beslutte plassering i utlandet dersom vilkårene i første ledd er oppfylt.

Det fremgår av første ledd *bokstav a* at en plassering i utlandet forutsetter at vilkårene for hjelpetiltak i § 4-4 er oppfylt. Barn og foreldre skal få tilbud om hjelpetiltak når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, jf. § 4-4 annet ledd. Barneverntjenesten kan formidle plass i fosterhjem eller institusjon dersom behovene ikke kan løses ved andre hjelpetiltak, jf. § 4-4 fjerde ledd.

Etter første ledd *bokstav b* er det et vilkår at plasseringen er forsvarlig og til barnets beste. Barneverntjenesten skal ved vurderingen av kravet til forsvarlighet se hen til barnevernlovens rettssikkerhetsgarantier, herunder lovens regler for godkjenning av fosterhjem og regler om rettigheter og bruk av tvang på barneverninstitusjon. Barneverntjenesten må innhente informasjon om det konkrete fosterhjemmet eller institusjonen og om regelverket for plasseringer i den aktuelle staten for å vurdere om plasseringen er forsvarlig. Barneverntjenesten kan få bistand fra sentralmyndigheten. Det må foretas en konkret helhetsvurdering av om plasseringen vil være til barnets beste. Barnets tilknytning til staten skal tillegges særlig vekt. Dette fremgår derfor direkte av lovbestemmelsen. Relevante momenter vil være barnets tilknytning til aktuelle omsorgspersoner, barnets eget ønske, nærhet til eventuelle søsken, barnets kjennskap til den nye statens kultur og språket. Disse momentene må veies opp mot barnets tilknytning til Norge, herunder språk, kultur, skole, familie og nærmiljø.

Det stilles i første ledd *bokstav c* krav om at barnets rettigheter er ivaretatt i samsvar med reglene i § 4-1 og § 6-3. Barnets mening skal fremgå av sakens dokumenter.

Videre stilles det i første ledd *bokstav d* krav om at forelder med foreldreansvar og barn over 12 år samtykker til plasseringen.

Det følger av første ledd *bokstav e* at staten der barnet ønskes plassert har en forsvarlig tilsynsordning. Det er staten der barnet plasseres som har myndighet til å føre tilsyn med fosterhjemmet eller institusjonen. Ved vurderingen av om staten har en forsvarlig tilsynsordning må barneverntjenesten se hen til reglene for tilsyn etter barnevernloven. Det stilles imidlertid ikke krav om at tilsynsordningen er den samme som i Norge. Barneverntjenesten må innhente informasjon om tilsynsordningen i den aktuelle staten. Barneverntjenesten kan få bistand fra sentralmyndigheten.

I første ledd *bokstav f* kreves det at barneverntjenesten har inngått en avtale med utenlandske myndigheter om gjennomføringen av tilsynet, annen oppfølging av barnet og om utgiftsfordelingen. Det er også viktig at barneverntjenesten avklarer med utenlandske myndigheter at Norge beholder jurisdiksjonen ved plasseringen, så langt det lar seg gjøre. Ved en plassering i utlandet etter § 4-4 a vil barneverntjenesten ha en plikt til å følge opp barnet etter barnevernloven § 4-5. Gjennomføringen av dette ansvaret må imidlertid avtales nærmere med plasseringsstaten.

Av første ledd *bokstav g* følger det at vilkårene i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 33 må være oppfylt. Barneverntjenesten har en plikt til å sende en rapport om barnet og begrunnelsen for det ønskede plasseringsstedet til sentralmyndigheten eller annen kompetent myndighet i den staten det er aktuelt å plassere barnet. På denne bakgrunn kan myndighetene i den aktuelle staten gi samtykke til plasseringen.

Det foreslås i *annet ledd* at barneverntjenesten kan samtykke i plassering av et barn i Norge etter et utenlandsk vedtak truffet av en stat som har sluttet seg til Haagkonvensjonen 1996. Samtykke er betinget av at vilkårene i første ledd er oppfylt. Plasseringer i Norge etter utenlandsk vedtak vil kun være aktuelt for barn som har tilknytning til Norge. Et samtykke forutsetter at barnevernlovens alminnelige regler for institusjons- og fosterhjems plasseringer følges. Dette betyr blant annet at tiltaket skal være godkjent og bruk av statlige tiltak skal være avklart med Barne-, ungdoms- og familieetaten. For både fosterhjems- og institusjons plasseringer kreves at barnet har nødvendig oppholdstillatelse etter utlendingsloven. Det er barneverntjenesten som søker Utlendingsdirektoratet om oppholdstillatelse for barnet. Barneverntjenesten kan ikke samtykke i plasseringen før barnet har fått oppholdstillatelse. Hvis barnet

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

plasseres i Norge skal det føres tilsyn og barnet skal følges opp etter reglene i barnevernloven.

13.4 Ekteskapsloven

Til § 25 a annet ledd

Endringer i ekteskapsloven § 25 a annet ledd er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996. Endringen, som innebærer at tidligere annet ledd er opphevet, er av teknisk karakter.

Ekteskapsloven § 25 a regulerer nå bare virkeområdet for ekteskapsloven kapittel fem, det vil si hvilke sakstyper som kan behandles etter reglene i ekteskapsloven femte kapittel. Bestemmelser i tidligere annet ledd er flyttet til ekteskapsloven § 30 d. Se merknader til § 30 d.

Til § 30 d nytt femte ledd

Endringer i ekteskapsloven § 30 d nytt femte ledd er ikke nødvendig for å ratifisere Haagkonvensjonen 1996, men bidrar til en best mulig tilpasning til konvensjonen mv.

Bestemmelser i tidligere § 25 a annet ledd om verneting og domstolens kompetanse når spørsmål etter ekteskapsloven § 30 d første ledd bokstavene a, b eller c bringes inn i en ekteskaps sak er flyttet til ekteskapsloven § 30 d nytt femte ledd.

Øvrige endringer har et videre formål. Endringene i ekteskapsloven § 30 d om domstolens kompetanse når spørsmål etter ekteskapsloven § 30 d første ledd bokstav b bringes inn i en ekteskaps sak, har sammenheng med endringene i barneloven § 82. Barneloven § 82 er endret slik at barnets vanlige bosted er det eneste jurisdiksjonsgrunnlaget i saker om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, fast bosted eller

samvær. Bestemmelsens tidligere første ledd bokstavene a (saksøkte er bosatt) og c (spørsmål om foreldreansvar, bosted og samvær er tidligere avgjort i Norge) er opphevet. Endring i barneloven § 82 til barnets vanlige bosted som jurisdiksjonsgrunnlag i saker etter Haagkonvensjonen 1996 er nødvendig for å ratifisere konvensjonen. Endringen er gjort gjeldende også for saker utenfor konvensjonsområdet. Ekteskapsloven § 30 d nytt femte ledd er endret for å innføre/videreføre et videre jurisdiksjonsgrunnlag for de få tilfeller der spørsmål om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, fast bosted eller samvær, behandles av domstolen sammen med ekteskaps saken.

Nytt femte ledd *første punktum* viderefører tidligere § 25 a annet ledd første punktum. Bestemmelsen gjelder verneting og domstolens kompetanse når spørsmål bringes inn i saken (som sidekrav i ekteskaps sak) etter § 30 første ledd bokstavene a og c.

I *annet punktum* viderefører bestemmelsen i tidligere § 25 a annet ledd om verneting. Det fastsettes at § 30 c om vernting gjelder tilsvarende for spørsmål som bringes inn i saken (som sidekrav i ekteskaps sak) etter § 30 d første ledd bokstav b.

I *tredje punktum* fastsettes at barneloven § 82 om norske domstolers kompetanse gjelder tilsvarende, jf. bestemmelsen i tidligere § 25 a annet ledd annet punktum. Barneloven § 82 gjelder tilsvarende med mindre noe annet følger av overenskomst med annen stat. Det vises her til Nordisk familierettslig konvensjon artikkel 8 og Haagkonvensjonen 1996 artikkel 10.

Bestemmelsen i *fjerde punktum* er ny. Her innføres/videreføres et videre jurisdiksjonsgrunnlag på visse vilkår. Se merknaden til tredje punktum om overenskomst med annen stat.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og vedtak om samtykke til ratifikasjon av konvensjonen i samsvar med et vedlagt forslag.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

A

Forslag

til lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (lov om Haagkonvensjonen 1996)

Kapittel 1. Allmenne bestemmelser

§ 1 Gjennomføring i norsk rett

Konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid om foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn gjelder som norsk lov.

§ 2 Sentralmyndighet mv.

Sentralmyndigheten skal motta og formidle henvendelser etter konvensjonen, samarbeide med sentralmyndighetene i de øvrige konvensjonsstatene for å oppfylle konvensjonens formål og utføre de oppgavene som konvensjonen ellers pålegger den.

Kongen utpeker det organet som skal være sentralmyndighet etter konvensjonen. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om sentralmyndighetens virksomhet og om adgangen til å ta rimelig betaling for den bistanden og de tjenestene som leveres etter konvensjonen.

§ 3 Overføring av personopplysninger og taushetsplikt

I tilfeller der konvensjonen pålegger norske myndigheter å gi opplysninger, eller der konvensjonen legger til rette for at opplysninger kan gis etter anmodning, kan slike opplysninger gis etter personopplysningsloven § 29, jf. § 30 første ledd bokstav b og g.

I tilfeller der norske myndigheter etter konvensjonen har plikt til å gi opplysninger, kan dette skje uten hinder av lovbestemt taushetsplikt. Tilsvarende gjelder der konvensjonen legger til rette for at opplysninger kan gis etter anmodning.

§ 4 Behandling av anmodninger om utveksling av opplysninger og gjennomføring av tiltak

Anmodninger fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat om utlevering av opp-

lysninger eller gjennomføring av tiltak, jf. konvensjonen artiklene 32 og 34, skal sendes til sentralmyndigheten. Anmodninger fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat om bistand til gjennomføring av beskyttelsestiltak, jf. konvensjonen artikkel 35 nr. 1, og anmodninger fra en forelder om samvær, jf. konvensjonen artikkel 35 nr. 2, skal sendes til sentralmyndigheten eller en annen kompetent norsk myndighet.

Kommunene skal bistå sentralmyndigheten med å samle inn opplysninger i forbindelse med anmodninger etter konvensjonen artiklene 32, 34 og 35.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om gjennomføringen av forpliktelsene etter konvensjonen artiklene 32, 34 og 35.

Kapittel 2. Jurisdiksjon

§ 5 Overføring av jurisdiksjon

Anmodninger fra kompetente myndigheter i øvrige konvensjonsstater om overføring av jurisdiksjon, jf. konvensjonen artiklene 8 og 9, skal rettes til sentralmyndigheten i Norge. Sentralmyndigheten skal videreformidle anmodningene til kompetent norsk myndighet.

Den myndigheten i Norge som er, eller vil være, kompetent til å behandle en sak etter norsk rett, kan rette en anmodning til en annen konvensjonsstat om overføring av jurisdiksjon i saken, jf. konvensjonen artiklene 8 og 9.

Overføring av jurisdiksjon kan skje på alle stadier av saken og følger de prosessreglene som gjelder for sakstypen. Overføring gjøres ved kjennelse som kan ankes etter reglene i tvisteloven. Når fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker overfører saken, kan tingretten overprøve vedtaket etter barnevernloven. Når et forvaltningsorgan overfører saken, skal beslutningen anses for å være et enkeltvedtak som kan påklages.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om gjennomføringen av reglene i denne paragrafen, herunder om hvilke organer som kan treffe beslutninger om overføring.

§ 6 *Henvendelser om plassering av et barn i Norge*

Dersom en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat anmoder om å plassere et barn i Norge etter konvensjonen artikkel 33, skal anmodningen sendes til sentralmyndigheten.

§ 7 *Jurisdiksjon til å treffe midlertidige avgjørelser*

Når norske myndigheter har jurisdiksjon til å treffe beslutninger etter konvensjonen artikkel 11 (hastesaker) eller artikkel 12 (midlertidige avgjørelser), skal beslutningene treffes av den myndigheten som etter intern rett har kompetanse til å treffe beslutninger i tilsvarende saker. Det skal fremgå av beslutningen når beskyttelsestiltaket opphører.

Myndigheten skal så langt det passer anvende de prosessreglene som etter intern rett gjelder for tilsvarende saker.

§ 8 *Jurisdiksjon til å utstede attester*

Fylkesmannen kan utstede attest etter konvensjonen artikkel 40 til den eller dem som har foreldremyndighet for barnet, og til den eller dem som er verge for barnet, så lenge barnet har vanlig bosted i Norge. Attesten skal redegjøre for rekkevidden av foreldremyndigheten eller vergemålet, herunder i hvilken utstrekning personen kan representere barnet.

Kapittel 3. Anerkjennelse og fullbyrdelse

§ 9 *Anerkjennelse og fullbyrdelse av avgjørelser*

En begjæring om anerkjennelse eller fullbyrdelse i Norge av avgjørelser etter konvensjonen artiklene 24 og 26 rettes til tingretten for Oslo.

Retten avgjør ved beslutning om avgjørelsen skal anerkjennes eller fullbyrdes. Tvisteloven gjelder så langt den passer.

§ 10 *Krav til begjæringen*

En begjæring om anerkjennelse eller fullbyrdelse av en avgjørelse truffet i en annen konvensjonsstat skal være skriftlig. Den avgjørelsen som ønskes anerkjent eller fullbyrdet, skal vedlegges begjæringen i original eller i bekreftet kopi. Om avgjørelsen er truffet overfor en part som har uteblitt, skal det også vedlegges et dokument som viser at stevningen eller tilsvarende dokument er meddelt parten.

Gjelder saken fullbyrdelse, skal det i begjæringen også vedlegges dokumentasjon for at

avgjørelsen kan fullbyrdes i den staten der avgjørelsen er truffet.

Dersom dokumentene er skrevet på et annet språk enn norsk, skal en norsk oversettelse av dokumentene vedlegges dersom retten krever det.

§ 11 *Fullbyrdelse i Norge*

Dersom retten kommer til at en avgjørelse truffet i en annen konvensjonsstat kan fullbyrdes i Norge, skal den fullbyrdes etter de reglene som gjelder for tilsvarende avgjørelser i Norge.

Kapittel 4. Avsluttende bestemmelser

§ 12 *Forholdet til Svalbard og Jan Mayen*

Loven gjelder også for Svalbard og Jan Mayen.

§ 13 *Ikraftsetting*

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

§ 14 *Endringer i andre lover*

Fra den tid loven trer i kraft gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endringer:

§ 39 skal lyde:

§ 39 *Melding om foreldreansvar mv.*

Avtale eller *norsk* avgjerd om foreldreansvaret skal meldast til folkeregistermyndigheta. Avtale om foreldreansvar som ikkje er meldt til folkeregistermyndigheta, er ikkje gyldig. Dersom farskap eller medmorskap er fastsett, og foreldra er folkeregistrerte på same adresse *her i landet* eller erklærer i melding til folkeregistermyndigheta at dei bur saman *her*, skal folkeregistermyndigheta registrera at foreldra har foreldreansvaret saman.

Ei avtale etter første stykket må vere inngått i samsvar med norsk rett mellom foreldra og gjelde felles barn.

§ 40 skal lyde:

§ 40 *Flytting for barnet ut av landet og opphald utanfor landet*

Har den eine av foreldra foreldreansvaret åleine, kan den andre ikkje setje seg imot at barnet flyttar ut av *landet*.

Dersom foreldra har foreldreansvaret saman, må begge samtykkje til at barnet skal flytte *ut av landet eller ta opphald utanfor landet utover stut-tare utanlandsferder, jf. § 41. Det same gjeld der eit*

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

avtalt opphald blir forlenga eller endra, til dømes der barnet blir etterlate.

Barn som er fylt 12 år, må samtykkje til ei avgjerd etter første og andre stykket dersom barnet flyttar eller tek opphald utan ein forelder med foreldreansvar.

Er foreldra usamde om kven som skal ha foreldreansvaret, *flytting med barnet ut av landet*, eller kven barnet skal bu fast saman med, må barnet ikkje flytte ut av landet før saka er avgjort.

§ 41 skal lyde:

§ 41 *Utanlandsferd for barnet*

Den som har sams *foreldreansvar*, kan ta med eller sende barnet på stuttare utanlandsferder. Har foreldra sams foreldreansvar, kan retten i orskurd setje forbod mot utanlandsferd for barnet, dersom det er uvisst om barnet vil kome attende. Forbodet kan gjelde ei enkelt reise eller ålment, og kan også setjast i ei sak om foreldreansvaret, kven barnet skal bu *fast* saman med, eller samværsrett. Retten kan ta førebels avgjerd for tida fram til saka er endeleg avgjort.

I sak der det vert nedlagt reiseforbod, skal barnet først ut av passet til den som vil forlate landet, eller barnet sitt pass skal trekkjast attende, eller barnet kan setjast bort til andre på forsvarleg måte til saka er avgjort.

Dersom det er fare for at barnet ikkje vil kome attende, kan politiet leggje ned førebels utreiseforbod fram til saka kan handsamast av retten. Andre stykket gjeld tilsvarande. *Eit førebels utreiseforbod kan ikkje påklagast.*

Den av foreldra som ikkje har foreldreansvaret, kan ikkje reise *ut av landet med barnet* utan samtykkje frå den som har foreldreansvaret. Retten kan likevel etter krav frå den som vil reise, gje samtykkje til utanlandsferd med barnet når det er openbert at barnet vil kome attende. Første stykket tredje og fjerde punktum gjeld tilsvarande for samtykkjet.

Barn som er fylt 12 år, må samtykkje i ei avgjerd om å dra på utanlandsferd utan ein forelder med foreldreansvar.

§ 42 første ledd tredje punktum oppheves.

Ny § 42 a skal lyde:

42 a *Varsel ved flytting*

Dersom ein av foreldra vil flytte i Noreg eller ut av landet, og det er avtale eller avgjerd om samvær, skal den som vil flytte, varsle den andre seinast seks veker før flyttinga.

Overskriften til kapittel 7 skal lyde:

Kapittel 7. *Sakshandsaminga i saker om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, kven barnet skal bu fast saman med, og samvær*

§ 48 første ledd skal lyde:

Avgjerder om foreldreansvar, *flytting med barnet ut av landet, kven barnet skal bu fast saman med*, og samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet.

§ 56 første ledd skal lyde:

Er foreldra usamde om kven som skal ha *foreldreansvar*, kven barnet skal bu fast saman med, eller *samvær*, kan kvar av dei reise sak for retten. *Sak om flytting med barnet ut av landet kan reisast av forelder med foreldreansvar eller av forelder som samstundes reiser sak om foreldreansvar.* Andre enn foreldra kan reise sak når vilkåra etter §§ 45 eller 63 er oppfylde.

§ 60 første ledd skal lyde:

Retten kan etter krav frå ein part ta førebels avgjerd om *foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, kven barnet skal bu fast saman med, og samvær.* *Sak om førebels avgjerd om flytting med barnet ut av landet kan reisast av forelder med foreldreansvar og av forelder som samstundes reiser sak om foreldreansvar.* Slik avgjerd kan gjelde for ei viss tid eller til saka er endeleg avgjort. Retten kan også ta førebels avgjerd før saka er reist, dersom særlege grunnar talar for det. Etter krav frå ein part skal retten i alle høve ta førebels avgjerd dersom det er ein risiko for at barnet blir utsett for vald eller på anna vis handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare.

§ 81 skal lyde:

§ 81 *Når farskap eller medmorskap kan fastsetjast i Noreg*

Farskap og medmorskap kan fastsetjast i Noreg etter § 4, § 7 og kapitla 3 og 4

- a) dersom mora hadde *vanleg bustad* i Noreg når barnet vart født,
- b) dersom barnet seinare har fått *vanleg bustad* i Noreg, eller
- c) dersom den oppgjevne faren eller medmora har *vanleg bustad* i Noreg.

Endringssak etter § 6 kan reisast for norske domstolar, om nokon av dei som kan reise søks-

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

mål, *har vanleg bustad* i Noreg, eller farskapen er fastsett etter norske reglar.

§ 81 a skal lyde:

81 a *Når sak om morskap kan handsamast i Noreg*

Ei sak om morskap kan handsamast etter kapittel 4A og § 5 tredje stykket

- a) dersom barnet *har vanleg bustad* i Noreg,
- b) dersom mora *hadde vanleg bustad* i Noreg då barnet vart født, eller
- c) dersom mora seinare *har fått vanleg bustad* i Noreg.

§ 82 skal lyde:

§ 82 *Når sak om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, kven barnet skal bu fast saman med, eller samvær kan handsamast i Noreg*

Sak om foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet, kven barnet skal bu fast saman med, eller samvær kan reisast for norsk domstol dersom barnet har vanleg bustad i Noreg. Det same gjeld i sak som fylkesmannen skal handsame etter § 55.

Sak om førebels avgjerd kan handsamast av norsk domstol i alle tilfelle der barnet har opphald i Noreg.

Første og andre stykket gjeld ikkje dersom anna følgjer av overeinskomst med annan stat.

§ 83 skal lyde:

§ 83 *Når sak om fostringstilskot kan handsamast i Noreg*

Spørsmålet om fostringstilskot kan handsamast av tilskotsfuten eller norsk domstol

- a) når det vert reist i sak om farskap, medmorskap, foreldreansvar, flytting med barnet ut av landet eller samvær for avgjerdsført norsk organ
- b) dersom ein av partane eller barnet *har vanleg bustad* i Noreg.

§ 84 skal lyde:

Saker som høyrer under norsk avgjerdsmyndighet etter §§ 81 til 83, skal avgjerast etter norsk rett, med mindre anna følgjer av overeinskomst med annan stat.

Ny § 84 a skal lyde:

§ 84 a *Lovvalet for foreldreansvar etter lova mv.*

Reglane i §§ 34 og 35 gjeld for barn som har vanleg bustad i Noreg. Det same gjeld § 39 om avtalar.

Foreldreansvar eller tilsvarande myndighetsforhold etter lova i ein stat der barnet tidlegare hadde vanleg bustad, skal leggjast til grunn i Noreg når dette følgjer av konvensjon 19. oktober 1996 om

jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn artikkel 16 nr. 3. Dette gjeld likevel ikkje dersom det ligg føre ei utanlandsk avgjerd som skal godkjennast etter § 84 b.

Når eit barn får vanleg bustad i Noreg, og tidlegare hadde vanleg bustad i ein annan stat, kan ein forelder som ikkje har foreldreansvar etter andre stykket, berre tildelast foreldreansvar for barnet i kraft av barnelova dersom foreldereren har vanleg bustad i Noreg.

Ny § 84 b skal lyde:

§ 84 b *Godkjenning av utanlandsk avgjerd om foreldreansvar mv.*

Avgjerd om foreldreansvar eller tilsvarande myndighetsforhold, flytting med barnet ut av landet, kven barnet skal bu fast saman med, eller samvær skal berre leggjast til grunn i Noreg direkte i kraft av lova når dette følgjer av overeinskomst med annan stat.

2. I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester gjøres følgende endringer:

§ 1-2 skal lyde:

§ 1-2 *Lovens stedlige virkeområde*

Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder når barn har vanlig bosted og oppholder seg i riket. Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder også for barn som er flyktninger eller er internt fordrevne, eller når barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette.

For barn som har vanlig bosted i riket, men som oppholder seg i en annen stat, gjelder §§ 4-12 og 4-24. For barn som oppholder seg i riket, men som har vanlig bosted i en annen stat, gjelder §§ 4-4, 4-6, 4-7, 4-9, 4-10, 4-11, 4-25, 4-26 og 4-29.

Kongen kan gi forskrifter om lovens anvendelse på Svalbard.

Ny § 4-4 a skal lyde:

§ 4-4 a *Frivillig plassering i fosterhjem eller institusjon over landegrensene*

Barneverntjenesten kan beslutte at et barn skal plasseres i et konkret fosterhjem eller i en institusjon i en stat som har sluttet seg til konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, dersom:

- a) *Vilkårene for plassering som hjelpetiltak etter § 4-4 er oppfylt.*
- b) *Plasseringen er forsvarlig og til barnets beste. Det skal legges særlig vekt på barnets tilknytning til staten som barnet ønskes plassert i.*

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

- c) *Barnets rettigheter er ivaretatt i samsvar med § 4-1 og § 6-3. Barnets mening skal tillegges stor vekt og skal fremkomme av sakens dokumenter.*
- d) *Forelder med foreldreansvar og barn over 12 år har samtykket til plasseringen.*
- e) *Staten som barnet ønskes plassert i, har en forsvarlig tilsynsordning.*
- f) *Gjennomføringen av tilsyn, oppfølging av barnet og utgiftfordeling i forbindelse med plasseringen er avtalt med myndighetene i den staten som barnet ønskes plassert i.*
- g) *Vilkår for plassering etter artikkel 33 i konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn er oppfylt.*

Barneverntjenesten kan samtykke i plassering av et barn i et konkret fosterhjem eller en institusjon i Norge etter et utenlandsk vedtak truffet av en stat som har tiltrådt konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn. Samtykke kan bare gis dersom vilkårene i første ledd er oppfylt. Barneverntjenesten skal søke Utlendingsdirektoratet om oppholdstillatelse for barnet når dette er nødvendig. Barneverntjenesten kan ikke samtykke i plasseringen for barnet har fått oppholdstillatelse.

3. I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven) gjøres følgende endringer:

§ 25 a annet ledd oppheves.

§ 30 d nytt femte ledd skal lyde:

For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav a og c, gjelder § 30 b om norske domstolars kompetanse og § 30 c om verneting tilsvarende. For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav b, gjelder § 30 c om verneting tilsvarende. For spørsmål som bringes inn i saken etter § 30 d første ledd bokstav b, gjelder barnelova § 82 om norske domstolars kompetanse tilsvarende med mindre noe annet følger av overenskomst med annen stat. Med mindre noe annet følger av overenskomst med annen stat, har norske domstoler også kompetanse til å behandle spørsmål etter § 30 d første ledd bokstav b dersom:

- a. *en av barnets foreldre har vanlig bosted her i landet*
- b. *en av dem har foreldreansvar for barnet og*
- c. *det er til barnets beste at spørsmål etter barnelova behandles.*

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

B

Forslag

til vedtak om samtykke til ratifikasjon av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn

Stortinget samtykker i ratifikasjon av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, med forbehold og erklæringer i samsvar med vedlagte tekst

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Vedlegg 1

Forbehold og erklæringer

Det avgis følgende forbehold ved ratifikasjon i medhold av artikkel 60, jf. artikkel 54 nr. 2:

«Norge tar forbehold mot å motta korrespondanse på fransk, jf. artikkel 54 nr. 2.»

Det avgis følgende erklæring ved ratifikasjon i medhold av artikkel 34 nr. 2:

«Norge erklærer at slike anmodninger som nevnt i Haagkonvensjonen 1996 artikkel 34 alltid skal rettes til sentralmyndigheten og ikke til andre norske myndigheter, jf. artikkel 34 nr. 2.»

Det avgis følgende erklæring ved ratifikasjon i medhold av artikkel 44:

«Norge erklærer at anmodninger etter artiklene 8, 9 og 33 skal rettes til sentralmyndigheten, jf. artikkel 44.»

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Vedlegg 2

Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children

Konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn

Entry into force: 1-I-2002

I kraft 1. januar 2002

(Concluded 19 October 1996)

(Inngått 19. oktober 1996)

The States signatory to the present Convention,
Considering the need to improve the protection of
children in international situations,

Statene som har undertegnet denne konvensjo-
nen, som tar hensyn til behovet for å beskytte
barn i internasjonale situasjoner,

Wishing to avoid conflicts between their legal sys-
tems in respect of jurisdiction, applicable law, rec-
ognition and enforcement of measures for the pro-
tection of children,

som ønsker å unngå konflikter mellom retts-
systemer med hensyn til jurisdiksjon, lovvalg,
anerkjennelse og fullbyrdelse av tiltak for beskyt-
telse av barn,

Recalling the importance of international co-oper-
ation for the protection of children,

som minner om at internasjonalt samarbeid er av
stor betydning for beskyttelsen av barn,

Confirming that the best interests of the child are
to be a primary consideration,

som bekrefter at det grunnleggende hensynet
skal være barnets beste,

Noting that the Convention of 5 October 1961 con-
cerning the powers of authorities and the law
applicable in respect of the protection of minors is
in need of revision,

som erkjenner at konvensjon av 5. oktober 1961
om myndigheters jurisdiksjon og lovvalg vedrø-
rende beskyttelse av mindreårige, har behov for
revisjon,

Desiring to establish common provisions to this
effect, taking into account the United Nations
Convention on the Rights of the Child of 20
November 1989,

som ønsker å etablere felles bestemmelser med
dette for øye idet det tas hensyn til FNs konven-
sjon om barnets rettigheter av 20. november 1989,

Have agreed on the following provisions –

er blitt enige om følgende bestemmelser:

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Chapter I – Scope of the convention

Article 1

- (1) The objects of the present Convention are –
- a) to determine the State whose authorities have jurisdiction to take measures directed to the protection of the person or property of the child;
 - b) to determine which law is to be applied by such authorities in exercising their jurisdiction;
 - c) to determine the law applicable to parental responsibility;
 - d) to provide for the recognition and enforcement of such measures of protection in all Contracting States;
 - e) to establish such co-operation between the authorities of the Contracting States as may be necessary in order to achieve the purposes of this Convention.
- (2) For the purposes of this Convention, the term 'parental responsibility' includes parental authority, or any analogous relationship of authority determining the rights, powers and responsibilities of parents, guardians or other legal representatives in relation to the person or the property of the child.

Article 2

The Convention applies to children from the moment of their birth until they reach the age of 18 years.

Article 3

The measures referred to in Article 1 may deal in particular with –

- a) the attribution, exercise, termination or restriction of parental responsibility, as well as its delegation;
- b) rights of custody, including rights relating to the care of the person of the child and, in particular, the right to determine the child's place of residence, as well as rights of access including the right to take a child for a limited period of time to a place other than the child's habitual residence;
- c) guardianship, curatorship and analogous institutions;
- d) the designation and functions of any person or body having charge of the child's person or property, representing or assisting the child;

Kapittel 1 – Konvensjonens virkeområde

Artikkel 1

1. Denne konvensjonen har til formål
- a) å fastsette hvilken stats myndigheter som har jurisdiksjon til å treffe tiltak med sikte på å beskytte barnets person eller formue
 - b) å fastsette hvilken lov slike myndigheter skal anvende når de utøver jurisdiksjon;
 - c) å fastsette hvilken lov som skal anvendes for foreldremyndighet;
 - d) å sikre anerkjennelse og fullbyrdelse av slike beskyttelsestiltak i alle konvensjonsstater;
 - e) å etablere det samarbeid mellom myndighetene i konvensjonsstatene som er nødvendig for å oppfylle målsetningene med denne konvensjon.
2. I denne konvensjonen omfatter begrepet «foreldremyndighet» foreldreansvar eller tilsvarende myndighetsforhold som er bestemmende for rettigheter og ansvar foreldre, verger eller andre rettslige representanter har med hensyn til barnets person eller dets formue.

Artikkel 2

Konvensjonen gjelder for barn fra de blir født til de fyller 18 år.

Artikkel 3

Tiltakene som det henvises til i artikkel 1, kan især gjelde –

- a) tildeling, utøvelse, opphør eller begrensning av foreldremyndighet og delegering av slikt ansvar;
- b) foreldreansvar, herunder rettigheter som gjelder omsorgen for barnets person, spesielt retten til å bestemme hvor barnet skal bo, samt samværsrett, herunder retten til å ta barnet med til et annet sted enn barnets vanlige bosted for et begrenset tidsrom;
- c) vergemål og tilsvarende ordninger;
- d) utpeking av og oppgaver for den person eller det organ som eventuelt skal ha ansvaret for barnets person eller formue, det å representere eller bistå barnet;

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

e) the placement of the child in a foster family or in institutional care, or the provision of care by kafala or an analogous institution; f) the supervision by a public authority of the care of a child by any person having charge of the child; g) the administration, conservation or disposal of the child's property.	e) plassering av barnet i fosterhjem eller barneverninstitusjon eller omsorgsyttelse i form av kafala eller tilsvarende ordning; f) offentlig myndighets tilsyn med den omsorgen barnet får av den som har ansvaret for barnet; g) forvaltning og ivaretagelse av, eller disposisjoner over barnets formue.

Article 4

The Convention does not apply to –

- a) the establishment or contesting of a parent-child relationship;
- b) decisions on adoption, measures preparatory to adoption, or the annulment or revocation of adoption;
- c) the name and forenames of the child;
- d) emancipation;
- e) maintenance obligations;
- f) trusts or succession;
- g) social security;
- h) public measures of a general nature in matters of education or health;
- i) measures taken as a result of penal offences committed by children;
- j) decisions on the right of asylum and on immigration.

Chapter II – Jurisdiction

Article 5

- (1) The judicial or administrative authorities of the Contracting State of the habitual residence of the child have jurisdiction to take measures directed to the protection of the child's person or property.
- (2) Subject to Article 7, in case of a change of the child's habitual residence to another Contracting State, the authorities of the State of the new habitual residence have jurisdiction.

Article 6

- (1) For refugee children and children who, due to disturbances occurring in their country, are internationally displaced, the authorities of the Contracting State on the territory of which these children are present as a result of their displacement have the jurisdiction provided for in paragraph 1 of Article 5.
- (2) The provisions of the preceding paragraph also apply to children whose habitual residence cannot be established.

Artikkel 4

Konvensjonen gjelder ikke for –

- a) etablering eller bestridelse av et foreldre-barn-forhold;
- b) avgjørelser om adopsjon, tiltak som forbereder til adopsjon eller annullering eller opphevelse av adopsjon;
- c) barnets fornavn og etternavn;
- d) det å oppnå myndighet;
- e) bidragsplikt;
- f) trustar eller arv;
- g) trygde- og sosialytelser;
- h) offentlige tiltak av generell art vedrørende skolegang eller helse;
- i) tiltak truffet som følge av straffbare handlinger begått av barn;
- j) avgjørelser om rett til asyl og om innvandring.

Kapittel II – Jurisdiksjon

Artikkel 5

1. Rettslige eller administrative myndigheter i konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted, har jurisdiksjon til å treffe tiltak for å beskytte barnets person eller formue.
2. Ved endring i barnets vanlige bosted til en annen konvensjonsstat, har myndighetene i den staten der barnet har nytt vanlig bosted jurisdiksjon, med unntak for artikkel 7.

Artikkel 6

1. For flyktningebarn og barn som er internasjonalt fordrevet på grunn av uroligheter i eget land, har myndighetene i konvensjonsstaten på det territoriet disse barna oppholder seg som følge av at de er fordrevet, jurisdiksjon som fastsatt i artikkel 5 nr. 1.
2. Bestemmelsene i nr. 1 gjelder også når et barns vanlige bosted ikke lar seg fastsette.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Article 7

- (1) In case of wrongful removal or retention of the child, the authorities of the Contracting State in which the child was habitually resident immediately before the removal or retention keep their jurisdiction until the child has acquired a habitual residence in another State, and
 - a) each person, institution or other body having rights of custody has acquiesced in the removal or retention; or
 - b) the child has resided in that other State for a period of at least one year after the person, institution or other body having rights of custody has or should have had knowledge of the whereabouts of the child, no request for return lodged within that period is still pending, and the child is settled in his or her new environment.
- (2) The removal or the retention of a child is to be considered wrongful where –
 - a) it is in breach of rights of custody attributed to a person, an institution or any other body, either jointly or alone, under the law of the State in which the child was habitually resident immediately before the removal or retention; and
 - b) at the time of removal or retention those rights were actually exercised, either jointly or alone, or would have been so exercised but for the removal or retention. The rights of custody mentioned in sub-paragraph a above, may arise in particular by operation of law or by reason of a judicial or administrative decision, or by reason of an agreement having legal effect under the law of that State.
- (3) So long as the authorities first mentioned in paragraph 1 keep their jurisdiction, the authorities of the Contracting State to which the child has been removed or in which he or she has been retained can take only such urgent measures under Article 11 as are necessary for the protection of the person or property of the child.

Article 8

- (1) By way of exception, the authority of a Contracting State having jurisdiction under Article 5 or 6, if it considers that the authority of another Contracting State would be better

Artikkel 7

1. I tilfelle barnet ulovlig bortføres eller tilbakeholdes, beholder myndighetene i konvensjonsstaten der barnet var vanlig bosatt umiddelbart før bortføringen eller tilbakeholdelsen jurisdiksjon inntil barnet har fått vanlig bosted i en annen stat, og
 - a) hver person, hver institusjon eller hver annen instans som har foreldreansvar, har godtatt bortføringen eller tilbakeholdelsen; eller
 - b) barnet har bodd i den andre staten i minst ett år etter at personen eller institusjonen eller den øvrige instansen som har foreldreansvar, har eller burde ha fått kjennskap til hvor barnet oppholder seg, og ingen anmodning om tilbakeføring fremmet i samme tidsrom verserer og barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø.
2. Bortføring eller tilbakeholdelse av et barn er å anse som ulovlig dersom –
 - a) det strider mot foreldreansvar som er tildelt en person, institusjon eller annen instans, i fellesskap eller alene, ifølge loven i den stat der barnet var vanlig bosatt umiddelbart før bortføringen eller tilbakeholdelsen; og
 - b) foreldreansvaret faktisk ble utøvd av de nevnte parter, i fellesskap eller alene, på det tidspunkt da bortføringen eller tilbakeholdelsen fant sted, eller ville ha blitt utøvd dersom ikke bortføringen eller tilbakeholdelsen hadde funnet sted. Retten til foreldreansvar som nevnt i bokstav a kan i første rekke være et resultat av lovgivning eller av en rettslig eller administrativ avgjørelse, men også av en overenskomst som har rettslig virkning i henhold til loven i den staten.
3. Så lenge myndighetene nevnt i nr. 1 beholder sin jurisdiksjon, kan myndighetene i den konvensjonsstat som barnet er bortført til eller blir holdt tilbake i, bare treffe de hastede tiltak etter artikkel 11 som er nødvendige for å beskytte barnets person eller formue.

Artikkel 8

1. Unntaksvis kan den myndighet i en konvensjonsstat som har jurisdiksjon etter artiklene 5 eller 6, dersom den anser en annen konvensjonsstats myndighet for å være bedre egnet

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

- placed in the particular case to assess the best interests of the child, may either
- request that other authority, directly or with the assistance of the Central Authority of its State, to assume jurisdiction to take such measures of protection as it considers to be necessary, or
 - suspend consideration of the case and invite the parties to introduce such a request before the authority of that other State.
- (2) The Contracting States whose authorities may be addressed as provided in the preceding paragraph are
- a) a State of which the child is a national,
 - b) a State in which property of the child is located,
 - c) a State whose authorities are seised of an application for divorce or legal separation of the child's parents, or for annulment of their marriage,
 - d) a State with which the child has a substantial connection.
- (3) The authorities concerned may proceed to an exchange of views.
- (4) The authority addressed as provided in paragraph 1 may assume jurisdiction, in place of the authority having jurisdiction under Article 5 or 6, if it considers that this is in the child's best interests.
- til å vurdere barnets beste i det enkelte tilfellet, enten
- anmode den andre myndigheten, direkte eller med bistand fra sentralmyndigheten i sin stat, om å påta seg jurisdiksjon til å treffe de beskyttelsestiltak den anser som nødvendige, eller
 - utsette behandlingen av saken og oppfordre partene til å fremme slik anmodning for myndigheten i den andre staten.
2. De konvensjonsstater som det kan rettes henvendelse til som fastsatt i nr. 1 er:
- a) en stat der barnet er statsborger,
 - b) en stat der barnet har formue,
 - c) en stat der myndighetene har mottatt begjæring om skilsmisse eller separasjon for barnets foreldre, eller om at ekteskapet skal anses annullert,
 - d) en stat som barnet har en vesentlig tilknytning til.
3. Deretter kan de berørte myndigheter utveksle synspunkter.
4. Myndigheten som det er gjort henvendelse til som fastsatt i nr. 1, kan påta seg jurisdiksjon i stedet for den myndighet som har jurisdiksjon etter artiklene 5 eller 6 dersom den anser dette for å være til barnets beste.

Article 9

- (1) If the authorities of a Contracting State referred to in Article 8, paragraph 2, consider that they are better placed in the particular case to assess the child's best interests, they may either
- request the competent authority of the Contracting State of the habitual residence of the child, directly or with the assistance of the Central Authority of that State, that they be authorised to exercise jurisdiction to take the measures of protection which they consider to be necessary, or
 - invite the parties to introduce such a request before the authority of the Contracting State of the habitual residence of the child.
- (2) The authorities concerned may proceed to an exchange of views.
- (3) The authority initiating the request may exercise jurisdiction in place of the authority of the Contracting State of the habitual

Artikkel 9

1. Dersom myndighetene i en konvensjonsstat som nevnt i artikkel 8 nr. 2 anser seg for å være bedre egnet til å vurdere barnets beste i det aktuelle tilfellet, kan de enten
- anmode den kompetente myndighet i konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted, direkte eller med bistand fra nevnte stats sentralmyndighet, om fullmakt til å utøve jurisdiksjon til å treffe de beskyttelsestiltak de anser som nødvendige, eller
 - oppfordre partene til å fremme slik anmodning for myndigheten i konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted.
2. Deretter kan de berørte myndigheter utveksle synspunkter.
3. Myndigheten som tar initiativet til anmodningen, kan bare utøve jurisdiksjon i stedet for myndigheten i konvensjonsstaten der

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

residence of the child only if the latter authority has accepted the request.

barnet har vanlig bosted hvis sistnevnte myndighet har akseptert anmodningen.

Article 10

- (1) Without prejudice to Articles 5 to 9, the authorities of a Contracting State exercising jurisdiction to decide upon an application for divorce or legal separation of the parents of a child habitually resident in another Contracting State, or for annulment of their marriage, may, if the law of their State so provides, take measures directed to the protection of the person or property of such child if
- a) at the time of commencement of the proceedings, one of his or her parents habitually resides in that State and one of them has parental responsibility in relation to the child, and
 - b) the jurisdiction of these authorities to take such measures has been accepted by the parents, as well as by any other person who has parental responsibility in relation to the child, and is in the best interests of the child.
- (2) The jurisdiction provided for by paragraph 1 to take measures for the protection of the child ceases as soon as the decision allowing or refusing the application for divorce, legal separation or annulment of the marriage has become final, or the proceedings have come to an end for another reason.

Article 11

- (1) In all cases of urgency, the authorities of any Contracting State in whose territory the child or property belonging to the child is present have jurisdiction to take any necessary measures of protection.
- (2) The measures taken under the preceding paragraph with regard to a child habitually resident in a Contracting State shall lapse as soon as the authorities which have jurisdiction under Articles 5 to 10 have taken the measures required by the situation.
- (3) The measures taken under paragraph 1 with regard to a child who is habitually resident in a non-Contracting State shall lapse in each Contracting State as soon as measures required by the situation and taken by the authorities of another State are recognised in the Contracting State in question.

Artikkel 10

1. Uten at det påvirker artiklene 5 til 9, kan myndighetene i en konvensjonsstat som utøver jurisdiksjon til å avgjøre en søknad om skilsmisse, separasjon eller annullering av ekteskap fra foreldrene til et barn med vanlig bosted i en annen konvensjonsstat, dersom loven i den respektive staten åpner for det, treffe tiltak med sikte på å beskytte barnets person eller formue dersom
 - a en av barnets foreldre har vanlig bosted i denne staten idet saken innledes, og en av dem har foreldremyndighet over barnet, og
 - b disse myndighetenes jurisdiksjon til å treffe slike tiltak er akseptert av foreldrene og av enhver annen som har foreldremyndighet over barnet, og det er til barnets beste.
2. Den jurisdiksjon til å treffe tiltak for beskyttelse av barnet som det er gitt bestemmelser om i nr. 1, opphører så snart det foreligger en endelig avgjørelse om å innvilge eller avslå søknaden om skilsmisse, separasjon eller annullering av ekteskapet, eller saken er avsluttet av andre grunner.

Artikkel 11

1. I hastesaker har myndighetene i enhver konvensjonsstat jurisdiksjon til å treffe de beskyttelsestiltak som måtte være nødvendige når barnet oppholder seg eller barnets formue befinner seg på konvensjonsstatens territorium.
2. Tiltak som er truffet etter nr. 1 vedrørende et barn med vanlig bosted i en konvensjonsstat, skal bortfalle straks myndighetene som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, har truffet de tiltak situasjonen krever.
3. Tiltak som er truffet etter nr. 1 vedrørende et barn med vanlig bosted i en ikke-konvensjonsstat, skal bortfalle i hver konvensjonsstat så snart de tiltak som situasjonen krever truffet av myndighetene i en annen stat, blir anerkjent i den aktuelle konvensjonsstaten.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Article 12

- (1) Subject to Article 7, the authorities of a Contracting State in whose territory the child or property belonging to the child is present have jurisdiction to take measures of a provisional character for the protection of the person or property of the child which have a territorial effect limited to the State in question, in so far as such measures are not incompatible with measures already taken by authorities which have jurisdiction under Articles 5 to 10.
- (2) The measures taken under the preceding paragraph with regard to a child habitually resident in a Contracting State shall lapse as soon as the authorities which have jurisdiction under Articles 5 to 10 have taken a decision in respect of the measures of protection which may be required by the situation.
- (3) The measures taken under paragraph 1 with regard to a child who is habitually resident in a non-Contracting State shall lapse in the Contracting State where the measures were taken as soon as measures required by the situation and taken by the authorities of another State are recognised in the Contracting State in question.

Article 13

- (1) The authorities of a Contracting State which have jurisdiction under Articles 5 to 10 to take measures for the protection of the person or property of the child must abstain from exercising this jurisdiction if, at the time of the commencement of the proceedings, corresponding measures have been requested from the authorities of another Contracting State having jurisdiction under Articles 5 to 10 at the time of the request and are still under consideration.
- (2) The provisions of the preceding paragraph shall not apply if the authorities before whom the request for measures was initially introduced have declined jurisdiction.

Article 14

The measures taken in application of Articles 5 to 10 remain in force according to their terms, even if a change of circumstances has eliminated the basis upon which jurisdiction was founded, so long as the authorities which have jurisdiction

Artikkel 12

1. Med unntak for artikkel 7, har myndighetene i en konvensjonsstat på det territoriet barnet oppholder seg eller barnets formue befinner seg, jurisdiksjon til å treffe tiltak av midlertidig art for beskyttelse av barnet eller dets formue, med territorial virkning begrenset til den aktuelle staten, i den utstrekning slike tiltak ikke er uforenlige med tiltak som allerede er truffet av myndigheter som har jurisdiksjon i henhold til artiklene 5 til 10.
2. Tiltak som er truffet etter nr. 1 vedrørende et barn med vanlig bosted i en konvensjonsstat, skal bortfalle så snart myndighetene som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, har fattet avgjørelse når det gjelder de beskyttelsestiltak situasjonen måtte kreve.
3. Tiltak som er truffet etter nr. 1 vedrørende et barn med vanlig bosted i en ikke-konvensjonsstat, skal opphøre i konvensjonsstaten der tiltakene ble truffet så snart de tiltak som situasjonen krever truffet av myndighetene i en annen stat, blir anerkjent i den aktuelle konvensjonsstaten.

Artikkel 13

1. Myndighetene i en konvensjonsstat som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 til å treffe tiltak for beskyttelse av barnets person eller formue, må avstå fra å utøve denne jurisdiksjonen dersom det på tidspunktet da saken innledes, er anmodet om tilsvarende tiltak fra myndighetene i en annen konvensjonsstat som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 på tidspunktet for anmodningen, som fortsatt er under vurdering.
2. Bestemmelsene i nr. 1 gjelder ikke dersom de myndigheter anmodningen om tiltak i utgangspunktet ble rettet til, har gitt avkall på jurisdiksjon.

Artikkel 14

Tiltak som er truffet etter artiklene 5 til 10, forblir i kraft på de fastsatte vilkår, selv om endrede omstendigheter har ført til at grunnlaget som jurisdiksjonen bygget på ikke lenger er til stede, så lenge myndighetene som har jurisdiksjon etter

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

under the Convention have not modified, replaced or terminated such measures.

konvensjonen ikke har endret, erstattet eller avsluttet slike tiltak.

Chapter III – Applicable law

Article 15

- (1) In exercising their jurisdiction under the provisions of Chapter II, the authorities of the Contracting States shall apply their own law.
- (2) However, in so far as the protection of the person or the property of the child requires, they may exceptionally apply or take into consideration the law of another State with which the situation has a substantial connection.
- (3) If the child's habitual residence changes to another Contracting State, the law of that other State governs, from the time of the change, the conditions of application of the measures taken in the State of the former habitual residence.

Article 16

- (1) The attribution or extinction of parental responsibility by operation of law, without the intervention of a judicial or administrative authority, is governed by the law of the State of the habitual residence of the child.
- (2) The attribution or extinction of parental responsibility by an agreement or a unilateral act, without intervention of a judicial or administrative authority, is governed by the law of the State of the child's habitual residence at the time when the agreement or unilateral act takes effect.
- (3) Parental responsibility which exists under the law of the State of the child's habitual residence subsists after a change of that habitual residence to another State.
- (4) If the child's habitual residence changes, the attribution of parental responsibility by operation of law to a person who does not already have such responsibility is governed by the law of the State of the new habitual residence.

Article 17

The exercise of parental responsibility is governed by the law of the State of the child's habitual residence. If the child's habitual residence changes, it is governed by the law of the State of the new habitual residence.

Kapittel III – Lovvalg

Artikkel 15

1. I utøvelsen av jurisdiksjon etter bestemmelsene i kapittel II skal konvensjonsstatenes myndigheter anvende sin egen lov.
2. Unntaksvis kan de imidlertid, i den grad beskyttelsen av barnets person eller formue krever det, anvende eller ta hensyn til loven i en annen stat som saken har en vesentlig tilknytning til.
3. Dersom barnet endrer vanlig bosted til en annen konvensjonsstat, regulerer loven i denne andre staten fra da av vilkårene for anvendelsen av de tiltak som er truffet i staten der barnet tidligere hadde vanlig bosted.

Artikkel 16

1. Tildeling eller opphør av foreldremyndighet i kraft av loven, uten involvering av en rettslig eller administrativ myndighet, reguleres av loven i staten der barnet har vanlig bosted.
2. Tildeling eller opphør av foreldremyndighet etter en avtale eller en ensidig viljeserklæring, uten involvering av en rettslig eller administrativ myndighet, reguleres av loven i staten der barnet har vanlig bosted idet avtalen eller den ensidige viljeserklæringen får virkning.
3. Foreldremyndighet som foreligger etter loven i staten der barnet har vanlig bosted, består etter at barnet har endret vanlig bosted til en annen stat.
4. Dersom barnet endrer vanlig bosted, blir tildeling av foreldremyndighet i kraft av loven til en person som ikke har slikt ansvar fra før, regulert av loven i staten der barnet har nytt vanlig bosted.

Artikkel 17

Utøvelsen av foreldremyndighet reguleres av loven i den staten der barnet har vanlig bosted. Dersom barnet endrer vanlig bosted, reguleres den av loven i staten der barnet har nytt vanlig bosted.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Article 18

The parental responsibility referred to in Article 16 may be terminated, or the conditions of its exercise modified, by measures taken under this Convention.

Article 19

- (1) The validity of a transaction entered into between a third party and another person who would be entitled to act as the child's legal representative under the law of the State where the transaction was concluded cannot be contested, and the third party cannot be held liable, on the sole ground that the other person was not entitled to act as the child's legal representative under the law designated by the provisions of this Chapter, unless the third party knew or should have known that the parental responsibility was governed by the latter law.
- (2) The preceding paragraph applies only if the transaction was entered into between persons present on the territory of the same State.

Article 20

The provisions of this Chapter apply even if the law designated by them is the law of a non-Contracting State.

Article 21

- (1) In this Chapter the term 'law' means the law in force in a State other than its choice of law rules.
- (2) However, if the law applicable according to Article 16 is that of a non-Contracting State and if the choice of law rules of that State designate the law of another non-Contracting State which would apply its own law, the law of the latter State applies. If that other non-Contracting State would not apply its own law, the applicable law is that designated by Article 16.

Article 22

The application of the law designated by the provisions of this Chapter can be refused only if this application would be manifestly contrary to public policy, taking into account the best interests of the child.

Artikkel 18

Foreldremyndighet som nevnt i artikkel 16 kan bringes til opphør, eller vilkårene for utøvelsen endres, ved tiltak truffet etter denne konvensjon.

Artikkel 19

1. Gyldigheten av en transaksjon mellom en tredjepart og en annen person som ville være berettiget til å opptre som barnets rettslige representant etter loven i staten der transaksjonen ble inngått, kan ikke bestrides, og tredjeparten kan ikke holdes ansvarlig alene av den grunn at den andre personen ikke var berettiget til å opptre som barnets rettslige representant etter den lov som er angitt i bestemmelsene i dette kapittel, med mindre tredjeparten visste eller burde ha visst at foreldremyndigheten var regulert av sistnevnte lov.
2. Nr. 1. gjelder bare dersom transaksjonen ble inngått mellom personer som oppholdt seg på territoriet til den samme staten.

Artikkel 20

Bestemmelsene i dette kapittelet gjelder selv om den lov som utpekes, er loven i en ikke-konvensjonsstat.

Artikkel 21

1. I dette kapittelet betyr begrepet «lov» den lov som gjelder i en stat, bortsett fra lovvalgsreglene.
2. Dersom loven som skal anvendes i henhold til artikkel 16 er loven i en ikke-konvensjonsstat, og lovvalgsreglene i denne staten utpeker loven i en annen ikke-konvensjonsstat som ville anvende sin egen lov, skal imidlertid loven i sistnevnte stat anvendes. Dersom denne andre ikke-konvensjonsstaten ikke vil anvende sin egen lov, gjelder den loven som følger av artikkel 16.

Artikkel 22

Anvendelsen av den lov som utpekes av bestemmelsene i dette kapittel, kan ikke nektes med mindre anvendelsen klart ville virke støtende på rettsordenen under hensyntaken til barnets beste.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Chapter IV – Recognition and enforcement

Article 23

- (1) The measures taken by the authorities of a Contracting State shall be recognised by operation of law in all other Contracting States.
- (2) Recognition may however be refused –
 - a) if the measure was taken by an authority whose jurisdiction was not based on one of the grounds provided for in Chapter II;
 - b) if the measure was taken, except in a case of urgency, in the context of a judicial or administrative proceeding, without the child having been provided the opportunity to be heard, in violation of fundamental principles of procedure of the requested State;
 - c) on the request of any person claiming that the measure infringes his or her parental responsibility, if such measure was taken, except in a case of urgency, without such person having been given an opportunity to be heard;
 - d) if such recognition is manifestly contrary to public policy of the requested State, taking into account the best interests of the child;
 - e) if the measure is incompatible with a later measure taken in the non-Contracting State of the habitual residence of the child, where this later measure fulfils the requirements for recognition in the requested State;
 - f) if the procedure provided in Article 33 has not been complied with.

Article 24

Without prejudice to Article 23, paragraph 1, any interested person may request from the competent authorities of a Contracting State that they decide on the recognition or non-recognition of a measure taken in another Contracting State. The procedure is governed by the law of the requested State.

Article 25

The authority of the requested State is bound by the findings of fact on which the authority of the State where the measure was taken based its jurisdiction.

Article 26

- (1) If measures taken in one Contracting State and enforceable there require enforcement

Kapittel IV – Anerkjennelse og fullbyrdelse

Artikkel 23

1. Tiltak som er truffet av myndighetene i en konvensjonsstat, skal anerkjennes direkte i kraft av loven i alle andre konvensjonsstater.
2. Anerkjennelse kan imidlertid nektes –
 - a) dersom tiltaket er truffet av en myndighet som ikke hadde jurisdiksjon basert på en av premissene i kapittel II;
 - b) dersom tiltaket, unntatt i hastesaker, er truffet i forbindelse med en rettslig eller administrativ behandling uten at barnet er gitt anledning til å uttale seg, og dette er i strid med grunnleggende saksbehandlingsregler i den anmodede stat;
 - c) etter anmodning fra en person som gjør gjeldende at tiltaket er et inngrep i vedkommendes foreldremyndighet når tiltaket, unntatt i hastesaker, er truffet uten at vedkommende er gitt anledning til å uttale seg;
 - d) dersom slik anerkjennelse klart ville virke støtende på rettsordenen i den anmodede stat under hensyntaken til barnets beste;
 - e) dersom tiltaket er uforenlig med et senere tiltak truffet i ikke-konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted, der dette senere tiltaket oppfyller kravene til anerkjennelse i den anmodede stat;
 - f) dersom prosedyren fastsatt i artikkel 33, ikke er fulgt.

Artikkel 24

Uten at det påvirker artikkel 23 nr. 1, kan enhver person med rettslig interesse anmode de kompetente myndigheter i en konvensjonsstat om at de tar stilling til om et tiltak truffet i en annen konvensjonsstat skal anerkjennes eller ikke. Prosedyren reguleres av loven i den anmodede stat.

Artikkel 25

Myndigheten i den anmodede stat er bundet av de faktiske forhold som myndigheten i staten der tiltaket er truffet, har basert sin jurisdiksjon på.

Artikkel 26

1. Dersom tiltak er truffet i en konvensjonsstat og som kan fullbyrdes der, krever fullbyrdelse

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

in another Contracting State, they shall, upon request by an interested party, be declared enforceable or registered for the purpose of enforcement in that other State according to the procedure provided in the law of the latter State.

- (2) Each Contracting State shall apply to the declaration of enforceability or registration a simple and rapid procedure.
- (3) The declaration of enforceability or registration may be refused only for one of the reasons set out in Article 23, paragraph 2.

Article 27

Without prejudice to such review as is necessary in the application of the preceding Articles, there shall be no review of the merits of the measure taken.

Article 28

Measures taken in one Contracting State and declared enforceable, or registered for the purpose of enforcement, in another Contracting State shall be enforced in the latter State as if they had been taken by the authorities of that State. Enforcement takes place in accordance with the law of the requested State to the extent provided by such law, taking into consideration the best interests of the child.

Chapter V – Co-operation

Article 29

- (1) A Contracting State shall designate a Central Authority to discharge the duties which are imposed by the Convention on such authorities.
- (2) Federal States, States with more than one system of law or States having autonomous territorial units shall be free to appoint more than one Central Authority and to specify the territorial or personal extent of their functions. Where a State has appointed more than one Central Authority, it shall designate the Central Authority to which any communication may be addressed for transmission to the appropriate Central Authority within that State.

Article 30

- (1) Central Authorities shall co-operate with each other and promote co-operation

delse i en annen konvensjonsstat, skal tiltaket, dersom en part ber om det, erklæres eksigible eller registreres med henblikk på fullbyrdelse i denne andre staten i henhold til den prosedyre som er fastsatt i sistnevnte stats lovgivning.

2. Hver konvensjonsstat skal anvende en enkel og rask prosedyre for erklæring av eksigibilitet eller registrering.
3. Erklæring av eksigibilitet eller registrering kan kun nektes av grunner nevnt i artikkel 23 nr. 2.

Artikkel 27

Tiltak som er truffet skal ikke overprøves med hensyn til sakens realitet, med forbehold for den overprøving som er nødvendig for å anvende ovennevnte artikler.

Artikkel 28

Tiltak som er truffet i en konvensjonsstat, og som erklæres eksigible eller registreres med henblikk på fullbyrdelse i en annen stat, skal fullbyrdes i sistnevnte stat som om de var truffet av myndighetene der. Fullbyrdelse skjer i henhold til loven i den anmodede stat i den utstrekning denne loven bestemmer, under hensyntaken til barnets beste.

Kapittel V – Samarbeid

Artikkel 29

1. En konvensjonsstat skal utpeke en sentralmyndighet til å utføre de oppgaver konvensjonen pålegger slike myndigheter.
2. Forbundsstater, stater med mer enn ett rettsystem og stater med autonome territoriale enheter skal fritt kunne utpeke mer enn én sentralmyndighet og angi det territoriale eller personlige omfanget av deres funksjoner. Dersom en stat har utpekt mer enn én sentralmyndighet, skal den angi hvilken sentralmyndighet henvendelser kan sendes til for overføring til rett sentralmyndighet i denne staten.

Artikkel 30

1. Sentralmyndighetene skal samarbeide med hverandre og fremme samarbeid mellom de

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

amongst the competent authorities in their States to achieve the purposes of the Convention.

- (2) They shall, in connection with the application of the Convention, take appropriate steps to provide information as to the laws of, and services available in, their States relating to the protection of children.

Article 31

The Central Authority of a Contracting State, either directly or through public authorities or other bodies, shall take all appropriate steps to –

- a) facilitate the communications and offer the assistance provided for in Articles 8 and 9 and in this Chapter;
- b) facilitate, by mediation, conciliation or similar means, agreed solutions for the protection of the person or property of the child in situations to which the Convention applies;
- c) provide, on the request of a competent authority of another Contracting State, assistance in discovering the whereabouts of a child where it appears that the child may be present and in need of protection within the territory of the requested State.

Article 32

On a request made with supporting reasons by the Central Authority or other competent authority of any Contracting State with which the child has a substantial connection, the Central Authority of the Contracting State in which the child is habitually resident and present may, directly or through public authorities or other bodies,

- a) provide a report on the situation of the child;
- b) request the competent authority of its State to consider the need to take measures for the protection of the person or property of the child.

Article 33

- (1) If an authority having jurisdiction under Articles 5 to 10 contemplates the placement of the child in a foster family or institutional care, or the provision of care by kafala or an analogous institution, and if such placement or such provision of care is to take place in another Contracting State, it shall first consult with the Central Authority or other competent authority of the latter State. To that effect it shall transmit a report on the child

kompetente myndigheter i sine stater for å oppnå konvensjonens formål.

2. Sentralmyndighetene skal i forbindelse med anvendelsen av konvensjonen treffe egnede tiltak for å informere om lover og tilgjengelige tjenester i egne stater vedrørende beskyttelse av barn.

Artikkel 31

Sentralmyndigheten i en konvensjonsstat skal, enten direkte eller via offentlige myndigheter eller andre organer, ta alle passende forholdsregler for å –

- a) lette kommunikasjonen og tilby assistanse som fastsatt i artiklene 8 og 9 i dette kapittel;
- b) via mekling eller liknende metoder, legge til rette for avtaleløsninger som kan beskytte barnets person eller formue i situasjoner som denne konvensjon gjelder for;
- c) etter anmodning fra en kompetent myndighet i en annen konvensjonsstat, bistå med å finne ut hvor barnet er, når det ser ut til at barnet kan oppholde seg på den anmodede stats territorium og ha behov for beskyttelse der.

Artikkel 32

Etter en grunnlagt anmodning fra en sentralmyndighet eller annen kompetent myndighet i en konvensjonsstat som barnet har en vesentlig tilknytning til, kan sentralmyndigheten i konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted og oppholder seg, direkte eller via offentlige myndigheter eller andre organer,

- a) legge fram en rapport om barnets situasjon;
- b) anmode den kompetente myndighet i sin stat om å vurdere behovet for å treffe tiltak for beskyttelse av barnet eller dets formue.

Artikkel 33

1. Dersom en myndighet som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, overveier plassering av barnet i fosterhjem, institusjon eller omsorgstiltak i form av kafala eller tilsvarende ordning, og dersom slik plassering eller omsorgstiltak skal skje i en annen konvensjonsstat, skal den først rådføre seg med sentralmyndigheten eller annen kompetent myndighet hos sistnevnte stat. Med dette for øye skal den oversende en rapport om barnet

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

together with the reasons for the proposed placement or provision of care.

- (2) The decision on the placement or provision of care may be made in the requesting State only if the Central Authority or other competent authority of the requested State has consented to the placement or provision of care, taking into account the child's best interests.

Article 34

- (1) Where a measure of protection is contemplated, the competent authorities under the Convention, if the situation of the child so requires, may request any authority of another Contracting State which has information relevant to the protection of the child to communicate such information.
- (2) A Contracting State may declare that requests under paragraph 1 shall be communicated to its authorities only through its Central Authority.

Article 35

- (1) The competent authorities of a Contracting State may request the authorities of another Contracting State to assist in the implementation of measures of protection taken under this Convention, especially in securing the effective exercise of rights of access as well as of the right to maintain direct contacts on a regular basis.
- (2) The authorities of a Contracting State in which the child does not habitually reside may, on the request of a parent residing in that State who is seeking to obtain or to maintain access to the child, gather information or evidence and may make a finding on the suitability of that parent to exercise access and on the conditions under which access is to be exercised. An authority exercising jurisdiction under Articles 5 to 10 to determine an application concerning access to the child, shall admit and consider such information, evidence and finding before reaching its decision.
- (3) An authority having jurisdiction under Articles 5 to 10 to decide on access may adjourn a proceeding pending the outcome of a request made under paragraph 2, in particular, when it is considering an application to restrict or terminate access rights granted in the State of the child's former habitual residence.

sammen med begrunnelsen for plasseringen eller omsorgstiltaket som foreslås.

2. Avgjørelse om plassering eller omsorgstiltaket kan bare fattes i den anmodende stat dersom sentralmyndigheten eller annen kompetent myndighet i den anmodede stat har samtykket i plasseringen eller omsorgstiltaket under hensyntaken til barnets beste.

Artikkel 34

1. Når et beskyttelsestiltak overveies, kan de myndigheter som er kompetente etter konvensjonen, dersom barnets situasjon krever det, anmode enhver myndighet i en annen konvensjonsstat som har opplysninger som er relevante for beskyttelsen av barnet, om å utlevere slike opplysninger.
2. En konvensjonsstat kan erklære at anmodninger etter nr. 1 bare skal oversendes til dens myndigheter via dens sentralmyndighet.

Artikkel 35

1. En konvensjonsstats kompetente myndigheter kan anmode en annen konvensjonsstats myndigheter om å bistå med gjennomføringen av beskyttelsestiltak truffet etter denne konvensjon, særlig med å sikre den faktiske utøvelsen av samværsrett og rett til å opprettholde regelmessig direkte kontakt.
2. Myndighetene i en konvensjonsstat der barnet ikke har vanlig bosted, kan etter anmodning fra en forelder som bor i denne staten, og som søker å få eller beholde samvær med barnet, innhente opplysninger eller bevis og kan gi en anbefaling om forelderen er egnet til å ha samvær og om vilkårene for slikt samvær. En myndighet som utøver jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 til å avgjøre en søknad om samvær med barnet, skal motta og vurdere slike opplysninger og bevis eller slik anbefaling før den fatter avgjørelse.
3. En myndighet som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10 til å avgjøre samvær, kan utsette en sak i påvente av utfallet av en anmodning fremmet etter nr. 2, særlig når den skal vurdere en søknad om å begrense eller oppheve samværsrett innvilget i staten der barnet tidligere hadde vanlig bosted.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

(4) Nothing in this Article shall prevent an authority having jurisdiction under Articles 5 to 10 from taking provisional measures pending the outcome of the request made under paragraph 2.

Article 36

In any case where the child is exposed to a serious danger, the competent authorities of the Contracting State where measures for the protection of the child have been taken or are under consideration, if they are informed that the child's residence has changed to, or that the child is present in another State, shall inform the authorities of that other State about the danger involved and the measures taken or under consideration.

Article 37

An authority shall not request or transmit any information under this Chapter if to do so would, in its opinion, be likely to place the child's person or property in danger, or constitute a serious threat to the liberty or life of a member of the child's family.

Article 38

- (1) Without prejudice to the possibility of imposing reasonable charges for the provision of services, Central Authorities and other public authorities of Contracting States shall bear their own costs in applying the provisions of this Chapter.
- (2) Any Contracting State may enter into agreements with one or more other Contracting States concerning the allocation of charges.

Article 39

Any Contracting State may enter into agreements with one or more other Contracting States with a view to improving the application of this Chapter in their mutual relations. The States which have concluded such an agreement shall transmit a copy to the depositary of the Convention.

Chapter VI – General provisions

Article 40

- (1) The authorities of the Contracting State of the child's habitual residence, or of the Contracting State where a measure of protection has been taken, may deliver to the person

4. Denne artikkel er ikke til hinder for at en myndighet som har jurisdiksjon etter artiklene 5 til 10, kan treffe midlertidige tiltak i påvente av utfallet av en anmodning etter nr. 2.

Artikkel 36

Dersom barnet er i alvorlig fare, skal de kompetente myndigheter i konvensjonsstaten der tiltak for beskyttelse av barnet er truffet eller blir vurdert, dersom de får opplysninger om at barnets bosted er endret eller at barnet oppholder seg i en annen stat, underrette myndighetene i den andre staten om den aktuelle faren og om de tiltak som er truffet eller blir vurdert.

Artikkel 37

En myndighet skal ikke anmode om eller overføre noen opplysninger etter dette kapittel dersom dette etter dens oppfatning kan antas å sette barnets person eller formue i fare eller utgjøre en alvorlig trussel mot friheten eller livet til et medlem av barnets familie.

Artikkel 38

1. Sentralmyndigheter og andre offentlige myndigheter i konvensjonsstater skal dekke egne utgifter ved anvendelsen av bestemmelsene i dette kapitlet, uten at dette påvirker muligheten for å ta rimelig betaling for tjenesteytelser.
2. Enhver konvensjonsstat kan inngå avtaler med en eller flere andre konvensjonsstater om fordeling av utgifter.

Artikkel 39

Enhver konvensjonsstat kan inngå avtaler med en eller flere andre konvensjonsstater med sikte på å forbedre anvendelsen av dette kapittel i sine gjensidige relasjoner. Statene som har inngått slik avtale, skal sende en kopi til depositaren for konvensjonen.

Kapittel VI – Alminnelige bestemmelser

Artikkel 40

1. Myndighetene i konvensjonsstaten der barnet har vanlig bosted, eller i konvensjonsstaten der et beskyttelsestiltak er truffet, kan utstede en attest til den som har foreldre

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

having parental responsibility or to the person entrusted with protection of the child's person or property, at his or her request, a certificate indicating the capacity in which that person is entitled to act and the powers conferred upon him or her.

- (2) The capacity and powers indicated in the certificate are presumed to be vested in that person, in the absence of proof to the contrary.
- (3) Each Contracting State shall designate the authorities competent to draw up the certificate.

Article 41

Personal data gathered or transmitted under the Convention shall be used only for the purposes for which they were gathered or transmitted.

Article 42

The authorities to whom information is transmitted shall ensure its confidentiality, in accordance with the law of their State.

Article 43

All documents forwarded or delivered under this Convention shall be exempt from legalisation or any analogous formality.

Article 44

Each Contracting State may designate the authorities to which requests under Articles 8, 9 and 33 are to be addressed.

Article 45

- (1) The designations referred to in Articles 29 and 44 shall be communicated to the Permanent Bureau of the Hague Conference on Private International Law.
- (2) The declaration referred to in Article 34, paragraph 2, shall be made to the depositary of the Convention.

Article 46

A Contracting State in which different systems of law or sets of rules of law apply to the protection of the child and his or her property shall not be bound to apply the rules of the Convention to conflicts solely between such different systems or sets of rules of law.

myndighet, eller til den som er betrodd ansvaret for å beskytte barnets person eller formue, når vedkommende ber om det, som viser i hvilken egenskap vedkommende har rett til å handle og hvilke beføyelser vedkommende er gitt.

2. I mangel av bevis på det motsatte antas vedkommende å ha de egenskaper til å handle og de beføyelser som er angitt i attesten.
3. Hver konvensjonsstat skal utpeke de myndigheter som er kompetente til å utstede attesten.

Artikkel 41

Personopplysninger innsamlet eller overført etter konvensjonen skal bare brukes til de formål de er innsamlet eller overført til.

Artikkel 42

Myndighetene som opplysningene overføres til, skal sikre at de behandles konfidensielt i henhold til loven i deres stat.

Artikkel 43

Alle dokumenter som oversendes eller utstedes etter denne konvensjon, skal være fritatt fra krav om legalisering eller tilsvarende formaliteter.

Artikkel 44

Hver konvensjonsstat kan utpeke de myndigheter som anmodninger i henhold til artiklene 8, 9 og 33 skal rettes til.

Artikkel 45

1. Utpekingene som er nevnt i artiklene 29 og 44, skal oversendes til Det faste kontor for Haagkonferansen for internasjonal privatrett.
2. Erklæringen som er nevnt i artikkel 34 nr. 2, skal avgis til depositaren for konvensjonen.

Artikkel 46

En konvensjonsstat der forskjellige rettssystemer eller sett av lovregler gjelder for beskyttelsen av barnet og dets formue, skal ikke være forpliktet til å anvende konvensjonens regler i konflikter som bare angår forholdet mellom slike forskjellige systemer eller sett av lovregler.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Article 47

In relation to a State in which two or more systems of law or sets of rules of law with regard to any matter dealt with in this Convention apply in different territorial units –

- (1) any reference to habitual residence in that State shall be construed as referring to habitual residence in a territorial unit;
- (2) any reference to the presence of the child in that State shall be construed as referring to presence in a territorial unit;
- (3) any reference to the location of property of the child in that State shall be construed as referring to location of property of the child in a territorial unit;
- (4) any reference to the State of which the child is a national shall be construed as referring to the territorial unit designated by the law of that State or, in the absence of relevant rules, to the territorial unit with which the child has the closest connection;
- (5) any reference to the State whose authorities are seised of an application for divorce or legal separation of the child's parents, or for annulment of their marriage, shall be construed as referring to the territorial unit whose authorities are seised of such application;
- (6) any reference to the State with which the child has a substantial connection shall be construed as referring to the territorial unit with which the child has such connection;
- (7) any reference to the State to which the child has been removed or in which he or she has been retained shall be construed as referring to the relevant territorial unit to which the child has been removed or in which he or she has been retained;
- (8) any reference to bodies or authorities of that State, other than Central Authorities, shall be construed as referring to those authorised to act in the relevant territorial unit;
- (9) any reference to the law or procedure or authority of the State in which a measure has been taken shall be construed as referring to the law or procedure or authority of the territorial unit in which such measure was taken;
- (10) any reference to the law or procedure or authority of the requested State shall be construed as referring to the law or procedure or

Artikkel 47

Når det gjelder en stat som i saker etter denne konvensjonen, har to eller flere rettssystemer eller sett av lovregler som gjelder innenfor ulike territoriale enheter er –

1. enhver henvisning til vanlig bosted i vedkommende stat, å forstå som en henvisning til vanlig bosted i en territorial enhet;
2. enhver henvisning til barnets opphold i denne stat, å forstå som en henvisning til opphold i en territorial enhet;
3. enhver henvisning til at barnets formue befinner seg i denne stat, å forstå som en henvisning til den territoriale enhet der barnets formue befinner seg;
4. enhver henvisning til staten som barnet er statsborger av, å forstå som en henvisning til den territoriale enhet som loven i vedkommende stat angir, eller, i mangel av relevante regler, til den territoriale enhet som barnet har sin nærmeste tilknytning til;
5. enhver henvisning til staten hvis myndigheter har til behandling en begjæring om skilsmisse eller separasjon for barnets foreldre eller om annullering av deres ekteskap, å forstå som en henvisning til den territoriale enhet hvis myndigheter har slik begjæring til behandling;
6. enhver henvisning til staten som barnet har en vesentlig tilknytning til, å forstå som en henvisning til den territoriale enhet som barnet har slik tilknytning til;
7. enhver henvisning til staten som barnet er bortført fra eller han eller hun er holdt tilbake i, å forstå som en henvisning til den aktuelle territoriale enhet som barnet er bortført fra eller holdt tilbake i;
8. enhver henvisning til organer eller myndigheter i vedkommende stat, bortsett fra sentralmyndighetene, å forstå som en henvisning til de organer eller myndigheter som har kompetanse til å handle i den aktuelle territoriale enhet;
9. enhver henvisning til loven eller prosedyren eller myndigheten i staten der et tiltak er truffet, å forstå som en henvisning til loven eller prosedyren eller myndigheten i den territoriale enhet der slikt tiltak er truffet;
10. enhver henvisning til loven eller prosedyren eller myndigheten i den anmodede stat å forstå som en henvisning til loven eller prosedyren eller myndigheten i den territoriale

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

authority of the territorial unit in which recognition or enforcement is sought.

enhet der det søkes anerkjennelse eller fullbyrdelse.

Article 48

For the purpose of identifying the applicable law under Chapter III, in relation to a State which comprises two or more territorial units each of which has its own system of law or set of rules of law in respect of matters covered by this Convention, the following rules apply –

- a) if there are rules in force in such a State identifying which territorial unit's law is applicable, the law of that unit applies;
- b) in the absence of such rules, the law of the relevant territorial unit as defined in Article 47 applies.

Artikkel 48

For å bestemme lovvalg etter kapittel III for en stat som består av to eller flere territoriale enheter med hvert sitt rettssystem eller sett av lovregler i spørsmål som omfattes av denne konvensjon, gjelder følgende regler:

- a) Dersom det i slik stat er regler i kraft som angir hvilken territorial enhets lov som gjelder, gjelder loven i denne enheten;
- b) I mangel av slike regler gjelder loven i den aktuelle territoriale enhet som definert i artikkel 47.

Article 49

For the purpose of identifying the applicable law under Chapter III, in relation to a State which has two or more systems of law or sets of rules of law applicable to different categories of persons in respect of matters covered by this Convention, the following rules apply –

- a) if there are rules in force in such a State identifying which among such laws applies, that law applies;
- b) in the absence of such rules, the law of the system or the set of rules of law with which the child has the closest connection applies.

Artikkel 49

For å avgjøre lovvalg etter kapittel III i forhold til en stat med to eller flere rettssystemer eller sett av lovregler som gjelder for forskjellige kategorier personer i spørsmål som omfattes av denne konvensjon, gjelder følgende regler –

- a) dersom det i slik stat er regler i kraft som fastslår hvilken av slike lover som gjelder, gjelder denne loven;
- b) i mangel av slike regler gjelder loven i det rettssystemet eller settet av lovregler som barnet har nærmest tilknytning til.

Article 50

This Convention shall not affect the application of the Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, as between Parties to both Conventions. Nothing, however, precludes provisions of this Convention from being invoked for the purposes of obtaining the return of a child who has been wrongfully removed or retained or of organising access rights.

Artikkel 50

Denne konvensjon skal ikke ha innvirkning på anvendelsen av konvensjon av 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barne bortføring mellom stater som er parter i begge konvensjoner. Derimot er intet til hinder for at bestemmelser i denne konvensjon gjøres gjeldende for å få i stand tilbakelevering av et barn som er bortført eller tilbakeholdt ulovlig, eller tilrettelegge for samværsrett.

Article 51

In relations between the Contracting States this Convention replaces the Convention of 5 October 1961 concerning the powers of authorities and the law applicable in respect of the protection of minors, and the Convention governing the guardianship of minors, signed at The Hague 12 June 1902, without prejudice to the recognition of measures taken under the Convention of 5 October 1961 mentioned above.

Artikkel 51

I forholdet mellom konvensjonsstatene erstatter denne konvensjonen konvensjon av 5. oktober 1961 om myndighetenes kompetanse og lovvalg ved beskyttelse av mindreårige og konvensjon om vergemål for mindreårige, undertegnet i Haag 12. juni 1902, uten at dette påvirker anerkjennelsen av tiltak truffet etter konvensjon av 5. oktober 1961 nevnt ovenfor.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Article 52

- (1) This Convention does not affect any international instrument to which Contracting States are Parties and which contains provisions on matters governed by the Convention, unless a contrary declaration is made by the States Parties to such instrument.
- (2) This Convention does not affect the possibility for one or more Contracting States to conclude agreements which contain, in respect of children habitually resident in any of the States Parties to such agreements, provisions on matters governed by this Convention.
- (3) Agreements to be concluded by one or more Contracting States on matters within the scope of this Convention do not affect, in the relationship of such States with other Contracting States, the application of the provisions of this Convention.
- (4) The preceding paragraphs also apply to uniform laws based on special ties of a regional or other nature between the States concerned.

Article 53

- (1) The Convention shall apply to measures only if they are taken in a State after the Convention has entered into force for that State.
- (2) The Convention shall apply to the recognition and enforcement of measures taken after its entry into force as between the State where the measures have been taken and the requested State.

Article 54

- (1) Any communication sent to the Central Authority or to another authority of a Contracting State shall be in the original language, and shall be accompanied by a translation into the official language or one of the official languages of the other State or, where that is not feasible, a translation into French or English.
- (2) However, a Contracting State may, by making a reservation in accordance with Article 60, object to the use of either French or English, but not both.

Artikkel 52

1. Denne konvensjon har ikke innvirkning på noe internasjonalt instrument som konvensjonsstatene er parter i og som gir bestemmelser om forhold som reguleres av konvensjonen, med mindre de statene som er parter i et slikt instrument, avgir erklæring om det motsatte.
2. Denne konvensjon har ikke innvirkning på muligheten for en eller flere konvensjonsstater til å inngå avtaler som inneholder bestemmelser om forhold som reguleres av denne konvensjon vedrørende barn med vanlig bosted i noen av de stater som er parter i slike avtaler.
3. Avtaler som inngås av en eller flere konvensjonsstater om forhold som faller innenfor denne konvensjons virkeområde, påvirker ikke anvendelsen av bestemmelsene i denne konvensjon i forholdet mellom slike stater og andre konvensjonsstater.
4. Nr. 1-3 får også anvendelse på likelydende lover som har sitt grunnlag i spesielle bånd av regional eller annen art mellom de berørte stater.

Artikkel 53

1. Konvensjonen gjelder bare for tiltak som er truffet i en stat etter at konvensjonen har trådt i kraft for vedkommende stat.
2. Konvensjonen gjelder for anerkjennelse og fullbyrdelse av tiltak truffet etter at konvensjonen har trådt i kraft mellom staten der tiltakene er truffet og den anmodede stat.

Artikkel 54

1. Enhver henvendelse som sendes til sentralmyndigheten eller annen myndighet i en konvensjonsstat, skal være på originalspråket og skal være ledsaget av en oversettelse til det eller de offisielle språk i den andre staten, eller, dersom dette ikke lar seg gjøre, en oversettelse til fransk eller engelsk.
2. Imidlertid kan en konvensjonsstat ved å gjøre en reservasjon i henhold til artikkel 60, ta forbehold mot bruken av enten fransk eller engelsk, men ikke begge.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Article 55

- (1) A Contracting State may, in accordance with Article 60,
 - a) reserve the jurisdiction of its authorities to take measures directed to the protection of property of a child situated on its territory;
 - b) reserve the right not to recognise any parental responsibility or measure in so far as it is incompatible with any measure taken by its authorities in relation to that property.
- (2) The reservation may be restricted to certain categories of property.

Article 56

The Secretary General of the Hague Conference on Private International Law shall at regular intervals convoke a Special Commission in order to review the practical operation of the Convention.

Chapter VIII – Final clauses

Article 57

- (1) The Convention shall be open for signature by the States which were Members of the Hague Conference on Private International Law at the time of its Eighteenth Session.
- (2) It shall be ratified, accepted or approved and the instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands, depositary of the Convention.

Article 58

- (1) Any other State may accede to the Convention after it has entered into force in accordance with Article 61, paragraph 1.
- (2) The instrument of accession shall be deposited with the depositary.
- (3) Such accession shall have effect only as regards the relations between the acceding State and those Contracting States which have not raised an objection to its accession in the six months after the receipt of the notification referred to in sub-paragraph b of Article 63. Such an objection may also be raised by States at the time when they ratify, accept or approve the Convention after an accession. Any such objection shall be notified to the depositary.

Artikkel 55

1. En konvensjonsstat kan i henhold til artikkel 60
 - a) forbeholde sine myndigheter jurisdiksjon til å treffe tiltak med sikte på å beskytte et barns formue når denne befinner seg på dens territorium;
 - b) forbeholde seg rett til ikke å anerkjenne noe foreldremyndighet eller tiltak i den grad det er uforenlig med tiltak truffet av dens myndigheter vedrørende samme formue.
2. Forbeholdet kan være begrenset til visse kategorier formue.

Artikkel 56

Generalsekretæren i Haagkonferansen for internasjonal privatrett skal med jevne mellomrom kalle sammen en spesialkommisjon for å gjennomgå hvordan konvensjonen virker i praksis.

Kapittel VII – Sluttbestemmelser

Artikkel 57

1. Konvensjonen er åpen for undertegning av de stater som var medlemmer av Haagkonferansen for internasjonal privatrett under dens attende sesjon.
2. Den skal ratifiseres, godtas eller godkjennes, og ratifikasjons-, godtagelses- eller godkjenningensdokumentene skal deponeres hos utenriksdepartementet i Kongeriket Nederland, som er depositar for konvensjonen.

Artikkel 58

1. Enhver annen stat kan tiltre konvensjonen etter at den har trådt i kraft i henhold til artikkel 61 nr. 1.
2. Tiltredelsesdokumentet skal deponeres hos depositaren.
3. Slik tiltredelse får bare virkning for forholdet mellom den tiltredende stat og de konvensjonsstater som ikke har reist innsigelse mot tiltredelsen i løpet av de første seks månedene etter at underretning som nevnt i artikkel 63 bokstav b er mottatt. Slik innsigelse kan også reises av stater idet de ratifiserer, godtar eller godkjenner konvensjonen etter en tiltredelse. Depositaren skal underrettes om enhver slik innsigelse.

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

Article 59

- (1) If a State has two or more territorial units in which different systems of law are applicable in relation to matters dealt with in this Convention, it may at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession declare that the Convention shall extend to all its territorial units or only to one or more of them and may modify this declaration by submitting another declaration at any time.
- (2) Any such declaration shall be notified to the depositary and shall state expressly the territorial units to which the Convention applies.
- (3) If a State makes no declaration under this Article, the Convention is to extend to all territorial units of that State.

Article 60

- (1) Any State may, not later than the time of ratification, acceptance, approval or accession, or at the time of making a declaration in terms of Article 59, make one or both of the reservations provided for in Articles 54, paragraph 2, and 55. No other reservation shall be permitted.
- (2) Any State may at any time withdraw a reservation it has made. The withdrawal shall be notified to the depositary.
- (3) The reservation shall cease to have effect on the first day of the third calendar month after the notification referred to in the preceding paragraph.

Article 61

- (1) The Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of three months after the deposit of the third instrument of ratification, acceptance or approval referred to in Article 57.
- (2) Thereafter the Convention shall enter into force –
 - a) for each State ratifying, accepting or approving it subsequently, on the first day of the month following the expiration of three months after the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
 - b) for each State acceding, on the first day of the month following the expiration of three months after the expiration of the period of six months provided in Article 58, paragraph 3;

Artikkel 59

1. Dersom en stat består av to eller flere territoriale enheter der forskjellige rettssystemer gjelder i spørsmål som omfattes av denne konvensjon, kan den, idet den undertegner, ratifiserer, godtar, godkjenner eller tiltrer, erklære at konvensjonen skal dekke alle dens territoriale enheter eller bare én eller noen av dem, og kan modifisere denne erklæringen ved å avgi nok en erklæring på hvilket som helst tidspunkt.
2. Depositaren skal underrettes om enhver slik erklæring, og erklæringen skal uttrykkelig angi de territoriale enheter som konvensjonen gjelder for.
3. Dersom en stat ikke avgir erklæring etter denne artikkel, skal konvensjonen gjelde i samtlige territoriale enheter i staten.

Artikkel 60

1. Enhver stat kan, senest idet den ratifiserer, godtar, godkjenner eller tiltrer konvensjonen eller idet den avgir erklæring etter artikkel 59, ta ett eller begge forbehold som omhandlet i artikkel 54 nr. 2 og artikkel 55. Andre forbehold tillates ikke.
2. Enhver stat kan når som helst trekke tilbake et forbehold. Depositaren skal underrettes om at forbeholdet trekkes tilbake.
3. Virkningen av forbeholdet opphører første dag i tredje kalendermåned etter underretning som nevnt i nr. 2.

Artikkel 61

1. Konvensjonen trer i kraft første dag i måneden som følger etter utløpet av et tidsrom på tre måneder etter at det tredje ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsinstrument som nevnt i artikkel 57 er deponert.
2. Deretter trer konvensjonen i kraft
 - a) for hver stat som senere ratifiserer, godtar eller godkjenner den, første dag i måneden som følger etter utløpet av et tidsrom på tre måneder etter at dens ratifikasjons-, godtakelses-, godkjennings- eller tiltredelsesdokument er deponert;
 - b) for hver stat som tiltrer, første dag i måneden som følger etter utløpet av et tidsrom på tre måneder etter utløpet av det tidsrommet på seks måneder som det er gitt bestemmelser om i artikkel 58 nr. 3;

Lov om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn, og endringer i enkelte andre lover, og samtykke til ratifikasjon av konvensjonen

- c) for a territorial unit to which the Convention has been extended in conformity with Article 59, on the first day of the month following the expiration of three months after the notification referred to in that Article.
- c) for en territorial enhet som konvensjonen er gitt virkning for i overensstemmelse med artikkel 59, første dag i måneden som følger etter utløpet av et tidsrom på tre måneder etter underretningen som er angitt i nevnte artikkel.

Article 62

- (1) A State Party to the Convention may denounce it by a notification in writing addressed to the depositary. The denunciation may be limited to certain territorial units to which the Convention applies.
- (2) The denunciation takes effect on the first day of the month following the expiration of twelve months after the notification is received by the depositary. Where a longer period for the denunciation to take effect is specified in the notification, the denunciation takes effect upon the expiration of such longer period.

Article 63

The depositary shall notify the States Members of the Hague Conference on Private International Law and the States which have acceded in accordance with Article 58 of the following –

- a) the signatures, ratifications, acceptances and approvals referred to in Article 57;
- b) the accessions and objections raised to accessions referred to in Article 58;
- c) the date on which the Convention enters into force in accordance with Article 61;
- d) the declarations referred to in Articles 34, paragraph 2, and 59;
- e) the agreements referred to in Article 39;
- f) the reservations referred to in Articles 54, paragraph 2, and 55 and the withdrawals referred to in Article 60, paragraph 2;
- g) the denunciations referred to in Article 62.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

Done at The Hague, on the 19th day of October 1996, in the English and French languages, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Government of the Kingdom of the Netherlands, and of which a certified copy shall be sent, through diplomatic channels, to each of the States Members of the Hague Conference on Private International Law at the date of its Eighteenth Session

Artikkel 62

1. En stat som er part i konvensjonen, kan si den opp ved skriftlig underretning til depositaren. Oppsigelsen kan være begrenset til bestemte territoriale enheter som konvensjonen gjelder for.
2. Oppsigelsen får virkning første dag i måneden etter utløpet av et tidsrom på tolv måneder etter at underretningen er mottatt av depositaren. Dersom det i underretningen er angitt en lengre oppsigelsesperiode, får oppsigelsen virkning etter utløpet av denne lengre periode.

Artikkel 63

Depositaren skal underrette medlemsstatene i Haagkonferansen for internasjonal privatrett og statene som har tiltrådt i henhold til artikkel 58 om:

- a) de undertegninger, ratifikasjoner, godtagelser og godkjenninger som er nevnt i artikkel 57;
- b) de tiltredelser og innsigelser mot tiltredelser som nevnt i artikkel 58;
- c) datoen da konvensjonen trer i kraft i henhold til artikkel 61;
- d) de erklæringer som nevnt i artikkel 34 nr. 2 og artikkel 59;
- e) de avtaler som nevnt i artikkel 39;
- f) de forbehold som nevnt i artikkel 54 nr. 2 og artikkel 55, og de tilbaketrekninger som nevnt i artikkel 60 nr. 2;
- g) de oppsigelser som nevnt i artikkel 62.

Til vitne om dette har de undertegnede etter behørig fullmakt undertegnet denne konvensjon.

Utferdiget i Haag den 19. oktober 1996 på engelsk og fransk, hvorav begge har samme gyldighet, i ett eksemplar som skal deponeres hos regjeringens arkiv i Kongeriket Nederland; en bevitnet kopi skal sendes via diplomatiske kanaler til hver av medlemsstatene i Haagkonferansen for internasjonal privatrett på datoen for dens attende sesjon.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 04/2015

